

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.cef.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>

2011

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiel ar Vretouped

Petra eo bet 1910 ?

(KENDALC'H)

Ar bloaz tremenet zo bet eur bloavez dour, eur bloavez a gernez. Petra eo bet c'hoas ? N'oufen ket lavaret eo bet eur bloavez a vrezel. Hirio ar boblou a zo krenerien e skoaz gwechall. Pa zao etrezo, ne bad ket pell. An neb a zant beza an disterra, el leac'h sevel e zourn da respount, a bleg e benn evit ma vezo easoc'h gwaska var e c'houzoug. Etre ar boblou eta, eur zell-du eur vech an amzer, eur c'hinaden avechou, hag echu tout. Ne ket ar memez tra etre tud ar memez bro. Ar re ma, aliez, n'en em glevont ket, hag a zao trouz etrezo. Abalamour da ze, edoug ar bloaz tremenet, ez euz bet meur a damig freuz e kalz broiou ha dreist oll er Portugal, e Bro-Zaoz hag e Frans.

Portugal. — Ar vro-ma zo etre ar Spagn hag ar mor. Ne ket braz : vardo dek gwec'h brasoc'h eged eskopti Kemper. En he fenn er bloaveziennou diveza-ma, ez oa eur roue hanvet Charlez. Hema, o veza klasket beza eun tamig rust, a oe kemeret kaz outan, ha d'an deiz kenta a viz c'hevreur 1908, p'edo o tremen dre gear gant e c'hreg hag e vugale, e oe tennet varnan a dennoù fuzuilh. Lac'het e oe, hag ive e vab hena. Ne jomaz da zastum ar gurunen-kouezet divar e benn, nemed e vab yaouanka Manuel, oajet a 18 vloaz. Oc'h e velet ker yaouang, an dud a gemeraz truez outan. Eaz e vije bet d'ezan beza karet, mez e dad n'hen devoa desket e vicher a Roue nemed d'e vreur kosa, ha Manuel ne ouie netra. Ouspennze oa kalz re droet var an ebatou. Ne deuaz ket a benn da zibaba ministred kapabl da c'houarn ar vro, hag e rannkaz chench anezo seiz gwec'h daou vloaz anter. Ouspen, an dud a lavar, ar ministred-se, araog rei plas an eil

d'egile, o deveze pounereat o godellou ha re o mignoned.

Er vro ez oa republikaned, tud difeiz ha dibater, mez imoriet. Ne baouezent da embann dre ar vro falloniou ar Roue hag e vinistred. Tud ar Portugal n'int ket desket; kalz n'ouzont ket lenn; rouez eo ar re a gompren mad an traou. Eaz eo rei da gredi d'ezo du e leac'h gwenn, pe o lakat da velet marc'h eleac'h merrienen. Dre ze, preze-gennou ar republikaned a zougaz frouez: sevel a reaz grosmol e touez an dud. Ar zoudarded hag ar vartoloded a oe gant ar re muia egaret. Eun devez, d'ar 5 a viz here, diou pe deir euz al listri a vrezel a stag da denna var gear Lisbonn, ha dreist oll var palez ar Roue. Soudarded kear, an darn-vuia, a zao a du gant ar vartoloded. Ar Roue a rank tec'het. Goude daou pe dri dervez, an dispac'herien zo ar vistri. Embannet eo ar Republik dre ar vro. — Evel just, an dud a iliz o deuz bet da c'houzany epad an derveziou-ze. Pa zao freuz, an hailloued a vez atao ar vistri. E Lisbonn e oe roet armou d'ezo. Ar zoudarded hag hi a redaz dre gear, a yeaz ebars ar c'houentchou hag a lac'haz ar Relijuzed. Unan bennag euz ar re-ma a c'hellaz tec'het, mez e pe stad! Eur beleg euz a Baris, o chom e Lisbonn, a zistroaz d'ar gear gant dillad eur paotr saout, goude beza tremenet meur a zervez kuzet en eur c'hraou. Traou trist!

Bro-Zaoz. — Siouloc'h eo an traou e Bro-Zaos, mez startoc'h eo ar c'hrogad, ha pelloc'h e pad. Gouarnamant ar vro ne ket re hardiz pell-zo. Emn tamig enkreiz zo kroget ennan o velet ne baouez ket ar Prus da greski niver he listri a vrezel. Hag ar Zaoz a c'hoanta ive ober listri nevez. Mez e peleac'h herzel da gaout arc'hant? Eno eo ema an taol. Ministr Braz ar roue a sonjas lakat taillou nevez var al leveou braz. Ar re ma ne vez paet a daillou nemed divar ar pezh m'int bet istimet gwechall goz. Abaouez eo kresket o zalvoudegez. Just eo e ve paet muioc'h divarno. Setu petra lavaraz Kambr an Deputeed e Londrez. Mez an oll ne gavjont ket mad an tam. Beza zo e Londrez eun Gambr all a Zeputeed, ha n'euz enni nemed an noblans vrasa euz ar vro. Ar re ma ne ouent ket aviz a gement-se. Achano e savaz tabud. Edo an traou o tomma, pa deuz ar maro d'ar roue Edouard.

Epad c'hwec'h miz, ar Zaozon a zougaz kaony, hag e oe peoc'h var an affer-ze. D'an diskar-amzer, var ali ar roue an diou gostezen a glaskaz en em glevet. Ne deujont ket a benn. « Neuze, eme vinistr ar roue, e vo votadeg. » Great eo ar votadeg. An deputeed n'int ket chenchet kalz. An traou a zo evel a goz. Tan a vo c'hoaz, moarvad. En em beillat a vo gréat adarre. Piou a blego, ar c'houarnamant pe an noblans? Ne ouzor ket da just. Me gred ar re ziveza a gizo araog ar fin, ha ne ket lavaret e raffent fall.

Frans. — E Frans, gwasa zo bet edoug ar bloaz eo grev paotred an hentchou-houarn, pe ar « cheminoed » evel ma vez great anezo. Brema 'z euz trivac'h miz, paotred ha merc'het ar post a filaz da labourat epad eiz dervez. Da viz here diveza, re an hentchou-houarn eo a fachaz, var zigarez kaout kresk, ha Doue a oar petra. Eana rejont da labourat, dreist oll re Compagnunez an Anter-Noz (Nord), ha re Compagnunez ar C'houarnamant (Onest-Etat). Epad meur a zervez, var al linenou-ze, ne loc'h koulz lavaret train ebed. Ar c'heleier ne deont ket, ar marc'hadeurez a jom er gariou, ar veachourien a rank chom er gear. Gant an dra-ze ne ket dizanjer d'an trainiou roull: dalc'h mad e kavont var o hent raillo divisset, pe dennet euz o flas, pe lakeat a dreuz varno rec'hier ha treustou. Ouspenn, pa droio en e benn, ar mekaniker a zalc'ho e varc'h-du a zav, hag a lavaro kenavo d'ar veachourien, en eul lezel anezo o unan var an hent, pell a bep leac'h, hag eb ma ve possibl gouleann sikour, rag neud-orjal an telegraf a zo bet trouc'het.

Oc'h ober an diotachou-ze, ar cheminoed n'o deuz great nemed heuil an aliou roet gwechall gant ar Briand, pa n'edo ket c'hoaz ministr. « Ia, emezan, neuze d'al labourerien, it oll e grev; evelse e rankor plega d'eoc'h! » Mez pa velaz ardou paotred an hentchou-houarn, Briand a zavaz e fri: « Ah! emezan, sot awale'h oc'h bet da zelaou va aliou gwechall. Gortozit! me zesko d'eoc'h kredi re vuhan! Oll da zoudarded, hag er metz ar re ne blegint ket! » Hag epad teir zizun, an oll cheminoed re bet « mobilizet » egiz pa vije brezel. Meur a hini ne fellaz ket d'ezo plega: torret int bet euz o c'harg.

Varlerc'h kement-se, e teujont da furat, pe gentoc'h da

finât. A c'houdevez, el leac'h kroazia o divreac'h pe zrasta an traou, e lakeont an traou da vont fall, eb ober van na seblant : « Eur vagoniad marc'hadourez zo da gas euz an Havr da Nancy ? Gortozit, eun tam pourmenadenn d'ezhi da genta ! » Hag e vezo chenchet paper varnhi, merket Kemper pe Vourdel el leac'h Nancy ; hag ar vagon en hentchou, mez kaer e d'euz roull, ne zigouez ket e penn he beach Troiou kamm evelse a vez great bemdez, dre guz, e meur a leac'h. Berniou traou a vez dianket hag a ya da goil. Den ne c'hell gouzout piou zo kaoz.

Setu aze petra eo rei d'an dud gwinegr varlerc'h mel.

FANCH.

Difennour bihan ar Relijion

(KENDALC'H)

Gweled goazed, peurlies a bourc'hisien, o veva hep relijion, o chom hep mont wardro beleg na wardro iliz, o tiskleria ne gredont nikun eus gwirionezou ar feiz, kement-se a zo ker stank hizio ma ne reer van evit o gwelet hag o c'hlevet. Mes klevet merc'hed, itronezed, o tiskleria ne gredont netra, n'o deus relijion ebet, ne gredont nemet ar pezh a blij d'ezo, an dra-ze a zo c'hoaz tristoc'h ; ha koulskoude e kaver hiniennou hag a ra o fouge da gaout kement a spered evel ar c'hoazed a fell d'ezo beva hep Doue. Hogen, ar pezh a zo gwir eus an doktored dizoue a nac'h gwirioneziou or relijion hep o anaout, a zo gwir ive evit ar merc'hed speredek-se : nac'h a reont ar pezh ne anavezont ket.

War gement-se e linnen ez oa, n'eus ket pell, unan eus renerien kloerdi (1) Sant-Sulpis o vont da rei eur retred en eun tu bennak, hag e pignas en eur c'har-hent-houarn. Er c'har-ze ez oa ive eun itron, unan eus an doktorezed a gav d'ezo kaout skiant vras abalamour n'o deus ket a feiz. Ar beleg, evitan da veza eun den gwiziek bras en deus eun doare dic'hloar meurbet, hag an itron her c'hemeras evit eur person dister diwar ar meaz. Kaout a rea

(1) Séminaire, e galleg.

d'ezhi evit hennez n'oa ket goest da zerc'hel penn d'ezhi, hag e c'hellche en he flijadur diskouez d'ezan he skiant hag he gwiziegez. Kenta a reas oa diskleria a vouez uhel ne grede netra.

— « Eus a berz eur vaouez, eme ar beleg, e kavan an dra-ze start. »

— « Ha perak, Aotrou, ne ve ket ken eas an dra-ze d'eomp-ni evel d'ar c'hoazed ? Ha ne c'hellomp-ni ket ive kaout eun dra bennak a spered ? Evidon-me hen lavar d'eoc'h, me ne gredan netra, hag a zo ker krenv war ar poent-se evel hor brasa doktored. »

— « Ha lennet oc'h eus-hu levriou Bossuet diwar benn al lezen gristen ? »

— « N'em beus ket. »

— « Lennet hoc'h eus-hu levriou Bergier war an teoloji ? »

— « N'em beus ket. »

— « Lennet hoc'h eus-hu ar pezh en deuz skrivet Fenehon evit diskouez ez eus eun Doue ? »

— « N'em beus ket. »

— « Lennet hoc'h eus-hu prezegennou Frayssynous ? »

— « N'em beus ket. »

— « Lennet hoc'h eus-hu levr Chateaubriand diwar benn ar relijion gristen ? »

— « N'em beus ket. »

— « Mat, Itron, eleac'h lavaret evel ma rit, ne gredan ket e tlefec'h lavaret ne ouzon ket, rak eun azennez oc'h, ha netra ken. »

Ha setu eus petra eo gwiziegez an doktored hag an doktorezed-se ne gredont ket, emezo, abalamour ma o deus re a zeskadurez evit kredi evel ma ra ar bobl ; ha pa dal n'ouzont ket eus a betra e komzont. Easoc'h e kavont nac'h gwirionezou ar relijion eget o studia hag o deski, ha dreist oll eget o heuilha.

Ar Falz-doktor. — Daoust hag eun den a skiant vat a c'hell lakaat ez oa Doue Jezuz-Krist ?

An Difennour bihan. — Ha perak ne raffe ket ?

Selaouit anezan o respont d'eoc'h e-unan : « Ya, bez ez oun ; hen lavaret hoc'h eus. Keit all a zo m'emaon ga-

neoc'h, ha n'am anavezit ket c'hoaz ! An nep am gwel a wel va Zad ; va Zad ha me ne reomp nemet unan !!! »

Taolit evez mat, Jezuz-Krist a zo gwir Doue war eun dro. Bez' ez eo an eil Ferson eus an Dreinded sakr, an hini a hanver ar Verb, da lavaret eo ar gomz ; en em c'hreaz den, hag unanet evel-se natur Doue ha natur den en eur personaj, personaj Mab Doue.

Sellit ; en den ez eus ive daou dra dishenvel bras : 1^a al loen, da lavaret eo ar c'horf. gant e ezomou henvel ouz re al loened ; 2^a ar spered, tra ne c'hellomp na gwelet gant hon daoulagad na touch gant hon daouarn, eun dra ha na varvo merse. An daou dra-ze, hel lavaret am eus, a zo kemm bras etrezo ; ne reont koulskoude nemet eun den.

Doue en deus great an traou evel-se dre ma felle d'ezan.

Evit Jezuz-Krist, an natur den eo a zo deuet d'en em unani gant e natur Doue. Penaos ? E feac'h, eur mister eo, eur wirionez eo dreist galloud va zammig spered dont a-benn d'he c'hompren. Hogen, ar pezh a zo eas da entent eo, pa en deus gallet Doue lakaat da ober ac'hanon eur c'horf great gant douar hag eun ene kroget henvel outan, hep kemmeska tamm ebet an eil gant egile, me lavar en deus gallet ive kerkouls-all unani natur Doue gant natur an den, — an den great gant eur c'horf hag eun ene. — Evel-se 'ta ar skiant vat, gant eun tamm evez a-berz ar spered, a lavar d'in ez eo mister an Inkarnasion eun dra hag a c'hell beza, hag e c'hell Jezuz-Krist beza Doue.

Ha perak ne c'hellfe ket an traou beza evel-se ? Daoust ha bez ez eus eun dra bennak en tu-all da c'halloud Doue ?

Selaout brema an traou-all-ma :

Kerkent ha m'oa kouezet Adam er pec'hed, Doue a lavaras e tigasche d'ezan eur Zalver hag a c'hanche eus e ouenn. Ar bromesa-ze a zo bet a-c'houdevez nevezet kouls lavaret e pep eneben eus Skritur-Zakr an Testamant koz. Pemp kant vloaz a-raok m'eo ganet, ar profed Izaiaz a lavar e pe vloaz e tevio hag e pe vare e varvo. — Ar roue David a skrive e basion mil vloaz abarz ma c'hoarvezas, kerkouls ha pa viche het war e roudon. Sonj

mat hoc'h eus, kredabl eo, da veza lennet istor truezus ar Basion ; mes n'eo ket lavaret ho pefe lennet ar psalm 21. En ho levr oferen e kavot anezan.

Sellit, mont a ran da zisplega' d'eoc'h eur poz bennak eus ar psalm-ze ; gwelet a reot e koms e gwirionez ar roue David eus Pasion ha maro Hor Zalver Jezuz-Krist : « Va Doue ! perak hoc'h eus-hu va dilezet ?... N'oun mui eun den, mes eur prenv douar, deuet da veza mez an dud... Ar re holl o deus va gwelet o deus great gwap ac'hanon... Komzet o deus ac'hanon hag o deus great eun hejaden d'o fenn o lavaret : « Lakeat en doa e fizianz e Doue, ra zeuio brema d'hen dieubi (1), mar kar anezan. » — N'en em dennit ket diouzin, rak ema erru an anken ha n'eus den tost d'in d'am frealzi...

...Eun toullad chas a zo bet endro d'in ; kelec'het oun bet gant eur maread tud ha n'o doa evidon nemet kasoni... Toullat o deus va daouarn ha va zreid, niveret o deus va holl eskern. Kemeret o deus plijadur o sellet ouzin gant evez ; rannet o deus va dilhad etrezo, hag o deus tennet plouz ber da c'houzout gant piou ez aje va zaë. »

Ha n'eo ket aze danevel (2) ar basion ? Ar roue David koulskoude a skrive kement-se mil bloaz a-raok ma c'hoarvezas an darvoud skrijus a gomz anezan. N'eo ket unan hepken, mes kant ha kant diougan (3) all a zo skrivet er Skritur diwar-benn Jezuz-Krist, hag a ro da anaout hini pe hini eus darvoudou e vuez.

Diouganet gant ar profeted, ar Mesiaz a deus er bed d'ar mare merket gant Izaiaz ; genel a eure eus eur wer-c'hez, evel m'en devoa lavaret Michée : « Ha te, Bethleem Efrata, emezan, n'out ket an disterra etouez keariou Juda ; ac'hanout eo e tevio an Hini a dle gouarn Israël, hag e ouenn a zo abaoe ar penn kenta, a bep amzer. » Tri Roue ar zav-heol a zo diredet d'e graou, hervez diougan David hag Izaiaz. — Bugaligoù Bethleem ha tro-war-dro a zo bet merzeriet prestik goude e c'hinivelez, evel m'en devoa diouganet Jeremiaz. — Kaset e oe d'an Ejipt, evel m'en devoa lavaret Ozee... Hag evel-se, penn-da-benn, eo bet displeget buez hor Zalver Jezuz-Krist

(1) Dieubi, délivrer.

(2) Danevel, récit.

(3) Diougan, prophétie.

pell, pell bras a-raok ma teuas war an douar. Hag an holl diouganou-ze a zo deuet da wir e Jezuz.

Ar burzudou great gant Jezuz dre e c'halloud e-unan, setu eur merk-all hag a lavar uhel ez oa Doue. Ouspenn-ze, great en deus meur a hini a-ratoz kaer evit diskouez oa Doue hag evit diskouez e lavare ar wirionez. Rei a reas galloud d'an ebestel da ober burzudou en he hano, ha nan hepken d'an ebestel, mes c'hoaz da gement hini a gredche start ennan en amzeriou da zont : setu perak hon deus gwelet an ebestel oc'h ober burzudou, koulz hag ar zent hizio c'hoaz zoken en hon touez.

Hor Zalver a anaie kerkoulz an amzer da zont evel an amzer o trémen hag an amzer dremenet. Roet en doa da anaout e basion, e varo hag e zazorc'hidigez, hag an dra-ze ive a ziskouez ez oa Doue.

An traou a lavare dleout c'hoarvezout goude e varo a zo c'hoarvezet ive, evel ma 'z eo disken ar Spered-Santel war an ebestel, dismantr kear Jeruzalem, an Iliz skignet evit atao dre ar bed (burzud hag a bad atao, sklear d'an holl da welet, hag a bado atao, daoust da fallagriez an dud dizoue, daoust da niver bras ar gristenien lakeat d'ar maro evit ober aon d'ar re-all). Bez' ez eus diouganou hag a zell ouz amzeriou diveza ar bed ; ar re-ma ive a vezo sevenet.

Epad ma veve hor Zalver war an douar e oé klevet betek diou wech monez Done an Tad o lavaret : « *Hema eo va Mab* muia-karet, am eus lakeat ennan va holl flijadur, *selaouit-hen.* »

An traou dilavar a zoug zoken kanvou d'ezan pa varv ! An douar a gren, ar reier a frailh, an heol a guz e sklerijen, ar beziou a zigor ; hag an traou souezus-se a rea d'ar c'handener lavaret : « E gwirionez, an den-ze a yoa » mab da Zoue ! »

En templ ez oa eul leac'h hanvet « Sent ar Zent », kuzet ouz ar bohl gant eul linser vras ; ar beleg-bras hag hen hepken en doa gwir da vont eno eur wech ar bloaz. Mat, d'an ampoent ma varve Jezuz, al linser-ze a rogas anezi he-unan, eus an neac'h d'an traon, evit diskouez oa echu gant lidou al lezen goz...

O koms dioutan e-unan Jezuz-Krist en deus diskleriet

ez oa Doue, Doue en em c'hreat den, deuet da zeveni al lezen ha kement a yoa bet skrivet diwar e benn.

O c'houi hag a gav tenn anzav ho feiz e Jezuz-Krist Doue ha den, livirit d'in :

Ha bez' ez eus en « den-ze » eun dra bennak ha na zere, ket ouz ar peza a lavar beza ? — O veza falvezet gant Doue en em ober den, o veza c'hoanteat digas eul lezen d'ar bed, daoust ha gallet en divije-hen kaout gwelloc'h doare d'hen ober ? Ha gallet en divije-hen digas eul lezen, eur relijion kaeroc'h, muioc'h hervez spered Doue ha war he-velep tro ken eas d'an den he heulia ? eur relijion gant lezennou gwelloc'h, parfetoc'h, madelezusoc'h ?

Jezuz-Krist ganet en eur c'hraou dister a zo eur skouer d'an holl, ya, d'an holl, hag evel-se e c'hell tizout an holl galonou. Daoust ha Doue en divije lakeat e vab da c'hennel en eur stad-all ? E gwirionez, ma vije bet ganet Jezuz en eur c'havel a roue ne vije ket bet eur skouer evit an dud a renk izel ; mes ganet en eur c'hraou evel ma 'z eo, hag o veza en em c'hreat micherour, ar C'hrist a dalv da skouer d'ar paour, d'ar micherour, d'ar pinvidig ha d'ar roue.

Ma vije bet ganet er seiz hag en aour, mar en divije great implij eus galloud ar bed-ma evit sevel e relijion, ni a c'helleche brema beza douget da gredi e teue e lezen nan eus eun Doue, mes eus eun den, evel hini Mahomed. Setu perak eo ganet Jezuz er baourentez ; setu perak n'eo ket bet en em harpet war nerz an dud nag evit prezeg e Aviel nag evit sevel e Iliz. Jezuz-Krist a jach an dud davetan gant dousder ha nan dre nerz.

Eul lezen a garantez eo a brezegaz Jezuz-Krist. Falvezet eo bet d'ezan gouzanv ha mervel evit diskouez d'eomp karantez Doue en hor c'henver. Setu perak n'en deus ket tec'het a-raok an enebiezou, ha pa deuas e boent, e hini d'ezan, ar mare en doa dibabet, an heur ma tlie beza kinniget an oan paskal, e lezas kregi ennan, hag e c'houzanas zoken ar maro. Evel-se eo e paeas dle hor pec'hejou da Zoue e dad, hag e tasprenas ar re holl o deus c'hoant da veza salvet dreizan.

Goude-ze e savas eus a varo da veo, d'an deiz m'en doa lavaret ; ec'h en em ziskouezas d'he ebestel neuze c'hoaz difizius ha diskredik ; ec'h en em roas da welet d'e ziski-

bien, da bemp kant den. Daou-ugent dervez goude e pi-gnas en nenv dirak eur maread diskibien.

(Da genderc'hel).

GLAODA 'R PRAT.

Kenvreuriez Missionerien an Itron-Varia KONSEVET EB PEC'HED

(KENDALC'H)

Ar c'hardinal Castiglione, a deuas da veza Pab var-lerc'h Leon XII dindan an hano a Pi VIII, en doa kemeret perz bras e kement a reas Leon XII evit Urz an Obladed. Pedet en doa an Tad Mazenod da breja gantan hag epad ar pred ar c'hardinal a reas eun emglask pis euz kement a c'hoantea ar belek kalonek ; tamoueza a reas, kouls lavaret, sonjou ha komzou ar misioner, enebi a reas outan, dious an doare, ha nebeut a fizians a roas dezan da welet seveni e c'houlen. E gwirionez evelato, komzou an Tad Mazenod o doa skoët eun taol pounner var spered ar c'hardinal hag hen-ma a oe dirak ar Pab gwella difen-nour an Obladed. Ar Pab Pi VIII a gendalc'has da garet an Obladed : meur a lizer skrivet d'an Tad a Vazenod a zo eun testeni difazi var gement-se.

Bennoz an Tad Santel a zougas frouez puilh eb dale : an Urz neves en em astenn seul-vui. E 1830, an Noviciat a zo kasset d'ar Suiss hag epad meur a vloaz, an Obladed a brezek eb ehana ar gwir Aviel e kals parrezioù euz Eskopti Lausann ha Jenev hag ober o rejont enno kalz frouez a zilvidigez.

Er bloavez 1841 an obladed a zo galvet d'ar misionou a zianveas bro. E Bro-Zaoz emaint dija evit staga gant al labour santel a renevez ar feiz kristen en enezen gaër-ze ; ar C'hanada a bed anezo dre an Aot. Bourget, eskob Montreal da vont da labourat er broiou bras meurbed n'o deuz skoazel ebet evit an eneoù.

Ar C'hanada a ioa bet d'ar Frans, hag an darn vuia euz ar Ganadianet a ioa Fransizien ha daoust m'oa ar vro d'ar Zaozon ar Ganadianed o doa dalc'het mat da

yez, da c'hiziou, ha d'ar garantez dleet d'ar Vam-Vro, ar Frans ; tud oant, erves m'el lavarer e gallek, civiliset bras. Eno evelato e kaver ive ar brotestanted gant o relijionou niverus, hag ive ar pez a joume c'hoas euz rum-madou an dud goues. An Aviel n'oa ket bet c'hoas prezeget, sklerijenn ar feiz kristen katolik n'e doa ket c'hoas lugernet er c'hoajou bras, er foenneier-ze en em astenn larkoc'h eget na c'hell gwelet an daoulagad ; an douarou-ze ne zougont netra hag ia beteg ar mor bras hanvet « ar mor skornet. » Eno ne veve nemet an dud goues, stlabez an dud. Digor oa eta an nor evit an obladed : galvet oant da visionou ar re bella, ar re boanusa ive en douarou an hanter noz, er c'huz Heol, er Manitoba, var ribl mor Hudson hag er broiou all a zo hirio unanet dindan an hano a « Canadian Dominion. »

An Tad Mazenod a blijas gantan lezel gant e yugale an holl mirit da vont di anezo o unan dre nerz o feiz hag o ioul-mat da skigna an Aviel. Eul lizer a oe kasset d'an holl gouentchou euz an Urz : goulen a rear ha red oa kemeret al labour-ze a enorus dra zûr, mes tenn meurbed ive ; hag ouspenn pere a c'hoantea kaout lod euz al labour-ze. Pep hini euz ar genvreurioù a dlie respount evitan e unan. Klevit petra respountas an holl genvreu-der : « Ecce ego, mitte me, a lavarjont gant ar profet, setu me ama, kassit ac'hanoun ! » Adalek an deiz-ze a drugarez, an Aotrou Doue a skuillas e vennoziou puilloc'h c'hoaz var an Urz neves : eun niver bras a Eskoptiou euz Bro C'hall hag euz an estrenn a gasas beleien d'an Obladed, hag e renk an Eskoptiou-ze hon hini a Gemper hag a Leon a zo, me sonj, unan euz ar re genta.

Ar Pab Gregor XVI, evit diskuez pegen laouen oa o velet feiz krenv ha labour mat an Obladed, a blijas gantan aotreat a neves an Urz dre lizeri euz an 20 a viz meurs 1846. An Obladed neuze a ioa e Bro Zaoz, en Ekoss, er C'hanada, e Stadou Unanet an Amerib huela hag betek ar mor bras hanvet an « Ocean Pacific ». Eb dale emaint en Texas d'ar c'hreizdeiz euz ar Stadou Unanet hag er Mexik. En Azi e kavomp anezo en enez Ceylan ; en Afrik emaint e bro an Natal, a zo d'ar Zaozon ha prezek a reont an Aviel e bro ar Vorianed euz ar C'hap beteg ster bras ar Zambez.

An niver euz ar misionerien a ioa eat kement var gresk ma voe red sonjal renevezi ar reolennou kenta ha lodenna ar c'houentchou dre rummad. Eur chabistr en em zastumas e Marseille er bloavez 1850; ar pezh a voe renket eno a resevas aotre an Tad Santel Pi IX d'an 28 a viz meurs 1851.

Eul levenez dispar a voé roët c'hoas da Dad an oblat. Pedet oa bet gant ar Pab da vont da Rom, ha d'an 8 a viz kerzu 1854 e kleva an Tad Santel o rei d'ar bed katolik a bez reolen e feiz divar benn ar verc'hez Vari konsevet eb pec'het. An Tad Mazenod en doa bet ast da welet an deiz-ze : er gwelet en doa hag e galon a dridas gant eul levenez dispar. An Tad Mazenod a ioa achu gantan e labour : epad meur a vloaz c'hoas. daoust d'ar gozni e c'houarnas gant ar brasa evez e Urz hag e Eskobti.

Eur c'hlenved hir ha poanius a deuas a berz Doue da beur gaeraat ar gurunen en doa gounezet dre e labour pemdeziek. Koueza a eure klanv e miz genver 1861. D'an trede sizun euz e glenved e resevas an Nouen hag ar gommunion e viatik gant eur feiz krenv, euz daouarn an Aotrou Guibert, arc'heskob Tours, a ioa e vab en Urz hag evel Eskob. Poaniou ar c'hlanvour a badas betek an 21 a viz Maë; nerz kalon an Tad a Vazenod ne voe morse diskaret, ha seder holl e c'hortoze ar maro. Pa velas ervat oa tost tost dezan e c'houlennas e unan ma viche lavaret pedennou an dud a zo var o zremenvan. « Mes araok, emezan, roit d'inn va c'hroas a visioner ha va chapelet : setu aze va armou. » Respount a reas d'an holl bedennou, reseo a reas bennoz hon Tad Santel ar Pab ha goustadik e varvas p'eder o lavaret komzou ar Salve Regina : O Gwerc'hez Vari leun a zousder !

(Da genderc'hel).

F. M. M.

Ar gwin-ardant

(Eil pennad)

Eur gaou eo e teuffe an alkool da vaga an den. Kement-ze hor beus diskouezet er pennad kenta. (Feiz ha Breiz niveren miz Dù; sellit ous an daolen a verk e dalvoudegez evit maga).

Meur a fazi all a zo c'hoas e sperejou an dud var ar pezh a zell ous ar gwin ardant. Lakomp an traou var eun. Gwaz a ze evit ar re a jomo bouzar.

1° Eur *gaou* eo e tigasfe an odevi tomder padus er c'horf;

2° Eur *gaou* eo e tigasfe nerz;

3° Eur *gaou* eo e teuffe da zigeri ar galon ha da zivec'hja ar stomok goude debri;

4° Eur *gaou* eo e teuffe d'hon diouall dious klenved.

I. — Ar gwin-ardant ne zigas ket a domder padus

An alkool, eur vech evet, en em skign buhan ha buhan dre ar c'horf; kerkent hag evet, eo punzet gant hor gwaziet, ha raktal e teu d'en em goubla gant an *oxygène* a zo enno. An odevi hag an *oxygène* oc'h en em veska a zigas tomder dre ar c'horf. Ha setu perag, dâl ma vez evet ar verennad odevi, e santer tomder e poull ar galon, hag a benn nebeut, dre ar c'horf a bez. Mes ar c'horf, mar deo yac'h, a zalc'h atao ar memez tomder : 37°. Izelloc'h pe uhelloc'h eman ar c'hlenved; ha setu perag pa deu an domder digaset dre ar boeson da veza re vras, raktal ar gwaziet a zo a rez ar c'hroc'hen, en em zigor; ar goad a deu enno founnusoc'h, an dremm a deu da veza ruz, ken ruz hag eur c'hlaouen dân. Eur bâr terzien eo an dra-ze; noazus eo eta d'ar yec'hed, ha kement-ze ne c'hell ket padout na dont re alies heb ober gaou ous an den. Rags e ar c'horf en en em zifenn gouenv ous an derzien-ze.

Ar goad deuet eun ar gwaziet doun er gwaziet a zo a rez ar c'hroc'hen, ue zale ket da goll eul loden eus e domder dre an ear yonnoc'h a ya beteg ennan dre doullouigou ar c'hroc'hen; var zigresk e ya buhan an domder-ze hag a benn nebeut e vezo izelloc'h eget 37°. — Ar boeson, e

leac'h tomm en dezo yenet ar c'horf. An holl a oar an dra-ze : ar mezhier great eur c'horfad gantan a deu da sklasi ; koll a ra e anaoudegez, ha mar bez lezet heb sikour ne zaleo ket da vervel er stad-se « *congestion par le froid* » a lavar ar vedisined. Red e vezo lakat ha derc'hel traou tomm en dro dezan evit miret ouz ar yenien da ober e labour a varo. Darn a ro an ali da fourra ha da gloza varnezan e kreiz an teil tomm. — Eur vez eo komz eus lakat eur c'hristen e kreiz eur bern teil ; gwir an dra-ze : Mes gwelloc'h eo c'hoas en ober, eget lezel anezan da grenvi gant e gorfad.

II. — An odevi ne zigas ket a nerz padus

An taol fouet roet gant ar gwin-ardant ne bad nemet eun frapadik ber.

Gant an alkool, ar gwazied a deu da frankat, da ledannat, mar kirit ; hag ar goad ne red mui dreizo gant kement a gas ; ha setu ma 'z eo red d'ar galon labourat krenfoc'h ha buhannoc'h. Ar momenter, e leac'h skei 69 pe 70 taol bep munut (an dra-ze eo kompt an den yac'h), a ranko skei stankoc'h : 75 da vont da 80 taol hag ousspenn.

Ar momenter a zo ennomp a sko vardro 100,000 taol dre beder heur var nugent. Keit ha ma pad en doare-ze ar yec'hed a gendalc'h ; mes dâl ma vez evet daou pe tri bannè gwin ardant, ar gompt a chench ; var gresk e ya buhan ; seul ma kresker an eva, seul buhan e rank lammet. Gant eur c'halopin odevi em er dija e 118,000. An nerz a deu buhan da uza hag ar skuizder a zo bras gant al labour-ze a roer d'ar galon.

Ker skuis e vezo, oc'h ober netra, an hini en deus evet ar c'halopin odevi, hag an hini en dezo bet 147 sac'had gwiniz a gant lur da sevel divar an douar var eun daol a eur metr uhelder.

E ro nerz ar gwin-ardant, alo-ta !

Setu diou dachen douar henvel da balat. Lakit dirazo daou zen ken nerzus ha ken nerzus, ken troet ha ken troet o daou d'al labour. Da unan anezo, roit eur c'holopin odevi da eva ; lezit egile gant ar c'horfad yod ha leaz trenk en deus bet d'e zijuni ; hen-man en dezo peur-achuet e labour araog m'en dezo egile great an diou drederen ; ha c'hoas ne vezo ket ker skuis hag e gamarad.

Ober a rit *velo* ? — Neuse na dit ket da gemeret *la goutte* araog pignat eur c'hreac'h hir ha sounn gant aoun na chomfac'h ous torgen.

Paotred ar c'hezeg-houarn a oar ervad e ro ar gwin-ardant berr-halan ha lamm-galon.

Paotred ar gymnas a rank rei holl nerz o divreac'h evit ober o zroiou var an *trapèze* hag ar *barre fixe*. Arabat deoc'h kredi ez affent d'an odevi araog komans ; anez-se o divreac'h a ve divreac'h stoup, hag e leac'h koeza var o zreid e ve riskl bras evito da goeza ha d'en em blada var an douar evel an tousek.

Lavaret a rer : Henman a zo krenv evel eun Turk. Daoust hag an Turked 'zo krenv ? — Ia, gwir eo, krenv int ha dies da fæza. Petra 'zo kaoz ? — Ne evont morse na gwin na gwin-ardant ; difennet eo gant o relijion.

Soudardet ar Japon ne evont nemet dour, ha ne zebront nemeur e dra nemet riz. Daoust da ze n'o deuz great nemet eur c'hinaouad eus paotred ar Rusi mi-gnoned ar gwin-ardant. Perag ?

« Epad ugent vloaz, eme ar medisin Raë, oun bet o » chom e broiou yenna an Amerik, tu an hanter-noz. » Biskoaz n'em eus roet na gwin-ardant na boeson krenv » ebet d'an dud a ioa ganen ; gouzout a rean, rak ar » skiant-prena en devoa en desket din, n'eus netra noa- » zusoc'h er broiou yen eget ar boesoniu krenv. »

Tra avoalc'h eo an testeniu-ze evit digeri daoulagad an dud a fell dezo gwelet sklear. Ar re all, kentoc'h eget asanti gant eur wirionez ker splann hag houman, ne vent ket nec'het o lavaret eo noz da greiz-deiz.

III. — Eur gaou eo e teuffe an odevi da zivec'hia ar stomok ha da zikour treiza ar boued

Pa vez evet re anezan, an oll a oar petra c'hoarves : ar stomok a deu da heugi, ha kement zo e sac'h ar boued a rank dont var e giz buhannoc'h eget ne deo eat. — N'eo ket brao d'ar re a rank kempen varlec'h ar mezhier. Ouspenn ma 'z eo e zillad ha kement a ves var e dro heugus da velet, ez int ken heugus all da zantout, ha priennou a daper, n'eo ket c'hoez an dour Kologn a zo ganto. Ar c'hi e-unan a dec'ho dious distaoladen al

lounker. Ma teu eta ar gwin-ardant da zivec'hja ar stomok, eo dre ar penn kontrol eo er gra.

Evet gant moder, n'eo ket ken noazus; ne reio ket rejeti; mes, e doare ebet ne ziskouro treiza ar boued; ar c'hontrol eo, en dere'hel en e bez a reio.

F. C.

AR FAVEN AOUR

(Evit Gouel ar Rouaned, c'houec'h a viz Genver).

Madou laëret, a vez lavaret alies, ne dalvezont ket d'al laër; dre c'hras Doue, an honestis hag al lealded a zo mat da bep unan: anezo e c'heller lavaret evel ma lavare sant Paol, an Abostol bras, euz ar gwir devosion « int mat da bep tra. »

Eur pennad 'zo e veve enn eur barrezik euz ar C'hreiz-deiz da Vro-C'hall eun tiegez a goueriaded, tud honest bras ha kristenien euz an dibab; enn ti-ze oa an tad, ar vam ha daou grouadur, Jakik hag e c'hoar Perrinik.

Doug an amzer gaër an traou a iea mat awoalc'h ganto, rag an tad hag ar vam na c'hinent ket d'al labour, hag ar vugale a ioa iouankik c'hoaz evit kregi el labour evel ho zud; ar goanv avad a ioa dies bras da dremen eb kaout dienez: ar beorien a c'hoar ervat pegen kris eo ar goanv evito!

An oll gwitibunan a anavez mat gouel ar Rouaned ken er c'heariou ha var ar meaz: ar c'hiz eo an deiz-ze da zibri holl assemblez eur gwign, « kwign ar Rouaned. »

Hag enn ti-ze n'oa mui nemet eur pezik gwennek.

« Poanius eo evelato, a lavaras an tad gwelet ar gouelma o tremen eb eun tam kwign da zibri. Sell! emezan da Jakik, aze am beuz c'hoas eur pezik gwen, kemer anezan ha kers da gaout Francez ar pastezer: goulen digantan unan euz ar pastezer am beuz gwelet bremaik var ar stal en e di. »

Jakik a redas buhana ma c'heller da di ar pastezer. Na me garfe o pije gwelet daoulagat ar paotrik o para var ar c'hwignou alaouret renket deread var ar stal!

« Sell, a lavaras Francez, krog en hon-ma; m'en tou,

hou-nez a zo poas-mat: kea, da vam a vo laouen bras m'echans! »

Ha Jakik d'ar gear buhan ha buhan: lore'h a oa ennan, a dra zur pa zigouezas enn ti leun a voget ha pa lakeas var an daol ar gwign kaër a ioa gantan. Pep hini a sonje sioulik er blijadur o diche o tibri eun dra doareet ker brao. Ar beorien o deuz o foaniou, o levenez o deuz ive awechou!

An tad a vusc'hoarze gant plijadur; ar vam a ioa ken laouen-all, ha Perrinik, digor bras he daoulagad ganthi a c'hlaourenne kouls lavaret, enn eur velet ar pastezer a rea dezi kement 'avi.

An tad goustadik a gemer e gountell hag er sank er gwign: pevar dam a zo great anezan: « Allo! ar vam, deoc'h-hu an tam kenta », a lavar an tad en eur ginnik dezi an tam... Ar vam a gemeras... Ar vugale d'o zro o deuz bet o lod, an tad a zo da ziveza.

— « Brema, gwelomp piou en deuz bet ar favenn? a c'houlenn an tad en eur zellet outo-holl. »

— « Me! me eo am beuz anezi, eme Berrinik o lammet divar he skabell. Oh! hon-ma n'eo ket henvel ouz ar favenn all! Sellit 'ta, va zad! »

Hag Perrinik a lezas da goueza divar he muzellou eur pezer aour lugernus!

« Eur pezer ugent lur! eme ar vam. An Aotrou Doue, a dra-zur, eo en deuz great ar gwign-ma. Na pebeuz sonj vat hon deuz bet da ober gouel ar Rouaned! Brema 'vad e c'hellimp prena kals traou gant an ugent lur-ze! »

Ar vam e doa kemeret ar pezer aour.

An tad goulskoude a ioa tenvaleat e benn, ar musc'hoaz a ioa nijet divar e vuzellou.

— « Grek, emezan, an aour-ze n'eo ket d'eomp-ni: Francez a zo faziet, kredabl; ar pezer a zo bet kouezet n'oun doare penaoz en toaz, mes n'eo ket deomp-ni an aour-ze! »

— Gwir 'livirit, eme ar vam. Sell! Perrinik, kass an dra-ze da Francez, ha displeg dezan petra 'zo c'hoarvezet. »

— Drant ha seder, Perrinik a ieas.

— Doue ho pennigo ! Francez, emezi, digas a ran deoc'h...

— « Ac'hanta ! Te eo a zo bet rouanez ? Va goure'hemennou did ! Ha petra 'zo neves gant va rouanez ?

— Va zad eo en deuz lavaret...

— Ia ! Ia ! Koumpren 'ran...

Hag ar pastezer a ioa dare da ouela. Kemeret a reas ar c'hrouadur etre e zivreaoc'h hag e pokas dezi ; hag ennan e unan e sonje : « Na pebeuz tud vat ! »

— « Mat eo, emezan, va merc'h. Kas an dra-ze en dro d'az kerent, ha lavar dezo eo evito : Francez kos n'eo ket faziet. Bep bloaz er c'hiz-ze e taolan eur pezh aour evit favenn en toaz.

N'eo ket dies, me sonj ! koumpren levenez ar gerent pa zigouezas Perrinik er gear ha pa lavaras kement e doa klevet gant Francez : hag holl e rejont meuleudi da Zoue ha d'ar pastezer trugarezus.

Gant ar pezh aour-ze voe prenet kals traou, ervez m'e doa lavaret ar vam. An amzer gaër a deuas, an tad en devoe fors labour. Divezatoc'h Jakik a yeas da zeski e vicher gant Francez ha brema hen a zo mestr var ar bastezerez.

Hag an dra-ma a ziskuez anat e tigor an honestis hent an danvez hag hini ar baradoz ! »

F. ROC'H HARV.

(Tennet divar « *Messenger du Cœur de Marie* ! »)

Kouign dispar ar Rouaned

Daou vugel, kenderv ha kinniterv, oajet ar c'henta a zek vloaz hag ann eil a eiz vloaz, o doa bet ar gwalheur da goll ho zud. Eun devez e rajont ho zonj da vont e kear da glask eun tamm bara.

Ann dra-man a dremene eur pennadik zo, d'ann amzer ma zoa c'hoaz kalz grawc'hed ha kornandouned.

Jakik ha Janedik, erruet enn eur c'hroaz hent, a ioa eun tammik nec'het o klask gouzout pe seurt hent a dlient da gemeret, pa enn em ziskouezaz dez'ho eun itron gaër kenan.

— Dalit, a lavaraz houman, kemerit, hirio eman gouel ar Rouaned. N'em euz ket a gwignou, mes setu aman teir histren da bep hini ac'hanoc'h. N'ez euz ket kalz evelto. P'o pezo naon pe zec'hed e treboe'h anez'ho. Chanz vad deoc'h ! hag an itroun gaer a ieaz kwit.

Jakik ha Janedik kemeret ganto ho histred, ez ajont peb hini gant e hent. Eb dale, Jakik a erruaz gant eur paourkeaz truillek, hag heman a lavaraz :

— Va mignonik, daou zevéz zo n'em beuz drebet netra, naon ha sec'hed am euz. Ro d'inn da vihana unan euz ann histred a velann ganez.

Mes Jakik n'en doa netra da rei da zen. Respont a reaz gant eun ear dichek :

— Nan, d'inn int hag evidon ! Ne zaouhanteran ket va feadra, dreist-oll gant ar rederrien bro. Ha dirak ar paourkeaz o c'hlaourenni e lounkaz ar pezh a ioa enn eun histren.

Eun tammik larkoc'h, Jakig a velaz eur vaouez koz ; houman a lavaraz dez'han :

Va bugel ro d'inn an aluzen. Na te a peuz histred kaër !

D'in int, eme ar pätotrik, hag enn eur c'hoarzin goap d'an hini goz, e tigoraz an diou histren a jome gant'han, hag e trebaz ar boued anez'ho.

Janedik a ioa dishenvel euz he c'henderv. Kalz oa guelloc'h eget Jakik. Eur c'houeriat, skuiz maro, a erruaz gant'hi da guenta.

Oh, na me zo skuiz ! eme heman. Potrezik, a ne peuz ket eun dra benag da rei d'inn, rak eur pennadik zo n'em beuz drebet netra. Delit, eme Janedik, kement-ze o pezo atao, hag enn eur lavaret ann dra-ze a roaz d'ezan eun histren.

Ar c'houeriat a lavaraz bennoz Doue d'ar botrezik, ha neuze houman a ieaz adarre gant he hent.

Pelloc'hik, Janedik a velaz eur vaouez gwisket deread, mil boan dezhi oc'h enn em dreina.

— Ann ear oc'h euz da veza klanv, eme ar botrezik, ha c'hoant oc'h euz da gaout eun histren ?

— Ia karout a raffen kaout unan. Goude beza drebet ar boued a ioa en istren, an hini glanv enn em gavaz gwelloc'h. Janedik a velaz goudeze eur c'hi gloazet, trez ar boan a ioa varn'han. Dre druez out'han, ar botrezik a roaz dez'han ar boued euz e histren diveza.

Hogen ar c'hi-ze a ioa d'ar roue, a ioa o chasseal er c'hoat e kichenn. Ar paourkeaz ki a ioa bet gloazet gant eun oc'h gouez. He vestr, enkrezet, a ioa oc'h e glask ; rak e garet a rea kalz.

Janedik ne vouie ket oa bet gwelet, mont a reaz adarre gant he hent ken dinec'h a tra. Abenn eun hanter heur bale, ar botrezik a ioa d'he zro skuiz maro. Azeza reaz var al letounen e kostez ann hent.

— Piou a deüo breman d'am zikour ! emez'hi. Piou am c'hasso da gear ?

A veac'h e doa echu, e velaz ar c'houeriad oc'h erruout gant gwin, kwignou ha frouez.

— Oh va bugel, eme heman, aon em boa n'am bije ket da gavet. Setu aman peadra da derri da naon, evel am bez great gant da histren.

Souezet Janedik a c'houlennaz :

— Perak e tigassit d'inn kement all a draou ?

— Her gouzout a rez ! dreb hag ev. Ar c'hwignou-ze am bez prenet evidout.

— Evit eun histren ! ne dale ket ar boan. Goulskoude Janedik a zrebaz hag a evaz kalz, rak dare oa da vervel gant ann naon ha gant ar zec'hed.

Ar c'houeriad eat kwit, e lavaraz :

— Breman, piou am c'haso da gear ?

D'ann ampoent, Janedik a velaz o tont var ann hent eur c'harros alaouret, c'houec'h loan-gezek stag outi.

Ebarz edo ar vaouez klanv e doa bet ann eilved histren digant Janedik.

— Sav, va bugel, a lavaraz dez'hi ann itroun. Kement a galoun vad e peuz ma fell d'inn da gas d'al leac'h ma peuz sonj da vont.

— Oh ! eme ar botrezik, evit eun histren !

— Ia, mes na pebez histren !

Ar c'harros enn em lakeaz eb dale enn hent ha prestik goude ar botrezik a erruaz tostik d'al leac'h a ioa ar penn euz he beaj, da lavaret eo, tostik d'ar gear. Janedik nec'hetoc'h nec'heta enn em c'houlennaz petra a ioa ouz e gortoz ; mad, ar roue eo a ioa ouz e gortoz ; Kalz nec'hetoc'h e vije bet, ar botrezik keaz, mar devije guezet ann dra-ze.

Eun offiser euz al lez a deuz da gerc'het Janedik hag a gasaz anez'hi da gaout ar roue.

— Va mignonik, a lavaraz heman da Janedik, da velet em euz oc'h entent ouz va c'hi, ha me a fell d'inn da zel-c'her gan'hen abalamour e peuz eur galoun dener, ouspenn da histren a ioa ken dispar !

Petra o deuz ta, va histred ? a c'houlennaz vit ann trede gwech, Janedik souezet-maro !

— Perlez kaër a ioa enn'ho, ha talvout a reont madou neuz forz pehini euz a rouaned ann douar.

D'ann ampoent Jakik a erruaz ive. Ar roue a lavaraz ann dra-man dez'han :

— Kerz ac'halenn, pez fall ! Janedik a vezo prinses, ha te a jomo eur galouper ann hentchou.

O veza klevet histor he ginniterv, Jakik a iez da glask krogennou he histred, o sonjal kaout perlez enn'ho. Ne gavaz perlezenn ebed, mes eur vandenn gornandouned a reaz an dro dez'han hag enn lakat a rajont da zansal vel eur bern diaoulou. Goudeze e taoljont anez'han enn eur poullad gour, ha Jakik ne c'hellaz enn em denna ac'hano nemet gant mil boan. Dont a reaz er meaz leun bri, oc'h ober ar bromesa da veza enn amzer da zont, gwelloc'h eget n'oa bet enn amzer dremenet.

A. J.

Dianveaz an Env

« Perag, 'me ar paotrik, en Env ne velan ket
 » An elez mad gant ho diouaskel alaouret ? »
 — « An dianveaz ebken eo a velez, paotrik, »
 A respountaz he vamm gant 'n dousa mousc'hoarzik.
 — Hag' ar bugel kerkent, e zaoulagad paret
 Var lambrusk marellet palez aour an Dreinded :
 » Pe guir an dianveaz zo ker brao da velet,
 » Diabarz an Env 'ta peger kaer eo fichet ! »

* * *

Pa oue deuet an noz he mantel da astenn,
 D'an heur ma teu 'n huvre da gas kuit an anken,
 Sellou ar c'hrouadur a lammaz down en Env.
 An oabl glaz evithan aour ha perlez n'eo ken,
 Hag' ar steret tro 'n dro 'zo eur gurunenn flamm.
 Hag' ar paotr a lare, e kichenik e vamm :
 — « Pe guir an dianveaz en Env a zo ker brao,
 Oh ! me garfe guelec an diabarz hirio ! »

* * *

Eat oa c'hoant an elik eün tenn d'ar baradoz,
 Henvel mad oc'h moged ezansouer ar vennoz.
 Ha pa darzaz an deiz adarre d'ar mintin,
 N'oa mui deuz an douar ar bugelik lirin (gai).
 Er vaouez daoulinet e kichen eur c'havel
 A vouele 'vad dourek var maro he bugel.
 Treuzet 'n doa an elik dreist an holl goabrennou
 Hag' eat oa da velet diabarz an Envou.

(Gwerzik Alfred Besse de Larzes « L'Envers du Ciel »
 lakeat e brezounek gat. G. Cadiou).

Ar Plouenanad e Pariz

VAR. DÖN : Soudard yaouank Kastel-Paol.

Allegretto

Eun deiz e ti-le-ziz va lo-chen E-vit mont da velet Pa-
 riz 'gant va zok braz ha va ji - le-ten va bou-tou koathavagou-
 riz Al-laz mi-gno - ned a veac'her-ru-et, Vae'c'hredi c'hel-lit me oa buan s-nou-
 et Me moa-keuz d'ambro ga - ret Plou - e-nan ben-ni-
 get me moa-keuz d'ambro ga - ret Plou - e-nan ben-ni - get.

I

Eun deiz e tilezis va lochen
 Evit mont da velet Pariz
 Gant va zok bras ha va chiletan
 Va boutou koät ha va gouriz
 Allaz, mignouned !
 A veac'h arruet
 Va c'hredi c'hellet, me oa gwall enouet
 Me moa-keuz d'am bro garet
 Plouenan benniget

II

Me velaz eno tiez uhel
 Maneriu braz hir ha ledan
 Touriou dispar dreist-oll tour Eiffel
 A dal dek gwech tour Plouenan
 Va Doue goulskoude
 Na piou a zanjfe
 An oll vaneriu ne blijent ket d'in
 Kement ha va lochennik
 Var bord rivier Penze.

III

Ha iao da bourmen dre ar ruiou
 Da zellet ouz ar stalioù kaer
 Karget a vezer, a vraoigou
 Braz he c'hinou gant Fanch kouer !
 Va Doue goulskoude
 Na piou a zonzje
 An oll ruiou braz ne blijent ket d'in-me
 Kement hag hentchou didrouz
 Pont-Eon va c'hountre.

IV

Me zelle piz ouz an aotronez
 Dreist oll ouz an dimezelled
 Seder evel eligou Doue
 Stumet ha gwisket kaer meurbet
 Va Doue goulskoude
 Na piou a zonzje
 Ho gwiskamanchou ne blijent ket d'in-me
 Kement ha kueffou brodet
 Soazik va c'harante.

V

Me glevaz leun a dud o kana
 A leun a delennou o sôn,
 Soniri, kaniri ar c'haerra
 Mez ne bikent ket va c'halon
 Mez dâl ma kleviz
 Eun toullad Breizis
 Gant ho sac'h biniou digwezet e Pariz
 Va c'halon baour a dridaz
 Ha da zansal e ziz !

VI

Bet oun var an hent-tro o vale
 Var ar rod-vraz a zao kant den
 Ker buan d'an neac'h evel ma savfe
 Ar mevel braz eur beac'h melchen
 Va Doue goulskoude
 Na piou a zonzje
 Hentchou a rojou na dalvezent d'id-me
 Branskellet va skour dero
 Branskellik koant va bro.

VII

Gwelet emez bep seurt boeturioù
 O vont dre Barriz a vil vern
 Kirri dre dan ha bisykletou
 A oa gantho eun trouz ifern
 Hag evit miret
 Na vijen fritet
 Gant ar c'hirri-ze, — evel eur c'has foueted
 Me zo dillo dizroet
 D'am lochen benniget.

FURNEZ BREIZ

Pa za ar billig var an tan
 E za an daou en unan.

Peb loudouren
 A gav mad he c'heusteuren.

Bevin, ouad ha kig maout
 Zo mad d'an neb a c'hell o c'haout.

Paourentez a dosta e kuz
 Ouz kegin lipouz ha re druz.

Nep zo lipouz he vuzellou
 A lez noaz he jarritellou.

Perigou melen, kraouennigou gell
 He deuz ar vatez gant ar mevel ;
 Krampoez amanenet, bannigou lez
 Hen deuz ar mevel gant ar vatez.

Ar c'hlenved a zeu var varc'h hag a ia kuit var droad.
 Da zistaga eur c'hlenved
 Eul louzou divezed n'hen deuz galloud ebed.

An hik, iec'hed da vihannik
 Ha da gozik marvik..

An hini a zival sec'hed
 A zival iec'hed.

Nemed sec'hed pe naon a pe,
 Na zebr tam, nag ev banne

Muioc'h a dud a laz ar guin
 Eget na bare ar medisin.

Nep zo re vignoun d'ar guin mad
 'Zo enebour da vab he dad.

Respont da zivnadennou miz DÙ

I. — Buez an den.

II. — Eur yalc'had aour pe arc'hant. — *Hervé Herry, dious Henvic, daoust n'en deus ket kavet ar respont-ze, en deus kavet eun all eus ar re vraoa, setu hi aman :*

- « Ar penn zo skanv, rag goude en dougen,
- » An den yac'h ne gav pouez ebet gantan ;
- » Ar penn zo pounner, netra pounneroc'h ne vo kavet,
- » Rag ne 'z euz den er bed,
- » N'eus fors pegen galloudus eo
- » Goest ba boeza penn eun den beo. »

Anne-Marie Le Roy, deus Guissény he deus kavet eur respont all hag a blij din ivez :

- « Eur zamm, n'eus fors pegen pouñner eo a
- » gaver skanv, pa vez lakeat, evit sikour hen
- » dougen, louzaouen ar basianted ha nerz
- » bolontez Doue, »

III. — Al lin. — *O deus kavet, da nebeuta, diou respont :*

Louis Messenger, Henvic, 3. — Nicolas Le Guen, Ploudaniel, 3. — Anne-Marie Le Rog, Plouguerne, 3. — Bernadette Cousquer, Lampaul-Guimilliau, 2. — Anne-Marie Kernilis, 2. — Marie ha Job Cardinal, Saint-Nouga, 2. — Hervé Lhour, Coatmeal, 2. — Jeanne-Louise Mercier, Saint-Nouga, 2. — François Picot, Plouvorn, 2. — Jean-Marie Normand, Guiclan, 2. — François-Marie Le Roy, skolaj Lesneven, 2.

Respont da zivnadennou miz Kerzu

I. — Ar c'hillog.

II. — Ar voged.

III. — Tok an dimezelled hag an intronezed vras a vremen.

O deus kavet, da nebeuta, diou respont vad :

3. — Anne-Marie Habasquet, Kernilis. — Nicolas Le

Guen, Ploudaniel. — Marie-Yvonne Marziou, Plouvian. — Alain Jézéquel, Plouvorn. — Bernadette Cousquer, Lampaul-Guimilliau.

2. — Marie Pinvidic, Plougar. — Emile Bellec, Kastel-Paol. — Jean-Marie Normand, Guiclan. — Marguerite Le Duff, Plonévez-Lochrist. — Yves Corre, Plouvorn. — Anne-Louis Pouliquen, Ploudaniel. — Louis Messenger, Henvic. — Laurent Moysan, Plougar.

N. B. — Trugarez ha bennoz Doue a lavaran aman da gement hini o deus bet ar sonj da reketi bloavez mad da rener *Feiz ha Breiz*. Kredi a c'hellont stard em eus ivez kaset eus va zù, va gwella mennozion evito varzu an Aot. Doue.

Divinadennou miz Genver

I. — Toull a dreuz ha toull a hed
Hag a dachadou ne deo ket.

II. — Duig a lavar da Ruzig :
Ma n'am zoulles
Me lammo er mœz.
Hag e vezi lazet.

(Digaset gant Mari Cueff, St-Nouga.)

III. — Me anaves eun armelig wenn
Ne deus nag alc'hoez na prenn.

(Digant N. Le Guen, Ploudaniel.)

IV. — Eur Plouvianad eus ar re vella, devot da zent e barrez a yeas da bardona da Sant Jaoua gant ar mennoz rei prof d'ar chapel. Kerkent hag en em gavet, ar zant a zoublas an arc'hant en devoa en e c'hodel, hag an den-ma anaoudeg d'ar zant a roas dezan eur skoed e prof. — Ac'hano ez eas da St-Yan Balanant gant eun hevelep mennoz, ha Sant-Yan e reas evitañ evel Sant Jaoua, ha setu adarre eur skoed all e kef ar chapel goz. Hag hon den d'ar bourk da velet Sant Per en e iliz koant. Sant Per ker brokus ha ker galloudus hag an daou zant all a greskas adarre e arc'hant eus an hanter. Neuze hor

Plourvianad a c'houllonderas e yalc'h e kef Sant Per. Eur skoed, na muioc'h na nebeutoc'h a oa anezo adarre. Pegement a oa gantan pa gomansas e dro ?

(Digant Mari-Yvonne Marziou, Plowien.)

Al lizer da skriva da dad Zoazig

Gant al lizer-ze eo bet an dalc'h epad an daou viz diveza. E gwirionez, eno edo al labour talvoudus. Poaniet zo bet gantan e pevar c'horn Leon.

Daouzek lizer hir a zo digouezet ganen var an dra-ze, liziri skrivet an darn vrasa anezo e brezoneg yac'h ha digatar. — Souezus eo pegen gwelleat int var o yez koz ar re a zo en em voazet da zarempredi aketus ar *Feiz ha Breiz*. Gwelet a ran breman, n'hor beuz leac'h ebet da gila; ar roud vad hor beuz great beteg hen a ziskoues an hent digor-frank dirazomp. Deomp eta var araog atao. Fizians a c'hellomp da gaout e yelo c'hoas var vell ar-traou, rag muioc'hig a amzer a c'hellimp, douetus, da rei dezan; ha breman, pa 'z eo achu gant an aot. Perrot, Buez ar Zent, hen a gavo adarre eun tamig amzer da rei din an dorn.

A respontchou deuet d'in a zo da veza rannet e diou loden : Eul loden, ar vrasa a gals, a dro gant Soazik; — eul loden all bihannoc'h a dro gant he zad, hag a lavar eo ar verc'h-ze kals re *zimezel*. — Me gav din, goulskoude, e ve eun dudi kaout dimezelled eus ar seurt-ze e kement ti 'zo. — Eun dimezel hag a sav abred dious ar mintin evit goro ar zaout, evit aoza dijuni, evit ficha ar gwelou, evit kempen an ti; — a yelo d'ar poull-kanna, a aozo an dillajou freuzet, a vefiro ar pred d'ar mare, a zalc'ho urz e peb tra en tiegez, ha gant an dra-ze a vezo ato seder ha laouen evel eur bann-heol er goanv; eun dimezel evelse a gavo ato digemer mal e kement ti 'zo. Ar re gav abeg e Soazik o deus barnet anezi divar eun dra hebken : Ar jenchamont a c'hoanta lakat en doare da zervicha ar pred; mes ne roont rezon ebet eus o barne-digez; « re zimezel eo » hag achu, setu kondaonet ar verc'h. Deomp dounnoc'h ha gwelomp gant piou eman ar rezon vad.

Al lizer a skrivan da Fanch a zo tennet tamm divar eul lizer, tamm divar eun all; mes al loden vrasa a deu digant Job an Her anavezet a bell-ze gant lennerien *Feiz ha Breiz*.

Lizer da Fanch N..., tad Soazig

Fanch, va mignoun,

C'hui zo den a skiant, ha brudet a bell-ze dre holl, evit eun den poellet mat, a anaves talvoudegez an dud hag an traou, Souezet oun e vefac'h nec'het gant ho merc'h Soazik. Va c'hredit mat: Eun tenzor oc'h eus en ho ti, eun tenzor hag a dalv muioc'h eget aour hag arc'hant. Ha ne lavaran deoc'h nemet ar pezh a anzavit oc'h-unan; c'hui eo a ra e brasa meuleudi :

Soazig eo rouanez ar merc'hed
Dre he furnez hag he aked;
Plac'h ar gcor eo, labourerez
Ne deo na penn-skanv, na rederez,
Ne frip ket oc'h arc'hant o kafeat
Ne goll ket amzer o trabellat,
Derc'hel a ra kempen ho ti
Tinel vad a ro, urz 'zo ganti...

Petra fell deoc'h ken? — Ha goulskoude oc'h nec'het! Sellit! C'hoant oc'h eus e lakafen va biz var ho tachad gwiridik? — Ia. — Mat, c'hui o peus aoun 'rag teodou an dud; c'hui o peus aoun 'rag ar pezh a c'helfe lavaret Per ha Yann, Katell ha Mac'harid. Eno eman oc'h esked, Fanch.

Lezit an dud da glabousat
Ha grit ato ar pezh 'zo mat.
Evit plijout d'an holl
Eo red beza fur ha foll.

Mes o klevet a ran o lavaret: C'hui, aotrou, a brezeg mat; mes, ma karfac'h diskoues din sklear ha splann eo gwir ho lavarou, e raffac'h gwelloc'h c'hoas. Krogomp eta eta e pao an alar ha komansomp dre eur penn.

1° Gourdrouzet oc'h, a livirit, gant ho merc'h abalamour ne fell ket deoc'h en em zibikouza, dious ar mintin araog staga gant ho tervez. — Ar rezon vad zo ganti, ha gant ma komzo ouzoc'h dereat ha gant respet, evel

ma tie ato eur c'hrouadur mad en ober ous e dud, e ve mad deoc'h senti outi. — Netra gwelloc'h, evit en em zivorfila dious ar mintin, eget lakat ar penn en euf zaillad mad a zour yen. Morgousket oc'h c'hoas, an dour yen ho tibuno; gourd oc'h o kregi el labour, eur banne dour yen var ho penn ho tic'hourdo; ho taoulagad a vezo sklerroc'h, oc'h izili a vezo lamproc'h, ho spered a vezo divorfilloc'h, ho yec'hed a vezo startoc'h. Ar c'hlenved hag al lousdoni a zo daou dra hag a zo ato oc'h en em heuill. Eus a beleac'h e teu ar goriou, an eskiji, an trouskennou binimus, ar gwenoennou a ves o krignat hag o tifsoni dremm ha daouarn tud ar moeziou?

Eus al lousdoni a lezont d'en em leda ha d'en em galeda var oc'h izili. Livirit d'in pe seurt hano da rei da eun den hag a veloc'h epad eiz devez dioc'h-tu, eus al lun d'ar zul varlec'h, pikouzet e zaoulagad, mardozet e dal hag e c'hourannou, mastarennet e c'hinou, roudennet e zivoc'h, du e ziouskouarn diavez ha diabarz, rouffennet e c'houzoug gant ar c'hoezen, ar boultren, an teil hag al lousdoni berniet dervez ha dervez abaoue ar banne dour diveza a zo bet taolet outo, da lavaret eo abaoue ar zul araog. Eur vaouez hag a ves gwelet er stum-ze a vez great anezi Mari Loudouren; penaos e vezo galvet ar goaz, Fanch?

N'eus nemet eur banne dour

Etre neat ha loudour.

Kemerit bemdez ar banne dour-ze. N'o pezo ket a geuz. Laouenoc'h e vezoc'h da velet ha da gaout ivez. Gant Soazig eman ar rezon vad.

2° Pa deuit eus ar park, araog staga gant ho pred, e ves great deoc'h goalc'hi ho taouarn gant dour fresk hag o zec'ha gant eun torch neat. Hag e kavit abeg en dra-ze?

Da genta tout, ne gredfac'h ket mont ous taol gant o taouarn leun-zouar, leun-deil. Ouspenn ma ve an dra-ze eur vez, ar re all ne zalefent ket da heugi ha da zonjeri o veza en o kichen. Goulenn e raffent ma ve kaset al louz-ze da zebri assemblez gant ar moc'h bihan d'ar c'hraou. — Tud omp, kristenien omp; bezomp eta respet evitomp hon-unan ha deskomp beza propr ha neat evel tud a zoare. Kafet e komzan, a livirit, va Doue!

Ma ne fell ket deoc'h beza kelennet

Penaos e fell deoc'h beza diboultrennet?

Aman, adarre, ar yec'hed a gavo he c'hompt ma fell deomp selaou kenteliou ar furnez. Vardro ar boued a gemeromp, ne c'helfet morse beza re neat. Ar boued-ze a ia en hon diabarz, hag a dle hor maga, arabat e ve toueziet gant netra hag a c'helfe noazout. Goalc'hit eta piz ho taouarn araog lavaret ho Penedicite.

Mes goalc'hit anezo gant dour neat, gant dour fresk. Ma 'z it d'o frotta da bot ar forniet, el leac'h ma ves miret an dour goellien evit al loened, pe d'ar veol el leac'h ne vezo nemet dour mil-vreïn he rit gwasoc'h eget paouez. Ar goellien evit o loened ne vezo ket gwelloc'h, na pell ac'hano, goude ma vezoc'h bet o lakat emnan o loden douar, teil ha c'hoezen. C'hoezen an den a zo binimus. Ha c'hui, el leac'h nettât ho taouarn, n'o pezo great nemet staga outo traou hag a c'helfe beza noazus d'ho yec'hed; an dour klouar-ze leun a larjez hag holl goalc'hennachou an ti a vag, a villionou, al loened munut-ze hanvet *microbes* e galleg, hag a zo ar penn-abeg eus an holl glenvejou.

Sec'het o taouarn ous eun torch neat. Eun torch listri, gantan c'hoez an trenk a zo ato ker gwaz pe wasoc'h eget an dour beol. Setu c'hui adarre, Fanch, ber gant Soavik.

3° Gwelomp eur c'hrogad all. — Soazig a c'hoanta o deffe peb hini en ti e loa hag e skudel e-unan. Me gred eman adarre ar rezon vad ganthi.

Ha da genta, o terc'hel ar memez skudel da bep-unan, e vezo esoc'h dezi ober e voued da bep hini dious e vent ha dious e naoun. Ne garfe klevet den ebet o klemm gant re nebeut; ne gar ket muioc'h gwelet ober restachou. Eno e veler izign eur geginerez vad ha kempenn.

P'o dezo peb hini e loa hag e skudel, den ken nebeut ne c'hello lavaret e ves roet dezan glaouren ar re all da lipat. An dra-ze, ouспен ma 'z eo donjerus evit meur a hini, ne ves ket ato sasun ken nebeut. Varlerc'h darn 'zo ne garer na dibri nag eva; ha pa ves unan benak klanv en ti, e ves klevet ato ar medisin o tifenn grons implija evit ar re all al listri a ves bet gant ar c'hlanvour. Aman eo dem-henvel.

« O klevet a ran dija, Fanch, o lavaret din » : mat, mat, an traou-ze a asantan ganeoc'h heb kals poan, mes ar pezh ne asantan ket eo e ve red rei e assiett da bep

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiiek ar Vretouped

Da lennerien "Feiz ha Breiz"

Niveren miz c'houevrer a zo chomet ouz an drez n'eo dre faot den ebet, rag den ebet n'eo mestr d'e yec'hed. Tamallomp, mar kirit, an influenza pe ma kavit gwel, ar gripp, ha ne vezimp ket pell eus ar virionez.

Klevit mad c'hoas eun dra all hag a reio plijadur d'al loden vrasa eus lennerien *Feiz ha Breiz* ha ne c'hello ober displijadur da zen. — Divar ar miz a zeu, miz ebrel, an aotrou Perrot, kure Sant-Nouga, gant aotre an aot. 'n Eskob, a gemer ar stur eus ar gazeten. Hen eo a vezo ar *Renner bras*.

N'em eus ezom ebet da ober e veuleudi ; hen anaout a rit holl. Ar re n'hen anavezfent ket mad avoalc'h c'hoas, n'o deus nemet kemeret al levr eman o tont eus peurachui : *Buez ar Zent*. Eno e velint pegement a draou a zo renket ha renket dres e penn an den-ze. Al levr-ze a dlefe beza e kement ti kristen a zo en Breiz.

Hiviziken eta, kement a zell ous ar gazeten-man a zo eta daouarn an Aot. Perrot ha dezan e vezo kas ann holl pennadou-skrid da lakat enni, ar c'hlemmou, mar bes da ober....

Daoust din da lezel ar stur gant eun all yaouankoc'h hag ivez gouiziekoc'h evidon, n'em en zistagan ket evit-se dious ar *Feiz ha Breiz*. Chom a ran unanet ganti dre liammou ar garantez ha dre liammou all c'hoas. Va zomj zo kenderc'hel da skriva enni pa c'hellin kaout eun tam-mik amzer.

Da holl vignoned *Feiz ha Breiz* e lavaran a greiz kalon mil drugarez evit ar skoaze o deuz rout din epad ar pevar bloaz ma 'z'oun bet e penn ar gazeten. — Ra vevo ar feiz kristen e Breiz bepred.

Ar rener koz,

F. CARDINAL,

Chalon a henor, Renner Ti-Sant-Joseph,
e Kastel.

hini, mar plij, hag e fourchetez. Hag ar veren-ta var daol Yan Gouer evit eva eur banne dour sklear. Biskoas kement all ! — En em explikit var an dra-ze ta, aotrou, ha livirit gant piou eman ar gaoz vad ?

Er miz a zeu, Fanch e kendalc'himp, hag e vo gwelet. Mignonet atao, n'eo ket 'ta, Fanch ?

— Ia, ia, aotrou, kenavo er miz a zeu. F. C.

BUEZ ar ZENT

Great gant an Aot. PERROT, kure Sant-Nouga

Abaoue eur pemzek devez bennak, an aot. Perrot a zo echu gantan *Buez ar Zent* ; achu eo ivez ar moulla. Ne 'z eus mui nemet eur golo da lakat var al levr bras-se, vardro 900 pajen ennan. Araog ma teuio *Feiz ha Breiz* eus ar voull e vezo e gwerz, douetus, e kement ti-leorier 'zo en eskopti. Pevarzek real a gousto (3 fr. 50). N'eus hini eus lennerien *Feiz ha Breiz* ha na ve mall gantan kaout en e di eul levr eus eur seurt talvoudegez. An holl zent lakeat gant Pi IX, Leon XIII ha Pi X var roll ar zent a vezo kavet o buez ennan. Holl gwirioneziou ar relijion a zo displeget en eun doare dispar, evel ma oar ober an aot. Perrot. Ar Gredo, ar gourc'hemennou, ar pec'hed, ar c'hras, ar zakramanchou, e kant doare dis-henvel, o deuz holl kavet o flas. N'eus ket diou reflexion henvel. — Histor an Iliz, he buez hed ar c'hantvetchou, he gourinou, ar persekusionou e deus bet da c'houzany eus a bers he enebourien, a vezo kavet ennan.

N'em eus meuleudi ebet da rei d'ar brezoneg : an holl a oar gant piou eo great al levr. — Ar galonen eus al levr a zo eus ar gwella. N'eo tamm falloc'h, ken nebeut, d'ar gwelet. Peder daolen gaer a zo ennan, ha leun eo a daolennou bihannoc'h a ro sked ha luf dezan.

Pevarzek real, 3 fr. 50 e tiez an holl leorierien.

F. C.

An amzer Fask

Kemennadurez an aot. 'n Eskob evit ar vugale

1° An amzer Fask merket gant an aot. 'n Eskob evit eskopti Kemper, a zigor da zul ar Basion hag a gloz d'an eil sul goude Pask, sul ar pastor mad.

2° An *holl*, bras ha bihan a dle kommunia epad ar mare-ze ; ar vugale vihan seiz, eiz vloaz ha yaouankoc'h seken, kouls hag ar re vras, gant m'o dezo anaoudegez avoalc'h eus a relijion evit gouzout petra eo kommunia ha gant ma vint kavet mad gant o c'hovesoar hag o c'herent evit-se ; — Bugale ar paskou, da lavaret eo, ar vugale eus adaleg 10 betek 14 vloaz kouls hag ar re vihanoc'h hag ar re vrasoc'h. Ar retreat a raint goude-ze, en diavez eus an amzer-Fask, evit kloza amzer ar c'hatekiz ha peurachui o c'heleennadurez var o deveriou a gristenien, ne gont ket evit ar Pask.

An *holl* eta en oad da gommunia, a dle hen ober epad an amzer Pask.

Setu amañ varlerc'h, e galleg ar gemennadurez deuet digant an aot. 'n eskob var an dra-ze :

Semaine Religieuse, du 3 Février 1911

Communications de l'Évêché

Communion pascale et Première Communion solennelle.

Il se répand, Nous dit-on, parmi les fidèles une opinion qui tendrait à dénaturer complètement le sens des prescriptions pontificales en ce qui concerne la communion des enfants.

Certains parents ont manifesté l'intention d'attendre l'époque de la communion solennelle pour faire approcher leurs enfants de la Table Sainte, bien que ces enfants, âgés de 10 ans et suivant régulièrement les catéchismes, réalisent les conditions requises pour être admis à la communion privée.

C'est se tromper gravement que d'interpréter de cette manière le décret *Quam singulari* sur la première communion.

Ce décret, en effet, n'a pas pour but d'inaugurer une législation nouvelle, mais simplement de rappeler que les enfants, dès qu'ils ont atteint l'âge de discrétion, ont, tout autant que les grandes personnes, l'obligation de recevoir la Sainte Eucharistie, et spécialement qu'ils sont soumis comme elle au grand précepte de la communion pascale.

Cette obligation, qui est grave, est absolument la même pour eux que pour les autres fidèles. Et elle est totalement indépendante des réglementations que peut prendre chaque Evêque dans son diocèse pour ce qui regarde la première communion solennelle.

Tous les enfants ayant atteint l'âge de discrétion et remplissant d'ailleurs les conditions d'instruction et de piété exigées, qu'ils aient déjà communiqué ou non depuis la promulgation du Décret pontifical, sont obligés de faire leur communion pascale dans le temps et le lieu prescrits.

Le confesseur seul pourrait, s'il y avait un motif raisonnable, conseiller à son pénitent de s'abstenir temporairement de la communion au temps de Pâques.

En conséquence les curés, les parents, les supérieurs, les aumôniers, les confesseurs sont obligés, sous peine de péché mortel, chacun en ce qui le concerne, de veiller à ce que les enfants ci-dessus désignés soient préparés à communier dans le temps pascal.

En rappelant aux fidèles, pendant le Carême, les prescriptions du IVe Concile de Latran relatives à la confession annuelle et à la communion pascale, les prêtres qui ont charge d'âmes auront soin d'ajouter expressément que les enfants eux-mêmes, dès l'âge de raison, sont atteints par ces prescriptions.

Eun dra talvouduz bepred ha dreist-oil

Epad amzer zantel ar c'horaz :

SONJAL ER MARO

I. — Dizale ho pevezo peure'hreat ho peach er bed-man ; guelit 'ta e pe stad emac'h.

Hirio an den a zo e buez ha varc'hoaz n'her gweler mui.

Ha pa ne vez mui gwelet gant an daoulagad, buhan e teu da veza ankounac'heat.

Oh ! pegen dall, pegen diskiant eo an den, a daol kement a evez ouz traou an douar-man, ken nebeud ouz traou an Nenv !

E kement a reoc'h, a zonjoc'h, e tleffec'h beza evel eun den a vel ar maro dirag he zaoulagad.

Ma vije ho koustianz e peoc'h, n'ho pevije ket izom da gaout aoun rak ar maro.

Guelloc'h eo diwall diouz ar pec'hed eget klask tec'het diouz ar maro.

Ma ne maoc'h ket hirio e stad vad, penaoz e viot varc'hoaz ?

Marteze e veloc'h an dervez varc'hoaz, marteze ne veloc'h ket ; ne c'hellit ket her gouzout.

II. — Petra zervich beva pell pa reomp ken nebeud evit guellaat hor buez ? Avechou eur vuez hir ne vella ket an den, ne ra nemed kreski sam ar pec'hejou.

Plijet gant Doue e tremenfemp eun dervez hebken euz hor buez evel m'eo dleet !

Kalz a zo o kounta ar bloaveziou abaoue m'int en em roet da Zoue, mes aliez eo dister ar gounid o deuz great var hent ar Baradoz.

Mar d'eo spountuz mervel, spountusoc'h eo c'hoaz marteze chom pelloc'h var an douar.

Eüruz an hini a zonzj bepred en he heur ziveza, an hini a zo bemdez oc'h en em lakaat e stad vad da vervel.

Mar ho peuz gwelet eun den benag o vervel, sonjit e rankoc'h ive tremen dre ar memez hent.

III. — P'eo deuet an deiz, sonjit ne zeoc'h ket marteze beteg an noz. Ha p'eo deuet an abardaez, na dit ket da gounta var an dervez varc'hoaz.

Bezit eta ato prest, lia bevit en hevelep doare ma kavo ato ar maro ac'hanoc'h e stad vad.

Kalz o deuz eur maro trum, a zo skoet pa zonzont nebeuta, rak Mab an den a deuio d'an heur ma ne vezer ket var c'hed anezan. Pa vezo deuet an heur-ze, hoc'h heur diveza, neuze ne veloc'h mui ho puez tremenet gant ar memez daoulagad ha kentoc'h, hag ho pevezo keuz da veza bet ken dieguz, ken lezirek.

IV. — Pegen eüruz ha pegen fur eo an den a glask beza breman er stad ma c'hoantaio beza da heur he varo !

Fizianz a c'hello da gaout da ober eur maro mad an hini hen devezo great fae var ar bed, poaniet da greski e karantez Doue, karet senti, ober pinijen, soubla, en em ankounac'haat he-unan ha gouzanv peb tra dre garantez evit Jesus Krist.

Kalz labour vad a c'helloc'h ober epad ma zoc'h iac'h ; pa deuio ar c'hlenved, ne c'houzoun ket petra c'helloc'h da ober.

Rouez int ar re a deu da vellaat epad eur c'hlenved, rouez ive ar re a deu da zantellaat o vont da bardouna.

V. — Na dit ket da lakaat ho fizianz en ho mignou-ned, en ho kerent ; na zaleit ket da gregi e labour ho silvidigez ; buhanoc'h eget na gredoc'h e vezoc'h ankounac'heat gant an dud.

Guelloc'h eo deoc'h eta gounid breman evit an Nenv, pinvidikaat hoc'h ene dre an oberou mad eget gedal sikour digant ar re all.

Ma n'hoc'h ket breman aketuz da glask ho mad hoc'h-unan, piou a gav deoc'h a labouro evidoc'h en amzer da zont ?

Setu breman an amzer talvouduz, amzer an eost, amzer ar zilvidigez.

Siouaz ! ne sonjit ket awoalc'h pegement a briz hen deuz eun amzer a c'hell talvezout deoc'h da c'hounid an eternite !

Dont a raio ar mare ma c'houlennoc'h eun dervez pe eun heur evit en em lakaat e stad, ha ne c'houzoun ket ha c'hwî a vezo silaouet.

VI. — Guelit ta, mignoun ker, euz pebez danger, euz pebez enkrez e c'helloc'h en em denna ma vezit ato var c'hed euz ar maro, mar ho peuz aoun rak ar maro.

Grit breman guella ma c'hellit da veva en hevelep doare m'ho pevezo tro da veza laouen pa zouno heur ho maro.

Deskit breman mervel d'ar hed evit ma c'helloc'h neuze koumans beva gant Jesus-Krist.

Kastizit ho korf breman dre ar binijen evit ma c'helloc'h neuze beza leun a fizianz.

VII. — Ah! den diskiant! penaoz e lakit en ho spered beva pell, pa n'hoc'h ket sur da gaout aman eun dervez ebken evidoc'h?

Ped gaeach n'ho peuz ket klevet lavaret eo bet lazet heman gant eun taol kleze, eo bet hennez beuzet, hen deuz eun all torret he c'houzouk o kuez a euz eul leac'h huel, eo maro eun all e kreiz debri, eun all e kreiz c'hoari.

Lod a varv dre an tan, lod dre ar c'hleze, lod dre ar vosen, lod a vez lazet gant al laeroun; d'an oll eo red mervel ha buez an den a dremen evel ar skeud.

VIII. — Piou a zalc'ho sonj ac'hanoc'h goude ar maro? Ha pion a bedo evidoc'h?

Grit ta, breman, va mignoun ker, ar pez a c'hellit ober, rak ne c'houzoc'h ket peur e varvoc'h na petra em gavo ganeoc'h goude ho maro.

Epad m'ho peuz amzer, dastumit madou a bado da viken.

N'ho pezit ken c'hoant nemed ober ho silvidigez, na glaskit nemed servicha Doue.

Gounezit breman mignouned oc'h enori ar zent hag o kemeret skuer varno, evit m'ho tigemerint e rouantelez an Nenv pa vezoc'h eat euz ar bed-man.

IX. — Bezit var an douar evel eun divroad, eur beac'hour a ra fae var traou ar bed.

Dalc'hit ho kaloun distrob, treet varzu Doue, varzu an Nenv, rak n'eman ket aman ho pro.

Kassit bemdez varzu an Nenv ho pedennoù, hoc'h hirvoudou, ho taelou, evit ma c'hello hoc'h ene, goude ar maro, nijal eun d'an eüruzded eternal, d'ar Baradoz. Evelse, bezet great.

Rak-se, kristenien:

I. — Pa zit en eur vered, pa velit ar besiou a zo eno, lavarit: « Me ive a vezo taolet va c'horf en douar. »

II. — Araok ober eun dra fall benag, sonjit: « Ma teuffe raktal ar maro d'am skei, daoust ha n'am bije ket a geuz da veza great an dra-ze? »

III. — Pa zit da gousket, sonjit bep an amzer er maro. Nag a hini eat iac'h d'o guele a zo bet kavet maro antronoz!
I. U.

Difennour bihan ar Relijion

(KENDALC'H)

Hag an Iliz a zavas, diazezet war daouzek Abostol, tud a renk izel ha n'o doa ken deskadurez nemet an Aviel.

Grit eun esa, Aotrou; it d'eur porz-mor, kemerit eno daouzek pesketer, savit eur relijion nevez, ha kasit anezo d'he frezeg, d'he grizienna dre ar bed, ha da rei o buez evit diskouez eo gwirion ho relijion. Livirit d'in, ha dont a c'hellot a-benn a gement-se? Hag ober a reot-hu zoken eun esa? Nan! — An daouzek Abostol o skigna relijion ar Christ dre ar bed, en despet d'an ioulou fall a rene e pep leac'h, setu c'hoaz eun testi hag a lavar ez oa Jezuz-Krist Doue e gwirionez.

Kaer ho pezo, Aotrou, n'hellot ket dont a-benn da destenia d'in n'oa ket Jezuz-Krist Doue. Ne root d'in testi ebet a gement-se, ne gavot ket zoken eun abeg hag en defe an disterra pouez eneb ar wirionez-se. Morse den n'e gavas, ha den morse n'e gavo, na c'houi na re-all. Kement den eun a zo, kement hini a glask ar wirionez, goude beza sellet piz, a rank stoui dirak Jezuz-Krist, Mab Doue, ha Doue e-unan.

Ya, Jezuz-Krist a zo Doue; ar skiant sklerijennet gant

ar Feiz, nan hepken a laka, mes a ziskouez ez eo Verb Doue en em c'hreat den, Doue ha den war eun dro.

Diskennit e goueled ho koustians, hag e welot e kredit c'houi ive, ha mat a rit, rak ar wirionez eo.

Ha neuze, sellit, n'eus nemet ar falz-kredennou a gement a nac'hfe ez eo Jezuz-Krist Doue. Hag eas eo gouzout perak. Jezuz-Krist a zo en em c'hreat den evit lavaret d'eomp ar wirionez, en despet da falz-kredennou an holl amzeriou, n'eus fors pere int, rak ma veskont holl ar wirionez pe e nac'hont anezi.

An Ao. Bazin, ar beleg mat-se en deus savet breuriez C'hoarezed an Drugarez pe beilherezed tud klanv, o veza eun dervez o veachi, en em gavas gantan, e-touez bea-chourien-all, eun den yaouank, paotr abret, hag a en em lakeas da lavaret dirazan gwasa c'helle enep ar relijion. Unan bennak eus ar veachourien-all a lavare eur gomz bennak bep an amzer; an Ao. Bazin avat na lavare ger. Kement-se ne blijje ket d'ar c'hanfard, rak c'hoant en doa da gaout eun tamm tabud oc'h ar beleg koz. Setu hen hag o koms outan eun evelen :

— Aotrou Person, c'houi a anavez mad ho relijion, p'eo gwir he deskit d'ar re-all. Testenia c'hellfac'h d'in eo Jezuz-Krist Doue ?

— N'eo ket dieas, eme an Ao. Bazin.

— Gwelomp, Ao. Person, penaos ec'h en em gemerot ? Mar her grit ho pezo gounezet eun den difeiz, rak; hen anzav a ran, me a gred ez eus eun Doue, mes ne gredan ket e Jezuz-Krist.

— Hor Zalver Jezuz-Krist en deus koulskoude lavaret uhel a-walc'h ez oa Doue, dre ar burzudou bras en deus great, ha pa ne ve ken.

— Han ya; burzudou ! me ouie ervat. Mes an dud gwiziek ne gredont mui d'ar burzudou; n'int nemet rimadellou !

— Nan, burzudou Jezuz-Krist n'int ket rimadellou, diskouezet int bet sklear a-walc'h, hag an dud e gwirionez gwiziek a gred d'ezo.

— Ha petra ra d'eo'h ha d'ho tud gwiziek kredi d'ar burzudou-ze ?

— Meur a dra; eun dra koulskoude a zo a-walc'h; ar burzudou-ze a zo skrivet en Aviel.

— En Aviel ! en Aviel ! ha n'ouzoc'h-hu ket, Aotrou Person, ar paper a lez lakaat warnan ar pez a garer ?

An Aotrou Bazin a zavas neuze e zaoulagad etrezek ar c'hanfard, ha goude beza sellet outan eur pemadig e lavaras : « Mat, neuze, Aotrou, c'houi a zo eur bastard ! »

— Eur bastard ! eme an den yaouank oc'h ober eul lam, me eur bastard ?

— Ya, Aotrou !

— Va zad ha va mamm-me, Aotrou Person, a zo bet eureujet evel m'eo dleet, hag en ti-kear hag en iliz.

— Saloe vije ! Mes peseurt testeni hoc'h eus a gement-se ?

— Ha n'hellfen-me ket diskouez d'eo'h kaierou an ti-kear ha kaierou an iliz gant sinatur an testou ?

— Kaierou, sinaturiou, hag an dra-ze a c'hell testenia ?

— Souezet on ganeoc'h, Aotrou Person.

— Gwechall e kreden ive oa an dra-ze eur merk : mes brema c'houi hoc'h eus distrujet ar merk-se. Ha n'hoc'h eus-hu ket lavaret bremaik e lez ar paper lakaat warnan ar pez a garer ?

O klevet kement-se ar veachourien-all a zirollas holl da c'hoarzin, hag ar c'hanfard a oe red d'ezan anzav ez oa trec'het.

Setu aze penaos e sarrer o ginou d'an dud difeiz.

Gwirionezou ar relijion, burzudou Jezuz-Krist a zo merket en Aviel, hag an Aviel a zo mil gwech gwirroc'h eget ar c'haierou, ar paperou, ar sinaturiou a gaver en iliz, e ti ar mear pe e ti an noter.

Ar falz-doktor. — War betra en em harpit evit lavaret eo gwirion an Aviel ?

An difennour bihan. — War lavarou an Iliz, an deskadurez wirion ha war anzavou an heretiked o-unan.

Holl dud wizek hon amzer a zav o mouez da lavaret n'eus levr ebet ken gwirion hag an Aviel. Hag ez eus koulskoude en o zouez meur a hini ha n'int ket kristenien vat.

An Iliz, eus he zu, a lavar hag a ro testeni eo bet great ar pevar Aviel gant ar re a zougont an hano, ez int bet kredet hag heuliet adalek ar penn kenta eus an Iliz. Ar *Gredo* a zo eur c'hrennad pe eun diverrad anezo.

Bez' ez eus pevar avieler : sant Vaze, abostól ; sant Mark, diskibl an abostól sant Per hag e skriwanier ; sant Lukaz, diskibl ha sekretour sant Paol, abostól ; ha sant Yann, an diskibl ar muia karet gant Jezuz. — Peb hini anezo a skriv ar pezh a oar, ar pezh en deus gwelet ha klevet e-unan, hag e ro pouez dreist-oll d'ar pezh a skoas anezan ar muia pe a fell d'ezan rei gwelloc'h da glevet. Ken eun, ken didroidel e komzont ma weler dioc'htu ema ganto ar wirionez.

— Ha neuze, an avielerien n'o divije ket gelllet fazia an dud, p'eo gwir ez oa ar pezh a skrivent anavezet mat gant ar gristenien hag ar yudevien ; n'o deus ket ken nebeut klasket lavaret gevier, rak test ebet na varve evit difen gevier na zigasont d'ezan nemet poan.

Brasa test a zo eus an Aviel eo an Iliz ; n'eus zoken nemeti evit ar pezh a zell ouz ar greden. — An Iliz a oe krouet gant Jezuz-Krist ha goret gant ar Spered-Santel da zeiz ar Pantekost : abaoue ez eus bet atao anezi hag eo en em skignet bepred.

Ar c'henta Aviel a oe hini sant Vaze, skrivet gantan wardro dek vloaz goude ar Pantekost. Sant Vaze a skrivas anezan evit ar yudevien hag a boanias da ziskouez ez oa e gwirionez Jezuz mab David. — Sant Mark a skrivas dreist-oll er gwel eus ar baianed. — Sant Lukaz a heuilh an traou dre ma c'hoarvezont. — Sant Yann a fell d'ezan diskouez ez oa Jezuz-Krist e gwirionez Mab Doue ha Doue e-unan. Ar wirionez-ma a yoa taget a-benn neuze gant an heretiked.

Jezuz-Krist n'en deus skrivet netra e-unan ; meulomp anezan, rak kement-se a ziskouez splanna ma c'hell e save e Iliz difazi, hep ma c'hellje fazia morse. Hag ouspenn-ze, lavaret en doa d'e ebestel : ...Kas a rin d'ec'h ar Spered-Santel da zigas sonj d'ec'h eus kement hoc'h eus klevet gamen.

Hag an ebestel, pe i a skrive, pe i a brezege, ne lavarent nemet ar pezh a felle d'ar Spered-Santel ; an Iliz ha

ne c'hell ket fazia, hervez Jezuz-Krist e-unan, eo a ro d'eomp testeni a gement-se.

Ar falz-doktor. — Ar C'hresed hag ar Brotestanted o deus ar memes Aviel ganeomp.

An difennour bihan. — O koms ouz sant Per, Pab kenta, Hor Zalver en deus lavaret : « Simon, mab Yann, te a zo Mean, ha war ar mean-ze me a zavo va Iliz. » Lavaret a ra va Iliz, ha nan va ilizou ; Jezuz-Krist n'en deus savet eta nemet eun Iliz.

Ouspenn-ze, da Ber hepken eo en deus lavaret : « Simon, mab Yann, te a zo... » ha nan d'an Ebestel holl ; ha setu perak el deac'h m'ema Per ema an Iliz, an Iliz wirion, Iliz Jezuz-Krist.

Selaouomp c'hoaz ar pezh a fell d'Hor Zalver, pa lavar : « ...Ha ne vezo nemed eur vanden denved hag eur pastor hebken. » Ha piou a zo bet lakeat gantan da bastor ? — « Per, kas va danvadigou d'ar peuri... starta da vreudeur (er feiz). » Setu ar pezh a hanver koms freas !

Hag an dra-ze a zo skrivet en Aviel.

Hogen, ar C'hresed a zo en em zispartiet anezo o-unan dioc'h an Iliz, dres abalamour ne felle ket d'ezo anzavout ar Pab evel ar mean eo savet warnan an Iliz ; hag eun eskob a Constantinopl a reas ar Chism, an disparti gant Rom, dre ma lavare ez oa par d'ar Pab !

Atao al lorc'h, an ourgouilh, penn-abeg eus an holl falz-kredennou ! Luther eo a grouaz relijion ar brotestanted pa en em zavas, heñ ive, enep ar Pab !

Anezo o-unan ive ec'h en em zispartias ar brotestanted dioc'h an Iliz, o nac'h komz ar Mestr : « Te a zo Per, pe Mean, ha war ar mean-ze me a zavo va Iliz. » — Ar pozse a zo sklear a-walc'h koulskoude ; lavaret a ra eo savet an Iliz gant Jezuz-Krist (Me a zavo va Iliz), eo diazezet en he fezh war ar mean, da lavaret eo ar Pab deuet warlerc'h sant Per, Pab kenta.

Ar memes Aviel o deus, lakomp ! — Hogen, ar brotestanted a gemer anezan evel ma tro en o fenn, a wel ennan ar pezh a garont, hag a-wechou e lakaont ama hag a-hont gerioù nevez a ra d'an Aviel lavaret traou ha n'oant ket ennan.

N'o deus ket evelomp eur « gador a wirionez ». Bez' ez eus ganto eun niver bras a rummou dishenvel, gant pep rann e gredennou. Lod a laka ez eus seiz sakramant, re-all unan pe zaou, re-all muioc'h pe nebeutoc'h. Hag e pep rummad e c'heller lavaret ez eus kement a gredenou dishenvel, kement a relijionou hag a zen a zo enno.

Gant eun hevelep dizurz n'emaer ket pell o tont da veza dizoue ha direlijion. Ha setu penaos eo marteze Luther tad-koz d'an niver bras a dud difeiz a welomp o kreski bemdez.

Daou dra zo koulskoude hag a blij d'ar brotestanted, eno ec'h en em glevont ; ober brezel d'ar relijion gatolik, daoust ma leveront ec'heller ober enni e zilvidigez, hag ober dismegans d'ar Werc'hez Vari.

Pa zavas e Iliz, Hor Zalver a lavaras : « It, preze-git... » ne lavaras ket : « It, lezit ober, lezit kredi... » Savet en deus eun iliz, a zo unan, ha nan eun toullad kredennou libr, eur zaladen, eur yod, eur c'hemmesk a bep seurt sorc'hennou, evel a c'hoarvez gant ar brotestanted. Jezuz en deus lavaret ouspenn : « ...Ha deskit d'ezo miret kement am eus desket d'eo'h. » An urz-se a zo sklear ive, ha ne gavit ket ?

Daoust hag Hor Zalver en deus roet eul levr d'e Ebestel, ha lavaret d'ezo : « Grit ar pez a zo merket aze, na lammit ket eur ger anezan ! » Nan, n'en deus ket skrivet eul linen. Roet en doa d'e Iliz ha da Ber an donezon da veza bepred difazi evit miret digailhar ha digemmesk kement en doa prezeget. Hag an Aviel, skrivet eun nebeut bloaveziou goude, n'eus ket ennan kement en deus prezeget Jezuz-Krist, mes an darn vrasa hepken. Hag ouspenn-ze, Jezuz-Krist a ro an hano Aviel d'e holl gelennadurez, ha nan hepken d'ar pez o deuz skrivet an Ebestel ; an Aviel eo « kelou mat ar C'hrist. P'e lo c'hoaz o vale dre vro ar Jude, pa n'oa c'hoaz skrivet netra, e lavare : « It ha lavarit da Yann ar pez hoc'h eus gwelet ha klevet... An Aviel a zo prezeget d'an dud paour... »

— Ha karet a rit-hu ho mamm ? O ya, hep mar !

Mat, petra livirit neuze eus ar brotestanted a zisprij ar Werc'hez Vari, Mamm Jezuz-Krist ? N'eus ket eur protestant a gement zo anezo hag a gomsfe gant doujanz eus ar Werc'hez dispar, evel ma teuffe an enoriou rentet

d'ar Vamm da lakaat dieas penn ar Mab ! Mezuz eo ! — Ne 'm eus douetans ebet e saludont koulskoude mammou o mignoned, hag e kavfent fall gwelet anezo o tisprijout, oc'h ober dismegans d'o hini. — Kement-se a ziskouez n'emaint ket e poan da heulia an Aviel penn-da-benn ; ar Werc'hez a gan er *Magnificat* : « An holl remziou am galvo evuruzez. » — An holl gristenien, an holl boblou a rum da rum a veul ar Werc'hez Vari, n'eus nemet ar brotestanted hag a nac'hfe hen ober.

Livirit d'in brema, e peleac'h ema ar « memes Aviel » ? Kalz kemma a zo, mesdouet ! da vihana heulia reont anezan a-dreuz !!!...

GLAODA 'R PRAT. (Da genderc'hel).

Kenvreurez Missionerien an Itroun-Varia KONSEVET EB PEC'HED

(KENDALC'H)

Hanter-kant vloaz a zo tremenet abaoe maro an aotrou A. Vazenod : hag an holl a oar ervat pegen trubuilhus eo bet ar bloaveziou-ze evit an iliz katolik. Evel an urziou all a venec'h hag a relijiuzed, Urz an Obladed a zo bet gwall-gaset, ha daoust da vennoziou fallakr ar bersekutourien, ar genvreurez ne baouezas ket da greski bemdez ha da astenn seul-vui e labour santel dre ar bed. Holl kouentchou an Urz, kouls lavaret, a oue skoet gant al lezen douget er bloaz 1880, hag ar Framasonet a gave dezo beza roet taol ar maro d'an Obladed er Frans ; faziet int bet brao-bras ha pa deuas al lezen a laeronisi er bloaz 1901, ez oa muioc'h a Dadou misionerien eget na oa bet betek neuze. Red e oue goulskoude d'an Obladed mont d'an harlu ha goulenn digant ar broiou estrenn ar gwir dinac'het outo gant o c'henvroiz a vro Frans : ar gwir da veza unanet dindan ar menez toën.

E Frans, an Obladed a ioa rannet e daou rummad (e gallek e lavarar *Provinces*. Ar c'henta a ioa evit kreisdeiz ar Frans hag an novisiat a ioa e Itroun-Varia an Aozi-

lenn (N.-D. de l'Osier) e eskopti Grenobl. Brema ema enn Itali, e kouent sant Per, demdost da gear Aost. — E bro Spagn, ar genvreuriez e deuz eur skolaj demdost d'ar Frans; digoret e deuz eur skolaj all er c'hreisdeiz d'an Itali, hag eno e deuz ive eur gouent evit ar prezejerien hag ar visionerien. An Tadou ne c'hellont mui labourat abalamour d'o c'hozni ha d'ho c'hlenvejou o deuz eun ti e Diano-Marina en Itali.

An eit rummad en doa, hag en deuz c'hoas, e enezen Jersey, Misionou bras. Brema an Tadou o deuz er Beljik o ziez : e *Dinant*, a zo pemp leo hebken euz ar Frans; an novisiat a zo e kastell ar *Bestin*, e Eskopti Namur; e kreiz ar c'hoajou bras, « pell diouz an trouz hag holl zafar ar bed » : an Obladed ne c'hellint morse trugarekaat awoalc'h an Aotr. Doue hag ar Vere'hez dinam da veza kavet var o hent eur madoberour euz an dibab a roas dezo ar c'hastell kaër m'emañt ennan : ne c'hellent ket, e gwirionez, kaout eul leac'h dudiusoc'h evit pedi a greiz kalon hag en em bourcehas da zenti ouz galv an Aotr. Doue. Ne c'heller ket, me zonz, beza inouet en ti santel-ze a zo ennan ken bras karantez o ren etre ar genvreudeur. E kear *Liej*, ar Genvreuriez e deuz c'hoas eun ti bras meurbed hag eno ar « Skolastiked » a achu o studi araok beza beleget. Araok ma teuas an Obladed eno, n'oa iliz ebet en tu-ze euz kear : Savet o deuz eno eun Iliz kaër, Iliz Sant-Lambert.

E Bro-Zaoz an Obladed o deuz dek kouent hag euz hon Eskopti ez eus Tadou o labourat evit distrei an here-tiket d'an Iliz katolik; e bro Geumri, e Llanrwst ema an Tad Trebaol eus Plabennec.

Eun Iverzon (Irlande) e zeuz pemp kouent. E bro an Ekoss an Obladed o deuz eur gouent.

Eskob Perth hag arc'heskob Sydney a aspedas an Obladed da vont beteg an Australi, ha rummad Obladed Bro-Zaoz en deuz savet eur gouent e Eskopti Perth en Australi.

En Allemagn e kavomp eun niver bras a Obladed, ken en Allemagn, ken en Alsas-Lorraine, ken er Hol-lande. Kouent Hünfeld a gav misionerien dre ar bed holl.

Er Beljik, an Obladed o deuz kouentchou en Anvers,

e Bruxelles, ar gear-benn; e Waerenghem (skolaj evit ar baotred iaouank; eno 'zo unan euz hor c'henvreiz, an Tad L'Helgoualc'h, bet kure e Lannilis); e Nieuwenhove ha var ribl ar mor e La Panne. — Rummad ar Beljik a glask dreist pep tra reiza pelerinaj ar Beljik a bez d'ar Galoun Zakr. Ar roue Leopold II a zelaouas gouenn an Tadou ha great en deuz staga gant al labour evit sevel en honor d'ar Galoun Zakr, demdost da Vruxelles, eun Iliz-Veur henvel ouz hini Montmartr e Paris.

Er C'hanada : Trizek kouent hag ac'hano dalc'h-mat e ia misionerien daved an dud gouez euz ar Sant-Laurans, al Labrador ha bro Hudson. — E arc'heskopti Ottawa e zeuz koajou bras kenan : misionerien a ia da brezeg an Aviel d'an artizaned a zo eno o labourat. Lod all euz an Obladed a ra skol en Ottawa, er skol-veur pe « Université Catholique » savet gant Leon XIII, d'ar 5 a viz c'huevrer 1889.

E Stadou-Unanet an Amerik, an Urz a zo e daou rummad hag en deuz 22 kouent. Ar visionerien, e tu an hanter-noz a gendalc'h ar feiz katolik etouez an dud fidel a deu euz ar C'hanada pe euz Iverzon; e tu ar c'hreizdeiz e prezegont an Aviel d'ar vorianed, e ieont da welet an tiegeziou Spagnoled a zo o attanchou, pell meurbed an eil diouz eben : labour skuizus, a dra-zur, ha goulskoude frealzus evit ar visionerien.

Er Manitoba e zeuz koueriaded euz hor bro : ho beleien eo an Obladed.

Larkoc'h varzu ar *Mor bras* (Ocean Pacifique) hag ar *Mor skornet* (Océan glacial) an Obladed a zo roet dezo eun dachen gaer da labourat : taolit eur zell var eur gartenn euz ar vro-ze hag e welfot pe seurt labour o deuz ar visionerien da ober e Eskoptiou *Sant Albert* hag ar *Saskatchwan*; eun *Athabaska* hag er *Machensie*. Sonjit pegen kalet eo ar yenien er broiou-ze, p'eo gwir an thermometr a ziskenn beteg 40 linen izelloc'h eget zero ! Pi IX a c'halvas eun deiz ar visionerien-ze « Merzerien ar yenien ». Sonjit e poaniou ar visionerien a ia da glask an dud gouez er broiou-ze : peb tra a zo diant dezo, pep micher a zo red dezo ober. Ha c'hui a gav deoc'h an dra-ze a ra d'ar visionerien krena ha falgalon ?

Er goulennit 'ta digant an Tadou a zo eno niverus euz Eskopti Kemper ha Leon : meur a hini anezo am beuz anavezet ken er skolaj, ken er c'hloerdi e Kemper ; dezo e kasan va envor karantezus : din bras int da veza meulet, rag bet o deuz eur feiz hag eur galon krenv meurbed !

Evit achui gant an Amerik lavaromp c'hoas emma an Obladed e Eskopti Wesminster er C'holumbi a zo d'ar Zaozoun : eno ec'h ententont ouz an dud deuet eno da jom euz an Europ, hag ive ouz tud ar vro-ze, a zo c'hoas gouez ha niverus bras. Hag ar relijion gristen gatolik a ia eno var araok en eun doare dudius : eun digoll mat eo evit Haderien an Aviel.

(Da genderc'hel).

Kondaonet gant al lez-varn evit beza great e zever

— Piou 'ta ?

— Piou ! pion a ves gwelet breman an alies a dirag al lez-varniou ma n'eo ket ar veleien hag ar seurez et eo ? — An holl a oar ervad n'eo mui varlerc'h al laeron, na varlerc'h ar vuntreien, na verlerc'h ar dorfetourien n'eus fors pe hano o deus, eo e rank redet, ar muia, an arche-rien. An truillou a dremen o amzer oc'h ober an droug, o teski hag o skign anezan en dro dezo, an dud-ze hag a zo kement si fall en ho c'horf a ves breman lezet e peoc'h, rag ar gouarnamant en deus ezom anezo. I eo a zo o terc'hel anezan en e zav gant o billet vot.

— Piou ? — An aotrou Madec, kure e Relecq-Kerhuon eo an hini-ze. Kondaonet eo bet da bevar real amand ha da baea mizou ar prosez evit beza frenez et eun darn chan-soniou hudur a c'hoanteat da veza d'e barisioniz.

Setu aman an affer :

D'an 18 a viz kerzu diveza, var blasen ar Relecq-Kerhuon, eur reder-bro, Laffit e hano, eur vreac'h monz dezan a vode an dud, ar vugale gant ar muia, en dro dezan, en eur zini gant eun drompill hag en eur gana chanssoniou.

An aot. Madec, o veza deuet da dremen, ne zaleas ket da glevet pe seurt doare marc hadourez a verze an aotrou brao-ze : chanssoniou oant, mes chanssoniou goest, darn anezo, da lakat ar vein da ruzia gant ar vez, ken hudur oa an traou a oa varno ; darn all a alie paotret o c'houn-tilli-eün (les apaches) da lemna o ostillou var gein ar voure'hizien o dije kountellet ; darn all a rea meuleudi al laeron...

Mont a reas an aot. Madec var eün da gaout al lakipot hag o veza gwelet gant e zaoulagad pe seurt doare traou a ioa gantan, e tapas krog en eur bern anezo hag o freuzas dirag an holl. Eun hanter-kant chanson bennak a oa anezo. Kement-ze atao nebeutoc'h a draou lous ha mezus a yaffe da zaotri sperejou ha kalonou tud yaouank ar barrez.

Paotr ar chanssoniou, a c'hellit kredi, a ioa kounnar ruz ennan. Mont a reas da ober e glemm d'al lez-varn ; ha, tra, souezus, soken en hon amzer ! al lez-varn a zigemeraz e glemm hag a c'halvas an Aot. Madec d'ar 7 a viz c'huevrer dirag barner a beoc'h Landerne, an Aot. Freund.

An Aot. Madec en em zifennas goenv. Eun dra bennak eus e gomzou a lakan aman rag traou mad da anaout int.

» Me gave din, emezan ez oa eul lezen eus an 2 a viz
» eost 1882 hag a zifenne grons skign ha gwerza ar
» skridou hudur ; setu hi aman : *Sera puni d'un empri-*
» *sonnement de un à deux mois et d'une amende de*
» *seize à trois mille francs quiconque aura commis le*
» *délit d'outrage aux bonnes mœurs..... par la vente*
» *d'écrits obscènes.*

» Al lezen-ze, var a gredan n'eo bet morse-torret ; pell
» ac'hano. Goaseat eo bet soken gant eul lezen all
» douget d'ar 16 a viz meurs 1898 hag a deu da greski
» eus an hanter muioc'h ar bunisionou-ze mar bes great
» an torfet a enep minoret pe minorezet : *Ces pénalités*
» *pourront être portées au double si le délit a été commis*
» *envers des mineurs.*

» Me gave din, emezan en doa ministr ar Justis, an
» aot. Th. Girard, c'hoanteat sevel eul lezen evit reizha ar
» gwersa eus ar skridou, ha punisa kalet an dud a verze

» skridoù hudur ; ne gredan ket eta e ve kavet eul
» lezvarn evit va c'hondaoni, rag n'en eus great nemet
» heuill al lezen en eur virèt kement a ma oa em galloud,
» na vije skignet etouez va c'henvroiz lorgnez en doare
» ma c'hoantea gwerza an aot. Laffitt.

» Nan, aotronez, emezan, n'eo ket dar mare ma teu an
» dud a zoare ha kement hini a gemer c'hoas eun tamm
» preder gant honor ar vro ha gant ar yaouankiz, d'en em
» unani evit diarbenn froudennou diroll an dud libertin ;
» n'eo ket d'ar mare ma 'z eo deuet kannadet c'houzek
» gouarnamant d'en em voda e Paris evit klask an tu
» gwella da ziarbenn ar gwerz eus ar skridou ha skeu-
» dennou gadal, n'eo ket d'ar mare-ze eo e tenoc'h c'hui
» karget da zifenn al lezen da gondaoni ac'hanon evit
» beza difennet tud yaouank va farrez.

» An aot. Laffit a c'houlenn ugent lur evit hen digoll
» eus ar gaou am eus great outan. Teir gweach re a
» c'houlenn evit e varc'hadourez. Var gement-ze, em eus
» fizians, al lez-varn a lakajo an traou en o renk. Ar pez
» a fell din diskoues eo hardizegez an aotrou-ze o tont
» da c'houlenn diganeoc'h-c'hui, tud al lezen, dic'haoui
» anezan evit beza great eur c'hommers difennet grons
» gant al lezen dindan poaniou bras. Ha n'eo ket beza
» digollet hebken eo a c'houlenn, mes beza gopret ga-
» neoc'h p'e gwir e c'houlenn evit e varc'hadourez lous
» eur pris teir gweach re vras.

» Aotronez, eme an aot. Madec atao, ma teuffe, Doue
» ra viro, eun den divezet ha fallakr avoalc'h evit sevel
» eur stal da verza d'ho pugale madigou (des bonbons)
» ampoezonet, daoust ha ne ve ket eun dever evidoc'h
» hag evit peb den honest pilat ar stal-ze ha teuler er
» pri ar madigou evit diouall yec'hed ha buez ho pugale
» ha bugale ho kenvroiz ? Piou a gredfet kaout abeg en-
» noc'h ? Piou a gavo abeg ennon evit beza freuzet chan-
» soniou milliget an aot. Laffit a c'hoantea breina spere-
» jou ha kalonou bugale ar Relecq ?

Kals traou a lavaras c'hoas an aot. Madec hag e alvo-
kad an aot. Simon, mes tra avoalc'h am eus lakeat evit
diskoues eman al lezen hag ar reson vad a du gant ar re
a fell dezo na ve na lennet, na kavet, na gwerzet skridou
gadal er foariou ha marc'hajou.

Ken alies gweach eta ha ma klevoc'h kana ar seurt
traouze e publik, heb aoun ebet galvit pe ar mear, pe ar
c'homiser, pe an archerien evit lakat urz var al lakipotet-
ze. — Grit gwelloc'h c'hoas, en em glevit da lakat urz
oc'h unan ha da gas an amprefanet lous-ze da foetta bro.

D'ar 4 a viz meurs, an aot. Laffit a c'hoanteas ober, e
bourg Sant-Marc, ar pez hen devoa great e bourk ar Re-
lecq. En em gavet fall oa. Kaout a rea d'ezan ne oa ket
ar mear vardro eno, hag e gwirionez ne oa ket ; mes an
adjoint-mear, an aot. Lharidon a oa er bourk. Ober a
reas doc'h-tu kregi ennan hag hen digas d'an ti-kear.
Anzav a rankas eno e rea eun dra kontrol d'al lezen.
Siouas an aot. Lharidon e leac'h her c'hraouia raktal
hen lezas da vale gant ma ne lakaje mui e dreid e parrez
Sant-Marc. Laffit a chachas buhan e gillorou gantan,
laouen da veza lezet da vale evit ker koulz marc'had.

Ma karfe an dud honest en em zifenn, ne ve ket kement
a lakipotet fall var hon tro. F. C.

SKEUL SANT JOSEPH

Eun dervez, da vare o gouel kaër, heb mar, holl zant
an nenvou, pe da vihana eun niver bras anezo a ia o
tivis etrezo divar benn kant ha kant tra all.

— « N'oc'h eus c'hui ket evesaet, eme unan anezo, ous
eur rumm dud a veler stank o vont hag o tont dre veno-
jennou ar baradoz, abaoe eun nebeut miziou ? — Fei ! an
dud-ze n'eus nemeur a dres vad varno. »

— « Gwir a livirit, a respontas eun all. An dud-ze n'o
deus doare ebet da veza bet eus hon hostizien var an
douar ; ha gwall iskiz e kavan anezo evit dont da jem en
eul leac'h a c'hloar hag a zantelez evel hen-man. »

Ha setu peb-unan da lavaret e vegad var ar pez a oa e
kaoz ganto. Ne gemerent châl goulskoude nemet gant
honor rouantelez Doue, rak e kalon ar zent, na warizi na
kasoni na ouffe kaout dor-zigor. Red oa ober eur seurt
pe seurt. En em glevet a rejont da gas beteg sant Per eur
guchen gannadet dibabet en o touez. Ar re-man a dlie
goulenn ous perzier kez an nenvou petag ha penaoz ec'h

en em gave er baradoz ar rumm dud-ze ha ne zeblantent ket beza stumet evit eul leac'h ker santel.

Ar gannaded a gavas sant Per prederiet braz o niveri hag o poeza oberou eur bern tud a zirede a vagadou eus pevar c'horn ar bed, evit goulenn digor. Edo o tiskoues d'eur vezvier touet a glaske tremen en despet dezan, e devoa ezom e ene da veza netteat ha skarzet eur pennadik e tan ar purgator, pa zigouezas sant Adrian gant e gom-pagnunez da skei goustadik var e skoaz.

— « Sant Per, emezan, klevit aman 'ta !

— » Mes, lezit ac'hanon e peoc'h, eme Ber ; gwelet a rit n'em eus ket eur begad amzer.

— » En han' Doue ! eme Adrian adarre, serrit an nor ous al lonker-ze ha teurvezit hor selaou eur pennadik. »

Porzier ar barados a reas eun hija d'e alc'houeziou evit ober d'an dud tec'het eus toull an nor, er prennas kloz hag en eur drei gant eur mouse'hoarz varzu ar zent @ genvreudeur e c'houlennas petra oa a nevez ganto.

— « Ni, aotrou sant Per, a zo leun a zoujans evidoc'h hag evit ar garg uhel fiziet ennoc'h ; ni oar pegement e karit an Aotrou hor Mestr ha pegement a breder a gemerit gant henor ar baradoz. Abalamour da ze e kredomp goulenn ouzoc'h perag n'oc'h mui ken stris ha diagent var an dud da zigemer e palez santel Doue. An niver eus an dud henvel eus an hini m'edoc'h gantan bremañ n'eo dija, sionas, nemet re vras en hon touez. »

— Petra ! eme sant Per, eun tamik kinté ennan ; gouzout mat a rit, gedour feal, ne zerran lagad na noz na deiz, ne gemeran morse tamm diskuiz ; heb paouez e vezan kavet oc'h evesât pis ous an holl baperiou hag o c'houiliat beteg goeled ar c'halonou. Toui 'raffen n'eus tremenet netra kaillaret abiou an nor-man abaoue an deiz m'eo bet fiziet ennon an alc'houeziou anezi gant va Mestr divin ; den n'eo bet lojet er baradoz heb na ve bet poezet pis ha pis e oberou, e gomzou hag e zonzesonou. Ne gav ket d'in e ve leac'h da rebech d'in na leziregez na sempladurez.

— Iskuzit ganeomp, sant Per, eme sant Mark d'e dro ; na d'it ket d'en em fâcha ; mes, sellit kentoc'h, ni ho ped, ous an den a gers aze — hag e tiskoueze gant e viz eun den, dremm tenval dezan hag eur fri ruz, ken ruz hag

eur gerezen zare ; — m'er goulenn diganeoc'h a gwelet zo bet biskoaz tud ar stum-ze el leac'h santel-man. Sellit ! eman o klask en em guzat ouzimp.

Sant Per a jomas mantret, heb ranna eur ger. Trei ha distrei reas follennou e levriou bras, evel pa vije kollet e benn, heb klevet an disterra tra. E gwirionez, leac'h en devoa da nec'hi. Ar paotr-ze en devoa doare da veza bet aketusoc'h da zarempredi an hostaliriou eget an ilizou. Sur avoalc'h, hennez a oa eat ebars dre doull an alc'houez. Ha c'hoas, ma vije bet merk ar purgator varnan mes ne oa ket. Ma vije bet morian, e vije bet gellet lavaret hen devoa bet ar vadiziant var e dremenven. — Sant Per ne bade ken.

— « En taol-man avad, emezan, ez oun bet faziet, hen anzav a rankan. Mes, hen-man, sur avoalc'h, a zo deuet aman dre eun toull kuz bennak. E pelec'h eman sant Eozen ? N'eus ken alvokad en hon touez nemetan. Hen hebken a c'hello lakat eur bann sklerijen bennak da bara var an affer. Hen a c'hello klevet piou a ro digor d'ar baotret vrao-man er baradoz. »

Sant Eozen a oue galvet hag a oue mall gantan lakat e spered ijinus da ober ar gefridi a c'houlennet digantan. Mont a reas var eun varzu unan eus an dud tamallet gant ar Zent koz. Trei ha distrei a reas anezan ker brao dre e c'houlennou ma ne zaleas ket hen-man da lavaret ar virionez penn-da-benn. Neuse e tiredas gant her varzu e genvreudeur :

— « Kavet eo ganen. Sant Joseph eo a zo o c'hoari an troiou-man deomp. Bremañ ec'h ouzon perag e ves klevet kement a daoliou maill adrenv ar c'hoat a ra an dro d'ar baradoz. Er c'horn kuzeta eus ar c'hoat-ze, el leac'h na dremen morse nag eal na sant, sant Joseph en deus savet eun ti-labour ; hag epad ma kave deomp e veze oc'h ober arrebeuri nevez evit ar Verc'hez Vari ne ouzoc'h petra rea ?

— » Nan, sur !

— » Mat ! epad an amzer-ze edo oc'h ober eur skeul hir hir. Uhel eo mogeriou ar baradoz, mes ar skeul a zo ken uhel hag i ; eman breman harpet ouz ar voger, ne vank ket eur vâz enni. N'oc'h eus nemet mont da velet. »

Hag i da velet, sant Per er penn araok, e alc'houeziou

o tiridantal bep kammed a rea, ha m'en asur deoc'h, e skoe stank kement a hast a oa gantan. Ne zalejont ket d'en em gao ut ha da velet ar skeul en e sav ous ar voger.

— Setu aze, eme sant Mathias, dre pe hent e tremen hon astronez. N'ez oun breman tamm souezet en deffe sant Joseph kement a hostizien var an douar. Hen a ziskoues dezo an hent ber evit digouezout aman. Eun naved da sant Joseph, ha setu salvet va lamponed. Ma ne lakeomp urz, e vezo ar baradoz karget anezo. »

Sant Per e-unan en despet d'ar respet en devoa evit tad mager Jezuz ha pried ar Verc'hez a ziskoueze e zisplijadur :

— Da betra e talv din, emezan, va c'harg a borzier koz an nenv ? — Ne gouzanvin ket e c'helfe unan bennak mont er baradoz heb tremen dre an nor-man ; me roio kentoc'h va dilez. Petra d'ober ? C'hui sant Paol an den helavar, an doktor bras, roit deomp oc'h ali.

Ar zent all a zafare ivez a enep sant Joseph. Trouz ha cholori a oa kement ganto ma klevas sant Joseph e unan ha ma teuas da velet petra oa a nevez.

Ne zaleas ket da glevet e Bater ; ha c'hoas brao oa dezan dre ne oa ket ar zentezet var al leac'h ; eat oant gant ar Verc'hez d'ober eur bale er c'hostez all d'an nenv.

P'o devoue great o reuziad varnan, sant Joseph atao laouen en despet da gement a oue lavaret dezan, a respontas :

— Er gwelet a ran mad, n'eus hini ac'hanoc'h a du ganen evit difenn va mignoned. Ha goulskoude n'em eus great netra a enep va gwir. Jezuz ho Mestr ha va hini a zo ivez va Mab ; — Joa eo gantan e roffen dezan an hano-ze ; hag Hen e-unan en deus roet din ar galloud da savetei kement hini a lakaio e fizians ennon. Ne fell ket din e vesse lavaret en deffe unan bennak goulennet va skoazel en aner. Mar d'eo red d'am mignoned kimmiada, me gimmiado a-unan ganto.

— » Ia, Ia ! evel a geroc'h, a respontas an holl.

Ha sant Joseph ho komans dastum e venveachou. Kerkent e vignoned ha diredet a bep tu evit rei an dorn dezan. Eun dudi oa o gwelet.

— » E pelec'h eman an azen evit dougen ar zamm, a c'houlennas ar Zant bras ?

— » Eat eo gant ar Verc'hez d'ober eur bale, a respontas unan eus e vignoned mes ne zaleo ket. Edont tost aman bremaik pa 'm eus klevet an trouz. Me zo deuet d'ar red. »

Ne zaleas ket e gwirionez. Ar Verc'hez o veza klevet pe seurt tamallou a reat d'he fried karet, e devoa galvet he Mab Jezuz da zont ganti da lakat ar peoc'h.

— Ous o gwelet o tont, an holl Zent a stouas evit o saludi, ha sant Joseph ivez. Mes kerkent e lavaras dezo :

— Jezus, va Mab muia karet, Mari, va fried benniget, evit doare eo red deomp adarre mont en harlu. Da beleac'h e fell deoc'h ez affemp ?

Jezus gant eur visach laouen hag eur vouez dous a lavaras dezan :

— Ha perag kimmiada, va zad mager muia karet ? E neb leac'h na oufec'h ober muioc'h a vad eget aman. Var an douar eo het joa ganen senti ouzoc'h ; aman me gendalc'ho da ober ho polontez.

Da gement hini en em erbedo ouzoc'h, me a astenno va dorn evit o zavetei. Ho mignoned a vezo va mignoned ; rag, er gouzout a ran, n'oc'h eus ken mennoz nemet va hini : lakat e kalon ar bec'herien ar c'heuz d'o fec'hejou ha c'hoeza enno tan karantez Doue.

Hag en eur drei varzu ar zent, gant eur vouez leun a vajeste e lavaras dezo : « Ne ankounac'hañ morse an Aviel : Muioc'h a joa a dle beza er baradoz evit eur pec'her hag a ra pinijen, eget evit naontek ha pevar ugent den just hag o dezo kendalc'het. »

Ha goude eur zell dudius var sant Joseph hag e vignoned, Jezuz ha Mari a en em dennas.

Ar zent, stafillet oll da genta, ne gredent ket sevel o daoulagad var Jezuz, Mari ha Joseph. Breman entanet gant madelez Doue ha leun a zoujans evit e vignon galloudus e teuas en o zonz ober triumph dezan er baradoz evel ma ves great triumph dezan var an douar, hag ar ganaouen :

Sant Joseph, pried Mari,
Tad mager da Jezuz,
Ni fell deomp oc'h henori,
Patron karantezuz,

a dregernas dre jardinou ar baradoz.

B. L.

JOB AR BLEIS

(Marvaill evit Miz Sant Joseph)

N'o peuz ket anavezet Job ar Bleiz euz Pount-Pochart e parrez Lansuilhet? — Me, ken nebeut; mes gouzout mat a ran e istor goulskoude, rag mam-goz eo e deuz el lavaret d'inn p'oañ yaouankik c'hoas. Setu ama penaoz e kleviz an istor-ze. Va c'hoar Sezaik ha me, evel daou zoktor bras, a zivize etrezomp evit gouzout pehini oa brasa ha galloudusa sant a ioa er Baradoz. « Sant Per eo, » a lavare Sezaik. — « N'eo ket avad, eme 've, sant Anton eo! » — Lavaret a rinn dioc'h-tu deoc'h eo sant Anton va faëroun. Ne c'hellemp ket en em glevet; ha buhan da gaout mam-goz a ioa o neza e kichen an oaled. — « Ket 'ta, mam-goz, eme 've, eo sant Anton brasa sant ar baradoz? — N'eo ket, eme Sezaik; sant Per eo-ze, 'ket 'ta? » — « Me lavar me, eme mam-goz eo sant Joseph ar brasa hag ar galloudusa euz ar zent er baradoz! » En taol-ze oamp lakeat kein ouz kein; mes ni zelle ouz mam-goz o c'hortos eun istor; rag, sùr oamp oa eun istor da glevet.

« Selaouit, eme mam-goz, istor Job ar Bleiz! » Hon diousskouarn a ioa digor-frank, m'en tou deoc'h! — Mam-goz a gemeras eur brizen.

— « E Pount-Pochart, emezi, e veve gwechall-goz, eun den hanvet Job... Job petra? N'ouñ dare: an holl a rea ar Bleiz anezan: den ne garie anezan, rag n'oa ket eas darempredi an aotrou-ze. Eul lochennik en doa savet etouez ar c'hoat hag eno e veve e unan evel eur bleiz: an heol zokea a nac'he outan e sklerijen hag euz an ti ne veze klevet o tont nemet leoudouet, malloziou spountus: lavaret e viche bet oa deuet an diaoul e unan da bourmen var douar parrez Lansuilhet. » — Sezaik a dosteas ouzinn, krena 'rea he holl izili!

— » Euz dervez — an dra-ma a ioa var dro hanter miz-meurs, — Job a ioa bet e kear Gastell hag eno oa chomet eun tam divezat; pa zigouezas e Lansuilhet, ar stered e lugerne enn oabl. Tremena reas e kichennik an

iliz a ioa sklerijennet bras: dre eun nor chomet digor e klevas kana hag er ganaouen e klevas meur a weach hano Joseph, e hano dezan. Eul lastez c'hoant a zavas gantan da vont en iliz: diou pe deir gammed a reas, astenn a reas e c'houzouk e tal an nôr evit gwelet eun dra benag. Hag en eun taol kount, evel pa viche bet spountet gant eun dra benag, Job a reas eun hanter-tro var e zeulioù hag a dec'has kuit en eur c'hrosmolat: « Me mont a-ze! Ha neuze e ve eur burzud dispar! » Hag e c'hoarze evel ma c'hoar an diaoul hebken c'hoarzin. — Sezaik a skrijas, ha mam-gos a dennas e halan hag a gemeras adarre eun tougnadik butun.

Ha goude, mam-goz? — a c'houlennis raktal — Job, eme mam-goz, a ioa en em gavet e Pount-Pochart, krog oa enn alc'houez evit mont en e lochenn pa zantas unan benag o chacha var e chupen. M'o piche gwelet pegen sebezet e chomas Job: n'oa ket boazet d'an dra-ze ha morse den ebet a Lansuilhet n'en diehe kredet touch outhan! — Adrenv Job ar Bleiz oa eun den koz, daou bleget dindan beac'h pounner eur vuez hir ha reuzeudik. M'ar doa dister bras doare dillad an den kos, da vihana e vleogwen-kan, e varo hir, e zremm seder a ioa avoalc'h evit ma viche bet digemeret mat. Job a droas eun nebeut e benn, a veac'h ma reas eun tamik sell var an den reuzeudik a ioa enn e gichenn.

— « Petra glaskit diganen-me? » emezan gant eur vouez rust evel harz eur bleiz.

— « Skoazellit ac'hanoun, » eme an den koz.

— Me? — Ha Job a reas eur c'hoarzaden skiltrus. — Me? Ho skoazella? — N'ouzoc'h ket 'ta eo me ar Bleiz? Ar muia dronk a c'hellan ober a ran, ha morse ne ran vad da zen ebet. Er meaz ac'han! ha buhan, paotr koz! It da c'houlenn digor el leac'h all, mar plij. Ar presbital n'ema ket re bell: it, eno, mechans e viot digemeret! » An den koz ne finvas ket.

— Va den mat, emezan, o pet truez ouzin: avechou eun dra vat hebken a zo awalc'h evit gounid ar baradoz!

— Kleo ar ravoder koz-ma! C'hui gav deoc'h 'ta, eme Job ar Bleiz o vont da gredi sorc'hennou evel-se. N'eo ket an dra-ze eo, it gant oc'h hent: eur c'holl amzer eo evidoc'h chom ama ha d'in-me ive.

— Hoc'h aspedi 'ran, o pet truez ouzin, a lavare adarre an den koz.

Hag an daëlou a darze euz e zaoulagad... Feiz ! me ive a zante va re o redek ha Sezaik a ouele dourek.

— Grit d'in eun aluzennik, n'euz forz pegen dister. Dre an holl zënt euz ar baradoz, roët d'in eun dra benag !

Eur meän, eur garrek a zo boukoc'h eget n'oa kalon Job ar Bleis:

« Eun dra benag ? emezan : sellit... » Hag e zorn a zavas evit rei eun taol-baz d'an den koz... ne skoas ket evelato.

« Va mignoun, en hano sant Joseph ! » eme e'hoas an den koz a ioa kroget e breac'h Job.

— N'eo mui ar memes kount, eme Job. Sant Joseph eo va faeroun, evel a lavar an everien douar benniget. Henez a garan, rag, ma zens eur baradoz, hanner a'n deuz ket laëret anezan oc'h ober feneantiz !

Ha neuze Job a ginnigas d'an den koz ar vaz a ioa enn e zour'n :

« Deit, emezan, kemerit ar penn-baz-ma : ho tiwesker a orjeli kenan : ar penn-baz ho skoazello ha ma ten unan benag da glask trabaz ouzoc'h, gantan e'tui e'hellou en em zifenn. »

An den koz a gemeras ar penn-baz : eur muze'hoarz dudius a ioa var e vuzellou ; hag e lavaras gant eur vötez seder bräs :

« Job, Doue ne lezo ket dibaët eur werennad douar roët enn e hano. Bennoz d'eo'e'h ha kenavo ! »

(Da gendec'hel.)

F. Roc'h Hæro.

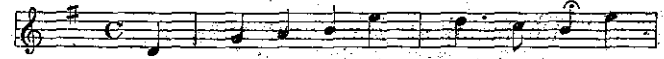

D'AN AOTROU CARDINAL

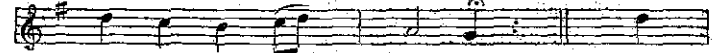
gant doujans, e kinnigan *Can ar Vretounet*

Air du choral de S. Bach :

Was Gott thut, das ist wohlgethan.

Euz an Ar-goat, euz an Ar- vor, Euz
Euz ar vag lus-ket gant ar mor, Brei-

ar me - nez ar me - ziu Ha -
ziz, sa - vomp hor moue - ziu

no hor bro Ra dra-ger - no Dou - get gant an a -

ve - liou Dou - get gant an a - ve - liou.

I

Euz an Argoat, euz an Arvor,
Euz ar menez, ar meaziou,
Euz ar vag lusket gant ar mor
Breiziz, savomp hor moueziou.

Hano hor bro

Ra dregerno

Douget gant an aveliou (*Diou vech*).

II

Pa denaz gwechall ar sent coz
Beteg douar Breiz-Izel,
Euz a Vreiz-Veur, hirio Bro-Zôz
Da zigas an Aviel,

Evit prezec

Ar brezounec

Rede flour euz ho muzel.

III

Abaoue ni, bugale Breiz

A zo bet gwir gristenien ;

Caret hon deuz bepred hor feiz,
 Selaouet hor beleien.
 Red d'an denved
 Beza renet
 Hag anaout ho mesaerien.

IV

Chomomp ato gwir Vretounet,
 Breman, hed ar bloaveziou ;
 Comzomp ar yez ho deuz comzet
 En amzer all hon tadou.
 Coantoc'h n'euz ket
 E leac'h ebet
 Caer ho po redec broiou.

V

Breiz, da vugale zo tud yac'h,
 Dispont e creiz ar brezel,
 Crenv ho c'haloun, nerzuz ho breac'h,
 Galv hi, prest int da zevel
 Evit difen
 Hor feiz christen
 Caer eo stourm, caer eo mervel.

GWENAEL.

LIZER DA DAD SOAZIG

(Kendalc'h)

FANCH, va mignon,

Mall eo din staga da skriva deoc'h adarre. Beteg hen, oc'h eus kollet gant ho merc'h ; an holl a laka ar rezon vad ganti. Ne gredan ket e raffe an dra-ze poan vras deoc'h : Ober meuleudiou Soazig a zo ober meuleudi an tad en deus he savet.

Mes, daoust ha kendere'hel a reio ar voul da drei ganti ? Var lavar meur a hini, e vezo eur goal grogad er vech-man. — Soazig a c'hoanta e ve lakeat e asiet, e fourchetez hag e veren da bep hini var an daol, ken alies gwech ha ma vezo kig ha farz.

Var an dra-man, lennerien *Feiz ha Breiz* a zo en em rannet e diou gostezen.

1° Per ha Paol, Katou ha Mac'harid n'int ket nec'het o tisklerria grons eo a dra-ze en em *zic'hiza*, ha n'eo Soazig nemet eur bebren mad da vont e kear da servicha ouz taol en eun hostaliri vras bennak. — Kaër em eus bet klask avad, kaër em eus bet goulenn, n'o deus an dud-ze kavet abeg all ebet nemet henez da damall dezi : « en em *zic'hiza a ra.* » Anzavit ganen eo ber ar gont ganto hag e veffe mad klask eun dra bennak poellusoc'h da rebech dezi.

2° Ker grons all, ar baotred yaouank bet er servich hag ar merc'hed yaouank bet e pansion er skoliou en em laka a du ganti hag a respont d'ar re all : En em *zic'hiza* ! — Ia, gwir eo ; an dra-ze a zo chench giz, da lavaret eo, lezel eur c'hiz evit kemeret eun all ; mes, e pe leac'h eman an hini vad ? N'or beus gwelet nemet chench giziou abaoe ma 'z eus ac'hanomp. Gwech ez or eat var fallât, gwech or eat var vellât. Gouzout e pe du trei evit koeza var ar mil, eno just eman an abaden.

» Deuit duman disul, aotrou, a lavare din en deiz all eur paotr yaouank eus P. ha ne vezoc'h ket nec'het evit barn etre Soazik hag he zad. — Ni ves atao nao, dek ouz taol heb kompta avechou va breur bihan ha va c'hoar a zo er skôl. Va zad a ves er penn uhella d'an daol ; en e gichen, puchet var ar bank, va breur bihan. Me ves en tu all, an daou vevel em c'hichen, ar merc'hed dious an daou du hag e lost an daol. Va zad a grog da genta ; eun tamm kig hag eur meudat farz a ya gantan. An tamm kig a laka var e vara. Me ra eveltan. Kerkent ar re all a chach peb hini dious e gostez ; mes lod, n'eo ket a veudadou e chachont, mes a grabanadou ; n'eo ket eur ginou eo a rankont da zigeri, mes eur forn ; a c'hoas, dezan da veza digoret frank, ne c'hell ket digemer ar pez a ves c'hoant da lakat ennân var eun dro. Ha neuse ar fars poubud a goez dious an daou du var o dillad, hag an druzoni dre zaou gorn o ginou a deu d'en em leda var o helgez. M'hen asur deoc'h, aotrou ; ne vije ket lavaret eo kristenien o kemeret o fred eo ez int, mes loened o voeta. — Ar vugale a ra evel ma velont ober ha n'eo ket var o zad e kemeront skouer. Hag e ves klevet neuse va mamm pe va

c'hoar o lavaret da Jackik pe da Baolik : « Bes kempennoc'h 'ta ; — né da ket da grabanata ar c'hik... sec'h da fri 'ta ; né veles ket troad al leue bihan o tont er meas... » — Nan, hen né vel ket, mes, ar re all a vel ervad. Sellit, aotrou ; me n'oun tamm sivilloc'h eget eun all ; mes goude an tamm kig em eus kemeret da genta, ne c'hellan mui sellet ous ar plad ; ne c'hellan mui debri eus ar c'hig hag eus ar farz-se het krabanatet gant daouarn aliés leun-deil, pe gant daouarn hag a zo bet epad an deiz o krignat o friou lous. Me lavar, me, m'hon dije peb hini e asienn, e vje mil gwech kempennoc'h ha sasunnoc'h ar pred. »

Ar gaoz lakeat var an tu-ze gant paotr yaouank P., peb hini a gavas e vegat da lavaret :

« Duman, eme eun all, eman an traou varnez tost evel duze. Ar paotr saout, diziou diveza a bilas ar bern pastelloù kig evit tenna unan hag a oa dindan ar re all. An holl a zirollas da c'hoarzin dezan, hag hen a zirollas da vouela. Ne oa ket kals a dra. Mes, antronoz e teuas mamm ar paotr da rebech deomp e veze nac'het e voued ous he mab. »

« Me, eme eun trede, (hen-man zo eur marvailler a gav an tu da lakat an holl da c'hoarzin, n'eus fors divar benn petra). Me gav din, paotred hon bije tor o c'houlenn eun asienn evit peb hini da zebri kig ha fars ; neuse n'hor bije mui a vusik.

— Penaoz 'ta Jackez ?

— Penaoz ! M'o dije peb hini e asienn, ne ve mui taolet an donen hag an eskern dindan an daol. Breman ar c'hi hag ar c'hizier o deus o lod assemblez gant an dud. Ker-kent a ma koes eur vruzunen, pe eun tamm tonen, pe eun askorn, ki ha kaz a zo a razail varnan. Hag ar c'hizier da fuc'hal, ar c'hi da harzal, ar vugale da isal... An dra-ze a lavaran deoc'h a ra, bep pred, duman, eur musik eus ar re dudiusa. N'hor beus ket a leac'h da glemm. Pa ves kig ha farz e ti prezidant ar Republik e ves musik atao.

— Te, ne dout nemet eur farzer, Jackez. Mes histor an eskern hag an donen taolet dindan an daol a zigas da zonz din eus ar pezh a c'hoarvezas gant eur zoudard eus va c'hompagnunez, e Mézières. Me gred oa eus kichen Pont-Menou pe divardro. Va Doue ! eur paotr divorfil

avoalc'h, mes eun tammik divezat, dre ne oa bet morse er meaz eus ar gear.

Er vech kenta ma oue rata gant ar zoudarded, hen-man, dezan da gaout eun asienn a daolas an eskern hag ar c'hroc'hen ha kement ne blije ket dezan var ar pave en e gichen. — Goude lein, eur parizian a zigouezas gantan gwelet ar bernik eskern a oa e kichen plas ar soudard breton hag a c'halvaz e gamaradet da zont da velet. Holl zoudarded ar gompagnunez ne zalejont ket da veza galvet da velet. Hag ar geriou stennus da fuc'hal ! « Ah, le cochon de Breton ! — Ah, le sauvage ! — Il a, pour le moins été élevé à l'écurie !... » Va dillad a zeve ac'hannoun o klevet dismegaus a reat var va bro ha va c'hamarad. Mes, petra da lavaret ? Ar paour keaz-man ne oa tamm ebet sotoc'h eget ar re all ; ne rea nemet ar pezh hen doa gwelet ober en e di, du-ze e kichen Pont-Menou. Ma vije bet, eur veach bennak etouez an dud hen dije bet desket beva evel an dud a zoare, mes ne oa bet morse.

— Perag ne raffemp-ni ket en hon ti ar pezh a rankomp da ober pa 'z eomp e kompagnunez. Deiz foar ha deiz marc'had, deiz fest ha deiz eured e vezo a zell varnomp ma n'ouzomp ket ober evel ar re all. Perag ne vefemp-ni ket e kenver tud hon ti ken seven ho ker-poli ha ma rankomp beza evit an estren ? Nag a bet zo a ne ouzont ket derc'hel eur fourehetez a zoare, a grog enui evel Yan en e droad falz. — Amparfal ez omp hag amparfal e ehomimp ma ne reomp ket en hon ti ar pezh a rankomp ober e kompagnunez. »

Ar gaoz ne achuas ket eno. Kalz traou ha kals istoriou a oue kontet din c'hoas mes tra avoalc'h am eus lakeat evit diskoues petra zonz ar baotred yaouank.

Mes petra soaj ar re goz ? Er miz a zeu e kontin deoc'h mennoziou Tad-Koz.

F. C.

FURNEZ BREIZ

Ar pinvidik
Zo gwiridik

Neb hen deuz arc'hant hag a ro
A gav mignoned e peb bro.

Neb a gemer ha ne ro ket
 N'hen deuz mignon ebet.
 N'e ket gant marvailhou
 E vez paet an dleou.

Koll

A ro skiant da foll.
 Gwella skiant an hini prenet
 Nemed re ger e ve koustet.

Pa vez red koll
 Eo gwell hanter eged oll.

An hini ne risk netra
 Na koll na gounid na ra.

Trouz arc'hant ha c'hwez vad
 Ne reont na ialc'h na kofad.

Guelloc'h eun ti bihan ha bouedok
 Eget eun ti braz hag avelok.

Pinvidik oun, koulz ha nikun
 Pa zoun kountant euz va fortun.

Ar madou braz, an enoriou
 Euz ar zent a ra diaoulou.

Seulvui a vez, seulvui vez c'hoant
 Da zastum leve hag arc'hant.

ALI DA VIGNONED AR BREZONEG

Hor c'henskrivanier, *Klaoda 'r Prat*, anavezet mat gant holl lennerien *Feiz ha Breiz*, a zo o vont da lakaat moulla eul levr nevez, hanvet gantan : *Rimadellou brezonek, Trede levr Marvailhou evit ar Vretoned*.

Hogen, hor mignon n'eo ket pinvidik, ha moulla eul levr a goust kalz. Lavaret a ra d'eomp ne c'hello kas e labour d'ar mouller nemet gwerzet e ve 400 en levr a-raok.

Al levr *Rimadellou* a vezo gwerzet eiz real, gant ar mizou kas ouspenn.

Alia a reomp start mignonned ha lennerien *Feiz ha Breiz* da gas o goulenn, o adres, d'an Ao. *Klaoda 'r Prat*, mestr-skol kristen e Landivisiau. Roll ar rag-prenerien a vezo moulet el levr nevez.

Préna eul levr brezonek a zo roi harp d'ar vro breton, kalon d'ar skrivanierien ha war an hevelep tro labourat da zifen ar feiz, p'eo gwir

Ar Brezoneg hag ar Feiz
 A zo Breur ha C'hear e Breiz.

Arabat kas an arc'hant en eur gas an hanô. Al levr ne vezo da baea nemet goude hen digemeret.

Feiz ha Breiz

Kanpad Misiiek ar Vretouped

Kleier Lanndi o tizrei eus Rom

D'am Mignon P. GUIVARCH

Eat eo adarre ar goanv ebiou d'eomp. Mui ken a ere'h war an henchou da sklabeza hor bouteier hag hon tiez ; mui ken a avelou foll, a yenien, a gazarc'h hag a zour-beuz...

Edod ive e miz meurs er bloavez-se ; ar goanv a yoa bet dous kenan gant meur a zeiziad heol klouar. Sevel a rea an cost glas er parkeier, hag ar bokedou a zispake a druilhadou e kerc'hen ar c'hleuziou koulz hag er parkeier. Ar boutonou a c'hlaze er gwez hag er girsier. E pep leac'h dre ar bet krouet e seblante beza eur gouel bras en enor da Jezuz treac'h d'ar maro.

En eun ti-soul koulskoude, kuzet du-ze e kichenik Koad-Meur, n'oa ket laouen an dud. Eur c'hlanvour a yoa, hag ar vamm c'hlac'haret n'ea ket eus tal gwele he mabig taget gant eur c'hlenved diremet. Yannig a yoa a nevez tapa krog en e eiz vloaz. Koantik tout oa an ealig kez, hag hanvet oa bet zoken ar *Mabig Jezuz* gant e gamaraded. Bemdez e veze e skol gristen Lanndi ; sonj mat am eus anezan, hizio c'hoaz, daoust ma 'z eus eun foullad bloaveziou abaoe.

Hogen, eun abardaez, Yannig a dapas riuo o tizrei eus ar skol, ha setu ma oe graet d'ezan chom en e wele... Ar medisin a deuas meur a wech war e dro, ar vamm baour a boanias gantan gwella ma c'hellas ; kaer a oe avat an ealig ne deue ket e zivoc'h da rusia evel kent ; koll a rea bemdez tamm ha tamm an nebeudig nerz a jome c'hoaz gantan ; mont a rea goustadik war zu ar baradoz da gaout e dad ker eat araozan eun nebeudig miziou a yoa.

Bep tro ma teue ar medesin, ar vamm ankeniet a c'houlenne :

— « Penaos e kavit anezan, aotrou ? Daoust ha ne vezo ket pare dizale ? »

Hag an den gwiziek a rea eun heja d'e skoaz hag a vus'hoarze. Ne lavare ger, hogen ennan e-unan e rea meur a zonz. Ar c'hez bihan ne vije biken pare... Pa devoio an delioñ kenta da zispaka, pa zistroio ar gwenneli gant kelou an nevez amzer da glask o neizi koz o doa warlene, ar bihanig a nijò davet an-elez e vreudeur...

Hag ar vamm dener a gleve evelato ar pezh n'anzave ket ar medesin. Fizians ebet mui da welet he mab o para ; prestik ne vije mui nemeti en he zi-soul deuet da veza ker sioul hag ar bez. Gantan, d'e heul, ez aje he holl eürused ! Ha petra rea d'ezi brema ar gwel eus ar prajeier hag eus ar girsier o c'h'laza ? Pe seurt vad a rea d'he diskouarn klevet al lapoused o kana er bodennou, pa gleve klemmou mantrus he mab Yannig gwasket gant ar paz ? Petra vezo ar vuez eviti hiviziken, hep he fried, hep he mab ?...

Hag e selle gant truez ha gant enkrez ouz ar c'hlan-vourig ; hag e pede Doue da ober eur burzud evit miret d'ezi ar pezh a garie ar muia war an douar.

Setu en eun taol prim Yannig o sevel en e gwaze war e wele. Klevet a rea kleier Lanndi bole bras enno.

— « Perak 'ta, mamm, e son kel laouen ar c'hleier hizio ? »

Houma a guzas he daelou hag a lavaras :

— « Hizio, va c'halonig, ema ar Yaou-Gamblid, hag e keit ha ma lavar an Ao. Person e oferen ar c'hleier a zon evit ar wech diveza a-raok maro Jezuz staget ouz ar groaz gant tud kriz. Bremaik ez aint da Rom.

Yannig a jomas pell bras da zelaou ar c'hleier, ha goudeze e tremenas evel eur goumoulen war e dal. O nag e karie kleier tour koz Landivisiau ! Nag e karie klevet anezo o son laouen da zul ha da zeiz gouel, pa 'z ea gwisket kaer da azeza war skinier ar skol gristen evit klevet an oferen !... Ha setu n'o c'hlevje mui, p'eo gwir ez eant da Rom !

— « Ha da ober petra, mamm, ez a ar c'hleier da Rom ? »

— « Da welet H. T. S. ar Pab, va c'halonig, ha da c'houlen digantan e vennoz ? »

— « Ha ne deuint mui en dro ? »

— « Eo, eo, mab kez, eme ar vamm nec'het, disadorn e teuint adarre. Gwelet a ri anezo o tremen uz da Goad-Meur, ya mar dout fur ha sentus, mar kemerez a galon vat al louzeier goure'hemennet evit paraa... Ar c'hleier o tizrei a bareo ac'hanout. »

Yannig a yoa digor frank e ziskouarn gantan da zelaou kement a lavare e vamm... Ar c'hleier a gar kement a zistroio, hag e klevo anezo a nevez ! O gwelet a ra zoken o nijal dreist ar C'hoad-Meur hag o vont d'o lochenuou e tour bras Lanndi.

Evel oc'h huvreal e lavar neuze goustadik :

— « O ! ya, me a fell d'in gwelet c'hoaz ar c'hleier. »

En noz warlerc'h e welas anezo dre e gousk ; diouaskel skedus o devoa, hag ez eant gant herr dreist ar C'hoad, dreist prajeier Ty-Gwenn.

An deiz a c'houlaouas, ha Yannig a oe mall gantan goulenn ouz e vamm :

— « Hizio eo e tizro ar c'hleier, mamm ? »

— « Nan, va c'halonig, warc'hoaz eo ; gwelet a ri anezo mar bezez ken fur ha deac'h. »

— « O ! ya, eme Yann, gwelet a rin anezo ! »

Medesin koz Lanndi a deuas da welet e glanvour yaouank, hag e dal a deuas da veza c'hoaz tenvalloc'h eget d'ar gwechou-all, ar c'hlenved a yea war wasat d'ezan ; ar bugel a yea a gammejou bras warzu ar bed-all ; c'hoaz eun toulladig heuriou hag e teuje an Ankou d'her samma.

An deiz hag an noz a oe fall fall ; ar c'heaz en devoa tersien. Dre e alter ez oa dalc'hmat hano gantan eus ar c'hleier, eus e vignoned, ar c'hleier, a yea da zistrei d'o zour koz hag a zigasche d'ezan ar pare en eur dremen.

An deiz a darzas, eun deiz laouen evel a vez eleiz anezo en nevez-amzer. N'oa ket eur wabren o koc'henna bolz skedus an nenvou. Yannig a yoa torret war e dersien, hag a gouske sioulik en e wele. E valvennou a yoa serret kloz hag a-veac'h ma klevet anezan o tenna e halan.

En eun taol prim, setu hen o sevel, evel pa vije bet dizavet gant resorhou nerzus ; gant e zaout-zourñ e krogas e dor ar gwele-kloz, hag hen da drei a-bez warzu ar prenestr. Eur musc'hoarz dudius a darzas war e vuzellou disliv, hag e lavaras laouen :

— « Ema erru ar c'hleier, mamm, emaint o vent dre aze ! Gwelet a ran anezo ! »

Siouaz ! kerkent e kouezas ar c'horfig maro mik war ar gwele gwenn p'edo kleier Lanndi o kana endra c'hellent :

Alleluia ! Alleluia !... An Aotrou Krist, Alleluia ! a zo savet a-douez ar re varo ! Alleluia !...

An elez ive, me zo sur, a ganas laouen an *Alleluia* pa weljont o breurigo tigouezout e porz alaouret ar Baradoz.

Ar vamm hi hepken a ouele dourek e kichen korf skla-set he mab. Yannig en doa gwelet ar c'hleier, e vignoned, hag a gane brema ganto kel laouen : *Alleluia ! Gloar da Jezuz-Krist ! Alleluia !*

KLAODA 'R PRAT.

Etre piou e tleer ranna arc'hant hag a zo d'an holl ?

E pep parrez breman e zeus skoliou kaër, palesiou, koulz lavaret, prenestrou vraz varno ; an heol, an ear iac'h a ia enno eleiz. Kement-se a zo mad ; ar vugale a ia abred d'ar skol. Red eo e chomfent iac'h, evit ma vezint divezatoc'h tud krenv, kaled, gwest da ober sou-darded, gwest ive da ober labourou ten. Red eo drebi ar bara diouz ar c'huezen euz an tal, mes penaoz gounid bara ma ne zeuz ket a nerz ?

Eun dra vad eo ive dont da zikour ar re baour, da rei dezo levriou, dillad, souben dom. Seulvui e vezo karet ar beorien, seul velloc'h e vezo an traou ; me lavar ar gwir beorien, ar re a zo en izom, ha n'e ket ar feneanted ne reont netra euz o c'horf. Karet, sikour ar beorien a zo ober evel ma c'houlen diganeomp Hor Zalver : « Ar pezh ho pevez great d'an distera euz ho preudeur, d'in-me eo ho pevez er great... Eur banne dour roet d'ar paour em hano a vezo paeet en Nenv... Nan, ne zeuz netra kaeroc'h eget ar garantez. »

Mes, evit karet an nessa e gwirionez eo red kemeret anezan evel hor breur, beza laouen o velet vad oc'h en em gaout gantan, dougen lod euz he zam. Ar garantez a zo he grisiou e kaloun an den. An den karantezuz ne c'hell ket gwelet he nessa er boan, en izom, eb kaout truez outan. Ne c'houlen ket digantan araok : « Ha karantez ho

peuz evidon-me ? Pa vezo deiz ar votadek, daoust hag ho mouez a vezo d'in ? » An hini a ra evelse n'hen deuz ket a garantez, ne glask nemed he vad he-unan ; lavaret a ra eo eun den mad, ne glask nemed sikour ar re all ; na gredit ket anezan, he galoun a zo kriz.

Evelse ta, pa velloc'h konseillerien eur gommun benag o rei levriou, dillad nevez, souben da vugale eur skol ebken o lezel bugale eur skol all o biz ganto en o ginou, lavarit eb aoun da fazia : « Setu ase eun dra vil, eun dra ne dlefe ket beza gwelet... An oll beorien a zo dleet dezo beza sikouret ha ne ket ebken ar re a lavar beza a du gant henma pe gant henez. »

Ia, eun dra vil eo. Da biou eo an arc'hant a vez roet en hano ar gommun pe en hano ar c'houarnamant ?

D'an oll, n'e ket gwir ? Arc'hant an oll, ha n'e ket arc'hant ar gonsellerien eo. Ma vije tennet euz o godel o-unan, neuze c'hoaz ne vije ket kalz a dra da lavaret.

Gant arc'hant an holl ne dleer ket ober eun implij divalo. Ha kement-se ne c'hell ket padout. Beteg hen eul loden ebken euz ar skoliou a zo eat dezo arc'hant ar gommun : skoliou ar c'houarnamant, ar skoliou laik. Hag avechou ne vez ket er skoliou-ze an hanter euz ar vugale. An hanter eta, hag ouспен aliez, euz bugale ar gommun n'o doa gwennek ebet da gaout. Perak ? abalamour na blije ket ar skoliou kristen d'ar Prefet, d'ar gonsellerien. Hag e zeuz bet gwelet traou mezuz meurbed, gwest da lakaat da russia ar c'hoad hag ar vein. Gwelet e zeuz bet eur vam, eun intanvez o c'houlen eun draik benag evit he bugale en izom, hag he kleve komzoù kriz evel ar re-man :

— « Lakit ho pugale er skol all hag o devezo levriou, ha dillad, ha souben. »

— « Va c'houstianz a zifen ouzin kement-se ; me fell d'in e ve va bugale kristenien vad divezatoc'h. »

— « Ho koustianz, ho koustianz, it da bourmen gant ho koustianz, ha roit peoc'h d'eomp. Eur vech c'hoaz, lakaat a reoc'h ho pugale en hor skoliou ? »

— « Nan, gwelloc'h eo ganen mervel gant an naoun. »

Hag ar vaouez keaz, tenval he fenn, a ia gant he hent, glac'haret oll o velet pegen fall eo lod euz an dud.

Pa veler traou evelse, e c'heller lavaret eb aoun n'eo

ket mad, ha kement-se ne c'hell ket padout. Red eo goulen a vouez huel *liberte* hag *egalite*, red eo goulen eb ehana beteg ma vezer silaouet.

Liberte evit an tadou a famill da lakaat o bugale er skoliou a gavint gwella evito, eb ma c'helfent beza torret euz ho c'harg, koll ho flas.

Egalite. — Piou a bae an taillou ? Piou a ro soudarded ha mortoloded d'ar vro ? An oll. Ar c'houarnamant n'hen deuz dreizan he-unan gwennek ebet, n'en deuz nemed arc'hant an oll, hag an arc'hant-se a dle beza implijet evit mad an oll, ha nan evit eul loden ebken euz an dud.

Perak ne vije ket great evel er Beljik ? Eno an oll dadou a famill o deuz izom da veza sikouret a reseo eur *bon*, eun tam paper evit paea ar skol. Hag e c'heller kas ar vugale d'ar skol a garer. Evelse e vez great henvel d'an oll skoliou : peb skol a zo sikouret dioc'h niver ar vugale a zo enni.

Ma vije great evelse, e c'hellit kredi, e vije eun tam mad gwelloc'h skoliou eget breman. Ar mistri-skol a lakfe o foan da gaout brud vad evit o skol ha ne lavar-fent netra da c'hellout displijout d'an tadou a famill o devije fiziet enno o bugale.

Mad, kerent kristen, evelse e vezo great ma karit en em unani. Pa vezoc'h eur maread o c'houlenn eun dra leal, e vezoc'h krenv hag e vezoc'h selaouet.

J. U.

JOB AR BLEIZ

(Kendalc'h)

— Petra en em gavas neuze gant Job ar Bleiz ? a c'houlennas Sezaik digant mam-goz.

— An den paour, eme Gozik, a ioa tec'het kuit ; ha Job a ioa eat ebars e lochenn : eno e vevas evel diaraok : meur a vloaz a dremenas evelse, ha ne sonje mui nag er paotr-koz nag enn e benn-baz...

« Eun abardaëz, Job a zistroas d'ar gear ; iac'h-pesk oa hag enn eun taol setu e zivesker oc'h orjellat ; Job en doa c'hicant gervel unan benag ; komz ebet na deuas var e

vuzellou droug-livet. Dastum a reas an nebeut nerz a jome enn e izili hag e laoskas eur iouc'hadenn spountus ; e vuzellou a finvas da lavaret tri c'her hebken : « O sant Joseph ! » Job ar Bleiz a ioa maro ; marvet oa, evel m'en doa bevvet, dilezet gant an oll. Sezaik ha me a skrije ! »

— Ha neuze, Kozik, eme 've ?

— Job a ioa eat enn e eternite... Dirazan e velas diou zor : unan du-pot, eben skedus hag ar perlez o lugerni enni.

» Job a ia da skei var an nor-ma : ha dirazan e vel sant Per gant e gurunen gaër meurbet hag an alc'houeziou galloudus a roas he Vestr d'ezan.

» — Piou oc'h-hui ? a c'houlenn mestr an Ebestel.

» Job n'oa ket lorc'hus eno, hag en eur grenn e lavaras : — Me eo Job ar Bleiz !

— Job ar Bleiz ? eme sant Per : ne anavezan ket ennez... It da skei var an nor all du-hont : eno, mechans, e kavfot mignoned.

» Ha sant Per a zerras dor ar Baradoz. Job a zerre ive dor e di d'ar beorien ha d'an dud ankeniet !...

» Ha brema, petra deuo da veza ? Kaset kuit euz ar Baradoz, n'en doa mui nemet mont da c'houlenn digor enn tu all : ne iea ket a galon vat, bezit zur ! Brema e c'huie ervat petra ioa adren an nor zu-ze : meur a weach en doa lavaret n'oa ifern ebet, ha brema em c'huiz an tan krog ennan... Ha ma c'helle distrei var an douar !... Satan a zo e tal an nor : eur muzc'hoarz euzus var e vuzellou, roue an ifern a lavar da Job tostaat.

» Job er guie : ma ne ia ket anezan e-unan, bremaik e viche kroget iud ennan evit mont da leski enn tan...

» An deiz ma varvas Job ar Bleiz oa an 19 a viz Meurs...

» Satan en doa astennet e graban entanet evit kregi er paour keas Job...

» — Kerz adre, milliget a zo ac'hanout ! a lavaras eur vouez rust da Zatan.

Job a droas e benn da welet piou en doa komzet evelse : eno oa eun den koz en doa en dro d'e dal eur c'helc'h alaouret dudius. Satan a laoskas malloziou spountus hag a dec'has var e c'hiz d'an ifern.

» — Petra rit-hu ama, va mignoun ? a c'houlennas ar zant ouz Job.

» — Sant Per ne falvezas ket d'ezan digeri d'inn dor ar baradoz ha brema e rankan mont d'an ifern ! Malloz d'inn !

» — Anaout a rit ar vaz-ma ? a lavaras ar zant enn eur ginnig eur penn-baz d'ar peçher paour.

» — Va fenn-baz, eme Job, va fenn-baz ! Hag er baradoz c'hoaz !

» — Eun aluzen n'eo morse kollet. Kemerit, va mignoun, ar penn-baz-ma hag it da c'houlén digor : sant Per o tigemero mat !

» Hag ar zant a lezas Job mantret holl gant e benn-baz. Buhan ha buhan e sko var dor ar Baradoz. Sant Per a deu da zigeri.

— » Ha c'hui adarre ? emezan, lavaret em beuz deoc'h goulskoude n'ema ket o plas ama ! Ama n'o peuz mignoun ebet.

— » Fi Doue ! eo avad ! a respount Job : ama em a faeroun sant Joseph ha c'hoant am biche...

— » Sant Joseph n'ema ket er gear ! eme sant Per...

» Ha daoulagad ar zant a joumas digor bras o welet ar penn-baz a ioa gant Job : eul lilien euz ar re goanta a ioa en em staget ouz ar penn-baz.

— » Baz sant Joseph ! eme sant Per : deuit, va mignoun, deuit ; an Ebestel, ar verzerien, ar Pabed, an doktored, ar Gwerc'hezéd, an holl zent ha zentézed a zent ouz sant Joseph. Ama peb tra a zo dindan e c'halloud. Deuit brema...

» Ha Job ar Bleiz a ieas er Baradoz da veuli hed an eternite ar zant bras en doa tennet anezan a boan.

» Gwelet a rit, brema, va bugale, eo sant Joseph ar gal-loudusa euz an holl zent ! »

— Oh ia ! a lavaras Sezaik, gwir a livirit, mam-goz !

Me, avad, a joumas eun tamik nec'het abalamour d'am faeroun eürus euz ar Baradoz. Kredi a rean, evelato, ne yezo ket sebeliet en ifern an hini a vezo het e gwirionez devot da zant Joseph.

F. ROC'H HARO.

(Tennet divar al levr gallek « auteur du bon curé »).

Ar Seiz Pez Aour

Labour-Zul
Labour nul.

(FURNEZ-BREIZ).

Daoù hent a zo da vont da baour :
Laérez ha labourat da zul.

PERSON ARS.

Fanch ar Briz, eun anter gouez a zen, a rea goap alies eus a Ber ar Braz e amezok, abalamour m'her gwele oc'h implija ar zul penn da benn o vont da offisou ar barrez, e leac'h ober evel dan, ha tremen eur pennad pe bennad eus an dervez santel-ze o labourat ar parkeier.

— « Lakeomp, eme Ber, c'hoant d'ezan da rei eur gentel » da Fanch, lakeomp em eus seis pez aour em godel, hag » evel mac'h erru eun den ganen var va hent, e roan » d'ezan c'houeac'h anezo, petra lavarfes eus an dra-ze ! »
— « Me da gavje brokus, eme Fanch, hag an den a vije » en em gavet ganed a vije dá d'ezan beza anaoudek en » da genver ! »

— « Hag a zo mat, eme Ber ; mes e leac'h beza » anaoudek em c'henver, m'en divije va zalet d'an douar » ha lammet diganen va fez aour diveza, petra 'z piñe » lavaret ? »

— « Petra em bije lavaret, nemed ez eo eun tamm brao » a ailhon hag a virit beza krouget. »

— « Mignon, eme Ber, hounnez eo koulskoude da » histor. Doue en deus roet c'houeac'h dervez d'it da » labourat 'vit gounid da voued ; ar seizvet en deus miret » evitan, ha goure'hemennet en deus d'eomp implija an » dervez-ze en e zervich. Ha te, e leac'h beza anaoudek » en e genver ha soubla d'e volonteze, a laer digantan ar » seizvet dervez. E gwirionez, ken etrezomp hon daou » aman, lavar d'in Fanch ha n'eo ket ar memes tra ? »

Al labourer a zoublas e benn, a anavezaz e faot hag a dorras e voazamant fall.

A. JEZÉQUEL.

YAR AR ROUE

Ar gernez a yoa er vro. Eur roue ha n'en devoa mui ken bevanz nemed eur yar, a viras ar penn evitan e-unan hag a roas an izili all d'e zervicherien. Daoust peger mat oad bet evito, ar re-man, drouk kontant eus ar pezh o devoa bet a gemeras ar penn en devoa dalc'het o Aotrou evitan e-unan, hag a vannas anezan d'ar chas.

* * *

Ar Roue eo Doue; ar yar eo ar zizun, he deus seiz izil, da lavaret eo seiz dervez. En aoun ne varvje an dud gant an naoun, Doue en deuz roët d'ezo evit ober o labouriou hag o afferiou, c'houeac'h eus an derveziou-ze : al lun, ar meurz, ar merc'her, ar yaou, ar gwener hag ar zadorn. N'en deus dalc'het evitan, evit e zervich, nemed penn ar zizun, ar c'henta eus ar seiz dervez, ar zul. Ha ni, petra reomp ?

Stlepel zoken an dervez-ze da jas an ifern.

Ar merc'hed a stlap anezan d'ar c'hi Leviathan, diaoul an ourgouilh, rak da zul, dreist holl, eo e vezont eun hirnez oc'h en em ficha evit beza yaouankoc'h da welet eget da c'houzout; en dervez-ze, ar bôtred yaouank o tarempredi leac'hiou difennet a ro o sul da Asmode, prins an hudurnez; ar c'hoarierien her ro da Vammon, diaoul ar arc'hant; an dud avius a dremen an deiz-ze o sellet ouz an dremenidi hag o lavaret traou anezo; rei a reont o sul da Veelzebuth, diaoul an avi; an dud troët var al lonka a ro an dervez-ze d'o fatron Beelphegor, rak tremen a reont ar zul, o tibri hag oc'h eva; an dud drouk her ro da Vaalberith, diaoul ar vuhaneged, rak en deiz-ze eo e sav trouz etrezo, hag ez eont d'en em ganna; er fin, an dud lezirek hag a dremen an deiz-ze heb ober eun holl vad a stlap o sul da Astaroth, diaoul an diegi.

Setu aze ar seiz ki kounnaret, ar seiz ki marlounk, a yud hag a arz dalc'h mat, o c'hedal eun dra bennak da goueza etre o skilfoù; n'o deuz ket awalc'h eus a c'houeac'h dervez er sizun evit karga o c'hof; sul, c'houel ha pemdez, heb paouez ebed, nemed o lonka e vefent, e klaskont atô da lonka.

Tennet eus Sermoniou **SANT VISANT FERRIER.**

MOULLET ER BLOAZ 1540.

LIZER DA DAD SOAZIG

(KENDALC'H)

FANCH, va mignon,

Eur blijadur eo kaout da ober ganeoc'h; c'hui, da vihana, ne glaskit ket an hentchou treuz evit tec'het diouz ar wirionez. An troidellerez ne blij ket deoc'h; kerkent hag anavezet an hent mad ez it gantan; c'hui zo eun den eun ha leal. Poezet o peus rezoniou an daou du ha kavet o peus ez ea al lans a vras e tu ar baotred yaouank. Daoust da ze ne fell ket d'eoc'h c'hoaz asanti a grenn ganto. Yaouankiz n'int ken, a livirit, ha dre-ze eun nebeut diboell. Falvezout ara ganeoc'h, araok chench giz, klevet ali ar re goz.

Mat! Fanch, evit o kountanti, ez oun eat da vit Tad-Koz.

Tad-Koz zo great e bevar ugent vloaz gantan pell zo; mes drant eo c'hoaz ha seder ivez; ne roffac'h ket e oad d'ezan na tost zoken, ker soun ha ker ploum eo chomet var e aëlou, ker lemm ha ken digor eo chomet e spered.

— « Ac'hanta, Tad-Koz, gwelet oc'h eus var ar *Feiz ha Breiz* an disput etre Soazig hag he zad divar benn lakât e asiet, e fourchetez hag e veren da hep hini pa vez kig ha farz ?

— » Ia da, lennet em eus, sur, an dra-ze. Ar yaouankizou zo breman teodet mat, gwelloc'h eget en hon amzer deomp-ni tud koz.

— » Hag o lavarou d'ar yaouankizou-ze, mat e kavit anezo ?

— » Mat awalc'h, va Doue. An dud a rebech d'ezo e c'hoantaont en em zic'hiza! N'en em zonzont ket mat en dud-ze. N'em eus gwelet nemet chenchamanchou abaoe ma 'z eus ac'hanoun hag abaoe ez euz pell. En amzer va yaouankiz, ne veze ket a gig ha farz ken aliez ha breman; teir gwech ar sizun hebken, da zul, da veurs ha da yaou; ha c'hoaz pa veze ar c'helorn varnez beza goullou araok ar mare da gaout kig fresk, e ranket ober kof-moan. Breman ne man mui kont evelse. Breman e Leon koulz hag e Kerne hag e Treger e vez lakeat bemdez, nemet

da venet, pot ar zoubenn var an tan hag eun tamm mat a gig druz ennan. Chenchamant eo ; eur c'hiz nevez eo ; mes, var va meno, n'eo ket fall ; eun nebeut laouenidigez e kreiz al labouriou tenn a ro kalon d'an d'en. Ma rankfet breman, var ar maeziou beva evel en amzer genta, ne chomfe mui den yaouank ebet da labourat an douar. Pa zonjan e gwechall !...

(Setu Tad-Koz pignet var e inkane, breman n'hor beus nemet selaou da ober).

— » Ia gwechall, en amzer genta, ne veze ket debret bara gwiniz bemdez. Ne oa ken bara, koulz e ti ar pinvidik hag e ti ar paour, nemet bara eiz, du evel mantel ar siminal, pouner evel eun tamm ploum, kalet evel ar mean. Evit hen renta bloto'c'h e veze awechou toueziet gant eun nebeut segal. Pa veze troc'het ar bara-ze, ar gountel a zouge ar merk ; eun tamm mat a drousken a veze staget outi. An dra-ze ne vire ket ouz an dud da veza iac'h ha da veva koz. Kement-ze ar bara gwiniz zo gwelloc'h, ha n'eo tamm kerroc'h, rak muioc'h a found e ra. Eur jenchamant eo bet an dra-ze adarre ; an oll breman, paour ha pinvidik, a zebr bara gwiniz hag an dra-ze a zo eur vellaen eus ar re genta. Ma ne zigasfet nemet gizioù nevez en doare-ze ne ve abeg ebet da gaout enno. Dre ma tro ar bed e rankomp, ni ivez, trei gantan, hag ober dious ma teu. N'eus nemet Doue ha ne chenchfe ket, rag ennan eman kement zo mat. Mes ni a zo great evit mont var vell atao kouls evit hor c'horf hag evit hon ene.

Ah ! ni vije bet paotred vrag breman m'hor bije kendalc'het da ober en deiz hirio evel ma reat en amzer goz. — Me 'm eus gwelet ar mare n'oa ken hent vardro an tiegeziou nemet an hentchou doun ; ne oa na goetur na kar bihan zoken, ne oa nemet ar c'hirri bras, aelou koat dezo ; ha pa veze klevet eur c'har o tremen, ael-houarn dezan, — dious an drouz e veze anavezet, — e veze lavaret — « setu aze kar eur mondan ; » — hag ez eat eus a greiz ar park da velet piou oa. — Pa 'z eat d'ar marc'had, e veze lakeat ar bâz var ar marc'h ; ar woazet a bigne var ar bâz ; ar mere'hed hag ar vugale a veze lakeat e manikinou. Breman ez eus hentchou bras oc'h ober an dro da bep kerriaden ; breman ez euz goeturiou

e peb ti. Falloc'h eo an dra-ze ? Diskiant an nep hen lavarfe.

Me 'm eus gwelet ar mare ne oa nemet heler koat vardro an tiegeziou, mad hebken da vrocha an douar ; gwelet em eus goude-ze o tont an heler gant killorieu. Hirio ez eus saverien douar hag a ra en eun devez kement ha daouzek goaz vad gant o fili. — Ma rankfet hirio labourat gant ar pili evel gwechall ne ve morse kavet a dud avoalc'h evit labourat eun tiegez.

Ha kant ha kant tra all c'hoas a zo eat var vellât. Ne ve fin ebet din ma rankfen konta deoc'h kement am eus gwelet. Eul levr bras a ve great eus hor buez deomp-ni, tud koz.

— Neuse 'ta, tad koz, emaoe'h a du gant ar baotred yaouank ?

— M'am bije bet kavet abeg enno ; e leac'h komz deoc'h eus ar gizioù mad am eus gwelet o sevel, em bije bet komzet eus ar gizioù fall a zo ivez, siouas ! savet ker stank all 'en hon touez. Bezit sûr, va c'homper Fanch, skiantek evel ma z'eo, ne vezo ket nec'het evit terri ar graonwen ha tenna ar voueden. »

Setu lavarou tad koz, Fanch. Me gred ne vezoc'h mui nec'het evit lezel ho merc'h da ober laouenidigez ho tiegez. Kloza 'ran aman va lizer en eur bedi ac'hanoc'h da zigemer va gwella gourc'hemennou.

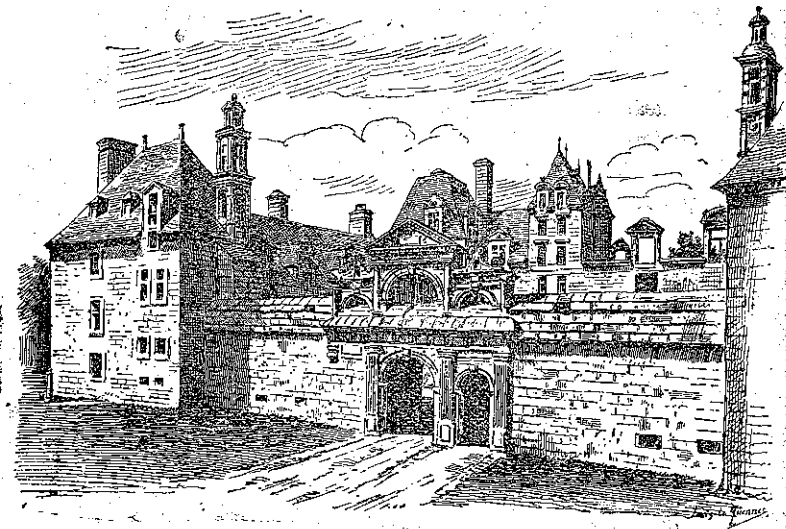
J. L.

~~~~~
O deuz digaset ar gwella skridou :

Job an Her. — Anne-Marie Habasque. — Emile Bellec. — Marie Cardinal. — Jean-Marie Normand. — Anne-Marie Le Roy. — Marguerite Le Duff. — Jeanne-Louise Mercer. — J.-L.-C. Sibiril.

Kastel Keryan

Keryan, kaëra kastel a oufet da welet er beg douar-man, a zo o paouez beza prenet gant ar C'houarnamant. D'an 30 a viz meurz diveza ez eus bet hano er Gampr eus ar pezh a vije great gantan hiviziken, ha selu aman petra zo bet lavaret var an dra-ze :

M. le Président. — La parole est à M. Even.

M. Even. — J'ai lu avec une très grande attention et un profond intérêt le volumineux rapport de mon ami — Paul-Boncour, aujourd'hui ministre du travail. J'ai trouvé dans ce rapport l'exposé très clair et très précis d'idées qui me sont chères et j'ai vivement goûté la manière ferme par laquelle l'honorable rapporteur a su les exprimer. Mais j'ai cherché vainement une question qui doit intéresser tous les Bretons et tous les amis de la Bretagne, tous les amis de l'art et de la décentralisation, je veux parler de l'acquisition faite ou en voie d'être faite par l'Etat du château de Kerjean.

Il ne m'appartient pas de vous faire ici l'histoire de ce château ; je laisserai ce soin à M. le sous-secrétaire d'Etat qui vous exposera la question comme il l'entendra s'il le juge à propos ; je me bornerai à poser quelques questions au sujet de l'utilisation de ce nouveau domaine de l'Etat :

M. le sous-secrétaire d'Etat, vous avez fait l'acquisition du château de Kerjean, que voulez-vous en faire ? Comment entendez-vous l'utiliser ?

Voulez-vous y faire tout simplement une succursale du musée du Louvre ?

M. le sous-secrétaire d'Etat des beaux-arts. — N'ayez pas d'inquiétudes, M. le député. Si quelque fois il peut être utile d'affecter des châteaux, comme celui de Maisons-Laffitte ou de Vincennes, à la réunion des musées nationaux, qui a déjà dans ses collections des objets pour les garnir. Il n'en saurait être question pour Kerjean, qui doit être, permettez-moi de vous le dire, un autel patriotique élevé à la gloire et à la mémoire de la Bretagne ancienne et moderne. (*Applaudissements*).

M. Even. — Je vous remercie des déclarations que vous voulez bien me faire. Je vais maintenant vous exposer le projet que quelques amis bretons m'ont prié de porter à la tribune et que je vous demande la permission de lire très rapidement :

« Créer à Kerjean un foyer rayonnant de pensée bretonne où tous les artistes, dans toutes les branches de l'art, pourraient venir s'inspirer et se documenter.

» Pour arriver à ce résultat, deux sortes d'institutions seraient nécessaires :

» 1° Institutions permanentes. — Fondation d'une bibliothèque où tout ce qui concerne la Bretagne et ses écrivains serait réuni. Pour les plus illustres d'entre eux (Lesage, Châteaubriand, Lamennais, Brizeux, Renan, Villiers de l'Isle-Adam, par exemple), des salles spéciales seraient créées où l'on rassemblerait la bibliographie la plus complète, l'iconographie, tous les documents antiques et où, à une époque chaque année déterminée, des conférences seraient données par les auteurs le plus au courant des maîtres précités, comme Victor Giraud pour Châteaubriand, et Anatole Le Braz pour Lamennais.

« Fondation d'un musée de peinture et de sculpture bretonne, qui serait recruté soit par des dons, soit par des achats effectués par l'Etat ou par la société des amis de Kerjean — que nous espérons voir fonder bientôt avec le concours de toutes les intelligentes initiatives — au salon annuel qui se tiendra chaque été. (*Très bien ! très bien !*) »

« Enfin, fondation d'un musée ethnographique analogue à celui du Trocadéro, mais qui, au lieu d'être simplement une

poussièreuse nécropole, serait comme le siège d'évocations glorieuses du passé faites par des érudits et des artistes. » (*Applaudissements.*)

J'aurais voulu, messieurs, vous exposer en quelques mots la seconde partie de ce projet très intéressant, mais je me suis mis d'accord avec mon honorable collègue M. de Mun qui m'a demandé de réserver différents points en me faisant connaître très obligeamment l'existence d'une association locale intéressée à toutes ces questions.

M. le comte Albert de Mun. — Si vous voulez me le permettre, je dirai tout à l'heure en quoi consiste cette association.

M. Even. — Je serai très heureux que vous indiquiez à la Chambre le but de cette association. J'ai accédé à ce légitime désir, trop heureux de prouver, dès le début de cette initiative, que nous voulons mettre ce projet au-dessus de toutes les préoccupations politiques. (*Très bien ! très bien !*)

Il m'a coûté cependant de renoncer à parler des idées nobles qui veulent présider en une grande semaine à deux grandes journées d'art dramatique, l'une en langue bretonne, l'autre en langue française, deux journées de musique, une de musique dramatique et une de musique symphonique.

Laissant donc de côté les journées de fêtes et de cortèges, je me permets de dire à mon honorable collègue que je consens à reporter à plus tard pour plus ample examen, à la condition que ce ne sera pas un adieu.

Il y a là une question importante qui peut se traiter sur un terrain d'entente et réunir toutes les intelligentes initiatives. (*Très bien ! très bien !*)

Sous ces réserves, et avec l'espoir d'un résultat prochain, je n'insiste pas.

Voilà donc, Monsieur le sous-secrétaire d'Etat, le projet que j'ai l'honneur de soumettre à votre bienveillante attention, et pour lequel je vous demande votre haute approbation.

M. le sous-secrétaire d'Etat des beaux arts. — Vous l'avez.

M. Even. — Je vous en remercie.

Messieurs, il s'agit là d'une œuvre de pénétration et de reconstitution littéraire et artistique.

M. le Rapporteur a dit que « jamais le divorce ne fut si absolu entre l'art et la multitude que dans les démocraties modernes ».

« La foule, écrit-il, est tenue comme à l'écart de notre civilisation. Elle est comme un enfant qu'il faut instruire et préparer à l'intelligence des chefs-d'œuvre.

» Il nous faut rompre avec des traditions invétérées et hardiment nous mettre à une œuvre qui est à peine commencée. Et c'est par le théâtre qu'il faut commencer, parce qu'il est l'art collectif par excellence et le plus accessible à la foule. »

Voilà des paroles que vous ne désapprouverez certes pas, Monsieur le sous-secrétaire d'Etat, car je sais que rien ne vous tient plus au cœur que les idées de décentralisation.

L'heure approche où vous pourrez mettre vos actes d'accord avec vos idées ; en voici une belle occasion.

A cette heure où renaît, en politique comme en art, une féodalité à revenir au peuple, venez avec nous.

Vous ne voudrez pas donner raison à cette parole « qu'une fois de plus, l'initiative privée aura vaincu les pouvoirs publics. » Vous nous suivrez avec attention et sympathie, je ne puis en douter et j'ose espérer — l'espoir est un défaut de jeunesse que je veux garder jalousement. (*Très bien ! très bien !*) — j'ose espérer que mon attente ne sera pas déçue.

Permettez-moi de terminer en vous disant que je suis heureux du sacrifice que vous avez fait pour la Bretagne.

Voyez-vous, nous trouvons que l'on nous abandonne un peu dans notre petit coin perdu.

La Bretagne est considérée comme une terre lointaine perdue dans les brumes, comme un lointain rivage d'où l'on revient comme d'un voyage plus lointain encore.

Et cependant la Bretagne aime la France et ses enfants le lui prouvent bien. Aux heures angoissantes des catastrophes qui frappent notre marine, la Bretagne est doublement en deuil et tous, chez nous, nous osons à peine ouvrir les yeux pour lire les noms des morts. (*Applaudissements.*)

M. le sous-secrétaire d'Etat des beaux-arts. — Et j'ai vu combattre les Bretons sous les murs de Paris. (*Applaudissements.*)

M. Even. — En faisant pour elle ce que nous vous demandons, en nous aidant à cette renaissance, vous aurez acquis la reconnaissance de tous les Bretons et de tous les amis de l'art.

Et puis vous aurez montré à ceux qui ne veulent pas le comprendre qu'il y a tout de même une république profondément soucieuse d'idéal et hautement éprise des nobles idées de l'art et de la beauté. (*Vifs applaudissements.*)

M. le président. — La parole est à M. de Mun.

M. le comte Albert de Mun. — Je tiens à remercier notre collègue, M. Even, de la parfaite courtoisie qu'il a bien voulu me témoigner, dans les observations qu'il vient de présenter au sujet du château de Kerjean, situé dans la circonscription que j'ai l'honneur de représenter.

Le château que l'Etat vient d'acquérir est, comme il l'a dit, un magnifique reste d'architecture du seizième ou du dix-septième siècle, où se mêlent les styles variés de ces deux époques, et même, dans les tours carrées, semblables à des bastions d'une époque plus ancienne. Certaines parties, encore intactes, la porte monumentale qui lui sert d'entrée, l'un des pavillons, un puits charmant, sont de véritables bijoux. L'administration des beaux-arts a très bien fait de ne pas laisser perdre cette richesse artistique. Je souhaite vivement qu'elle réussisse à établir dans ce château, suffisamment restauré, un musée d'histoire et d'archéologie bretonnes, et je prends acte, avec la plus grande satisfaction des paroles de M. le sous-secrétaire d'Etat. Il a dit, si je l'ai bien entendu, qu'il se proposait d'élever à Kerjean un autel à toutes les gloires de la Bretagne ancienne et moderne.

M. le sous-secrétaire d'Etat aux beaux-arts. — Anciennes et modernes, parfaitement. Nous nous honorons du passé de la France et nous avons la prétention de le continuer dans le présent, dans ce qu'il a de beau et de glorieux. (*Très bien ! très bien !*)

M. le comte Albert de Mun. — Je vous remercie de cette déclaration et je vous demande de l'appliquer dans sa plus large conception, afin que, dans le futur musée, la Bretagne trouve en effet le sanctuaire de toutes ses gloires.

Mais, je voudrais ajouter deux mots pour donner à la Chambre et à M. le sous-secrétaire d'Etat les renseignements dont j'ai déjà fait part à M. Even et dont il a bien voulu tenir compte.

Le château de Kerjean est situé dans la commune de Saint-Vougay, célèbre déjà, dans tout le pays breton, par les initiatives artistiques et littéraires qui y ont pris naissance. Il existe dans cette commune, depuis plusieurs années, une société de jeunes artistes, « Les gâs de Saint-Vougay, Paotred Sant-Nougâ », qui sont à l'avant-garde du mouvement si intéressant entrepris pour la reconstitution du théâtre populaire breton et

la conservation de la vieille langue celtique. Ces jeunes gens jouent, avec un talent remarquable, une saisissante expression de sentiment, des pièces, en langue bretonne, dont quelques-unes sont dues à un jeune prêtre, bien connu de tous ceux qui participent à la vie intellectuelle du pays, M. l'abbé Perrot, écrivain d'une rare délicatesse, qui a consacré toutes les ardeurs de son âme à cette œuvre de patriotisme.

Anatole Le Braz a témoigné souvent en quelle haute estime le maître écrivain tient le prêtre breton, et ses compositions dramatiques.

Tous les ans la représentation donnée, au mois de septembre, par les artistes de Saint-Vougay, est l'occasion d'une fête populaire, qui s'appelle « la Fête des Bruyères ». Elle fut célébrée d'abord dans l'enceinte superbe de Kerjean, au pied des vieux murs, et sous les arbres séculaires des avenues, puis dans les ruines voisines du château de Kergournadec'h, une autre merveille de cette contrée, qui est si riche en beaux monuments.

Enfin elle s'est fixée, à Saint-Vougay même, où une salle spéciale a été construite pour abriter le théâtre et les spectateurs quand l'intempérie rend impossible le plein air, toujours préféré. Toute la population des communes voisines accourt à la fête, les hommes ayant au chapeau ou au gilet la bruyère que les femmes piquent au corsage. L'âme de la Bretagne vit là toute entière, avec toute sa poésie. (*Applaudissements*).

Un concours de vers et de chants populaires en langue bretonne est ouvert chaque année, au moment des fêtes.

L'année dernière, il y eut 77 concurrents. C'est un magnifique effort de travail. Des prix dus à la générosité privée, sont offerts aux lauréats. Les chants couronnés sont exécutés par des sociétés chorales et musicales, qui forment un ensemble de près de trois cents exécutants.

Vous le voyez, messieurs, il y a là, sortie spontanément du peuple breton, une institution déjà florissante qui répond à la pensée de M. Even et ira désormais en grandissant. C'est à côté du château où va s'installer le musée des gloires bretonnes, un centre artistique et littéraire qui mérite toutes les sympathies. J'ai tenu à en signaler l'organisation à la Chambre pour rendre hommage à ses initiateurs et pour montrer qu'ils n'ont pas attendu l'acquisition du château de Kerjean et les initiatives dont elle peut devenir l'occasion pour se placer à la tête du grand mouvement intellectuel dont M. Even souhaite avec tant de raison le développement. (*Applaudissements*).

M. le président. — La parole est à M. de l'Estourbeillon.

M. le marquis de l'Estourbeillon. — Comme député breton et comme président de l'Union régionaliste bretonne, la grande association décentralisatrice qui a pris l'initiative et a été la fondatrice à Saint-Vougay de cette fête des fleurs de bruyère (*Gouel ar Bleun-Brug*), dont a parlé M. de Mun à propos du congrès qui eut lieu à Saint-Pol-de-Léon, il y a quatre ou cinq ans, je tiens à m'associer aux paroles si justes et si patriotiques de M. Even et de M. de Mun. Il est à souhaiter — c'est le vœu ardent de tous les Bretons — que le château de Kerjean que M. le sous-secrétaire d'Etat des Beaux-Arts a eu la bonne pensée de racheter, soit sauvé pour la gloire de la Bretagne, augmentant ainsi le patrimoine de la France et devienne le centre artistique et littéraire par excellence de notre terre armoricaine ; il est à souhaiter qu'il devienne en quelque sorte pour notre pays comme un pendant à l'Arlatan de Mistral. Ainsi nous aurons tous travaillé utilement pour la grandeur de la grande et de la petite patrie. (*Applaudissements*).

M. le sous-secrétaire d'Etat des beaux-arts. — Messieurs, vous voudrez bien me permettre de répondre brièvement, mais très nettement aux différentes questions que nos honorables collègues ont bien voulu me poser.

D'abord sur le château de Kerjean, je me déclare en complète conformité d'idées avec l'honorable M. Even et aussi avec l'honorable M. de Mun. M. de Mun voulait bien rappeler que déjà, en Bretagne, il y avait des manifestations importantes d'art populaire. Je m'empresse de dire qu'il n'y a rien de plus intéressant que cet art naïf, qui répond si bien aux sentiments purs de l'âme du peuple.

Par conséquent, aussi bien en Bretagne que dans toutes les régions, je m'efforcerai de le favoriser.

M. Even. — Je vous en remercie, M. le sous-secrétaire d'Etat, au nom de tous mes amis.

M. le sous-secrétaire d'Etat des beaux-arts. — M. Even a bien voulu me demander si j'attribuerai le château de Kerjean à la réunion des musées nationaux. Je lui ai répondu négativement dans une interruption dont je m'excuse. Je considère qu'il est essentiel de profiter de toutes les possibilités d'acquisition à prix réduit de ces superbes maisons du passé pour créer dans chaque province comme des lieux d'asiles consacrés à la pensée et à l'art.

L'Âme Bretonne

Le guide Joanne apprend aux touristes que, dans le voisinage de Saint-Pol-de-Léon, illustre par sa cathédrale magnifique, ils ont à voir le château de Kerjean, le « Versailles de la Bretagne ». L'admiration des visiteurs excuse la métaphore. Rien, ici, cependant n'évoque la somptueuse magnificence de la royauté abolie. D'autres images flottent, confuses et mystérieuses, autour de ces murs à demi détruits.

Quelle histoire, à la fois rude et joyeuse, s'est déroulée dans cette enceinte immense, demeure seigneuriale et forteresse tout ensemble, dont les larges remparts, flanqués de tours rigides comme des bastions, montrent encore leurs créneaux menaçants, pendant que, derrière eux, les hauts pavillons ouvrent leurs mansardes et dressent leurs cheminées, pareilles à celles du Louvre.

De solennelles avenues lui forment une couronne, dont le temps et la hache ont renversé bien des fleurons, mais qui gardent encore, debout dans la lande, une grandeur de fantômes. Sous une porte de ville, qui perce le rempart, et que, jadis, défendait le pont-levis, paraît soudain la cour d'honneur, où le seizième siècle tout entier a marqué son passage, en traits variés et charmants, joyau de prince enchâssé dans une armure de soldat.

Tout un âge dort en ces pierres, plus ignoré que, dans les ruines de Rome ou d'Athènes, le mystère antique. Comment vivaient les maîtres de Kerjean, en ce logis, propre aux fêtes comme aux combats ? Que de fois, passant dans la mélancolie du soir, près du vieux château et des arbres désolés, j'ai cherché l'obscur énigme !

* * *

C'est un beau travail, pour le futur conservateur de ces restes glorieux, d'en ranimer la vie éteinte. L'Etat vient de les acheter. Je m'en réjouis. Nul ne sait ce qu'ils fussent devenus, parmi les hasards forcés des ventes douloureuses, qui brisent les cœurs avec les héritages. Cette terre de Bretagne est une nécropole de châteaux. A côté de Kerjean, Maillé, entouré comme lui d'avenues

grandioses, élevait hier encore ses façades monumentales. Il n'en reste qu'un débris, triste dans la nudité des champs.

L'Administration des Beaux-Arts, rêve, en son nouveau domaine, « d'un autel patriotique élevé à la gloire et à la mémoire de la Bretagne ancienne et moderne. » Ce sont les paroles de M. Dujardin-Beaumetz. J'y ai applaudi.

Puisse l'autel garder, en effet, ces larges proportions ! La gloire de la Bretagne est ensevelie dans la poudre des siècles. C'est là qu'il faut en chercher la trace incertaine. Je crains un peu que les nouveaux maîtres de Kerjean ne se croient quittes envers elle, avec un buste de Châteaubriand, et ne s'imaginent, en lui ouvrant la porte comme aux images de Renan, marquer, pour la Bretagne ancienne, une suffisante équité.

Le grand mort, bercé sur son rocher par la mer armoricaine, a-t-il, en son cœur troublé, connu tout le secret de l'âme bretonne ? Peut-être n'en vit-il, dans la grand-salle de Combourg, que l'austère apparence. Elle a des tendresses ignorées, des délicatesses cachées. Je sais, dans les campagnes de la Cornouaille et du Léon, de vieilles légendes et de vieux chants, qui en apprennent plus long, sur la Bretagne, que les plus belles pages des Mémoires d'Outre-tombe.

* *

Les touristes de cet été, qui voudront m'en croire, s'arrêteront, en allant à Kerjean, au bourg de Saint-Vougay, le jour de septembre où la « Fête des Bruyères » y rassemble tout le peuple d'alentour. Là, pourvu qu'ils veuillent bien, dans la simplicité du décor rustique, chercher les pensées profondes, ils verront quelque chose de l'âme bretonne.

Ils seront loin, très loin des Capucines et des Folies-Bergères, au milieu des champs dont l'âpre souffle de la mer prochaine balaye, sans trêve, les longues ondulations, et courbe, sur les talus qui les protègent, la tête des ajoncs. Tout autour, des clochers à jour, celui du bourg, gracieux comme un motif de dentelle, et celui de Berven, aux campaniles légers, jetés là, peut-être, par

quelque artiste de passage, que le seigneur de Kerjean ramena d'Italie, au temps où, derrière Charles VIII, les compagnons de la duchesse Anne guerroyaient outre ments.

Les avenues du château barrent, à deux pas, le ciel couleur de lin. Par tous les chemins, sur tous les sentiers, les groupes de paysans arrivent sans hâte, vêtus du costume léonard, grave comme ils le sont eux-mêmes, les hommes avec le grand chapeau cerné du long ruban de velours, la courte veste noire et la ceinture bleue, les femmes avec la coiffe et le châle croisé, les jeunes gens se tenant par les bras et chantant le refrain, qui scande leur marche, tous portant au corsage ou au gilet la bruyère bretonne :

Avec tes petites clochettes roses,
Bruyère bretonne, sonne sans cesse,
Sur la montagne, et sur la falaise,
Sonne pour tous les Bretons.

* * *

C'est la chanson des jeunes gens, dans sa traduction littérale, et l'auteur en est un prêtre, que j'ai nommé l'autre jour à la Chambre, M. Perrot, vicaire de Saint-Vougay, à qui, des bords de la Vilaine, le maître Anatole Le Braz écrivait un jour qu'il lisait « avec un plaisir d'art et d'âme » une de ses œuvres dramatiques en langue bretonne : « Le Dragon de S. Pol, *Dragon Sant Pol*. »

C'est toute la légende de la terre léonaise. Montez un peu plus haut, à l'endroit où le vieux calvaire marque la croisée des chemins. Là-bas, dans la mer, vous découvrirez comme un grand navire endormi sur les flots, la grève de l'île de Batz, où saint Pol Aurélien, l'apôtre de l'Armorique, délivra du dragon meurtrier l'île et la terre voisine. L'histoire est admirable. Elle exprime, en des traits profonds, « la victoire de l'Esprit nouveau sur l'âme païenne ». Le mot vient encore d'Anatole Le Braz, et il dit la grandeur simple et forte du drame, où la lumière du Christ éteint à tout jamais le faux éclat des vieux rites solaires.

* * *

Le « dragon de S. Pol » est un mystère du moyen-âge. C'est vraiment le théâtre populaire, celui qui sort des traditions ancestrales, et qui remue, dans les âmes, tout le ferment d'une race. Je le vis représenter, pour la première fois, dans un cadre merveilleux. Encore tout près de Kerjean, il est une autre ruine, gigantesque et superbe, dont une main pieuse conserve la beauté, le château de Kergournadec'h, la demeure de l'homme qui ne fuit pas.

La reconnaissance du peuple donna ce glorieux surnom à Nuz, l'homme au cœur intrépide, qui, osa faire escorte à Pol, contre le dragon redouté. Ainsi, tout, en ce lieu, évoquait la légende illustre.

Le théâtre, entre les deux tours énormes, s'adossait au vieux mur, où des fougères poussent entre les pierres. Le peuple était assis sur le tertre de gazon fleuri, formé par les restes du fossé, et dans les vieux arbres qui, d'un triple rideau, enferment la ruine immense, le vent faisait au drame un accompagnement plaintif et doux.

Les acteurs étaient de jeunes paysans, les « gâs de Saint-Vougay, *Paotred Sant-Nougâ* ». Ils disaient, avec un sentiment profond, les mots où palpitait toute l'histoire nationale. Pour ceux même, parmi les spectateurs, à qui manquait l'intelligence de la langue antique, les regards, les gestes, le ton du dialogue révélaient les idées.

Au drame succéda la comédie *Alanik al Louarn*, Alain le Renard. C'est la farce de Maître Patelin adaptée au génie breton. La verve indéfinissable, qui pétillait au fond de ces têtes aux multiples pensées, jaillit alors en fusées, dans les physionomies et dans les rires.

Les visages des assistants exprimaient tout à coup leurs fortes impressions, graves et recueillis durant le drame auguste, éveillés et curieux pendant la farce railleuse. Acteurs et public frémisssaient du même enthousiasme, s'égayaient des mêmes drôleries, se passionnaient ensemble pour le même idéal.

* *

J'ai, l'année dernière, dans un bourg voisin, à Plou-nan, retrouvé cette marque décisive du théâtre populaire. Car c'est une émulation sur toute la terre du Léon. Les-

neven à sa troupe d'artistes, Morlaix à la sienne. La pièce, ici, figurait un épisode de l'histoire révolutionnaire, découvert par un jeune écrivain, M. Giblat, neveu du recteur, dans les archives de la paroisse. Vous entendez ? Ce n'était point une scène quelconque de la Terreur, c'était l'histoire vraie que les pères avaient vécue. Voilà le secret de l'émotion profonde qui poignait les cœurs : deux des jeunes acteurs étaient les descendants de ceux, dont ils redisaient les propos héroïques.

Et voulez-vous, dans cette recherche de l'âme bretonne, pénétrer plus avant ? Ce jour-là, la représentation se terminait par un dialogue poétique entre deux bardes, l'un descendu de la montagne Noire, l'autre demeuré sur la côte armoricaine. Et chacun chantait la beauté de sa terre :

— Barde de l'Arvor, dis-moi,
Beau est ton pays comme la montagne ?
Comme la montagne à l'aurore.
Mi-cachée sous la rosée ?
— Si telles sont vos montagnes,
Le matin par les rosées,
Plus belle la mère dorée toute entière,
Le soir, quand le soleil descend vers elle.

Tout le peuple, bercé par les images familières, s'unissait à la noble dispute. C'était vraiment le chant des âmes.

* *

Car, en chacune d'elles, dort l'instinct poétique. Vous le verrez bien, si vous allez à la fête des Bruyères. Après la représentation du drame donnée sur la scène en plein air, après que la foule aura, peut-être, acclamé Botrel, venu saluer, dans cette renaissance du théâtre populaire, l'épanouissement de son œuvre chère aux paysans, vous verrez les jeunes vainqueurs du concours de poésie, faire revivre devant vous la vieille littérature bretonne, avec ses cantiques et ses chansons, ses « *Guerz* » et ses « *Sones* », réveil magnifique d'une race consciente d'elle-même, de sa force et de sa beauté.

L'année dernière, il y eut quatre-vingts concurrents et cinq cent vingt pièces présentées. Les chorales formées dans les paroisses voisines, entonnèrent les chants eou-

ronnés. Elles réuniront, cette année, près de quatre cents exécutants.

Les paysans, en rentrant au logis, rediront entre eux les refrains nationaux. Quand, au soir de cette belle journée de l'été finissant vous rentrerez à Saint-Pol, vous verrez de loin, la flèche du Creisker, triomphante et légère, transpercée des rayons d'or du soleil à son déclin, et vous entendrez, dans les chemins, une pénétrante mélodie répondre à l'adieu du jour : « *Kousk Breiz Izel.* »

« Dors, dors, ô Bretagne, pays sans pareil, voici la nuit qui descend vers la terre. Dors, ô mon doux pays : la voix de la grande mer murmure pour te bercer. »

A. DE MUN.
de l'Académie française.

(*Le Gaulois* du 4 avril).

Paner ar Marvailhou

I. — An den piz-gagn

Eur paotr yaouank koz hag en devoa great e Zoue eus e arc'hant a yeas eun dervez d'en em glemm evelenn ouz e amezeg :

— « Nag ez oun-me reuzeudik !... Setu ma vezo red d'in hiviziken mont da glask va bara !... En noz-ma, klevit, eo bet al laer em liorzic hag en deuz kaset gantan an toullad arc'hant em boa kuzet eno, ha petra em beus kavet eleac'h va feadra ?... Eur mean !... »

— « Petra ra d'eoc'h en em jala kement-se, a lavaras an amezeg ; p'eo gwir n'ho pije great netra gant ho pern aour, n'hoc'h euz nemet ober evel pa ve ar mean-ze ho tenzor, ne viot ket paouroc'h ! »

— « Penaos ! Penaos ! Petra livirit aze ? eme an touzer mein ; ma ne vezan-me ket paouroc'h, unan-all a vezo pinvidikoc'h !!! »

— « A ! gwelet a ran brema petra eo, a lavaras an amezeg ; mat eo ! mat eo ! Torrit ho penn kement ha ma

karot, mar kavit eno ho plijadur ; evidon-me n'em eus mui netra da lavaret d'eoc'h. »

Hag e reas eun dro war e zeulou.

II. — Ar C'higer hag an Alvokad

Eur c'higer a yeas da di eun alvokad.

— « Aotrou, emezan, me garfe gouzout hag hen e c'heller goulen digoll evit ar gaou en deus great eur c'hi em stal.

— « A dra zur ! Leal eo.

— « Mat, eme ar c'higer, neuze ho peus da baea d'in daouzek lur, rak ho ki eo en deus torret d'in eur weren ha kaset gantan eur gosten leue. »

An alvokad a baeas dioc'htu hep klemm an disterra.

Eun nebeudig heuriou goude, unan eus skrivanerien an alvokad a oe kaset da di ar c'higer gant eur paper a lavare en doa ar c'higer pevar skoed ha dek gwenned da baea evit an ali oa bet er vintinvez-se o c'houlenn digant an alvokad. An dek gwennek a yoa d'ar paotr, evit paea an amzer implijet oc'h ober ar gefridi....

III. — Kant tantad eleac'h unan

Eun eskob nevez a deue evit an dro genta abaoe m'oa bet sakret da ober eur bale d'e barrez.

Keariz a fellas d'ezo ober eun digemer dispar d'o c'henyroad, ha setu ma oe divizet sevel eun tantad a zoare war al leur-gear. An Aotrou 'n Eskob e-unan a oe pedet da lakaat an tan er bern.

Hogen, pa ginnigas an Ao. Mear d'ezan ar vozad traou war elum da dana ar bern, an Ao. 'n Eskob a c'houlennas : « Ped fagoden a zo eat da ober ar bern-ma ? »

— « Diou c'hant, pe diou c'hant hanter, Ao. 'n Eskob.

— » Ha ped tiegez paour, Ao. Mear, a c'hell beza war douar ho komun ?

— » Eur c'hant marteze, eme hema.

— » Mat ! eme an Ao. 'n Eskob adarre, goulen a ran ouzoc'h ranna ar c'heuneud-ma etrezo, hag e vezo evel-se kant tantad eleac'h unan. »

Ar c'heuneud berniet evit ar gouel a oe rannet etre an

dud ezommek, hag a dalvezas da domma izili ar re glanv hag ar re goz ha da bourchas prejou ar vicherourien.

An holl a gavas mat dreist ar zonzj karantezus en doa bet an Ao. 'n Eskok, ha ne oe nemet eur vouez evit e veuli.

IV. — Eur goueriadez hag a ouezas en em denna

Eur plac'h yaouank bet o kas leaz da Vrest a deue d'ar gear war he fouezig, azezet en he c'har, pa en em gavas gant eur beachour hag a lavaras d'ezi gant eur vouez truezus : « Skuis maro oun, va merc'h ; mar ho pefe ar vadelez d'am c'has betek ar vourc'h tosta, e rafec'h d'in eur vad dispar ! »

Katellig he doa kalon eün, ha setu perak e krede kaout da ober gant eur baleer ordinal, a yoa pe skuis pe klanv. Lavaret a reas d'ezan eta sevel er c'har ; hogen ne zaleas ket da zivinout ez oa en e vruched eur maread kountilli ha pistolennou ; al laer koulskoude a gave d'ezan beza kuzet mat anezo.

Edod o vont da dremen dre eul leac'h distro, hag eno e vije eas d'al laer ober e labour e kuz, gant ma raje difre. Ar plac'h yaouank a welas kement-se ive, ha... ne gollas ket he fenn. Setu hi o stoui, da ober neuz da glask eun dra bennak en eur c'hoz paner. Houna a ruilhas war an hent, pa oa great d'ezi mont.

Hag e lavaras d'he den : « Mar pefe ar vadelez, va den mat, da zisken da gerc'hat d'in ar baner a zo a nevez koueza aze d'an douar ! N'hellan ket diskregi eus al loen ! »

Ar paotr ne lavaras ger, an darvoud n'a blije ket d'ezan ; disken a reas evelato, hag hen d'an daoulamm warlerc'h ar baner villiget, eun ugent kammed bennak ac'hano.

Ar goueriadez na c'hede ken nemet an dra-ze. Setu hi eta da c'hoari gant he skourjez oc'h kosteziou al loen evit ober d'ezan tec'het prim ac'hano.

Al laer eo a oe tapet en dro-ze.

V. — Evit deski hent an Nenv

Ar Pologn a zo eur paour kez bro bet dispennet meur a

wech hag a zo rannet hizio etre rouanteleziou ar Rusi, an Aotrich hag an Almagn. Great zo bet brezel d'ar Poloniz, hag e reer bepred en deün, abalamour ma talc'hont start d'o feiz ha d'o yez. Er bloaveziou divezama, ar c'hazetennou o deus digaset d'eomp ar c'helou ez oa e Pologn an Almagn mistri-skol kris hag a verzerie ar vugale abalamour ne felle d'ezo e priz ebet ehana da zeski o c'hatekiz ha da lavaret o fedennou er yez polonek, yez o bro reuzeudik. Pebeuz skouer evit ar Vretoned ! Nag a hini en hon touez hag a zo mall ganto dilezel kement tra a zigase sonj d'ezo eus o Mamm-Vro Breiz-Izel ! Diouallomp, kristenien, hor c'hiziou ken dereat, hor yez koz (ar brezoneg), breur d'ar Feiz en hor Bro...

D'an ampoent ma tremen ar pezh ez an da gonta e rene er Pologn eur goanvez eus ar re grisa, ken yen oa an amzer, ma krede pep unan oa chom e kichen an tan ar pezh en doa a wella da ober, kement-se a zeblante beza gwir evit ar vugale dreist-oll. Gwelet e oe koulskoude eun toullad bugale o treuzi eur blenen goloet gant eur gwiskad erc'h, treid noaz, gwisket fall, o vont d'ar skol gatekiz.

An hini bihanna a zeblante gouzanv ar verzerenti, krena rea gant ar riou, hag e zent a strake en e benn. Setu perak e klaskas unan eus ar baotred ober d'ezan distrei d'ar gear da domma. Hema avat a respontas gant eun nerz-kalon meurbed din da veza meulet : « Ha goude ma teufe va zreid da skourna ouzin, petra ra ze ? ma teuan dre eno da zeski kaout an hent da vont d'an Nenv ! »

VI. — Pe c'houi a lazo va gwreg, pe c'houi he fareo...

Gwreg eur mouller piz-gagn a gouezas gwall glanv.

Goude beza chomet pell da zonzjal, hon den a welas oa red mat d'ezan mont da glask eur medesin. Ha da c'houlen piou ez eas ? Eun tamm medesin truilhek bennak, a zonzj d'eoc'h kredabl ?.. Nan, mont a reas davet unan eus ar re vrudeta a yoa e kear d'ar poent-se, unan ha ne dea morse wardro den evit nebeutoc'h eget pemp kant lur. War gement-se an holl en e garter a gredas en doa ar mouller piz-gagn peur gollet da vat e dammig penn.

Fazia reant ; kavet en doa an doare da gaout eur medesin wardro e c'hwreg hep ezom da ziliamma tamm korden e yalc'h.

— « Aotrou doktor, emezan, pe c'houi a lazo va gwreg, pe c'houi he fareo, n'eus forz ebet evidoc'h, daou vil skoed ho pezo diganen-me. »

Ar medesin brudet, e c'hellit kredi, a gavas mat sur kement-se, hag a deuas akotus wardro e glanvourez. Ober a reas ker brao d'ezi zoken ma teuas a-benn d'he c'has d'ar bed-all en eur ober tri dervez.

— « Aotrou doktor, a lavaras neuze an intanv, daou vil skoed am oa lavaret roi d'eoc'h, pe c'houi a lazje pe c'houi a bareje va gwreg, n'eo ket gwir?... Daoust d'am glac'har, her gwelet a rit, n'em eus ket kollet va meñor. Anzavit eo evel-se oamp en em glevet. »

— « Ar wirionez eo ! eme ar medisin ; mes... »

— « An aotronez-ma a zo ama endro d'eomp a dalvezo da destou, mar bez ezom. Ac'hanta, lezit ac'hanon brema da ober ouzoc'h daou c'houlouen... Daoust ha lazet ho peus va gwreg paour ? »

— « Penaos 'ta e c'hellit... »

— « Respontit d'in war-eün. »

— « Nan sur, ar c'hlenved eo... »

— « Her gouzout a rean, ha n'eo ket bet darbet d'in tamall d'eoc'h he maro. Eil goulen : Ha pareet hoc'h eus anezi ? »

— « N'em eus ket, siouaz ! daoust d'ar boan am eus kemeret ganti... Mes petra ra ze ? »

— « Nan, n'hoc'h eus ket he fareet, p'eo gwir eo nevez kaset d'ar vered. P'eo gwir n'hoc'h eus na lazet na pareet va gwreg, n'emaoc'h ket e tro da veza paet ganen. Kenavo, Aotrou ! »

KLAODA 'R PRAT.

Ali da Vignoned ar Brezoneg

Hor c'henskrivanier Klaoda 'r Prat, anavezet mat gant holl lennerien *Feiz ha Breiz*, a zo o vont da lakaat moulla eul levr nevez hanvet gantan : *Rimadellou brezonek, Trede levr marvailhou evit ar Vretoned*.

Hogen, hor mignon n'eo ket pinvidik, ha moulla eul levr a goust kalz. Lavaret a ra d'eomp ne c'hello kas e labour d'ar mouller nemet prenet e vé 400 levr a-raok.

Al levr *Rimadellou* a vezo gwerzet eiz real, gant ar mizou kas ouспен.

Alia a reomp start holl vignoned ha lennerien *Feiz ha Breiz* da gas o goulen, o adres, d'an A. Klaoda 'r Prat, mestr skol kristen e Landivisiau.

Prena eul levr brezonek a zo roi harp d'ar vro vreton, kalon d'ar skrivanierien, ha, war an henvelep tro, labourat da zifen ar feiz, p'eo gwir

Ar Brezoneg hag ar Feiz

A zo Breur ha C'hoar e Breiz.

Arabat kas an arc'hant ken e vezo great al levr. Klaoda 'r Prat a drugareka ar re o deus klevet ar bole kenta, hag a bed ar re-all da skriva difre.

Trugarekaat a ra dreist-oll ar re o deus poaniet da glask prenerien en o c'harter, ha bez' ez eus meur a hini, a drugure Doue. Eur bennoz Doue kalonek da *Biel Lan-nuzel*, eus Lokournan-Leon, en deus kavet pevar, hag a lavar e kavo c'hoaz reou-all...

Evit kalz tud brema ez eo eur c'hrogad skriva eul lizer da c'houlouen eul levr. Mad eo eta e vije unan bennak da vont da gaout an dud-se da c'houlouen outo roi o hano, a zestumfe hanoiou evel-se, hag a gasfe anezo goude d'hor mignon. Setu eun doare eas da labourat evit Breiz hag he yez...

X.

EN SOUSCRIPTION

Guerzenneu ha Sonnenneu Bro Guened, recueillies par Loeiz Herrieu et notées par Maurice Duhamel, Prix (réservé aux souscripteurs) 2 fr.

Nous ne saurions trop attirer l'attention de nos lecteurs sur ce recueil de Mélodies bretonnes qui paraîtra prochainement.

Le Morbihan a été jusqu'ici un peu négligé par les folkloristes et cependant, de l'avis des connaisseurs, c'est peut-être la contrée où les traditions se sont le mieux conservées. Les airs vannetais, en particulier, sont les plus caractéristiques et les plus beaux de toute la Bretagne.

Ce recueil important et d'un prix très abordable contiendra les textes bretons et la traduction française des chansons parfois très belles, toujours curieuses, que le barde L. Herrieu a soigneusement recueillies et dont M. Maurice Duhamel a scrupuleusement noté les airs. Une importante introduction sur la musique bretonne permettra aux profanes d'apprécier l'originalité de notre musique nationale et d'avoir une idée d'ensemble sur cette musique.

Adresser les souscriptions à M. Herrieu, 54 rue de la Comédie, Lorient ou à M. Duhamel, compositeur, 18 Boulevard de Strasbourg, Paris, avant le 25 avril.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouped

SANT-NOUGA,

deiz gouel sant Erwan, 19 a viz mae 1911.

BRETONED VAT HA LENNERIEN GER,

An Aotrou Chaloni Cardinal, evel m'ho peus gwelet er sizuniou tremenet, a zo bet falvezet gantan lakât renerien nevez e penn *Feiz ha Breiz*; n'eo ket ma vije skuizet gant al labour, na diskaret gant ar c'hlenved, na fallgalonet gant ar pezh a dremen; nan, pell diouz eno; mes c'hoanteat en deuz ober ar pezh a ra eun tad, pa wel e bôtred deuet eun tam oad d'ezo, a lez etre o daouarn ar c'halloud hag an nec'hamant da gas, o unan, an tiegez en dro; en doare-ze, ar vugale a deu d'en em voaza diouz peb tra, hag a vez barrek d'en em denna pa deu ar maro da vouga buez an hini a gendalc'he atô da veza goulaouen an ti. Setu aze perag eo deuet an Aotrou Cardinal da veza rener a honor *Feiz ha Breiz*, goude beza bet pevar bloaz en e benn.

Digaset en deus ennan eleiz a wellaennou; krouet en deuz ebarz meur a dachen nevez; lakeat en deus e skrivanierien da skriva eur brezoneg diouz doare ar bobl, da lavaret eo eur brezoneg reiz heb beza re uhel; poaniet en deus da rei d'ar Vretoned anaoudegez eus o gwirioù; pedet hag aspedet en deus anezo d'en em viret diouz ar pezh a c'helle laza pe ziskar o gouenn; kemennet en deuz d'ezo karet, studia, pinvidikât o yez kaër, heb ober fañ var ar galleg, ha bodet en deus en dro d'ezan millierou ha millierou a vignoned. Ar re a gemer e garg n'o deus nemet ober dioutan ha bale dienkrez en hent en deus digoret dirazo.

Koulskoude en deiz a hizio eo tenn mont var araok ha ma karfet e kavfet heb ehana digareziou da jom a

zav ha da fallgaloni ken aliez ha bemdez. Kement a strafuilh a zo en em zilet er sperejou ma 'z eus deuet darn eus hor c'henvroiz da gredi eo red lezel kement a ra Breiz da vont d'an traon *ma c'hoanteer delc'her ar Feiz en he sav*; darn all hag a gar Breiz a greiz o c'hailon, evel ma kar ar vugale ar vam vat o ganas, o welet kristenien berwelet, o vresa evel ma reont gwiriou sakr o bro, a zo deuet siouaz da gredi e oa red trei kein d'an Iliz *evil gelloqt lakât traou Breiz da vont var well*; karget da zerc'hel en he sav banniel *Feiz ha Breiz*, n'eus fors diouz pe du e c'houezo an avel, ni lavar ne glaskimp nemed ar pezh a glaskas ar re a zo bet en hor raok e penn ar c'hannad-man : labourat eus hor gwella da dostât ar Vretoned an eil ouz egile, o rei da anaout d'ezo peger gwir eo Feiz koz hon tadou ha peger red eo diazeza ar Vreiz da zont var ar Vreiz tremenet en eur zestum ar pezh a zo kouezet hag en eur ziouall ne yafe netra ebed ken da goll.

FEIZ HA BREIZ a zo daou hano hag a dle chom skoulmet keit ha ma ielo ar bed en dro.

J.-M. PERROT,

Kure Sant-Nouga,

hag an holl skrivanterien o deuz ar vadelez da rei an dourn d'ezan.

An den a zo eul loen

Evel ar re all !

Ar falz doktor. — An den a zo eul loen evel ar re-all, eur marmouz gwelleat, ha netra ken !

An difennour bihan. — Ha war betra en em harpit, Aotrou, evit lavaret kement-se ? Eas eo lavaret !

Ha neuze, sellit, ma ra plijadur d'eoc'h sonjal (me lavar sonjal, rak n'hellan ket lakât e kredit) ez hoc'h eur marmouz... gwelleat... me wel mat perak n'hellit ket kaout an enor da veza kristen, rak ar relijion gristen n'eo ket bet savet evit ar varmousien.

Alo, Aotrou ! gwechall ez ea ar varmousien war wellaat, livirit d'in 'ta, mar plij, perak n'ez eont mui ? Ha

perak n'ez a ket c'hoaz ouenn an dud war gaerât ? — Setu koulskoude tremen c'houec'h mil bloaz a zo ma 'z eus eus an den !

An den n'hell rei nemet ar pezh en deus. Gant e bevar dourn hag e lost, ar marmouz n'hell rei daou droad d'e re vihan. Ne oar ket ober tan, ha birviken n'hen desko d'e re vihan. Ar pintik a gan kanaouen e dad koz, ha na zesk hini nevez ebet. Ar wenañ a ra ar mel hag ar c'hoar evel a rea he zud koz pemp mil bloaz a zo. Al loen gouez a gerz d'e breiz hag a zebr anezan evel diaraok, hep chench netra en e zoare ober. Ar marc'h, a rankas yun, er goanv a vale d'an hanv war ar yeot hep koulskoude miret netra a-bonn an deizioù fall. Ar c'hi eo al loen a gavomp ar c'haera speredet ; hogen, chom a rafe da skourna gant ar rieu hep ma sonje an distera galopat evit en em domma ; mervel a rafe gant an naon hep ma teufe en e benn c'houeza tan da boaza patatez, goude beza gwelet hen ober ken alies ! Setu eun den o tougen eun daolen eus ar re gaëra ; talvezout a ra arc'hant bras, lakomp mar kirit 400 mil lur. Hogen, skuis eo, hag e tis-kenn eur pennad e zamm. Eur c'hi a deñ da dremen dre eno, hag e sav e c'har varnezi, evel ma rafe ouz eur wezen.

Ar skianteka eus al loened a zo eta dibourvez eus ar gwir skiant. An den en deus skiant ; n'eo ket bet roet d'ezan avat gant eur marmouz. Ne roer nemet ar pezh a vez da rei.

Aotrou, an den a oar petra ra ; lakit eta e ene eun tamm bras uhelloc'h eget skiant al loen, pe kentoc'h an doare skiant-se a zo roet d'ezan evit en em vaga hag en em zifen.

Hag e gwirionez, pa ro he marc'h eun taol troad, mar laz zoken eun den bennak, daoust hag hea e kasot anezan dirak al lez-varn ? Nan, taoler a rit muioc'h a evez outan, pe zoken e gas a rit d'ar foar... Ne rit ket zoken a drouz d'ezan, rak ma ouezit n'eo ket skiantek ha n'hell ket respont eus e oberot.

Er memes doare, ma teufe eur marmouz da laza eun den, daoust hag e gas a rafec'h dirak al lez-varn ? Mar teufe d'eoc'h eur seurt mennoz, nag a c'hoarz a ve !... Ha perak, mar deo an den eur marmouz, e rit e-giz-all evitan ?... goude zoken ma ve laër, muntret, den a skoure

fall?... Perak ? Anaout, anzav a rit eta ez eo an den eun tamm bennak muioc'h eget al loen, muioc'h eget ar marmouz, hag ez eus ennan eun ene, eur spered, eur skiant, e oar petra ra, hag e c'hell dibab etre an droug hag ar mad.

Grit eus ar marmouz ar pezh a gerot, gwellañ anezan kement ha ma c'hellot, c'houi, den a spered, n'ho pezo morse nemet eur marmouz, eul loen leun a ardou, ha nan eur c'hrouadur a oar petra ra, eur c'houadur libr da zibab etre an droug hag ar mad. Dre donvaat anezan, gant amzer hag habaskded, e teuot marteze abenn da lakaat anezan da ober dre gustum meur a dra, iskis marteze, morse avat n'hen renot... evel ho pugel !

KLAODA'AR PRAT.

Eur Verourez Kristen

*En em garit an eil egile,
St YANN,*

Berf kavan an am'or
Hag ar poaniou dister
O sonjal dez ha noz
E gloar ar baradoz.

Eun anter kant vloaz bennak a zo, parrez Lokwenole en eskopti Gwened, a oue dismantret gant eur c'hlenved spegus. E kalz tiegeziou e oue gwelet bugale o chom emzivad, heb tad, na mamm.

Setu ar pezh a c'hoarvezas e merouri Kergouanton a oa d'am zad koz. Pemp krouadur a zistroas enni eun abardaez goude beza bet o kas o c'herent da vered o farrez.

Dies oa delc'her ar vugale en ti m'oant ganet, ha poanius oa gwelet anezo o kuitat an douar m'edo o zud o labourat anezo ouспен kant vloaz a ioa.

An dimezel de Lecadeuc, karantezus evit ar beorien hag anaoudek var al labouriou divar ar meaz, a c'houlennas ouz he zad he lezel da vont da Gergouanton da gas an tiegez en dro ken a vije savet ar vugale. Kelenn a reas anezo gant karantez eur vamm; gouarn a reas ervat ar zervicherien; teuler a reas evez var al labouriou ha var ar c'hontchou. Bep bloaz, da vare gouel Mikeal, e pae d'he zad, perc'hen Kergouanton, ar pezh a oa dleet d'ezan, hag e lakea a gostez ar pezh he deveze gellet da espern d'ar vinored.

Pa oue savet tout ar vugale, Mari-Jann, ar gosa eus ar merc'hed a zimezas hag a gemeras karg an tiegez eus a dre daouarn an dimezel vat a ioa o ren peb tra meur a vloaz a ioa. Mari-Jann a oue neuze eur verourez eus ar re wella, eur vamm a familh euz ar re vrudeta evit an urz vat a zalc'he en he ziegez. Alies en eur welet anezi eurus, he bugale bodet en dro d'ezi, e lavaren ennon va unan : « oh ! nak eo » eurus nep a vev var ar meaziou, pell diouz trouz ha dizurz » ar c'hearjou. »

Ne c'hellet rebech nemed eun dra d'ezi : re droet oa gant al labour. Ar pezh a c'houlenne digant ar re all a rea he unan da genta. A nebeudou e kollas he yec'hed. Droug sant Itrop a grogas enni ; red e oue d'ezi chom heb mont ken vardro he farkeier ; c'houec'h vloaz poanius a dremanas etre he gwele hag an tan. Awechou e ranke chom daoulinet, harpet he fenn ganti ouz penn he gwele. Klask a rea koulskoude ober eul labour zister bennak ha ne ehane da gemeret preder gant labouriou ar meaz koulz ha gant re an ti. He fried ne rea morse netra heb goulenn kuzul diganti. D'ar zul e veze kavet o lenn Buez ar Zent ; ato e veze gwelet seder ha laouen ; he foaniou a ioa koulskoude bras meurbed, hag he divreac'h, ezom d'ezi anezo evit en em harpa a ioa deuet d'en em gignat. Erfin ar c'hlenved a echuas e labour hag e welis ar glanvourez keas o koli an nebeud nerz he devoa c'hoaz.

Eun dervez ez is d'he zi : ne oa nemedomp hon diou. Lavaret a reas d'in : « Ha n'oc'h ket souezet ivez, intron, o » welet ac'hanon kel laouen ha ma vezan ? »

Respount a ris d'ezi e oan souezet e gwirionez, o welet gant pegement a basianted e c'houzanve he c'hlenved : « Mat, emezi, me a zo o vont da gonta d'eoc'h eun dra ha » n'am eus biskoaz lavaret da zen ebed c'hoaz ; gouzout a » ran ervat ema tost ar maro d'in ha c'hoant am eus e » ouezfec'h kement-man. Sonj ho peuz eus va merc'h kosa » Mari-Anna ? »

E gwirionez n'am boa ket ankounac'heat ar plac'h vertuzus-ze diskaret d'he ugent vloaz. « Goude he maro, emezi, » em eus tremenet bloaz o ouela d'ezi noz dez. Ne ehanen » da c'houlenn ouz Doue ar c'hras d'he gwelet *eur wech* » *c'hoaz* ha pa ne vije ken nemed epad eun nebeudik am- » zer. Mat, intron, n'am eus ket gwelet anezi, mes Doue en

» deus selaouet va feden, a ranker da lavaret evelato ; eun
» dervez, e sonjen em merc'h an daëlou em daoulagad, pa
» oue en eun taol kont, sklerijennet va zi gant eur sklerijen
» zispar, eur klerijen ha ne c'hell netra her rei da gompren ;
» biskoaz em buez, n'am eus gwelet netra ken kaër ; n'am
» eus ket gwelet va merc'h ; n'he deus ket komzet ouzin,
» mes Doue en deus roët d'in eun anaoudegez ker bras eus
» eurusted an nenvou, ma n'am eus mui gouelet d'ez
» abaoe. Adalek an dervez-ze netra var an douar n'en
» deus great poan d'in. Gwelet a rafen kement droug a
» c'hell c'hoarvezout gant eun den o koueza varnon, gwelet
» a rafen va eost kollet, va bugale o vont da glask o bara,
» ne gafen mui netra drist, o sonjal en eurusted a gaver en
» nenvou goude ar vuez-man. »

Paourkeaz maouez ! He feiz hag he c'harantez evit Doue
o devoa heb douetans ebed meritet d'ez eun c'hras ken kaër.

Eun nebeud deveziou goudeze, e teujot da gemenn d'in
edo Mari-Jann var he zremenvan. Ha me d'ar red. Resevet
he devoa he sakramanchou. Pa 'z is en ti, e klevis anezi o
rei he c'henteliou diveza d'he bugale hag o c'hourc'hemenn
d'he mab a ioa o vont da zoudard arabed e vije d'ezan chom
dervez ebed heb lavaret e bater, na sulvez ebed heb mont
d'an offeren. Goudeze e lavaras kenavezo d'he goaz, d'he
c'hoar Helena ha d'he mevel koz ; dinerzet oa a grenn, hag
he mouez a ioa goëët. Tostât a rejon outi. Sevel a reas he
daoulagad varzu ennon ; kemeret a reas va daouarn da bo-
kat d'ezo evel m'he divije bet c'hoant dre ar merk-ze a garan-
tez da ziskouez he anaoudegez vat evit ar famill he devoa
heilhet var he bugaleach, ha da lavaret d'in evel m'edo o
paouez lavaret d'he zud : « Ne zizonjin ket ac'hanoc'h er
baradoz ! »

An dra-ma a zo tennet divar baperou-famill
au Intron **, gant Jann al Lagadec,
hag a zo gwir-bater penn-da-henn. An
hanoion hebken a zo bet chenchet.

LES ŒUVRES DE JEUNESSE

Les œuvres de jeunesse sont difficiles, personne ne
saurait le nier. C'est parce qu'ils n'y avaient pas pris
garde que certains prêtres zélés sont très étonnés de n'y
pas réussir du premier coup. Et parce qu'elles sont
difficiles, le zèle n'y suffit pas : il y faut de la prudence,
et surtout de la méthode et du savoir-faire.

Avant d'entreprendre une œuvre de jeunesse, il faut
étudier ce que les autres ont fait, il faut apprendre, je ne
dirai pas son *métier* mais son *art* de directeur de jeunes
gens. Car c'est tout un art, dont les règles ne sont pas
encore établies ; c'est un art dont l'expérience d'autrui
doit fournir les premières leçons. Lisez donc, Messieurs,
ce qui est publié sur les œuvres de jeunesse, dans les
revues, dans les comptes rendus de Congrès, dans les
vies d'hommes d'œuvres, etc. Aimez à causer entre vous
de vos essais, de vos succès ou de vos échecs, etc.
Aimez à consulter ceux qui ont mission de vous éclairer.
Voyez ce qu'on fait ailleurs, pour imiter ce qui est bien et
pour éviter ce qui serait défectueux.

Jé n'essayerai pas de vous faire un traité de la ques-
tion ; mais permettez-moi de vous signaler deux écueils
à éviter dans vos œuvres de jeunesse : la préoccupation
du grand nombre et le recrutement trop tardif des
membres.

Beaucoup d'entre vous croient qu'ils ne feront rien de
bon s'ils n'ont pas autour d'eux tous ou presque tous les
jeunes gens de la paroisse. Cette illusion peut venir d'un
zèle généreux, mais c'est une illusion, et c'est le fait d'un
zèle insuffisamment éclairé.

Visez à former des élites d'abord. Avec cinq ou six
jeunes gens, même moins, vous ferez un bien plus solide
qu'avec une multitude. Vous formerez des hommes ins-
truits, des apôtres dont l'influence s'exercera plus tard
sur toute la paroisse. Vous aurez en eux des chefs de
file, des entraîneurs que suivront les autres dans les
circonstances où il le faudra. Ce sera la pépinière de nos
Comités catholiques.

Il me semble que, dans nos paroisses rurales, toute

œuvre de jeunes gens devrait avoir trois degrés ou catégories de jeunes gens. A son premier degré, elle comprendrait cette élite très restreinte dont je viens de parler, qu'on réunirait souvent pour lui donner une vraie formation.

A son second degré, elle comprendrait les meilleurs jeunes gens de la paroisse, groupés autour des premiers une fois par mois, par exemple. Ce serait le groupe de *jeunesse catholique* proprement dit. On initierait ses membres aux grandes questions du jour ; on ferait devant eux un peu d'apologétique pratique ; on les entretiendrait de leurs intérêts moraux ou même de leurs intérêts économiques. La perfection serait de les amener à en discuter. Si le groupe du premier degré est fortement constitué, l'habitude de la discussion se prendra assez vite.

Au troisième degré, l'œuvre s'adresserait à tous les jeunes gens catholiques de la paroisse. On les convoquerait une ou deux fois par an seulement, pour un congrès, une manifestation religieuse, une retraite, etc.

Par ces divers degrés, on arriverait à avoir de l'action sur toute la jeunesse de la paroisse.

C'est l'organisation que je préconise pour nos paroisses de campagne, où les jeunes sont disséminés dans les villages et plus difficiles à réunir.

Dans les paroisses où il y a une agglomération plus considérable, dans les villes, par exemple, il me semble que la même organisation doit exister. Mais le premier et le deuxième groupement y seront plus nombreux. On peut, en dehors des études dont j'ai parlé plus haut, les occuper à la gymnastique, au chant, à la musique, etc., en ayant soin de bien prévenir les abus qu'engendrent ces sortes d'exercices, et dont le principal me semble être d'oublier que nous nous intéressons surtout aux jeunes gens pour en faire des chrétiens.

Le second écueil à éviter dans l'institution de vos œuvres de jeunesse est d'attendre trop tard pour en recruter les membres. On aime mieux s'occuper des jeunes gens que des enfants ; il semble que le bien produit sera plus immédiat et, espère-t-on, plus étendu.

Ici encore, Messieurs, prenez garde. Le recrutement

des œuvres de jeunesse se fait dans la mesure où le prêtre a gardé ou a pris de l'influence sur les jeunes gens. Cette influence, le prêtre la possède pendant les années de catéchisme. Pour la garder, il lui faut rester en contact avec les enfants, les suivre au fur et à mesure qu'ils grandissent. S'il y a une séparation entre eux et le prêtre, ne fût-ce que de quelques années, les enfants ne viendront que difficilement vers lui. Ils auront pris l'habitude d'autres fréquentations ou occupations ; les passions leur feront peut-être redouter le prêtre. Dans un moment donné, ils répondront à son appel, mais rien ne garantira leur persévérance.

Cela revient à dire que, pour assurer une œuvre de jeunesse, il faut la commencer et recruter les membres lorsque les enfants sont sur les bancs du catéchisme ; et il faut la continuer ensuite sans interruption.

Sans doute, le nombre ira en diminuant : ce ne sera pas toujours une perte. On formera un noyau plus solide. Mais à mesure qu'ils grandiront, il faudra mettre les jeunes gens dans des groupes séparés, pour que les aînés ne s'offusquent pas d'être mêlés aux enfants. La formation différente à donner aux uns et aux autres exige d'ailleurs cette distinction. Les plus jeunes constitueront le *patronage* ; les autres le *groupement de jeunesse catholique*.

Que ce mot de *patronage* ne vous fasse pas peur. L'institution, entendue comme je viens de le dire, est réalisable partout, puisque le patronage est le groupement des enfants sur lesquels le prêtre catéchiste continue d'exercer une influence. Dans nos villes, ces groupements existent presque partout ; dans beaucoup de nos campagnes, ils sont désirables et faciles à organiser sous la forme des promenades du jeudi et du dimanche ou d'une autre manière.

Partout, il me semble, un catéchiste zélé peut trouver le moyen de réunir de temps en temps les meilleurs enfants de son catéchisme, vers l'âge de onze ans, ou même plus tôt, et en faire les éléments de la *Jeunesse catholique*.

Je ne m'excuse pas, Messieurs, de vous dire tout cela. Sans avoir, encore une fois, la prétention de faire un

traité des œuvres de jeunesse, j'ai cru que je devais ces conseils et ces encouragements à beaucoup de nos jeunes prêtres dont le zèle a éprouvé déjà quelques déceptions, sans les abattre, je l'espère bien.

Le plus gros écueil qu'auraient à redouter nos directeurs de jeunesse serait l'opposition ouverte ou dissimulée qu'ils trouveraient dans quelques confrères moins éclairés ou moins zélés. Sans doute, le devoir de tous est la prudence, et cette prudence oblige les jeunes à prendre conseil de leurs aînés et de leurs curés. Mais je ne suppose pas que quelqu'un puisse assumer la responsabilité de s'opposer, dans sa paroisse, à la constitution d'un groupe de jeunesse. On a le droit de surveiller, de réprimer les abus. Mais qu'on se dise bien que c'est une forme d'apostolat indispensable aujourd'hui. Les succès que nous y obtenons sont la seule chose que nos ennemis nous envient aujourd'hui. Cela doit suffire à exciter notre zèle.

(Extrait d'une lettre de Mgr Gouraud, évêque de Vannes, au clergé de son diocèse.)

Paner ar Marvailhou

(KENDALC'H)

VII. — Eur bugel hag a garie e vamm.

Person eur barrez eus kichen Roazon en doa great digas d'ar prespital bugale unan eus e barresioniz kouezet er vrasa dienez. C'hoant en doa da wiska ar vugale gez a grene gant ar riou, rak eur goanv kalet a yoa.

Tri oant.

Ar person madelezes a lavaras d'ezo tostaat ouz an tan, hag a reas digas d'ezo bara hag eun tamm kig bennak. An daou gosa a zebras gant plijadur ; an trede avat a jome da zellet ouz e lod, laouen evel ar re-all, mes ne zebre begad.

« Petra ! eme an aotrou Person, ne zebres ket, va faotr ? »

« — Nan, Ao. Person, gwelloc'h e kavan kas an dra-ze d'am mamm a zo klanv. »

— « Debr atao, diodig, kaset e vezo d'ezi kement he devezo ezom. »

— « Nan, ne zebrin ket, me gaso an dra-ma d'am mamm zo klanv. »

Hag e teue an daelou e daoulagad ar bugel pa lavare ar c'homzou-ze.

— « Bez dinec'h, va faotrig mat, da vamm ne vanko netra d'ezi, a lavaras an Ao. Person ; hogen, kred ac'hannon, debr, rak naon e tlees kaout. »

— « Ya, naon am eus, mes mammig eo a zo klanv. »

— « Ac'hanta ! debr 'ta neuze ?... Sell, setu aze bara ha kig, n'eus fors pegement, da gas d'ezi ; mes me fell d'in e tebrfes. »

— « Mat, neuze, Ao. Person, me a zebro va bara er seac'h, hag a gaso ar c'hig d'am mamm. »

VIII. — Bara roet d'ar vugale

Eun aotrou pinvidik bras a c'halvas d'e di, epad eur gernez, eun ugent paotr bennak eus an tiez paoura, hag e lavaras d'ezo : « Eur bara a zo er baner-ze evit pep hini ac'hannoc'h. Deuit bemdez da gerc'hat unan henvel keit ha ma plijo da Zoue kastiza ac'hanomp dre ar walen-ma. »

Ar baotred a oe mall ganto sailha war ar bara. Pep hini a gemeras an tamm a gave d'ezan oa ar brasa, hag i ac'hano, hep tenna o zok na lavaret « Bennoz Doue » d'o madoberour.

Unan hepken, Fanchig ar Munud, guisket paour, kempen evelato, a yoa chomet sioulik a gostez. P'o doe ar re-all great o dibab ez eas da gemeret e vara. An hini bihanna oa, sklear eo. Goude-ze e saludas an den karan-tezus, e pokas gant doujans d'e zourn, hag ac'hano war-eün d'ar gear.

An holl vugale a zistroas adarre antronoz, hag a yeas d'ezi gant kement a diz. Ar c'hez bihan Fanchig na jomas gantan nemet eur bara an hanter bihannoc'h eget hini ar re-all.

En em gavet er gear, ar paotr a roas ar bara d'e vamm, hag houma a hastas daou-hanteri anezan. Hogen,

kerkent e kouezas eus ar bara torret eur maread peziou arc'hant nevez flamm. Ar wreg paour a oe lakeat nec'het hag a lavaras d'he mab :

— « Kea buhan, mab paour, da gas an arc'hant-se d'an Aotrou ; marvat eo bet kouezet etouez an toaz hep na ouije den. »

Fanchig a zentas ouz e vamm ; hogen an aotrou karan-tezus a lavaras d'ezan kerkent : « Nan, nan, va mignonig, n'eo ket dre fazi eo ho peus kavet arc'hant en ho para. A ratoz kaer eo em eus hen lakeat er bara bihanna, rak doueti a rean ez aje adarre ganeoc'h. C'hoant am eus bet d'ho tigoll. Chomit ato fur ha modest evel ez hoc'h hizio : an nep a gav gwelloc'h gedal al loden vihanna, eget en em ganna evit kaout an hini vrasa, a c'hell gedal grasou kaeroc'h eget eur bara great e gwirionez gant arc'hant.

IX. — Na gasit ket da varc'hoaz...

Eun dervez ma 'z oa brao an amzer da labourat er parkeier, Yann Lezirek a yoa kroaziet e ziwarec'h gantan hag a lavare : « Mat, red e vezo d'in mont varc'hoaz da c'hounit va ed, pe n'em bezo eost ebet, dizale e vezo divezat.

Antronoz e sav eus e wele kerkent ha goulou deiz hag edo o vont da sternia pa deuas eur mignonig da bedi anezan da vont da leina gant e dud. Chom a ra eur pennad da ober e zonzj, hag e lavar mont : « Eun dervez divezatoc'h, emezan, ne vezo ket bras ar c'holl, varc'hoaz me a labouro, hep mank. »

D'an trede dervez, an heol oa savet pell a yoa, ha Yann Lezirek a jome atao stag e benn ouz ar plueg ; poan vleo ha poan stomok en doa o veza m'oa bet mezo en derc'hent ; hag e lavare : « Diskuizomp hizio, ha varc'hoaz vintin abred ni a labouro. »

Antronoz, an amzer a yoa troet e dour, ma oe red adarre da Yann Lezirek chom wardro ar gear.

D'ar pevare dervez, an amzer a yoa brao, ha Yann en em gave e tu da vont d'e bark ; siouaz ! e varc'h, hen, n'edo ket e tu da labourat, ha ne vije ket zoken a-raok tri dervez.

Pa'oe pare ar marc'h, ar mestr a yeas da genta da eur foar, hag antronoz da eured unan eus e gerent.

Mont a reas an traou en hevelep doare m'oa tremenet ar mare da hada pa 'z eas d'ar park, hag evel just, abalamour da ze n'en devoe nemet eun eost truilhek.

Dont a reas skiant d'ezan diwar e goust.

Na c'hedit ket an dervez varc'hoaz evit ober ar pezh a c'hellit hizio.

X. — Ar marmouz hag an den piz

Eun dervez, eur marmouz a gavas digor prenestr eur marc'hadour pinvidik mor, mes piz-gagn ive, ha ne roe morse gwenneg ebet d'ar paour. Ar falz-pinvidik n'edo ket er gear, hag ar marmouz, o welet ar c'hef leun a beziou aour lugernus a grogas enno a vozadou hag o zaolas er meaz dre ar prenestr.

Eno avat ec'h en em gavas eur bern tud e berr amzer, ha ne oe ket ezom da bedi anezo da zastum an arc'hant ! Skrab a oe, ha taoliou dourn ive !

Goullonderet oa prestik ar c'hef gant ar marmouz p'en em gavas ar perc'hen dre benn-all an hent. Piou a lavaro e rann-galon, e zizesper, pa glevas petra c'hoarveze ? En em lakaat a eure da jarneal, da nondeal, da doui ha da vallozi evel eun daonet, enep ar marmouz, a yoa, emezan, eun diskiant, eur zod. Eun amezeg bennak a glevas hag a respontas evit ar marmouz : « Teuler an arc'hant er meaz dre ar prenestr n'eo ket a dra zur ober evel a c'houlenn ar Furnez ; mes, livirit ama d'in, daoust ha furroc'h eo lezel an danvez da louedi en eur c'hef hep ma rafe an disterra vad na d'eoc'h na da zen-all ? »

XI. — An eienen

Laouig ar Ber a yeas eun dervez da ober eur bale war ar meaz. En hanv edod, hag an amzer a yoa pounner meurbed. Ar paotr en doa baleet kement ma 'z oa rus e zivoc'h evel diou bez kerezen. Sec'hed bras en doa. Ha setu hen o kaout eun eienen kuzet etouez ar glasvez dindan eun derven eus ar re gaera. Evel eun neuden arc'hantet a zirede eus ar feunteun hag a yea da zoura, da freskaat yeot ar prajeier en draonien.

— « Alo ! eme Laouig laouen bras, setu ama dour da derri va zec'hed ! »

Hag heñ en eul lamm d'ar feunteun, ha da eva, da eva, gant e zaou zourn betek leunia e gov.

Betek leunia e gov... a lavaran ? Nan, koulskoude, n'en devoe ket amzer d'hen ober. A-veac'h m'en doa evet peadra da leunia eun hanter gweren ma oe darbet d'ezan kaout eur fallaen...

Dont a reas klanv d'ar gear, ha d'e wele war-eün. Tersien en doa, ar paour keaz paotr, ha dre e alter e klevet anezan o lavaret traou evel-hen :

« Piou en divije kredet oa ker fall an dour-ze ? » E dad a respontas d'ezan :

« Arabat eo d'it tamall an eienen ; he dour a zo mat sur ; mes ne dleer ket eva dour yen p'e maer o c'houezi !... »

Gwerz var Buez ha Maro Jann d'Arc

Andantino

Sa-vomp hor moue-ziou, kris-te - nien E - vit ka -

na eur ga-naou - en Eur ga-naou - en hag a ga -

so Ha - no Jann d'Arc da dud ar vro.

I
Savomp hor moueziou kristenien,
Evit kana eur ganaouen,
Eur ganaouen hag a gaso,
Hano Jann d'Arc da dud ar vro.

II
E Domremy e oa ganet,
Eus a gerent santel meurbed
Lagad Doue hag e vennoz
A bare varni dez ha noz.

III
Jann d'Arc a oa e peb doare
Ar c'henta plac'h eus ar vro-ze ;
Disterik oa evit eur gwel,
Mes he ene a oa santel.

IV
Klevet he deus mouez diou zantez
O komz d'ezi koulz ha bemdez
Mouez Mac'harit ha mouez Katel
Ha mouez an aotrou sant Mikel.

V
« — Lez aze da zenvedigou
» Da heuri var an torgennou
» Taol da gigel, kemer kleze,
» Vit mont da zikour ar roue. »

VI
Spontet holl e oue Charlez seiz,
Pa lavar Jann d'ezan gant feiz,
« Ganen-me c'houi a vo kaset
» Da Reims evit beza sakret. »

VII
Tud ar roue, e leac'h kredi,
A daol goaperez varnezi,
Mes kaer o deus, Jann a zalc'h mad,
Heb aon ebed rag peb stourmad.

VIII
« — Ma 'z oc'h digaset gant Doue
» A lavar d'ezi ar roue,
» Me a [ro d'oc'h va gourc'hemen
» Da hentcha va brezellerien ! »

IX
Offiserien ha soudarded,
Gant ar roue zo bet galvet ;

Ha saludi a reont raktal,
Jann d'Arc evit o jeneral.

X
Pötred Bro-Zaoz, divar vrema,
Ho pennou souñn ranko plega ;
Houarn ha dir, ya ! dal ! dal ! dal !
Ho pezo gant pötred Bro C'hall.

XI
« — D'eomp da genta, a lavar Jann,
Da ziboania kear Orlean ;
Kear Orlean zo gwall wasket,
Gant breac'h ar zaozon milliget

XII
Kerkent an taoliou a bep tu
Var an enebour a gouez dru ;
D'ar c'hallaoued eo ar gounid,
Ar zaozon spontet a dec'h kuit.

XIII
Evit trugarekât Jezuz -
Evit ar gounid burzudus
An « Te Deum » a zo kanet
Gant beleien ha soudarded.

XIV
Hentchet bepred gant dour Doue,
Var lerc'h ar zaozon e vale,
Savet souñn var gein he marc'h du
Eur vanniel wenn, eur zeizen ru.

XV
Ar gwel anezi 'ro d'an holl
Nerz-kalon ha fisianz dreist holl ;
E peb krogad ar zaozoned
Gant pötred Bro-C'hall 'zo drailhet.

XVI
Pedi, kovez kommunia,
A blij da Jann d'Arc, dreist peb tra,
Ha klevet an offren zantel
Evit kaout nerz 'pad ar brezel.

XVII
Ema Jann d'Arc 'penn an arme
O vont da Reims gant ar roue
Digemeret eo gant dudi
Evel Klovis gant sant Rémi.

XVIII

An iliz-veur a zo karget
Gant eur bobl tud ha soudarded
Sellet a reont gant levezet
Ouz Jann hag ar roue Charlez.

XIX

En he dorn diou eur banniel gwen
En he dorn kleiz eur gurunen
Da lakât var benn ar roue
Gant an eskob a berz Doue.

XX

O kaëra gouel 'vit an holl
Hag evit ar roue dreist holl,
Gant an oleo evel Klovis,
Charlez 'zo sakret en iliz.

XXI

Jann a lavar d'ezan neuze
Echu va labour ganen-me,
Va lezit 'ta va roue mad
Da vont d'ar gear da di va zad.

XXII

Mes ar roue daoust d'he feden,
Ne ro ket d'ezi he goulenn,
Ha setu c'hoaz red mad d'ezi,
Chom eun nebeud da vrezelli.

XXIII

Evit ar roue hag ar vro,
Da heul Jann d'Arc, an dud a sko ;
A sko var an enebourien,
Evit flastra d'ezo o fenn.

XXIV

Siouas an avi milliget
Eneb Jann a zo dirollet
Dilezet eo : gant an traitour
Ez eo gwerzet d'an enebour.

XXV

Lakeat e oue Jann er prizon,
Merzeriet e peb feson,

Sikour ebet ne deu d'ezi
Dilezet eo gant peb bini.

XXVI

Bourrevien kris ha testou faoz
Gounezet gant arc'hant Bro-Zaoz
A ra da Jann beza barnet
Ha barnet da veza devet.

XXVII

Var al leur-gear e kreiz Rouan,
E oa c'houezet eun tantad tan,
Hag eno Jann a rank devi :
Eun druez oa sellet outi.

XXVIII

En dro d'an tan ar zaozoned,
A c'hoarz da Jann evel tigred,
Bourrevien kris, kaër ho pezo,
Biken Bro-C'hall d'eoc'h ne vezo.

XXIX

Evel Jezuz var ar C'halvar,
A greiz kalon Jann a lavar ;
« N'eo ket malloz d'am bourrevien,
» Mes pardon a fell d'in goulenn.

XXX

Jezuz ! Jezuz ! teir gwech Jezuz !
O komz santel ha dudius ;
Komz divezo ar verzeret,
Komz a esperans ar zantez.

XXXI

Mat ! echu eo an torfed bras :
Kleier Bro-C'hall sonit ar glas :
Eur werc'hez flamm a zo maro,
Maro evit difenn he bro.

XXXII

Mes heb dale, ni a esper,
En iliz santel, hor mamm ger,
Ni a glevo gant levezet :
« Jann d'Arc en nenv a zo santez, »

Jann d'Arc, Gwerc'hez Orléans (1412-1431)

— « O Jeann' d'Ark, eus bar en nenv, mirit da vont da goll,
Hor bro gaer ken dispennet, gant eun avel diroll
A zav t'êr eus an ifern, dre c'hinou tud direiz,
Evit mouga en hon t'ouez goulaouen ar gwir feiz.

« D'eoc'h bennoz ha trugarez, honor ha meulenti,
Holl a unan en eur vouez e kanomp gand dudi,
Da c'hortoz an devez kaer ma 'z aimp d'ar Baradoz
Da gana gant an elez hag ar zent, deiz ha noz ! »

F. G.

Fr. GULLOU, Fr. FLOCH hag Yvon HERRY, tri eus ar bôtred a zisplegas Jann d'Arc e Sant-Nouga d'an 28 a viz c'houevrer ha d'an 18 a viz ebrel hag e Mespaol d'an 23 a viz ebrel diveza.

Jann d'Arc hag ar Vretoned

Jann d'Arc a zarempredas hon tud koz. Saludet e oue gant an aotrou Milbeo, en hano Yan V, Duk Breiz, pa drec'has ar zaozon a gilhe Orleans; roët e oue d'ezi kezeg kaër eus ar vro-man da vont d'ar brezel; sikouret e oue gant Arzur Richemont hag ar Vretoned a ioa ouz e heul, da zigeri an hent da vont gant Charlez VII da Reims; servichet e oue gant Perrinaik ar vretonez kalonek a varvas, e Paris, e kreiz an tan, d'an 8 a viz gwengolo 1430, o rei testeni d'an holl e oa he mestrez eur verc'h vat hag edo Doue ouz he lakât da ober ar pez a rea: Jann d'Arc a anavezaz hon tud koz hag a garas anezo.

Eus barr an nenv e c'hell gwelet breman, n'o deus ket

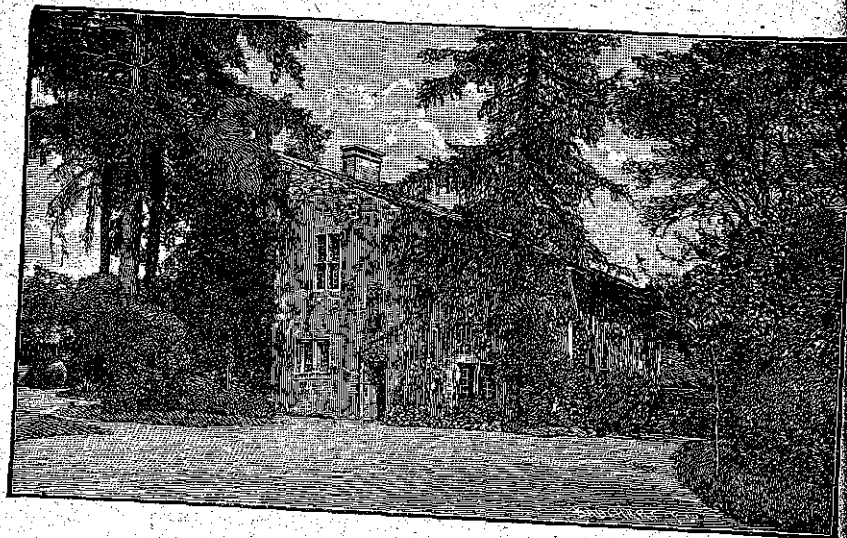

An hini a reas roll Jann d'Arc e Gwitalmeze d'ar 17 ha d'an 18 a viz ebrel diveza

Bretoned an xx^{et} kantved nebeutoc'h a garantez hag a zoujans eviti eget re ar xv^{et}. Nak a bed a zo bet eus ar c'horn douar-man e Rom d'an 18 a viz ebrel 1909 pa oue lakeat he hano var roll an dud eurus; he skeuden a zo e meur a iliz; he buez e meur a zourn; he zaolen e kalz tiez; he hano dre holl. Ar besketerien o vont var ar mor doun a gan en he honor, eur werz dudius savet gant unan anezo, hag en teatr, Pôtred Gwitalmeze ha Pôtred Sant-Nouga a zispleg he buez a werc'hez a vrezellourez hag a verzerez. D'an 28 a zeu e vezo great he gouel en iliz, e kreiz an henoriou hag ar meuleudiou.

Ra deuo ar Vretoned, er c'heariou ha var ar meaziou, o kemeret skouer varnezi, da garet Doue dreist peb tra ha da labourat a laz-korf evit silvidigez ar vro o gwelas o c'henel.

J.-M P.

TI JANN D'ARC

(1817)

E Domremy e weler eun ti ha n'eo ket eus ar re gaëra ; n'eo dishenvel dionz ar re all, en diaveaz, nemed dre al liou tenvaloc'h a deu d'ezan diouz e gozni. Koulskoude peb tremeniad a zoubl e benn gant respet dirag an ti-ze, rak hennez eo ti Jann d'Arc.

E bloaveziou kenta ar c'hantved diveza eul labourer-douar hanvet Gerardin eo a ioa e berc'hen. Eur zaoz pinvidik bras, deuet da ober eur bale e Frans, a zistroas a veur a leo divar e hent evit gwelet an ti-ze : « Setu aze, » emezan, ar gambr el leac'h ma kouske Jann d'Arc ; » setu aman kambr he zad, hag aman ema hini he c'hoarezed ; dre an or-ze eo ez ea da gas he denved da beuri. » Hag en eur ober eur gammed bennak er porz e lavaras : « Gwelet a rit an dorgen zo du-hont ? Eno eo ec'h en em zis kouezas an eal a c'hourc'hennas d'ezi » mont da zifenn he bro a ioa gwasket abaoe keit amzer, » gant ar zaazon milliget. »

Ar zaoz, goude beza gwelet peb tra a c'hoanteas prena an ti-ze, nan evit dont da jom ennan, nak evit henori gwerc'hez Domremy, mes evit gellout lavaret gant Iorc'h

d'e genvroiz : « Me eo perc'hen ti Jann d'Arc. » Kaout a rea d'ezan e teuje an ti-ek da asanti gwerza e beadra pa vije kinniget d'ezan eur yalc'had mat a'our, ha leun a fistanz e lavaras : « Selaout, va den mat, pegement » e fell d'eoc'h gwerza ho ti ? »

Gerardin, n'edo ket o c'hortoz enn henvelep goulenn, hag a jomas sebezet. Ar zaoz o c'houlennas eun eil tro. Gerardin a respontas n'edo ket e chal da werza e leve.

« Perak ta ? » eme an diaveziad.

— « Perak ? Daoust hag e kav d'eoc'h am eus nebeutoc'h a garantez evit va bro eget eun all var zigarez ma n'oun nemed eur paourkeaz labourer-douar ? Daoust ma ne ouezan ket kalz a dra, e ouezan da » vihana petra'eo Jann d'Arc ha petra he deus great evit he bro, hag er geraden-man, el leac'h ma karomp » anezi holl evel m'hon divije he anavezet, el leac'h ma » tesk ar vugale he histor araok deski lenn, e tremenjen » evit eun trañtour ma werzfen an ti m'eo eat anezan da » zavetei ar Frans. »

Daoust pegement a nerz a ioa e komzou Gerardin, ar zaoz a gredas edo o klask tenna d'ezan e blan da werza keroc'h e beadra hag e lavaras : « Mes, ma kinnigfen dek mil lur d'eoc'h ? »

— « Mat, me lavarfe, dalc'hit ho tek mil lur, ha lezit va zi ganen. »

— « Pemzek mil lur ? »

— « Nan ! »

— « Ugent mil, pemp mil var nugent ? »

— « Nan ! mil gwech nan. N'her gwerzin biken da eur » gall ha pa vefe va brasa mignon, ag ez afen da rei » anezan da eun diaveziad, hag ar pez a zo goasoc'h » c'hoaz, da eur zaoz ! »

— « Ah ! gwelet awalc'h a ran ho peus kasoni ouzomp ! »

— « N'eo ket kasoni eo, heug eo am euz ouz ar re » ac'hanoc'h o deuz merzeriet hor gwerc'hez. Daoust ha » n'eo ket eur vez, mont d'he devi ez-veo, goude beza he » c'hondaonet evel sorserez ? Pa zonjan e kement-ze ez » an e kounnar, ha ne ouezan ket petra vir ouzin d'en em » daga ouz kement saoz a gavan var va hent. »

D'ar c'homzou-ze ar prener, daoust pegen pôtr dis-

» pont oa, a reas diou gammed var e giz : « Deuet oc'h da
 » welet va zi a gendalc'has Gerardin ; her gwelet ho peus :
 » c'hoant ho peus d'e breña, ha me ne fell ket d'in e werza ;
 » ne jom mui ganen netra da lavaret ken, nemed ho pedi
 » da vont adarre gant hoc'h hent. »

Ar zaoz a welas neuze e oa gwell d'ezan en em denna
 Mont a reas kuit, lostok, o klask ludu gwella ma c'helle
 da guzat e dan.

Nebeud amzer goudeze, Gerardin a ioa azezet e tal e
 di, o tiskuiza goude eur derveziad labour en eur gomz
 gant eur mignon koz bennak. Ar zioulder a en em skigne
 var ar meaziou dre ma teue an noz. Heb dale an den koz
 a glevas eul loan kezeg o tont d'an daou lamm ruz.

Ar marc'heg a lavaras : « En hano ar roue, me garje
 » komz ouz an aotrou Gerardin. » Kerkent eun toullad
 labourerien a gasas an tremeniad varzu an den koz.

— « Gerardin, eme ar marc'heg, ar roue en deus
 » gouezet ho poa refuzet gwerza ho ti da eur zaoz.
 » Fellout a ra d'ezan ho tigoll. N'eo ket arc'hant eo a
 » zigas d'eoc'h avat, rak gouzout a ra ne rit ket muioc'h
 » a forz euz a arc'hant ar Frans eget eus a hini Bro-
 » Zaoz. Va c'harget en deus da zigas d'eoc'h ar groaz a
 » honor. Kemerit anezi Gerardin, ha ra lugerno, epad
 » pell amzer, var galon den koz Domremy. Ar zoudard
 » a c'hounid anezi er brezel, ne virit ket anezi muioc'h
 » egedoc'h ; rak red eo kaout kement a nerz kalon evit
 » disprijout an arc'hant evel m'ho peuz c'houi great,
 » eget evit bale var eun d'ar maro. »

A. J.

CHOM ER GÉR

*Mouez ar vamm
 a zo mouez Doue !*

Ton nevez

All. Moderato

Ke - na - ve - zo va zad ka - ret kui - tât ar gêr zo em spered. E

Lento-gravè

Pa - ris ma an eü - rus - ted o c'he - dal ka - lon ar mer - c'hed.

rall.

An eü - rus - ted du - ze ka - vet, se - laou paour kêz Ja - ne - dik gant

kalz dae - lou a zo mes - ket, paour kêz Ja - ne - dik.

AR VERC'H

I
 Kenavezo, va zad kâret,
 Kuitât ar gêr zo em spered.
 E Paris, 'ma an eürusted
 O c'hedal kalon ar merc'hed.

II
 E lec'h kaout dek real ar zizun
 O labourat 'vel eur gurun
 Aour hag arc'hant a c'hounezin
 Heb ober seurt nemed c'hoarzin.

III
 Me a jencho va dilhad groz
 Vaboutou "saout" va c'hoët" mamgez"
 Me vô evel eun dimezel
 « Fin 'tailh, » evel eun durzunel.

IV
 Em zreid vo 'r boutou ler melen,
 Eun tok seizennet var va fenn,
 Eur vantel voulouz var va choug,
 Eur c'helc'h aour en drod'am gouzoug.

V
 Me zilezo va brezoneg
 Da zistaga bommou galleg.
 Me gomzo flour 'vel eun intron
 Ha va « accent » a jencho ton.

VI
 E lec'h dour ha patatez fall
 Yod kerc'h, anduilh ha souben zall
 Me a zebro eun tamn boued fin
 Hag a evo ar gwella gwina.

A N T A D

I
 An eürusted du-ze kavet
 Selaou paourkêz Janedik,
 Gant kalz daelou a zo mesket !
 Paourkêz Janedik.

II
 Aour hag arc'hant 'vez gounezet
 Selaou, paourkêz Janedik,
 Divar goust ar feiz, ar yec'hed.
 Paourkêz Janedik.

III
 Te vô evel eur « vorlarjez »
 Selaou paourkêz Janedik,
 Ha petra deui da c'houdevez ?
 Paourkêz Janedik.

IV
 Te vô henvel ouz eur marmouz
 Selaou paourkêz Janedik,
 Gant e gori vil hag e fri louz.
 Paourkêz Janedik.

V
 Gant da c'halleg a c'hiz nevez
 Selaou, paourkêz Janedik,
 Te vô dismegans arbarrez.
 Paourkêz Janedik.

VI
 Hor bevans-ni zo dereat
 Selaou, paourkêz Janedik,
 Da rei d'an den eur stomak mat.
 Paourkêz Janedik.

VII

Du-ze 'kavinal liberte
Da dremen ar zùl em giz-me.
Me bourmenio va c'halite
O c'haloupat a hed an de.

VIII

E lec'h offern-ha gousperou
Me a redo d'an ebatou
Pa deui an noz me a zanso
Ac'han ma teui an deiz en dro.

IX

N' ran ket a van eus ho komzou.
Ho klemmou nak hoc'h hirvoudou.
Kenavô, tad, kenavô 'ta !
Mail bras am eus da gimjada.

X

Daoust petra dremen em ene
Petra glevan, ô va Doue
Eur vouez a zo-ouz va gelver
Hag a lavar d'in : « *Chom er gêr !* »

XI (1)

Mouez va mamm a zo mouez Doue
Ra vezo grêt e volonte
O va zad kez, pardon, pardon
Da veza rannet ho kalon.

VII

Ar zùl eo dervez an Aotrou
Selaou, paourkêz Janedik,
Evit maga hon eneou.
Paourkêz Janedik.

VIII

Ne 'z eus nemed ar merc'hed fall,
Selaou, paourkêz Janedik,
A yafe en noz da zansal.
Paourkêz Janedik.

IX

Pa vi ét kuit, piou a glozo
Selaou, paourkêz Janedik,
Va daoulagad pa v'm maro ?
Paourkêz Janedik.

X

Te glev mouez da vamm benniget
Selaou, paourkêz Janedik,
A zo diskennet er v-red.
Paourkêz Janedik.

XI

Kalon eun tad, va merc'hik ker
Selaou, paourkêz Janedik,
Da ref ar pardon a zo tér.

EUN TAOLEAD.

FANTIK KOANT

Eur zon goz, gwisket e nevez

(Goulenn an tòn digant pôtréd Kerdrel e Lannilis)

Moderato, affectuoso

De bon-jour Fan-tik koant na c'houizo yac'h ha

drant ha lemm ho taou la - gad, ho kwe-let a - ra

vad, Fan - tik ha daoust ha c'houi ho peuz'heantdi - me - zi.

I

Debonjour Fantik koant,
Na c'houi zo kaer ha drant,
Ha lemm ho taoulagad :
Ho kwelet a ra vad !
Fantik, ha daoust ha c'houi
Ho peuz c'hoant dimezi ?

II

Den yaouank, 'ti va mamm
A veac'h maz euz eun tamm,
Nag arc'hant da brena ;
An dra-ze ar goasa !
Ne ven ket gæst hirio
Da baea va friko !

III

Eur friko, Fantik koant,
A goust eun tam arc'hant ;
Mez eur plac'h fur ha paour
A dal eur berniad aour !
Me meuz aour hag arc'hant
Leun-çhek eur vatimant !

IV

Den yaouank, en va zi
N'euz met skudellou pri,
Eur vasin, eur bodez,
Eur podik da glask lez,
Eun daol, eun tabore :
Bet digant eur c'herne !

V

Gwelet a ran, plac'hik
Ne doc'h ket pinvidik
Mez ho komzou gwirion
Ho kened, ho kalon
A lavar d'in n'euz ket
Ho seurt-c'houi dre ar bed !

VI

Bez am euz c'hoaz ouspen
Diou gos-kastoloren
Hag eur billik nevez
Evit ober krampoez,
Eun trebes, eur gwele,
Setu va holl leve !

(1) Ar verc'h a gouez d'an daoulin dirak he zad.
Ar werz-man a zo da veza kanet etre daou arvest, en eur pez-c'hoari. Eur pôtrik
bihan-ouz red a c'hello kemeret plas ar plac'h yaouank. An diviz-man a dremen en-ti.
A-zioch an oaled, var ar chiminal e weler portred ar vamm.

VII

Pell zo emañ er vro
 O redek tro var dro
 Evit klask eur pried :
 Ne gavan hini 'bet
 A ve d'am zantimant
 Nemedoc'h, Fantik koant.

Var dreujou ar bed all

D'al lun da noz, 27 a viz ebrel diveza, an aotrou Constant Dulau, depute Sant-Sever, oc'h en em gaout fall a c'houlennas ar beleg.

O veza ma ne c'helle mui na skriva, na sina, e kemeras pevar dest ha dirazo ec'h anzavas e oa bet faziet bep wech m'en devoa en eun doare pe zoare breset lezennou santel ha gwirioù sakr an Iliz katolik, hag e c'houlennas pardon ouz Doue hag ouz an dud eus an droug en devoa great epad e vuez. Gant eur vouez sklear e respontas ouz kement goulenn a reas outan person e barrez hag e pouezas dreist holl var e respont d'ar goulenn diveza. *Ya ! emezan, me fell d'in beva-ha mervel evel eur c'hristen katolik.*

Perak ez euz kement a dud ha ne vevont ket evel ma karfent mervel ?

AL LEVRIOU FALL

Traou evel hen a vez lennet el levrioù kondaonet gant an Eskibien : « An oberou mat eo ar re a zo talvouddek d'eomp, » an oberou fall eo ar re a zo noazus d'eomp. »

Ma vefe gwir ar gentel-se e vefe red lavaret : « Neuze 'ta eo eun dra vat laërez va amezeg, rak dre eno me gresko va » danvez ; neuze ivez eo eun dra fall rei skoazel d'am zud » koz, rak dre eno me deu da noazout d'in va unan, p'eo « gwir e vihana an va fortun. »

Setu aze ar c'hentelioù a c'hiz nevez a zo c'hoant da zeski d'ar vugale er skolioù dibater.

SON AR C'HAFE

Allegretto

Oh me gav mad eul lom ka - fe lai tou Oh me gav
 mad eul lom ka - fe Me 'm bevez ka - fe 'n va gwe - le lai -
 tou la - i - tou la - i - la la - i - tou la - i - tou lan - la.

I

Oh ! me gav mad eul lom kafe — laitou
 Oh ! me gav mad eul lom kafe,
 Me 'm bevez kafe 'n va gwele.

DISKAN :

Laitou,
 Laitou, laila,
 Laitou, laitou, lanla.

II

Pa gân ar c'hillok en e c'hilud :
 « Allo, 'mon-me, kafe d'an dud ! »

III

Diouz ar mintin pa zav Mar-Jeann :
 « Allo ! ar c'hafe var an tân ! »

IV

Var dro nav heur, da c'hortozen :
 « Allo ! ar c'hafe er volen ! »

V

Var dro kreiz-deiz, da c'houde lein,
 Kafe d'in-me, ha pa ve brein !

VI

Var dro peder heur, va zud keiz,
 Pa vez ket 'gafe... hir an deiz !

VII

Da c'houde koan, evit kousket,
Netra ne dal kafe koueffet !

VIII

Grid eveldon, goazed, merc'hed,
Hag e krenvoc'h gant ar yec'hed.

IX

Ar c'hafe zo eul louzou mad
D'ar c'hov, d'ar penn, d'an dourn, d'an troad

X

Ar c'hafe zo eul louzou c'houek
Da zigeri an estomek.

XI

Ar c'hafe zo eul louzou yac'h
Da denerat kalon ar plac'h.

XII

Konta vez great eo ar merc'hed
A ev muia kafe koueffet.

XIV

Neuze, merc'hed, arabat eo
Sarmon da Yan pa vez mezo !

XIII

Echu va zón, ha ma plij deoc'h,
Me c'houlenn kafe diganeoc'h.

P. TR.

Dalc'homp d'hor brezoneg, ni ivez

En eskopti Perpignan, pobl ar meaziou a gomz eur yez hanvet ar C'hatalan. Eleiz eus ar re goz ha meur a hini eus ar re yaouank ne anavezont ken yez nemet henez ; ne ouzont ket ar galleg, pe da vihana, n'en anavezont ket mat. Daoust da ze er bloas 1863, pa oue moulet ar c'hatekiz nevez, ne oue moulet nemet *e galleg*. Petra c'hoarvezas ? *Ar gerent, o veza ne ouient ket ar galleg, ne zeskjont mui ar c'hatekiz d'o bugale hag ar vugale a jomas dizesk var gwirioneziou ar relijion.*

Aot. 'n Eskob Perpignan, kerkent hag en em gavet en eskopti, er bloas 1900, en em lakas da studia yez ar vro, a c'hourc'hemennas d'e holl veleien hen deski, ha prezeg e Katalan, da lavaret eo, er yez anavezet ha karet gant ar bobl. Lakeat en deus moulla ar c'hatekiz ha lakat a reomp aman varlerc'h al lizer en deus kaset d'e veleien evit esplika dezo perag e rea evelse. — Ar pezh zo gwir evit ar C'hatalan a zo c'hoas gwiroc'h evit ar brezoneg.

Pour le Catalan

Mgr de Carsalade du Pont, évêque de Perpignan, présentant à ses prêtres un *Abrégé de la Doctrine Chrétienne*, leur explique en ces termes les raisons pour lesquelles il l'a fait imprimer en français et en catalan :

Grâce à Dieu, aujourd'hui comme alors, la langue catalane est en usage dans le diocèse, et malgré les efforts tentés par les partisans d'un unitarisme impossible, elle y est encore vivante et même, à l'heure présente, très active. Il y a en France, disons-le en passant, des intellectuels qui s'irritent contre l'ordre établi en ce monde par la divine Providence et qui prétendent modifier cet ordre au profit de leurs idées personnelles. Or, sachez que Dieu a voulu et qu'il a établi la diversité des peuples. Il a donné à chacun d'eux un caractère particulier, une personnalité propre qui est le reflet de la terre qu'il habite, de la langue qu'il parle et qui détermine sa race. La terre et la race sont inséparablement liées l'une à l'autre ; elles influent l'une sur l'autre, et de

leur union est née la langue, après une gestation quelquefois séculaire. Tenter de détruire l'un des trois termes de cette trinité, la race ou la langue, même sous prétexte d'unité nationale, est une œuvre impie et chimérique. On ne peut pas plus niveler les peuples, qu'on ne pourrait niveler toute la terre. Le catalan est une langue, il vivra autant que la terre catalane et que la race catalane.

Mais revenons au grave sujet qui nous occupe. Aussi bien, ce qui précède nous amène à établir ce fait, qu'à l'exception de trois doyennés français qui nous ont été annexés au moment de la réorganisation de l'Eglise de France, en 1801, tout le diocèse d'Elne use habituellement de la langue catalane ; dans le plus grand nombre des paroisses, la prédication et l'enseignement oral du catéchisme se donnent en cette langue. De là, la nécessité d'un catéchisme bilingue.

Nous vous avons dit bien des fois, nos très chers frères, et nous l'avons souvent redit à nos vénérés collaborateurs que, dans les milieux populaires, l'enseignement du catéchisme en catalan s'imposait comme un devoir. Il n'est pas de moyen plus sûr, plus recommandé par une longue expérience, que celui-là, pour graver en caractères indélébiles dans l'intelligence des enfants, les vérités essentielles, celles qu'ils ne doivent jamais oublier, et leurs prières quotidiennes.

Il est également incontestable, et c'est encore un fait d'expérience, que l'abandon de la langue catalane pour la prédication a été, dans certains milieux, une des principales causes de l'abaissement du niveau religieux. Nos populations rurales n'ont plus compris ce qu'on leur prêchait, ou si elles l'ont compris sur le moment, elles n'ont pu le retenir parce que la langue dans laquelle on leur expliquait la doctrine chrétienne, n'était pas celle avec laquelle elles ont l'habitude de penser. Quoi d'étonnant, après cela, que le Concile de Trente ait fait un devoir strict aux pasteurs des âmes d'évangéliser leurs peuples dans la langue populaire.

MM. les archiprêtres, les doyens et les ecclésiastiques que nous avons convoqués, avec les membres de notre Conseil, pour discuter la question du petit catéchisme, tous prêtres de grande expérience, ont été unanimes à

réclamer l'édition catalane que nous vous présentons. Ils ont exprimé aussi le très vif regret que les jeunes prêtres délaissassent trop facilement la prédication dans la langue du pays, et ils nous ont prié d'intervenir, pour mettre un terme à cet abandon qu'ils jugent avec nous absolument désastreux. M. le supérieur du Grand Séminaire, pénétré de la même pensée et toujours soucieux d'armer les futurs prêtres en vue du plus grand bien à faire, a exigé d'eux, qu'ils sussent leurs prières en catalan, et qu'ils s'exercassent à la prédication catalane autant qu'à la prédication française. Nous sommes heureux de cette occasion qui nous est offerte d'exalter devant vous la vieille langue des aïeux, d'en célébrer les incomparables mérites, de la proclamer, avec vous, les savants du monde, la fille aînée du latin, *filia primogenita del Itali*, de vous dire enfin qu'il y a pour tous un devoir sacré d'honorer et d'aimer cette langue si belle, si sonore, si énergique et si douce, si magnifique et si simple, qui a été, pendant des siècles, la langue unique de vos pères, la langue des chartes de vos libertés et de vos coutumes, la langue de vos chroniques, de vos poésies, de vos chants populaires, de vos *goigs* si pleins de foi et de piété, la langue surtout de vos admirables prières. Vous nous pardonnerez, nos très chers frères, cette digression ; elle a jailli spontanément de notre cœur : la bouche parle toujours de l'abondance du cœur.

EUR WECH MARO, MARO MAT !

Ar falz-doktor. — Eur wech maro, maro mat !

An difennour bihan. — Livirit an dra-ze, mar kirit, eus al loened ; n'hellit ket avat diskouez e vefe gwir evit an den. Eun Doue a zo ; Jezuz-Krist a zo Doue ha den war eun dro ; an Iliz katolik eo ar gwir Iliz, an hini a zo bet savet gant Jezuz-Krist, hen diskouezet am eus. Eas eo d'eoc'h kaout an traou-ze em levr. Lennit anezo a-nevez.

Mat, Doue er Skritur-Zakr, Jezuz-Krist en Aviel, an Iliz en he c'helennadurez, a lavar hag a aslavar alies : ene an den a zo divarvel, ha da varo ar c'horfez ai dirag Doue evit beza barnet war ar mad hag an droug en Devezo great epad e vuez.

Ki, kaz, marc'h, bioc'h, kelhenen, an holl loened, n'eo ket bet roet d'ezo ar skiant ; mont ha dont, a reont hep gouzout perak. Ar c'haëra ki a zebro kerkoulz diwar ar bern teil evel diwar eur plad arc'hant. Ker buhan e savo e c'har a-zioc'h eur bern aour, evel a-zioc'h eur boked pe eur bern mein.

An den en deus skiant hag a c'hell dibab, klask ar pezh a zo gwella ; eun ene en deus ive, ar pezh a ra m'en deus deus, hag outi e rank senti bepred.

Doue en deus great gourc'hemennou evit an den ; Jezuz-Krist en deus eseet ar gourc'hemennou-ze da viret ; an Iliz a zigas sonj eus e zeveuriou. Kablus eo ma na ra van ebet evelato.

Hogen, Doue ne laka ket peurvuia e justis da bara er bed-ma ; ar re fall kouls hag ar re vat o deus perz e madoherou an heol, hag aliesoc'h zoken e vefe lavaret int evurusoc'h eget an dud a zoujanz Doue.

Doue a c'hell gedal, p'en deus an eternite evit kastiza ar bec'herien kaledet ; da varo an den, peurliesea, eo e tiskouez e lealded hag e ro da bep hini hervez e oberou.

Selaouit mat : ma vije echu peb tra gant ar maro, Doue a raje eun displealded heuzus meurbed o chom hep rei er vuez ma da bep hini hervez an droug pe ar vad en deus great. Hogen, Doue a zo just ; hag o veza ne bae na

ne gastiz atô er bed-ma eo red mat her grafe er bed-all goude ar maro. Evel-se ivez eo e ra.

Ma vije gwasket ho komz : Eur wech maro... , petra 'gav d'eoc'h a deufe diouti ? Netra gaër, kredit ac'hanon ; dont a rafe an dra-ma : « An nep a lamm dreist eul lezen a c'hounit eur binijen ; ar binijen-ze ne vez ket great er bed-ma, sklear eo da bep unan ; hogen, p'eo gwir n'ez euz netra goude ar maro, n'eus ket eta a lezennou evit ar goustians, n'ez eus na droug na mad evidon, ken nebeut nag evit va marc'h ; laerez n'eo ket eun dra dizonest ; ne ran ket eun dra fall o laza an nep a gav d'in a zo em goulou ; gellout a ran, mar plij d'in, ober kement a hanver droug... »

Mez neuze, Aotrou, mar deo echu pep tra gant ar maro, livirit d'in 'ta da betra e talvesfe mister Hor Zalver Jezuz-Krist en em c'hreat den ?

Hag ouspen-ze, sellit, lezit ac'hanon da lavaret d'eoc'h dioc'htu, ne dalv ket d'in chom da derri d'eoc'h ho penn abalamour d'eur gomz lavaret ganeoc'h hep m'he c'hredfec'h an distera ; ha mat sur a rit. Eur frouden eo a bli d'eoc'h lakaat war an daol pa hoc'h eus c'hoant kaout peoc'h digant ar re a zo avizet a-walc'h evit koms d'eoc'h a relijion hag a zeveuriou. Hogen, her gwelet a rit kouls ha me, ar frouden-ze n'he deus na penn na lost.

Dreist-oll diouallit da fazia gant ho lavar treuz : « Eur wech maro, maro mad ! » rak da heur ho maro c'houi a welo ez eus eun dra-all da ober : Renta kont eus ar vuez penn da benn !

Diouallit !

Ar falz-doktor. — An dud varo n'hellint morse seve eus o beziou !

An difennour bihan. — C'houi, Aotrou, a lavar kalz traou, morse avat ne gavit abeg leal ebet da harpa ho kaoziou !

Anzavit ganen da vihana eo esoc'h rei a-nevez ar vuez d'ar pezh a zo bet beo eget n'eo kroui ; mat, Doue eo en deus krouet ac'hanomp, gellout a ra eta, esoc'h c'hoaz, lakaat ac'hanomp da zevel ez veo eus mesk ar breinadurez. Hon ene ne varv ket, hel lavaret am eus ; ne vezo eta nemet ar c'horf hepken da vuezekaat.

Kerkenñ a ma vezo lakeat hor c'horfen-e bloum, ni a en em gavo adarre en hor c'horv; hon ene a anavezo e di, hag hor c'horf a anavezo e ene.

Taolit evez mat, Aotrou, Doue a zo holl c'halloudek, ober a c'hell ar pezh a gar, nemet, anat eo, ar pezh a zo enep ar skiant vat. Hogen, mar en deus va c'horf roet dourn d'am ene da ober vad war an douar, me gav eo dereat paea anezan gant va ene; ar memes tra a lavaran diwar benn an droug hag ar c'hastiz.

Ha neuze, ar maro a zo eun disparti ber etre ar c'horf hag an ene abalamour da bec'hed Adam; natur an den a c'houlenn eur c'horf hag eun ene unanet evit ato; evel-se eo e tleomp beza eürus pe reuzeudik da viken.

Komz Hor Zalver Jezuz-Krist ive a zo a-ze evit lavaret d'eomp e savimp eus a varo da veo: an Iliz ha na c'hell ket fazia hen desk d'eomp, hag an Ebestel o deus hen lakeat er *Gredo* a ouezomp holl.

Daoust hag en em lakeat hoc'h bet eur wech bennak da zonzal er c'houket? Livirit d'in 'ta perak ha penaos e kouskit; hini ebet war an douar gant e holl wiziegezh n'eo deuet c'hoaz a-benn da lavaret d'eomp eun hag eun petra eo ar c'houket ha petra eo ar maro. — Dihuna pe sevel eus ar bez leun a vuez, traou anavezet gant Doue hepken! Ar pezh a ouezomp eo ez eo an dihuna eur skeuden eus ar pezh a c'hoarvezo ganeomp pa vezimp galvet d'ar varnedigezh ziveza.

GLAODA 'R PRAT.

Taolomp evez ouz ar goall skridou

Darn a vez klevet o lavaret: « Lennet am eus al levr-ze, pe » ar gazetenn-man, ha n'o deus great droug ebet d'in. »

Gortozit! Ma teu ho krouadur, goude beza en em rodellat er pri hagen anvoez da lavaret d'eoc'h: « N'am eus ket poan » ebet », daoust hag e lezel a rafec'h heb e skandalat? »

Nan, a dra wir; sonjit eo goasoc'h da ene an den, anvoez ha breinadurezh ar goall skridou, rak ma ne vez bet dioc'htu santet ar c'houez fall, ar poezon a jom atô stag hag a en em zil er galon beteg he renta pezel.

Tennet divar GANNAD I. V. LAMBADER.

ME A VEZO SANT !

En darn vuia eus tiegeziou Breiz ema c'hoaz, a drugare Doue, ar c'hiz da lenn bemnoz buez ar zent a-raok grasou. Giz vat, din da veza meulet; n'oufed ket alia re d'he c'hemeret an tadou hag ar mammou, ar vistri tiegez, o deus he lezet da goueza pe n'o deus-hi bet morse. Piou a lavaro ar vad a ra nebeut ha nebeut er c'haleonou? Ar prezegennou a zoug da gredi, mes ar skoueriou a jach da ober; n'eus bet gwelet morse netra kaeroc'h eget skoueriou Jezuz-Krist hag ar zent.

Lennomp eta bemdez buez ar zent. Ha pedomp holl anan en tiegez. Netra dudiusoc'h eget gwelet an tad, ar vamm, ar vugale, ar mitisien daoulinet da bedi dirak kroaz an tiegez! Netra gwelloc'h da denná warnan bennoz an nenv.

* *

Eur vamm he devoa pevar bugel yaouank; lakaat a rea he foan da ober anezo bugale fur, devot ha madeleus, hag ez-vihanik e teskent ren eur vuez e gwirionezh kristen. Bemdez e lavarent o fedennou a vouez uhel dindan lagad o mamm. Houma a lavaras d'ezo eun nosvez a oe: « Na me a ve eürus ma rofe Doue d'in ar c'hras da welet unan ac'hanoc'h o tont da veza sant! »

Ar yaouanka a zavas en e zav da lavaret:

— « Me, mamm, a vezo sant! »

Ar paotr a zalc'has d'e c'her: dont a reas da veza sant Per Selestin.

Kement-ma a ziskouez pegen talvoudek eo kentelia mat ar vugale war al lezen gristen dre ma teu o zammik skiant d'ezo. Al labour-ze a zell dreist-oll ouz ar vamm; den n'hell hen ober kouls hag hi.

K.

FURNEZ BREIZ

Gwell eo furnez
Eget pinvidigez.

Gwell eo brud vat da bep hini
Eget aour melen leiz an ti.

Gwelloc'h skiant
Eget arc'hant.

Madou ' zeu ha madou ia
Evel moged, evel peb tra.

Setu ama micher ar bed :
Lakat an traou d'ar red.

Darn o tont
Darn o vont.

An danvez dastumet gant ar rastel
A ielo buhan gant an avel.

Varlerc'h an dastumer
E teu an dispigner.

Gwelloc'h moged evit reo ;
Gwelloc'h arc'hant evit bleo.

Gwell eo merour pinvidik
Eget dijentil paourik.

Eur skoed em dorn a dal d'in-me
Muioc'h eget daou o vale.

Gwell eo eur c'had paket
Eget teir o redet.

Mean-ruill, mean-ki
Ne zestumont ket a ginvi.

Petra zervich kaout eur vioc'h vad,
Ma skuill al leaz gant eun taol troad ?

Mar fell d'id dastum madou,
Pa lammi unan, laka daou.

Tenna heb lakat
Berr' e pad.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

Lezenn ar Bansion

Embannet zo bet e Frans eul lezenn nevez hag a vezo laket da roull d'an 3^a viz gouere kenta. Hanvet eo : Lezenn var Bansion al labourerien. E peb leac'h ne glever ken hano nemed d'euz outi. N'euz ken kaoz gant an dud, var ar meaz koulz hag e kêr. Ne veler ken, var doriou an tiez kear, koulz ha var mogerioù an hostalirioù, nemed paperennou divar he fenn. An oll gazetennou, bemdez, a lavar eur ger bennag anezi. Ni zo eun tam var an divezadou. Mez evelato eo koulz d'eomp ive ober evel ar re all, ha toulla kaoz divar bouez lezenn ar Bansion. Oh ! bezit sur, ne zisplegimp ket kement korn-tro zo enni : *Feiz ha Breiz* penn da benn ne ve ket braz awalc'h evit an dra-ze. Ne reimp nemed dic'hroza. Klask a reimp komz sklear ha freaz, evit ma velo ann oll petra eo al lezenn.

Al labourerien zo rannet enni e diou lodenn.

I. — Ar re a rank kemeret pansion.

II. — Ar re a c'hell kemeret pansion.

Ne gomzimp hirio nemed euz ar rumm kenta : ar re a rank. Hag e livirimp tri dra.

1) Piou a rank kemeret pansion ?

2) Penaoz e vo gounezet ar bansion ?

3) Pegement pansion vo roet ha penaoz e vo touchet ?

I

Piou a zo red d'ezan kemeret pansion ? — Oh ! va Doue, petra lavarit ? Red e vo kemeret pansion ? Me ne c'houlennet nemed eun dra : gellout hé c'haout ; ha brema, eme-c'houi, e teuio din kontant pe en despét din. Pebez kelou mad ! N'ouzon ket ha c'houi blijo d'eoc'h va c'hount pa vo achu, mez setu ama penaoz ema an traou :

A zo red d'ezan prena pansion :

Kement den : goaz pe vaouez, dizemez, dimezet, intanv pe intanvez.

Ha n'hen devezo ket ouspen 65 vloaz d'an dri a viz gouere 1911.

Hag a zo paet : d'euz an deiz, d'euz ar miz, d'euz ar bloaz, pe d'euz varc'had.

Evit labourat : evel mevel, matez, micherour, devezour, etc.

E kount tud all : n'euz forz piou ve an dud-ma, pe dud estren, pe dud kar d'al labourer, pe zoken tad pe vam d'ezan.

Gant ma ne zavo ket e bae ouspenn da dri mil lur ar bloaz.

An oll dud zo er stad-se a gouez dindan al lezenn, pe i zo kontant, pe ne dint ket. Abaoue miz ebrel ez euz bet great eul listen anezò e peb parrez. Al listen-ze zo bet great gant an aotrou mear, sikouret gant eur mestr-labour, hag eul labourer, dibabet o daou gant Konseil ar gommun. Bep bloaz, epad ar pemzeg dervez kenta a viz ebrel, al listen-ze vo nevezet, tennet divarni hanoioù ar re vo maro hag ar re o dezo chenchet stad, ha laket varni an hanoioù nevez a vo kavet. — Re hir e ve d'eomp ama chom da gomz euz ar paperioù en dezò peb hini da zina : sekretour an ti-kear, goude eun taol ta-boulin, a zisplego an dra-ze freaz divar ar groaz. Mez deomp pelloc'h, ha klaskomp brema gwelet.

II

Penaoz' vo gounezet ar bansion-ze ? — Ah ! ama eo an dalc'h, va zud paour. Ar bansion ne gouezò ket euz an nenv, evel ar mann gwechall en desert, pe evel ar gliz bep mintin epad an anv. Evit he c'haout vò daò... he frena. Ne d'id ket da spounta re, va zud. Evit kaout eun tensor eo dao bernia. Evit karga eul lenn eo dao e teuffe dour ebarz. Evelse evit ar karga : ne deuo ket divar nij. Evit he zevel, al lezenn a laka tri zen d'en em zikour, 1) al labourer e-unan, — 2) e vestr pe vestrez, — 3) ar C'houarnamant.

Gwelomp petra vo lod peb hini da rei.

Labourer. — Al labourerien paet d'euz an deiz, ar miz, pe ar bloaz, a ranko sevel divar o fae.

Ar baotred hag ar merc'hed beteg o 18 vloaz achu :
1 centim anter dre zervez labour.

Pe 37 c. 1/2 dre viz.

Pe 18 real bep bloaz.

Dioc'h ma vezint paet.

Ar merc'hed goude o 18 vloaz achu :

2 centim dre zervez labour.

Pe 10 gwenneg bep miz.

Pe 2 skoed bep bloaz.

Dioc'h ma vezint paet.

Ar voazed goude o 18 vloaz achu :

3 centim dre zervez labour.

Pe 15 gwenneg bep miz.

Pe 3 skoed bep bloaz.

Dioc'h ma vezint paet.

Al labourerien a labouro d'euz varc'had e ti tud all a roio kement all evit an derveziou, ar miziou, pe ar bloaveziou penn da benn o devezo great er memez ti. Evit ar pennajou-dervez labour, e roint 1 centim dre gant divar o fae. Pa labourint er gear d'euz varc'had, e roint atao 1 centim dre gant divar o fae, n'euz forz pegeit e pado al labour.

Mestr. — Kement den a bae tud da labourat evitan, n'euz forz piou eo an dud-se, a dleo rei d'euz e gostez kement ha ma ro al labourer, da lavaret 18 real, 2 skoed, etc., evel m'eo merket ama araog. Difenn zo d'ar mestr da gemer an arc'hant-se divar goust al labourer. Ar mestr a dle rei e lod euz e c'hodel. Mez eun dra zo da evesât. Al labourer, ma c'hoanta kaout brasoc'h pansion, a c'hello rei muioc'h bep miz pe bep bloaz. Ar mestr avad ne c'hell ket beza forset da rei muioc'h eged na c'houlenn al lezenn.

Ar mestr, ma vez kontant al labourerien, a zalc'ho lod ar re-ma divar o fae, hag a roio anezan-assamblez gant e lod e-unan. Ma kavont gwelloc'h, al labourerien a c'hell rei o-unan d'euz o godell, ha neuze ar mestr n'hen dezo da zoursial nemed d'euz e lod e-unan.

Ar vistri hag al labourerien hag a vo lezireg d'ober ar pez so merket, a vo kondaonet da bae an anter muioc'h
Gouarnamant. — Var an dra-ze tout ar c'houarnamant.

mant, evit kreski ar bern, a lako d'euz e du eur ialc'hadig brasoc'h pe vianoc'h, evel ma livirimp bremaig.

III

Petra bansion vo da douch ? — Ar gwenneien roet gant al labourer hag e vestr, a zougo interest, hag a zougo interest bep bloaz beteg m'en dezo al labourer 65 vloaz. Neuze, ha d'an oad-se hebken — eun tam re zivezad marteze — e vo touchet pansion bep bloaz. Pege-ment ? Ama eo rannet al labourerien e diou lodenn.

1) ar re o dezo 35 vloaz da nebeuta d'an 3 a viz gouere 1914.

2) ar re n'o dezo ket c'hoaz 35 vloaz d'an 3 a viz gouere 1914.

Rumm kenta. — Ar re-ma o deuz berroc'h amzer da brena o fansion. Abalamour da ze ar C'houarnamant, pa deuio o 65 vloaz, a roio dezo brasoc'hig lodenn, gant ma sentint euz an diou gondision-ma.

1) Kaout eun testeni da lavaret e labouront e kount tud all abaoue an 3 a viz gouere 1908, ha kas anezan d'an ti-kear araog an 3 a viz gouere 1911.

2) Lezel ar gwenneien merket evit ar bansion azaleg a 3 a viz gouere kenta dioc'htu, ha rei bep bloaz goudeze beteg o 65 vloaz.

En eur ober evelse, an dud-se, d'o 65 vloaz, a resevo eur bansion hag a zavo euz a zaou lur a kant d'ar voazed ha 104 lur d'ar merc'hed o deuz brema 64 vloaz, da 196 lur d'ar voazed ha 150 lur d'ar merc'hed o d'euz brema 35 vloaz.

Eil rumm. — Evit ar re-ma, ar C'houarnamant, pa vezint deuet da 65 vloaz achu, a roio 60 lur ar bloaz da greski o fansion, gant m'o devezo roet o lod da nebeuta epad tregont vloaz ; pe gentoc'h, gant m'o devezo roet da nebeuta talvoudegez tregont bloaveziad, rag ma chomont dilabour eur pennad bennag, a c'hellont rei amploc'h bep bloaz evit beza sur d'en em dapa atao.

Ar re n'o dezo ket roet tregont bloaveziad, ar C'houarnamant ne roio d'ezo d'o 65 vloaz nemed talvoudegez 6 real evit peb hini euz ar bloaveziou m'o devezo paet. Evelse, setu aze eul labourer ha n'en deuz paet nemed 28 vloaz. Ar C'houarnamant, el leac'h rei d'ezan 60 lur ar bloaz da astenn e bansion, ne raio nemed 42 lur.

Talvouduz eo 'ta rei 30 bloaveziad da nebeuta. Talvoudusoc'h eo c'hoaz rei bep bloaz azaleg ar bloaz-ma beteg an 65 vloaz, rag ar bern a gresko atao. Evelse eul labourer hag en d'euz brema 12 vloaz, hag a roio bep bloaz, a resevo bep bloaz goude e 65 vloaz, 402 lur mar d'eo paotr, 325 lur mar d'eo merc'h. Unan all, 20 vloaz brema, oc'h ober ar memez tra, a resevo d'e 65 vloaz, 330 lur ar bloaz mar d'eo paotr, 256 lur mar d'eo merc'h. Hag evelse en eur ziskenn ervez an oad m'hen deuz brema al labourer.

Mez ententomp mad. Ne vo roet ker braz pansion nemed d'ar re a gonsanto lezel evit atao e kef an Assurans ar gwennien roet gantan. Ar re a zivizo e ve restalet ar gwenneien-ze d'ezo o unan d'o 65 vloaz, pe d'o heritourien ma varvont araog o 65 vloaz, ar re-ze o dezo bihanoc'h pansion, evel just. Ha c'hoaz ne vo restalet d'ezo nemed an arc'hant roet ganto. Ar gwenneien roet gant o mestr a jomo er c'hef.

Brema, an neb a garo a c'hello ive kaout e bansion d'e 55 vloaz, mez kalz e ve disteroc'h.

Al labourerien vac'hagnet pe deuet da veza infirm, a c'hello he c'haout da bep oad. Pansion ar re-ma a zavo d'an uhella da 360 lur ar bloaz.

Brema, c'houi a c'houlenno diganen : Ha ma teu din ar maro araog va 65 vloaz ? Neuze e vo restalet d'oc'h heritourien, ar gwenneien ho pezo paet, gant m'o pezo divizet kement-se. Ma n'ho peuz ket divizet e chomint er c'hef.

Ouspen, ma chom var o lerc'h eun intanvez heb bugale yaouankoc'h eged 16 vloaz, e vo roet d'ezi, 50 lur ar miz epad tri miz.

Ma chom ganti eur c'hrouadur yaouankoc'h eged 16 vloaz, 50 lur ar miz epad pevar miz.

Ma chom ganti 2 grouadur, 50 lur ar miz epad 5 miz.

Ma chom ganti 3 grouadur pe ouспен, 50 lur ar miz epad 6 miz.

Mez arabad ankounac'hât : ar sikouriou-ze ne vint roet nemed gant m'ho pezo paet da nebeuta 3 lodenn var 5 euz ar gwenneien a dleac'h rei evit prena ho pansion. Evelse, ma varvit pemp bloaz goude ma kommanso al lezenn, ho kreg hag ho pugale n'o dezo netra var ho lerc'h, nemed paet ho pefe da nebeuta evit tri bloaz.

(Kenavo ar c'henta).

Yvon.

Eun dro er Spagn

Kalz Spagnoled a weler breman o redet en hor bro : lod o prena kezeg, lod o werza oranvez ha traou all.

Petra eo ar Spagn ? An holl n'o deuz ket amzer da vont da welet. Abalamour da ze ez euz bet sonjet e raffe plijadur da lennerien *Feiz ha Breiz* klevet unan a zo bet er vro-ze o tisleuga dezo e berr gomzou ar pez en deuz gwelet.

O nevez distrei eman ac'hano ha pemzek dervez leun en deuz tremenet er vro. Rak-se en deuz bet amzer da welet meur a dra.

Ar Spagn a zo er c'hresdeiz d'ar Frans. Etre an diou vro eman menezioù Pyrene, o deuz ouспен tri mil metr uhelder e meur a leac'h, hag ar re o deuz ouспен 2,500 metr a zo goloet a erc'h en hanv hag er goanv. Pa dostaont ouz ar c'huz-eol o tont varzu mor an Atlantik, menezioù Pyrene n'int ket mui ken uhel hag a zirak Lourd, mes dont a reont evelato betek ar mor, da c'hlebia ennan o zreid.

Da vont d'ar Spagn euz Breiz-Izel, ez ear dre an hent a gas da Lourd, betek Dax. Eno e leac'h trei da vont varzu Pau ha Lourd, e ranker mont var eun betek Bayonn hag Hendaye. Hendaye a zo eur gerig vihan, an diveza araok en em gaout er Spagn. Kerkent ha ma vez kuiteat Hendaye, ec'h en em gaver var ar ster Bidasoa. E kreiz ar pont eman ar merk a zisparti ar Frans diouz ar Spagn. Emaomp er Spagn. Ne ve ket lavaret : an heol a zo o lugerni evel er Frans, ar gwez, ar geot a zo henvel ; ar memez laboused a zo o nijal en ear hag o kana e kreiz ar bodennou hag eb goulen-kounje e zeont euz ar Frans d'ar Spagn hag euz ar Spagn d'ar Frans ; evito ne zeuz kem ebet etre an diou vro. Evit an dud, avad, ez eus. Setu ni breman en eur vro all : n'he deuz nag ar memez iez, nag ar memez kaloun hag ar Frans, nag ar memez soudarded, nag ar memez gouarnamant, nag ive, siouaz ! ar memez hentchoù houarn. Setu ni en em gavet e kear Irun. An holl a rank disken, digeri o valizennou hag o diskouez d'an douanier, gant aoun na vije gant unan bennag mar-

c'hadourez hag a vije da baea ar gwir evito. Red eo ive pignat breman e bagoniou ar Spagn, rag tren ar Frans ne za ket larkoc'h eget Irun. Kerse e vezo ganeomp, rag braoc'h eun tam mad eo bagoniou ar Frans eget re ar Spagn. Evelato, arabat eo en em glem re, tren ar Spagn n'eo ket dizoare, hag a nebeudou ar Spagnoled a deuo da gaeraat o bagoniou, da ober anezo henvel ouz re ar Frans. Ne c'hellont ket, avad, da vihana el loden vrasa euz ar vro, lakaat an tren da vont ker buan hag er Frans. Rag ar railloù a zo kalz pelloc'h an eil dioc'h egile eget ganeomp-ni, abalamour d'ar menezioù a zo o c'holo an darn vrasa euz ar Spagn ; o veza m'eo pelloc'h ar railloù an eil dioc'h egile, an tren a zalc'h startoc'h varno, mes ive e rank mont goustatoc'h. Emaomp en hent varzu ar c'hresdeiz, gwelet a reomp c'hoaz douar Franz, mes bremaik ne c'hellimp ket mui hen ober.

San-Sebastian. — Eur pennadik amzer hebken en hent houarn hag em'aomp en em gavet en eur gear vraz ha koant, San-Sebastian, 30,000 den enni. Ar gear-man a zo e kichen ar mor hag he deuz eur porzik hag eun aod kaer kenan, dem hevel ouz eur grogen vraz (*concha*) : lavaret e vije eo ar porz eul lenn vraz, rag a bep tu ez euz nemed diou ganol voan evit ar mor da vont ha da zont ; euz tu ar mor, e kreiz an diou ganol-ze, ez euz eun enezen vihan a zo evel o stanka ouz kounnar ar mor braz. O veza m'eo goudouret an aod gant ar menezioù, an treaz hag ar mor ne vezont ket pell o tomma. N'emaomp c'hoaz nemed er 16 a viz ebrel ha koulskoude e vije gellet mont da neun er mor. Kalz tud a deu bep bloaz da Zan-Sebastian da neun. Roue ar Spagn en deuz eno eur palez hag a dremen ennan kalz amzer.

Ilizou kaer a zo e San-Sebastian, hag ar pez a zo gwelloc'h, eleiz a dud a zo o tarempredi anezo. Ar Jesuisted o deuz eur chapel e kreiz kear, hag a vez lavaret an offeren enni bep anter-heur ; ato e vez leun a dud. Dor ar chapel-ze a sko var ar ru ; ledan kenan eo ha kalz tud a c'hell mont ha dont dreizi er memez amzer ; pa vez sarret, ar chapel a zo klozet mad ha ne c'heller ket mont enni. « Ne weloc'h ket, a lavaraz d'in eun den euz San-Sebastian, ne weloc'h ket pegen teo eo ar c'holoen houarn a zo var an or-ze? » — « Sell ta, a liviriz, gwir eo ; ha

perak kement-se? » — « Perag, perag? Aman emamp er Spagn, hag ar goad a zav buhan da benn ar Spagnoled. Breman int reiz ; ar Jesuisted a zo karet, leun o chapel a dud epad an deiz. Mes evit an distera tra e c'hell sevel eun tam freuz, hag evel a c'houzoc'h, an dud fall a ia ato d'en em gemeret da genta ouz ar Jesuisted, ar pezh a ziskouez mad eo ar re-man mignoned Doue ha nan mignoned an diaoul, rag anez ne vije ket kement a gasoni outo. Ma vije freuz, ne vije nemed sarra an or vraz a zo aze var ar chapel, ha gant kanoliou ebken e c'helfet dont abenn anezi. Kaz skotet en deuz aoun rak dour ien. Ar Jesuisted o deuz bet aliez awoalc'h da c'houzanv aberz an dud fall evit gouzout breman penaoz miret outo da ober kement taol kriz a c'hoanteont. »

Gwelet hon deuz ive e San-Sebastian eur skol Frered euz ar re gaera. Ar Frered a zo euz urz Sant-Ian-Vadezour-la-Salle. An darn vuia anezo a zo euz ar Frans ; meur a hini a zo bet harluet gwechall gant Combes, an den kriz. Sionaz ! daoust hag ar Spagn he deuz avi ouz ar pezh zo bet great er Frans ? Lavaret e vije, rag setu emamp ive o klask trabaz ouz ar relijiused, ha marteze ar re-man, harluet euz ar Frans, a ranko ive tec'hed euz ar Spagn. Paourkeaz Spagnoled ! Grit evel ar Frans pa raio mad, mes pa raio fall, na dit ket d'he heul.

En hent varzu Burgos. — D'ar 17 a viz ebrel emamp en hent houarn evit mont betek Burgos. Vardro San-Sebastian ar vro a zo kaer, pinvidik. Breman ec'h en em gavomp e kreiz ar menezioù. Keit ha ma c'heller gwelet, menezioù ha menezioù ato ; var lod, ar re uhela, e zeuz erc'h, var ar re all ne zeuz aliez netra ; nan netra, na gwez, na brug, na kinv, mes mein ha mein noaz. Kaer eo ar vro da welet, ma kirit, rag e kreiz ar menezioù e zeuz izelennou doun, moan, eur voazennik dour o tiskenn enno hag a ra trouz o ruill var ar vein. An izelennou-ze o deuz aliez ouspen 100 metr dounder ; ma zaffe an tren divar ar raillou, e vije flastred holl ha ni ive. Avechou e zeomp dindan an douar : 12 tunnel zo da dreuzi araok en em gaout e Burgos. Breman e welan perag soudarded Napoleon kenta o deuz bet kement da c'houzanv er Spagn. Napoleon a deuz a benn euz holl rouantelezioù an Europ nemed teir : Bro-Zaoz, abalamour

d'ar mor ; ar Russi, abalamour d'ar ienien ; ar Spagn, abalamour d'ar menezioù.

Ar Spagnoled en em guze en o menezioù hag a goueze var zoudarded Frans pa ne vezent ket var c'hed, ha kalz euz hor c'henvroiz a oue lazeta er Spagn. Kalz armeou a oue ranket da gas di ; ar vro a oue lakeat dindan galloud ar Frans epad eur pennadig, mes eur pennadig hebken ; ar Spagnoled a en em zave bep mare a eneb ar Fransisien ha red e oue o lezel e peoc'h.

Tremen a reomp dre gear Vittoria. Aman er bloaz 1813 ar Fransisien a oue trec'hed gant arme ar Spagn, Bro-Zaoz hag ar Portugal ; an arme-ze a ioa en he fenn Wellington, jeneral Saoz, an hini a roaz divezatoc'h lam da Napoleon var dachen Waterloo.

Burgos. — Setu ni e Burgos, eur gear a 30.000 den. Kirri zo er gar da gas ac'hanomp betek an ti e leac'h ma vezo hor lojeiz. Ar ruiou zo displean, brallet ha divrallet omp, evelato ec'h en em gavomp heb droug ebet. An ti a zo braz ha koant, krampeier kaer zo ennan. Mad eo. Koan a vezo da 8 heur. Deomp, da c'hedal, da welet kear.

Burgos a zo eur gear goz ha brudet euz ar C'hastilh. Klevet ho peuz hano euz Rodrig, ar Cid, eur brezeller dispar, a dremenaz e vuez, a lavar ar Spagnoled, o stourm ouz ar vorianed (Arabed) a ioa deuet da laerez ar Spagn. E Burgos e tiskouezer ti ar Cid ha ti Chimen he wreg hag o bez a zo en ti-kear.

E kichen kear, var eun dorgen uhel e zeuz eur c'hastel, dilezet breman, mes gwechall difennet mad ha diez kenan da gemeret. Er bloaz 1812, ar Fransisien a en em zifennaz eno a eneb ar Zaozon.

Ar pezh a zo a gaera e Burgoz, a galz, eo an iliz-veur, an iliz katedral. Koumanset er bloaz 1221 eo bet peur-c'hreat goude 300 vloaz labour ; ar vein a zo enni a zo mein gwenn, henvel awoalc'h ouz ar marbr. Pa zer enn iliz-se, an daoulagad a jom mantret. Kaer zo sellet, ar pillerou, ar prenestrou, ar staliou, an aoteriou, peb tra zo kaer kenan, great gant micherourien euz an dibab. Braz kenan eo an iliz, uhel ha koant. Ar chalonied, pa en em gavomp, a zo o lavararet ar Gousperou. Pa vezint eat er meaz, e c'hellimp gwelet ar c'heur hag ar staliou. Pebez labour ! Staliou iliz Kastel n'int netra e kichen an

dra-man. Ar c'hoad a zo kizellet en eun doare souezuz : istor an Testamant koz hag an Testamant nevez, istor ar Zent a zo lakeat varno gant ar gilvizien. An aoteriou a zo pinvidik kenan ; e peb leac'h arc'hant, kouevr alaouret. Gouzout a rit eo bet ar Spagn mestrez pell almar var an Amerik, hag ac'hano e zeuz deuet dezi batimanchadou arc'hant hag aour. Rak-se e klever aliez komzou evel ar re-man : « Setu aze eun aoter a zo bet alaouret gant ar c'henta aour deuet euz an Amerik. » E Burgos e zeuz diou noter evelse, unan en iliz-veur, hag eun all en eul leandi.

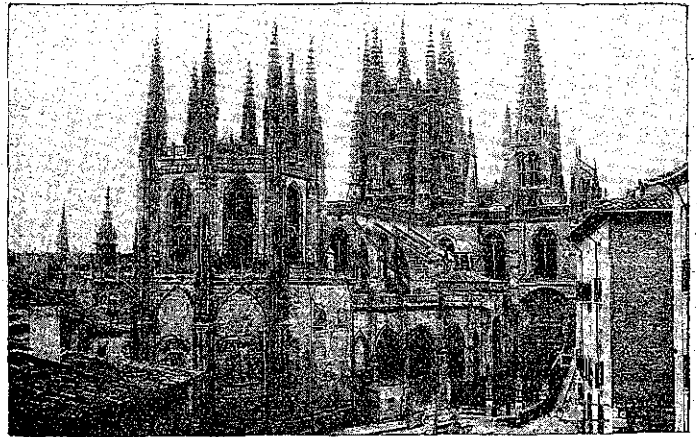
Iliz Burgos a zo braz, mes en dro dezi e zeuz c'hoaz c'houec'h chapel gaer, hag unan anezo braz avoalc'h evit ober eun iliz parrez. Ar chapeliou-ze a zo enno besiou prinsed ha prinsezed e marbr gwen peurliesia.

En eun tu euz an iliz e zeuz eur c'hloastr koant meur-bed hag e kreiz eul liorz. Var ar c'hloastr-ze e tigor dor eur zakreteri a vez dalc'het enni an traou kaera ha talvoudusa euz an iliz-veur. Guelet hon deuz eno eur c'harr arc'hant a vez douget ennan ar Zakramant.

An touriou o deuz 84 metr uhelder hag a zo kaer meur-bed da velet.

Ouspen an iliz-veur e zeuz c'hoaz kalz ilizou all e Burgos.

E kichennik kear omp bet o velet eul leandi hanvet de Las Huelgas. An iliz a zo braz ha kaer ; al leandi a ioa ive gwechall euz ar re binvidika, breman eo dilezet eun tamik. Var mogeriou iliz ar gouent-man eo livet kaer ar c'hrogad o devoue ar Spagnoled ouz ar vorianed e kear Las Navas (1212). Gwelet a rer euz eun tu arme ar gristenien, en o fenn rouaned an Aragon, ar C'hastill hag an Navarr ; var o banielou ema ar groaz hag imaj ar Verchez ; etouez ar zoudarded e weler beleien ha zoken eskibien var varc'h hag eur c'hleze ganto en o dourn ; poulsa reont ar Spagnoled da vont araok, da zailla var ar vorianed villiget. En eun tu all eman ar vorianed var o c'hezek skanv, lijer evel an avel ; skei a reont taoliou kalet, evelato red eo dezo trei kein, ha lezel an treac'h gant ar gristenien. Hag a zirag an daolen-ze e zeuz bet staget a istribill eur baniel gounezet var ar vorianed en dervez-se, da lavaret eo 700 vloaz a zo. Gwechall e Breiz-

TOURIOU ILIZ BURGOS

Izel, an enebourien oa ar Zaozoun, hag e guirionez kalz droug o deuz great deomp en amzeriou tremenet. An oll a lavare en hor bro : « Brezel d'ar Zaozoun treiz ha laer...

Er Spagn an enebourien oa ar vorianed pe Arabed. Ar re-man a deuaz euz an Afrik hag a drec'haz ar Spagnoled. Ar gounid o devoa e Xerez er bloaz 711 a roaz dezo al loden vrasa euz ar Spagn e teujont zoken er Frans, mes Charles Martel a flastraz o fenn dezo e kichen Poitiers, er bloaz 732. Ar roue Charlemagn hag e niz Roland a ieaz d'ober brezel dezo beteg er Spagn.

Brezellerien mad oa an Arabed hag epad tost da 800 vloaz int chomet er Spagn. Evelato ar Spagnoled a zo deuet a benn-d'o c'has d'o bro, d'an Afrik, mes n'eo ket heb poan ; red eo bet dezo dreist holl en em unani stard etrezo hag er bloaz 1492 d'an 2 a viz genver, e oue kemeret gant ar gristenien kear Grenad, ar gear ziveza a jome er Spagn etre daouarn an Arabed.

D'ar meurzh Fask omp eat da welet eur gouent a zo eul leo en tu all da Vurgos, kouent Miraflores, enni relijiused a vez great Chartreuzed anezo. Eun tregont relijiuz benag a zo enni : kaer int da welet gant ho dilhad gwen kann ; diskouez a reont deomp o c'houent, o chapel, ha lojeiz peb manac'h ; peb hini en deuz e di, ennan daou pe dri doul kambr hag e kichen eun tamik liorz. Ne c'hellont ket komz nemed pa deu tud da velet ar gouent, ne

zrebont asamblez nemed pa vez goueliou braz ; hirio, meurs Fask, e teuint d'ar refectouer ; lakeat eo da bep hini e skudel, e dam bara, e dam fromaj, e vuredad win ; da vare ar pred e vezo digaset ar zouben dom hag eun dra bennak all, haricot, pe riz, pe vaccaroni, pe eun dra all bennag ; mes tamm kig ebet morse : difennet eo ar c'hig outo.

Mad, an dud-se, a jom heb drebi kig, a gousk var eur c'holc'hed kaled heb eul linser nag eur pallen, a rapinijen bemdez, an dud-se a zo ruz o fenn, a zo iac'h, laouen, eüruz.

Aoter ar chapel a zo alaouret ive gant aour deuet euz an Amerik. En eur zal vihan e kichen ar chapel e zeuz eur skeuden, skeuden sant Bruno o sellet ouz e grusifi. Lavaret e vije eo beo, hag eur roue euz ar Spagn a lavare divarben skeuden sant Bruno : « Komz a raffe ma ne vije ket bet Chartreuz » da lavaret eo ma ne vije ket bet difennet outan gant reolen an urz.

Euz a gichen kouent Miraflores e vez gwelet menezioù uhel hanvet Fierra de Guaderama ; goloet int a ere'h.

Distrei a reomp adarre beteg Burgos. Tenn eo ato an amzer ; devi ra an avel. N'eo ket souez, Burgos a zo 850 metr uheloc'h eget ar mor, ha divar ar menezioù e teu eun avel krenv ha ien. Evit doare aman e zeuz nao miz goanv ha tri miz anv. En anv e vezer devet gant an heol, er goan gant an avel ien. Ar goanv zo c'hoaz, daoust m'eo hirio ar 18 a ebrel. Ne zeuz na bleun na deliou er gwez. Var an hentchou e zeuz eur bouldren goest da zalla tud. Kloareged ar seminer braz a welomp o vont da bourmen : o zoudadennou du a vezo lakeat gwen gant ar bouldren : n'eo ket brao mont da bourmen dre eun hevelep amzer.

Ni a zo en eur c'har kloz hag a zo evelse goudouret. Eun dro a reomp c'hoaz e Burgos pa zomp distro. Gwelet a reomp skolachou, kasarniou, an ti-kear ha kalz traou all. Eul loden euz kear, al loden nevez, a zo brao, neat — mes eul loden all a zo leun a diez koz, a ruiou moan ha louz. Eno eman lojeiz ar beorien. Nag a beorien ! A strolladou e vezont gwelet o vont hag o tont, oc'h asten o dourn da c'houlouen an aluzen. Avehou e vez truez outo, rak, anat eo, lod anezo o deuz izom, mes lod

all, avad, ne dlefent ket gouenn an aluzen, rak krenv ha iac'h int ; o labourat e c'helfent gounid o bara. Mes petra fell deoc'h ? Gouenn an aluzen a zo eur vicher evel eun all, eur vicher n'eo ket poaniuz, hag e holl kearioù ar Spagn e zeuz eleiz a beorien n'o deuz great morse netra nemed redet da glask an aluzen. O bugale a raio eveldo.

Kalz kirri a zo ive o vont dre ar ruiou e Burgos. Ouz lod e zeuz starnet kezeg, kezeg euz ar re gaera, skanv ha lijer, euz ouen ar c'hezeg Arab ; ouz lod all e zeuz starnet muled. Ar Spagn eo bro ar muled ; ken stank int pe stankoc'h eget ar c'hezeg. Azenned a zo ive aleiz ; lod braz avoalc'h, lod bihan, mes zoken ar re vihan a zo krenv ; lakeat e vez dezo var o c'hein eur bisac'h braz hag e tougont eaz daou c'hant lur hag ouспен. Pa vez marc'had, e weler o tont varzu ar c'hearioù kirri starnet outo kezek, muled, aliez ive ejenned, mes ar pezh a veler dreist oll eo azenned leun an hentchou, ar bisac'h var o c'hein hag avechou ar mestr ive.

Avoalch, evelato, divarben Burgos. Deomp dounoc'h er Spagn ha pa ne vije ken nemed da glask amzer domoc'h. Rag aman eo eur binijen beza. Mont a reomp varzu ar gar ; billeji hon deuz prenet evit ar veach penn da benn, hag evelse ne vezo ket red beza bep tro o prena. Kaout a rea deomp n'hon devoa nemed diskouez hor billed, ha pignat en tren. Mes setu aman eur c'hoari all. Pa en em gavomp er gar, e leverer deomp eo leun an tren ; ne c'hellimp ket pignat ennan. « Penaos, eme-ni, paëet ganeomp hor billeji ha ne c'hellimp ket mont ac'hale ? » Ha ni varzu an tren : « Amzer ! a lavaraz an hini a ioa o tiouall an or ; amzer ! ne c'helloc'h ket tremen ; er Spagn n'eman ket an traou evel er Frans. » — « Anat avoalc'h eo, a lavarjemp, mes n'eo ket gwelloc'h evit-se. » Ha ni nec'het ! Petra d'ober ? Gwelet hon deuz kear mad avoalc'h ; ha marteze an tren kenta a vezo leun adarre. Ganeomp e zoa eur Parizian en doa ar garg d'hon hentcha. Ar Barizianed, evel a ouzoc'h, n'int ket aounik peurlies.

« Me fell d'in, emezan, komz gant mestr ar gar ; buhan digorit d'in ma c'hellin e welet. » Paotr an or a zigoraz hag ar Parizian aben eur pennadik da zistrei en eur fitcha e zivreac'h hag en eur lavaret a vouez uhel :

« Deuit buhan, mestr ar gar a lavar e c'hellomp pignat ». Ne ouzoun ket ha gwir oa pe n'oa ket; mes heb koll amzer e zeomp beteg ar bagoniou hag e kavomp, pep a blas. Kalz tud zo en tren, gwir eo, neuz forz.

Tremen a reomp breman dre eun draonien, eun tamik ster en he c'hreiz; a bep tu e zeuz douar labouret hag evit doare ar vro-man a zo pinvidik; evit c'hoaz ne c'heller ket gouzout petra zo en douar, rag ne zeuz diouanet netra; pa vezo deuet miz mae, miz even, ar vro he devezo eun doare all ha marteze a vezo kaer da velet. Evit breman n'eo ket, rag ne zeuz e pep leac'h neméd douar noaz. Bep an amzer e tremenomp e kichen eur bourkik benag, ennan tiez paour great gant pri ha goloet gant brik diskloz aliez: an iliz parrez, n'eo ket kaeroc'h eget an tiez. Pebez bro baour! Penaos e c'heller beva aman?

An tren a ia buhan breman, rag plean eo an hent hag eun, dre ma tiskennomp varzu ar c'hresdeiz, e teu ar vro da gaeraat! Setu aman Valladolid, eur gear a 60.000 den, hag en dro dezi douar mad kenan a zoug ed, fa, gvez rezin hag a bep seurt traou.

Dont a ra an noz. En tren e chomimp beteg unek heur hanter. Disken a raimp e gar an Escorial ha varc'hoaz e velimp palez an Escorial, unan euz ar palesiou kaera zo er bed. Er wech kenta e komzimp anezan.

I. U.

Son ar Goukoug (evit ar vugale)

DISKAN

solo   tutti   solo   tutti

Kou - kouk kou - kouk, kous-kou - kouk, kous-kou -

tutti   solo   tutti

kouk, kou - kouk kou - kouk kou-kou - to-kou   plouz.

Koukoug — (respout) Koukoug
 Kouskougoug — Kouskougoug
 Koukoug — Koukoug
 (Holl a-unan), Koukou tokou plouz.

Moderato

Kou - kouk, deut an hanv, d'al la - bou-sik da ga-

nand'o-ber   e neiz er we - zen pe var   an dre - zen.

I

Koukoug *deut an hanv*
 D'al labousik da ganan
 D'ober e neiz er vezen
 Pe var an drezen.

II

Koukoug *deut miz maë*
 Kit 'ta potred da vale
 Dre ar park, ar wenojen
 Didok, diarc'hen!

III

Koukoug, *miz Even*
 Kea 'ta Yan da drouc'ha foën
 Da c'hoennat da barkeier
 Leun a louzeier.

IV

Koukoug, *mintin mat*
 Kea da gas da zaout d'ar prat
 Mari-Jannik zo var zao,
 Bet ouz o goro.

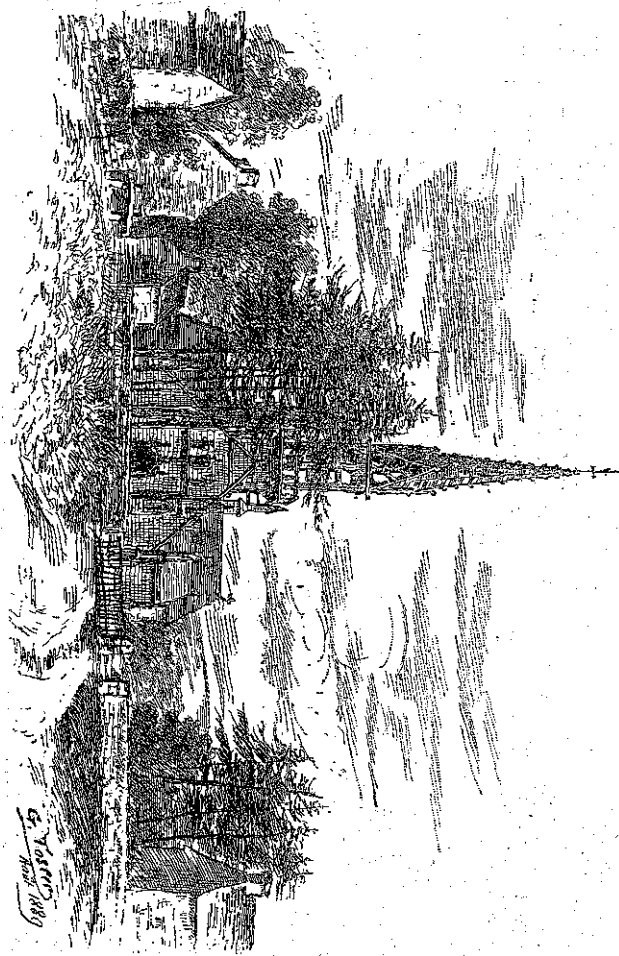
V

Koukoug, *seiz heur eo*
 Kafe dous da Fanchik teo
 Ma zao d'ar skol dioc'htu
 Da-zuna liou dû.

VI

Koukoug, *chomomp peoc'h*
 Awoalac'h 'meuz kanet deoc'h
 Mont a ran da ziskuiza
 Kenavo 'r c'henta

O Rumengol, pell amzer zo
 C'houi eo boked kaëna hor bro
 E Leon, Tregar ha Kerne
 Ganeoc'h e klevet c'houez an neñv.

A. T. 1830

PEDEN DA ITRON VARIA RUMENGOL

Santez Mari, Mamm da Zoue hag hor Mamm muia karet,
 hon tud koz o deus ho kemeret da rouanez ar vro-man, hag evit
 ma vije anavezet ho kalloud, o deus lakeat var ho tál eur
 gurunen aour ha perlez.

Nevezi reomp a greiz kalon al le o deus great en amzer
 gwechall.

Ya ! d'eo'h eo hor c'hoajou doun, hor-meaziou seder, hor me-
 neziou brugok, hor moriou glas : mirit anezo diouz peb droug.

D'eo'h eo an holl Vretoned gwitibunan, korf hag ene ;
 d'eo'h eo ar vugaligou, ar vinored, an emzivaded, an intan-
 vezed, ar zondarded, ar vartoloded, kement hini en deus eur
 boan bennak a gorf, a galon, a spered : mirit anezo diouz peb
 droug.

D'eo'h eo dreist holl hor c'henvroiz a zo var o gwele a varo,
 a dro o sellou karantezus etrezek ennoc'h, hag o deus peb
 fizianz en ho kalloud hag en ho madelez.

*O Gwerc'hez vat Rumengol, Patronez Breiz-Izel,
 Pedit evidomp hizio, ha pa rankimp mervel
 Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretoned
 O deus ho karet, ho kar, hag ho haro bepred.*

Difennour bihan ar Relijion

UNAN ETRE MILIEROU

Ganet e bro Jann d'Arc, ar C'hoar Anna-Maria a yoa a-baoue c'houec'h vloaz e-touez Leanezed Sant-Fransez, e Paris. He labour a yoa beza wardro ar re glanv. Da viz du 1902, ec'h en em lakeas da zisteuler he boued, hep na vije gellet miret. Ne zalc'he na leaz, na dour zoken, ha peder gwech bemdez e taole gwad. Ar medisin a zisklerias he doa eur gouli e diabars he stomok. Red oa, emezan, ober eun « operasion » pe e varvje ar glanvourez gant an naon.

A-raok asanti da gement-se, ar Zuperiorez a zonjas da genta kas al Leanez yaouank da Lourd. Mes d'an derveziou kenta a viz eost e rankas mont e beaj, hag abars mont kuit, ker fall e kavas al Leanez, m'he doa roet urz da zigeri bez Leanezed Sant-Fransez, er vered, evit he douara o kredi e vije tremenet ar glanvourez abars ma tistroje.

Ne varvas ket koulskoude. Deuet an deiz da vont da Lourd, ar Vamm Zuperiorez ne grede ket e tistroje, a lavaras d'ar C'hoar Leon a yea gant an hini glanv : « It, p'eo gwir e ranker mont. Setu ama arc'hant hag ar paperou a zo red evit gellout e bezia el leac'h ma varvo. »

Ar C'hoar Anna-Maria ive a lavare : « Me a zistroio en dro pare, pe ne zistroin ket. »

War eur c'hravas e oe douget betek an hent-houarn ; henvel oa ouz eun den maro. Eur beleg, deuet d'he c'haout a-berz he c'hovesour n'helle ket dont e-unan, a lavaras : « Ne yelo ket betek Lourd ! » E kear Poitiers e kredjot oa maro, kement oa dinerz gant ar gwad he doa taolet. En em gaout a eure koulskoude e Lourd. D'ar zadorn vintin, 20 a viz eost 1904, e oe kaset d'ar pinsin burzudus. A-veac'h soubet en dour yen e reas eur skrijaden, kement a boan he doa : « Va zennit er meaz ! va zennit er meaz ! emezi, emeon o vont da vervel ! » Tennet e oe er meaz, ha raktal ec'h en em lakeas da zisteuler adarre. Dare edo da vervel, ha koulskoude setu div heur

dare da zini ; poent oa mont ganti war dachen ar Rozera evit prosesion ar Zakramant, meulet ra vezo !

* * *

D'an ampoent, eur vaouez gwisket e du a glaske ar glanvourez gant kalz enkre. Ar zuperiorez oa. Klevet he doa peger fall oa bet al leanez e Poitiers, ha ne felle ket d'ezi he lezel da vont d'ar vered hep ambroug anezi. Ne grede ket mont d'an hospital gant aon da glevet kelou he maro. Mont a reas da dachen ar Rozera ; eno oa renket ar re glanv, o c'hedal ar brosesion da zont. Na pebeus eurvad eviti ! Anaout a ra al leanez yaouank e-touez ar re-all. Mes nag e pe stad ! Gourvezet oa war he gravaz, liou ar maro war he dremm !

Aotrou 'n Eskob Verdun a zouge ar Zakramant, meulet ra vezo ! hag hervez ar c'hustum, bennigen a reas anezi gant ar Zakr ; hi avat ne ziskoueze ket e vije buez enni.

Mes d'ar mare ma pigne an Aotrou 'n Eskob an deleviziou evit mont da iliz ar Rozera, e laoskas huanadou a boan ; en em zifreta a ra, he dremm a zo distronket holl, hag o lakaat he dourn war he stomok e lavar meur a wech :

« Kement a zo ennon a strak ; o ! na me 'm eus poan ! »

An dud en em vod endro d'ezi ; sonjal a reer ema echu ganti. Kinnig a reer d'ezi eur banne dour eus feunteun ar Werc'hez ; kemeret a ra eul lomad eur wech, diou wech, d'an drede e chom eur pennadig evel da huvreal, hag an dour ganti en he dourn e lavar : « Me a zo pare ! »

Fellout a ra d'ezi sevel ; ar re he douge a vir outi, o welet an dud a yoa en em vodet a-vernioù endro d'ezi. Douget e oe d'an hospital. Digouezet war dreuzou an nor e tisken eus ar c'hravaz, hag he-unan e vale betek he gwele. Mont a eure d'an daoulin eur pennadig, hag, hep skoazel, den, e sav war he goll'hed, laouen, ar musc'hoarz war he muzellou.

Er Gampr, an dud a gan ar *Magnificat* gant levenez ; holl e fell d'ezo koms outi, mes hi a c'houlen da zebri : « Eur bannac'hig leaz ho pezo ? » a c'houlen ar C'hoar Leon.

— « Nan, nan, roit d'in va meren evel d'ar re-all. »

Ha goude beza bet nao miz o yün hag o fisteuler kement a gemere, e tebr souben, bara ha ragot maout, a zo koulskoude boued pounner zoken d'ar re yac'h.

« Neuze, eme an Ao. Bertrin, ec'h en em gavis er gampr gant Aotrou n Eskob Tarb evit gwelet ar glanvourien. Ne ankounac'hain biken al levenez a bare war dremm ar C'hoar Anna-Maria. Lazar a dlie beza evel-se pa zavas eus ar bez, sentus ouz mouez ar Mestr holl c'halloudek her galve d'ar sklerijen ha d'ar vuez.

Ar C'hoar gez ne gouske mui pell a yoa. En noz warlerc'h e kouskas evel eur bugel, hep divorfila. Diouz ar mintin, pa zigoraz he daoulagad, e kredas da genta he devoa great eun huvre kaer : « Mall em boa, emezi, da welet ha me a c'hellje chom war va zreid. Mes gwir oa, chom a ris. » Ken mat oa pare ma kreskas he fouez a 42 lur e pemp miz, goude ma oa dizro eus Lourd. He liou a zo ker brao ha biskoaz, he nerz a zo deuet d'ezi evel kent; lavaret e ve e gwirionez eun den maro distroet adarre d'ar vuez.

Gloar eta da Intron Varia Lourd!

(*Kannad ar Galon-Zakr*, Gwengolo 1905).

* * *

Ha n'eo ket 'ta, Aotrou Doktor, ez eus a-ze peadra da veza souezet! Hanvit an dra-ze evel ma kerot, me lavar eo eur burzud!

Doue ne c'hell na komz ouz an den nag e glevet

Ar Falz doktor. — Doue ne c'hell na koms ouz an den nag e glevet!

An Difennour bihan. — Ar pezh a livirit a-ze a zo diskiant ha ne c'hell ket beza.

Penaos! an Hini en deuz roet teod d'an den ne c'hellfe ket komz outan! An Hini en deus krouet ar skouarn a vije bouzard! Evelato! n'hoc'h eus taolet evez ebet ouz an diskianterez hoc'h eus distaolet! Gouzout mat a rit koulskoude ne c'hell den roi nemet ar pezh en deus.

Komzou goloet a zo ganeoc'h, Aotrou; n'eus fors, gouzout a ran petra fell d'eoc'h. Lavaret a rit ne wel ket an Ao. Doue, ne glev na ne goms, ne ra netra, n'en deus ket a spered; lavaret a rit ez eo bouzar, mut, dall, ka-

kac'h; ober a rit dioutan eur skeuden goat pe vean, mat da lakaat e-touez an traou koz da viret, ha neuze e teuit prestik goude da lavaret d'eomp: « N'eus Doue ebet! »

Ha me a lavar evelloc'h: « Nan, n'eus Doue ebet hag a vije evel an hini a gomzit anezan bouzar, mut, dall, ha kabac'h! »

Doue avat, ar gwir Doue, an Doue azeulet gant ar Gristenien, an Hini ho pefe c'hoant da lavaret n'eus ket anezan... — O! blasfemit kement ha ma karot!... — ne virot ket outan da veza!

Ne reot morse d'eun den a skiant vat kredi ne c'hell ket Doue koms ouz an den e mil doare. Koms a ra ouz ar goustians, ouz ar galon, ouz ar skouarn zoken pa blij d'ezan; komzet en deuz ouz Adam, ouz ar Yuzevien var ar Sinai, e badiziant H. Z. J.-K., ha war menez Tabor. Koms a ra dre c'hinou ar brofeted, dre Jezuz-Krist e-unan; koms a ra el leac'h ma kar., pa fell d'Ezan, rak ober a c'hell ar pezh a gar.

Hag eo c'houi, denig a spered ber, a deuio da zougen ar zetans a lavar ez eus eun dra bennag en tu-all da c'halloud Doue? C'houi ha ne c'hellit ket zoken ober eur batatezen, n'eus fors pegen dister e ve!

Livirit hag adlivirit an diotach-ze ken alies ha ma karot, morse ne viot kredet gant den skiantek ebet.

A! A! Setu ama!... Kavet am eus!... Gouzanv a reot, Aotrou, klevet ar wirionez?... Mat! evel a gerot, setu hi ama. C'houi a garfe e vije Doue bouzar, mut, dall... evit gellout pec'hi easoc'h a-ze, hep aon da veza gwelet, klevet, gourdrouzet ha barnet... Eno eo ema an dalc'h! Asa, Aotrou, mar karjec'h beza lavaret dioc'htu! — Hogen, Doktor, paotr fin, war ho meno, ho komzou hag ho c'hoantegeziou ne deuint morse a-benn da ober ar pezh a garint eus an Ao. Doue! Kement-se na viro ket outan da welet atao pep tra, ha da goms... pa garo, hag hep goulenn hoc'h asant!

Burzudou an Testamant koz

Ar Falz doktor. — An traou burzudus a zo hano anezou en Testamant koz n'int ket ket c'hoarvezet! Moizez eo en deus roet da gredi d'e bobl...

An Difennour bihan. — Goustat, Aotrou Doktor! —

Mes, a-raok mont larkoc'h, lezit ac'hanon da lavaret d'eoc'h dioc'htu e kavan brao eus ho perz gwelet ec'h anzavit ez euz bet eun den brudet, hanvet Moizez, karget gant Doue da ren e bobl. N'eo ket eas ken nebeut nac'h eun den evel-se. N'eus hini hag a nac'hfe ez eus bet eun Napoleon kenta! Easoc'h eo lavaret ez oa Moizez eun toueller, eur gaouiad! Eno eo ivé, Aotrou, ec'h en em roit da anaout!

Nac'h a rit ar burzudou. Lennit eun tammig uhelloc'h em levr; lavaret em eus daou c'her war ze. A-walc'h eo.

An holl istorierien n'o deus nemet eur vouez evit testenia n'eus bet morse den o tiskriva gwelloc'h an traou eget Moizez. Ha neuze, skriva rea anezo dre ma c'hoarvezent, en eun doare ker reiz, ken dic'hloar, ken freas, ma 'z eus a-ze peadra d'hon lakât da gredi eo gwirion ar pez a lavar.

Testeniou—all a zo koulskoude.

Moizez evel a ouezer a zo bet savet e lez ar roue Pharaon, roue an Egypt. N'helle ket en em gaout kaëroc'h evit gwelet e-unan ar paperou a gomze eus ar grouidigez, eus an dour-beuz, paperou chomet warlerc'h ar re goz. Ha neuze, buez an den a yoa ken hir d'an ampoent ma 'z oa a-walc'h evitan gellout tizout pemp remzi uhelloc'h evit sevel betek Adam. — Hag evel ma 'z oa nebeut a skridou d'ar poent-se e-touez an dud, ar re a felle d'ezo anaout an amzer goz a glaske, a c'houlenne digant ar re gosa ar pez a ouient, hag evel-se e teuënt da c'houzout o-unan.

Poulzet gant spered Doue, goude beza dastumet kement en doa gelllet kaout, marteze ive zoken ebro ar Yudevien, Moizez a skrivas levr ar C'heneliez (1). — En amzer-ze, Aotrou, e ouiet skriva, pe e plijo ze d'eoc'h, pe ne ray ket, ha skriva zoken estreget war vein. En eleвриou, Moizez a skrive traou anavezet gant e genvroiz; ar re-ma o divije great gaouiad anezan ma vije eat enep ar wirionez; seulvuannoc'h e vijent en em zavet enep d'ezan dre ma 'z oa kentoc'h kalet er skridou-ze e kenver tud e vro hag e wad, ar Yuzevien, tud kizidik koulskoude ha leun a fougé gant ho amzeriou kenta. Mat, e leac'h en em zével

(1) Genèse.

enep d'ezan, eo hen dibaba da vestr an hini a reont, hag e talc'hont d'ezan betek e varo.

Goude beza skrivet ar pez a yoa tremenet betek e amzer, Moizez a gendalc'h da skriva a zervez da zervez ar pez a c'hoarvez gant pobl Izrael o tec'het eus an Egypt, traou burzudus ar Sinai, an daou-ugent bloavez tremenet er gouelec'h (1). Da biou e root da gredi e lavare gevier er pez a skrive, p'e gwir e skridou a yoa anavezet gant holl dud ar bobl? — Mar n'en divije ket lavaret ar wirionez, ar bobl hag a wele an traou kouls ha Moizez en divije kaset anezan da stoupa gant eur bern komzou c'hoero ha kasaüs.

Ha n'ho pije-c'houi ket great ive evel-se?

Doue a goms war menez Sinai, dirak eur milion a dud bodet en dro d'ar menez, e kreiz tan al luc'hed ha trouz an tarsiou kurun. An dud-se o doa diskouarn da glevet ha daoulagad evit gwelet. Gwelet ha klevet o deuz eta, nan eun « tan artificis » tennet gant Moizez evit sponta 'r bobl ha gellout rei goude da gredi d'an dud ar pez a garje. Nan, Aotrou, an « taniou artificis », ar pouldr evit kanoliou hag ar fonograf n'oant ket bet kavet c'hoaz evit derc'hel leac'h ar vouez, al luc'hed hag an tarsiou kurun!!! Ha neuze, n'eus fors penaos, ne vije ket bet gelllet kuzat ar wirionez ouz eur milion a dud. Er memes doare, n'en divije ket gelllet marvat roi da gredi d'ar bobl tud-se e tebrent bep mintin ar man, epad daou-ugent vloaz, m'ar n'o divije debret netra... Hag ar memes tra c'hoaz evit al laboused rosted a gonezas ken niverus epad tri dervez ma 'z oant fastet ganto!!!

Ne reot da zen ebed morse kredi an dra-ze; ar Yuzevien n'int ket tud sot, her gouzout a reomp mat sur; n'int ket ken eas-se da drella, ha ne daper ket anezo gant komzou flour. Ac'hanta, o zadou a yoa eveldo. — Ha neuze, red e vije neuze lavaret o doa an holl dud-se kollet o fenn (eur milion a yoa anezo: eun toullad brao!) epad daou-ugent vloaz.

Moizez eta n'en deus skrivet nemet ar wirionez. Ar re o deus skrivet ar Skritur Zakr war e lerc'h o deus great evel dan. Ha neuze, sellit, goulennit digant ar

(1) Désert.

Yuzevien ; bez' o deus c'hoaz al levriou-ze evel ma 'z int bet skrivet da genta, nemet unan bennak n'oa ket bet skrivet nemet unan eus pep hini anezo hag a zo bet kollet gant an Arc'h santel. Gwaz aze ! rak taolet o divije hep mar eur bann sklerijen muioc'h war amzeriou kenta ar bed. Piou oar hag hen ne vezo ket kavet eun dervez o toulla e bro an Asi, an Arc'h santel ha ganti al levriou kollet ? A-dalek neuze marteze eo e teui ar Yuzevien da gredi e Jezuz-Krist.

Ar burzudou hag an holl draou souezus a zo hano anezo er Skritur-Zakr a zo bet skrivet abalamour ma 'z oant souezus, evel en hon amzer ne lakaer en istor hag er c'hazetennou zoken nemet an traou brasa.

GL. AR PRAT.

Traou pennaouet Aman hag a hont

Laou baour, eun den piz mar deus unan, a c'hourdrouze e wreg abalamour ma kave d'ezan e oa re vrokus e kenver ar beorien : « Follentez eo d'eoc'h, emezan, mont da rei kement » all d'an truilhou-ze. »

— « Oh ! mat, eme ar wreg, dienkreze e c'hellit beza, rak » ar follentez-ze n'eo ket spegus. »

* * *

Eun dervez, eun doktor a skandale Job al Lounker.

— « Diouallit, emezan, ar gwin ardant a lakaio ac'hanoc'h » da goll ho pean... Koll a reoc'h ho memor... P'ho pezo her » c'hallet da vad, c'houi ho pezo sonj eus ar pezo a lavaran » d'eoc'h breman. »

* * *

E Frans, bep bloaz e tebrer evit 1.750 million a vara. ec'h ever evit 2.5000 million a evachou a bep seurt, hag ec'h impijer evit 500 million a vutun ; pe mar d'eo gwell ganeoc'h, ouz seiz realad vara a zebromp, an eil dre egile, ez a ganeomp dek realad evaj ha dek gwennegad vutun.

* * *

Eun intron a deuas eun dervez da gaout an Tad Monsabre, p'edo varnez pignat er gador hag a zisplegas dirazan ar pezo a rea he nec'hamant : sellet he devoa en derc'hent en he mellezour gant muioc'h a blijadur eget kustum ha kavet he devoa e oa eur vaouez vrac ..

— Oh ! mat, eme an Tad, bezit dienkreze var an dra-ze : en em drompla n'eo ket pec'hi eo.

* * *

Breman ez euz eur pennad, eur zaouz, e hano James Day a ioa eat d'ar park gant e dad. Edont o daou, var o azez oc'h ober eur c'horniad, pa weljont eul louarn, o vale var e zresik, eted eur c'haë ; chom a rejont sioula ma c'helljont en aoun d'e spounna, hag e weljont anezan o testum pisa ma c'helle ar gloan a ioa chomet eus a zilerc'h an denved ouz drez ha spern an hent.

P'en devoue destumet eur guchennik vrac, e tiskennas, var e benn a dre, e dour ar ster a rede e kichen hag ez eas ennan ken na welet mui nemed beg e fri hag ar bloue gloan a vire etre e zent.

— Goude beza chomet en doare ze eur pennadik bihan e laoskas ar gloan da vont gant an dour hag o veza graet eul lamm eur meaz eus ar ster e redas da zec'ha e zaë etrezek ar c'hoat tosta.

James Day hag e dad souezet maro o welet kement all, a gemeraz eur goaden hir da dapa ar bloue gloan ha pa grogjont ennan e weljont e oa du gant ar c'hoenn : al louarn en devoa kavet en doare ze, an tu d'en em zizober eus al loened kasaüs a glaske beva divar e goust.

Meur a hini a c'hellfe ober evel dan, hag a en em gafe kalz yac'hoc'h.

PER HA PAOL.

Kanaouen ar Paotr Saout

Allegretto

(Var don ar pried karantezus).

Me am euz bet eur ves-tre-zik
 Mi-gnon Fanch Me am euz bet eur ves-tre-zik
 a ga-ren 'greiz va c'ha-lo-nik Mi-gnon Fanch a
 ga-ren 'greiz va c'ha-lo-nik.

I
 Me am euz bet eur vestrezik
 Mignon Fanch
 Me am euz bet eur vestrezik
 A garen 'greiz va c'halonik
 Mignon Fanch
 A garen 'greiz va c'halonik.

II
 Koant koant e oa evel eun el
 Ha dous evel eun durzunel.

III
 Pa 'z ean da vesa er prajou
 Ec'h en em welemp gwechennou.

IV
 Eun deiz siouaz ! ha me monet
 Da di he zad 'vit he gwelet.

V
 Ha ioa en ti : mez ar potr koz
 En em lakáz da vala groz :

VI
 « Tanfoult biken eur mesaer
 » Ne deuyo aman da vab-kaer.

VII
 [da zaout
 » Kea prim 'ta, potr da glask
 » Pe va botez a ia d'az kaout. »

VIII
 Monik en devoue truez ouzin :
 He mam nereza nemet c'hoarzin !

IX
 Ha me d'ar red dre an hentchou
 Ken na venniz koll va bragou.

X
 Abaoue m'euz ket kalz a c'hoant
 Da vont da welet Monik koant.

XI
 [c'hoaz
 Goulskoude, 'meuz sonj dizrei
 Pa vezin et da vevel braz.

XII
 Neuze vin digemeret mad
 [zad.
 Gant Monik, he mam hag he
 LAOUIK.

LES

Fêtes civiles du Dimanche et la Franc-Maçonnerie

De la *Semaine Religieuse* de Troyes :
 Tout le monde est frappé de la multiplication des fêtes qui, chaque dimanche, arrachent les ouvriers aux offices et les détournent de l'église.

Concours de gymnastique, courses de bicyclette, exercices de tir, tous les sports imaginables disputent, dès le matin, les enfants et les adultes aux cérémonies religieuses.

Depuis longtemps nous soupçonnions la Franc-Maçonnerie d'être l'instigatrice de ces profanations systématiques. Or, voici que dans la Revue *la Franc-Maçonnerie démasquée*, nous trouvons un document de la plus haute importance. Que nos lecteurs veuillent bien lire et méditer le passage suivant :

Arrivons aux voies et moyens pratiques. Le premier procédé qui se présente à l'esprit c'est de faire agir directement la Loge, de multiplier, sous le nom de fêtes civiles, des espèces de « tenues blanches », sous les auspices de la Loge. Nous croyons qu'il présenterait plus d'inconvénients que d'avantages.

Dans la plupart des cas, nos Loges trouveront préférable de ne pas présider elles-mêmes et officiellement à l'organisation des fêtes civiles. Leur initiative donnerait prétexte à des diatribes cléricales dont l'effet serait d'ôter à la fête civile son caractère.

Ce caractère en effet, si nous avons réussi dans la première partie à nous faire comprendre, n'est pas un caractère de polémique et de bataille. Ce n'est pas en montrant le poing à l'Eglise, c'est en la VIDANT, EN ATTIRANT LES GENS AILLEURS, que les organisateurs de

fêtes civiles réussirent. Si les fêtes civiles étaient l'occasion de furibondes attaques et de véhémentes ripostes, les gens timorés, neutres, paisibles, effrayés de ce tintamarre, et comme Panurge, craignant naturellement les coups, resteraient chez eux.

L'initiative des Loges s'exercera, selon nous, de la manière la plus efficace en suscitant autour d'elles des Sociétés pour l'organisation des fêtes artistiques et de conférences éducatives, qui obtiendront, sans difficulté la disposition de salles d'école ou de mairie, là où il paraîtra préférable de les adopter comme lieux de conférence, ou de salles de restaurant dans le cas contraire.

Il serait extrêmement désirable que, dans chaque chef-lieu d'arrondissement, une Société de ce genre existât, avec des correspondants individuels ou des *sous-groupes affiliés* dans de grosses communes de l'arrondissement.

Nous sommes maintenant fixés. C'est la Loge locale qui, par l'intermédiaire d'affiliés obscurs, organise les fêtes civiles, les conférences, les concours et toutes les distractions destinées à vider nos églises. Maintenant que le doute n'est plus permis, quelle conduite devons-nous tenir ?

Notre devoir est tout tracé. En premier lieu, il faut que la presse catholique donne le plus de publicité possible au document que nous venons de reproduire afin de signaler aux fidèles peu défiants le but secret que poursuivent les Loges en multipliant les fêtes civiles.

En second lieu, les groupements catholiques, sociétés de gymnastique, sociétés musicales, etc., doivent se tenir à l'écart des concours et refuser de participer à toute réjouissance qui met obstacle à la sanctification du dimanche.

Paner ar Marvailhou

Eur gentel vrao

Epad vakans an eost Job Kemener hag e vamm a veache dre Vro-C'hall. E skolach Kastel edo oc'h ober e studi da vont da veleg. Evel m'oa skuis e benn gant al labour, an intron Kemener a implije deizioù kaer an hanv o vale he mab du-ma du-hont, da ziskouez d'ezan traou iskiz ar c'heariou bras.

Digouezet oant e Chagny da zeiz gwener, da vintin. Goude beza ket en oferen, ar vamm hag ar mab a yeas da breja d'ar « gar ». Tud a yoa leiz ar zal. Hon daou bourmener a deuas koulskoude a-benn da gaout plasou, dres e kreiz.

Eur mevel a ziredas kerkent daveto :

— Biftek gant avalou, filet, pe kostezennou ? Pe seurt a vezo digaset deoc'h ?

— Asa paotr kez, a lavaras Job d'ezan, ar gwener a zo hizio.

— Ni zebro boued vijel, a lavaras ive ar vamm.

Nag a dud o divije great evel ar re-all gant aon da veza gwapaet ! Arabat e vezo da hini ebet eus a gement a lenno kement-ma kaout mez morse oc'h anzav dirak an holl ar pezh eo e goueled e galon : Kristen ha Breizad !

Oc'h an holl daolioù e tebred kig ; lod a anaie lezen an Iliz, lod-all, siouaz ! n'he anaient ket.

Komzou Job Kemener : Ar gwener a zo hizio ! o doa distonet evel eun taol kleron er c'houstiansou tenvalla.

— Petra 'ta zo a-nevez gant ar gwener ? a c'houlennas eur marc'hadour kov teo digant ar bourc'hiz ken teo-all a yoa amezeg d'ezan. Gellout a rea beza ankounac'haet mar en doa gouezet morse ne dle ket beza gwelet kig da wener war daol eur c'hristen.

— Ar c'hig rost, evit doare, eme an amezeg, na blij ket d'an holl da wener. Hag e lavare an dra-ze gant eun ton gwapaüs !

Kement hini a yoa eno a dapas a-nebeudou ar mousc'hoarz faeüs, ha dizale e kavchont zoken eur gomz difeson ha direspert bennak da deuler d'ar paotr yaouank

hardis a-walc'h evit anzav ken uhel e feiz dirak an holl. Gwir eo, ar gentel en doa roet a yoa eur rebech evit meur a hini eus ar vourc'hisien-ze.

Bep gwech ma tistage unan e deodad flemmus, Job a c'hoarze leiz e c'hinou, ha kement-se a lakae nec'het ar wapaerien hep koulskoude ober d'ezo tevel.

Erfin, skuiz o klevet kement a farserez yud enep e feiz, ar paotr a lavaras eur gomz bennak e pleg skouarn e vamm, hag o veza bet he asant, ec'h hopas :

— Hep, mevel, eur biftek evit pevar, mar plij, hag hep avalou ; n'em eus ket ezom avalou !

Ar vourc'hisien a davas hag a reas meur a zell korn. Nec'het oant. Ha petra rea d'ar mec'hieg dont brema da c'houlen biftek, goude beza goulennet boued vijel ? E gwirionez, eun dra nevez bennak a yea da dremen.

Ar mevel e-unan ne c'houie petra da zonzal, hag a jome eno rampet, digor frank e c'hinou gantan. Ha Job da lavaret adarre :

— Eur biftek evit pevar !... mar na ra ket ze diez d'eoc'h !

An holl lagadou a yoa o para war ar skolaer. Ar biftek a denaz, ha Job a reas gantan kement a damm hag a lavar-treuz en doa klevet enep e feiz.

Gervel a reas eur c'hi a yoa eno e kichen e vestr, puchet war e-zaou droad adrenv, o c'hedal e damm :

— D'it-te, kamalad, emezan o roi an tamm kenta d'ar c'hi ; ar gwener a zo eun dervez evel ar re-all !

Chik hiniennou a deuaz da veza gwall hir.

— Del, emezan eun eil gwech, pak adarre ! Diskiant ma 'z out, daoust ha fallo'h eo ar c'hig da wener eget d'ar zil ?

Krosmol a zave etouez ar vourc'hisien.

— Ar beg moan-ze a zo oc'h ober gwap ac'hanomp-ni !

Edó an trede tamm e beg fourchetez Job. Ar c'hi a yoa fougennan, e c'hellit kredi ; e ziskouarn sounn war e benn, e lost o fichal, ne zistage ket e zaoulagad diwar ar paotr a yoa ker mat evitan.

— Dioc'h da zaoulagad eo anat out speredet kaer ! Te, marvat, a zo eus da amzer, ha ne rez fors ebet eus ar c'hiziou koz o koueza en o foull ! Debr 'ta !

Pa glevas distrei d'ezan en doare-ze ar c'homzou en doa

lavaret eur pennad araok, perc'hen ar c'hi a zavas ar rusder d'e dal hag a c'halvas e vignon blevek d'e gaout. Hema a zentas raktal, daoust d'ezan d'en em blijout e kompagnunez Job. E lagad a gendalc'has da bara war ar paotr en doa great ker brao d'ezan. Job a gemeras ar pevare tamm, an diveza, hag a zavas anezan d'hen diskouez d'ar c'hi. Meur a vourc'hiz a yoa en em roet da c'hoarzin : peadra a yoa.

— Alo, Loulou ! kemer hema c'hoaz, an diveza eo avat. Mar n'eus da ober evit beza den a zoare nemet dibri kig da wener, te c'hell lavaret gant lorc'h ez out eur c'hristen eus an dibab !

An holl en dro-ma a zirollas da c'hoarzin. An daouarn a strakas en enor d'ar studier kalonek a ouie ker brao-all distroi d'o ferc'hen ar vein o doa taolet en e liorz. Ar re zoken a yoa bet ar muia glazet a lavaras neuze :

— N'eus ket da lavaret, devet omp gantan !

* * *

Ar big laer

E Pariz ez oa eun orfebrer hag a golle bemdez eur braoig bennak a dalvoudegez vras ; ha setu hen o lakat en e benn ober eun enklask evit kaout al laer. Al laer-ze, war e veno, a ranke beza eus an ti, mevel pe blac'h. Da houma ez ajé da genta. Dibab a eure eun dervez gouel, ha war eun digarez bennak e reas d'ar plac'h chom he-unan war-dro an ti. Lakeat en doa araok mont en hent eun toulladig mein a briz war an daol, hag e reas evel p'en dije ankounac'heat anezo. Meur a hini a yoa diank pa zizroas an aotrou d'ar gear. « Sklear eo brema, emezan, va flac'h eo al laer ! » Hag ez eas d'he zamall d'an archerien. Ne badas ket pell ar prosez : ar plac'h kez a oe barnet da veza dibennet... — Evit eun torfed ha n'he doa ket great !!!

Meur a vloavez goude, an orfebrer a welas eun deiz eur big, savet gantan hag a garie kalz, o kemeret eur walen aour gant he beg hag o vont ganti ac'hano d'eur wezen gleuz en em gave demdost d'an ti. Mont a reaz d'he heul, ha pebeus souezen a dapas pa welas eno an holl draou kaer ha pinvidik a yoa bet laeret d'ezan ! N'em eus ket ezom da lavaret pegen glac'haret e oe an orfebrer

dirak an torfed en doa great o lakat barn d'ar maro eur
grouadurez divlamm. Mennout a eure koll e benn. Eun
toullad arc'hant a roas evit ma vije lavaret, da viken eun
oferen ar bloaz evit e blac'h kez.

Arabat barn re vuhan.

KLAODA 'R PRAT.

FURNEZ BREIZ

Eun ti karget a vinored
N'en deuz mignon na kar er bed.

Danvez minored, plouz ed-du
A ia bemdez var ziminu.

Ar madou a deu dre an hent fall
A zo diez meurbed da ziwall.

Bleud an diaoul a ia da vrenn.

Al laeron bihan a vez krouget
Hag ar re vraz ne vezont ket.

Abarz mervel, rei e zanvez
A dosta an den oc'h paourentez.

Daou zra trista zo er bed :
Koll ar gweled hag ar c'herzed.

An hini a zalc'ho an askorn
A ielo ar c'hi da heul e zorn.

Pa gaser ar paour d'an douar,
Kloc'h braz ar barrez zo bouzar.

Rei d'ar paour aluzen aliez
Ne ziverreas biken an danvez.

Bezit mud pa roit ;
Pa roer deoc'h, komzit.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

Pi X (Joseph Sarto) 264^e Pab, ganet e Riese, eskopti Trevis
(Itali), d'an 2 a viz even 1835, hanvet da eskob e Mantou d'an 10 a
viz du 1884, da arc'heskob ha da patriarch e Venis d'ar 15 a viz
even 1893 ha da bab d'ar 4 a viz eost 1903.

Per eo sturier an Iliz, hervez komz hor Zalver
Hag ar Pab a zo hremen en deus galloud sant Per ;
da welet en deus var an holl oaned, da lavaret eo var
an holl gristenien ha var an holl danvadezed, da lavaret
eo var an holl eskibien.

Hen eo eskob an eskibien ha tad an holl gristenien ;
Hen eo Jezuz-Krist var an douar ; Hen eo penn ha kalon
an Iliz.

Ar c'hristen mat eo an hini a zo a unan gant e berson,
gant e eskob, gant ar Pab ha dreizo gant Jezuz-Krist ;
arabad da zen ebed kredi e c'hellfet beza eur gwir gristen
pa ne zenter ket ouz an Iliz, rak an dra-ze ne c'hell ket
beza.

Levenez ha tristidigez Pi X

Gouel Per eo gouel ar Pab, rak ar Pab eo Per. Komzomp eta eun tamm hizio divar benn laouenedigeziou ha tristidigeziou hon Tad Santel.

Ar Pab en deus peadra da veza laouen pa ra eur zell var ar gatholiked, var ar gristenien dianket, var ar bayaned ha var an dud difeiz.

* * *

Pa ra eur zell var ar gatholiked, ar Pab a wel dre holl ar feiz o tihuna. Etouez an dud uhel dre o gouisiegez ez eus muioc'h a relijion breman eget n'eus bet biskoaz. Ar ouisiegez hag ar relijion a zo diou c'hoar hag a en em glev en amzer-man muioc'h eget n'o deus bet great biskoaz. Ne grener ket kement ken oc'h anzav ez oar kristen.

D'an 21 a viz maë, 7,000 den yaouank, en hano 2,300 strollad pôtrede yaouank katholik a gommunie e iliz ar Galon Zakr e Montmartr hag a gane holl a unan ar Gredo hag an *Te Deum* e iliz an Intron Varia e Paris.

Gant goueliou ar Pantekost 1,300 goaz eus a Vourdel a ioa o pedi e Lourd. Da lun an Dreinded 300 goaz eus hon eskopti a yea da dremen eun nozvez wenn da iliz ar Galon Zakr e Montmartr.

Disul diveza 20,000 goaz a gane meuleudiou ar zakramant var leuriou kear Kastel-Paol, hag hizio ouспен 500,000 all, roue ar Spagn en o fenn, a ra ez vras e Madrid ar pez a reat ez vihan e Kastel.

Ar Pab a wel kement-ze hag ar gwel-ze a ra d'e galon tridal.

Gwelet a ra ivez ar garantez kristen o vleunia var an douar. Ar vad a ra an dud dizoue d'o nesa *gant o arc'hant o unan*, ha netra a zo henvel ; ar gatholiked a zo bemdez oc'h astenn o dourn en eun tu pe du d'ar re a gavont en dienez, zoken d'o brasa enebourien : Seul falloc'h e rear d'ezo ha seul kaëroc'h ec'h hadont ar madoberou dre ma 'z eont.

Ar Pab a wel kement-ze hag ar gwel-ze a ra d'e galon tridal.

Gwelet a ra ivez ar zentidigez en e genver o vont var gresk dre ar bed. N'en deus nemed lavaret eur ger hag eus ar Sav-Heol d'ar C'huz-Heol an holl a bleg gant doujanz d'e c'hourc'hemennou. Seulvui e stourm goasoc'h e enebourien outan ha seul-vui ec'h en em vod kalonekoc'h e vugale en dro d'ezan.

Ar Pab a wel kement-ze hag ar gwel-ze a ra d'e galon tridal.

* * *

Pa ra eur zell var ar gristenien dianket, schismatiked ar Sav-Heol hag heretiked ar C'huz-Heol, ar Pab a wel n'eus eur ebéd o seni ha ne vije ket unan bennak anezo o tizrei da di o zad. Hizio ez eus teir zizun, c'houec'h beleg protestant konvertiset a ioa great abostolerien anezo en e japel er Vatikan, hag hirio ez euz eiz dez, e gannad an Aotrou Granito di Belmonte a ioa digemeret e Londres gant ar brasa henor, araok an holl gannaded all diredet di eus rouanteleziou brasa ar bed da ginnig o goure'hemennou da roue ha da rouanez Bro-Zaoz nevez kurunet.

Ar Pab a wel kement-ze hag ar gwel-ze a ra d'e galon tridal.

* * *

A dre kein ar gristenien e wel ar bayaned ; kas a ra beteg enno beleien ampart ha kalet-ouz ar boan ha dreizo hano ha karantez ar gwir Doue a ya beteg ar penn pella eus ar bed ; a villierou eo e teu ar gouezidi, bep bloaz, da c'houlenn ar vadiziant.

Ar Pab a wel kement-ze hag ar gwel-ze a ra d'e galon tridal.

* * *

Hag e kreiz etre ar gristenien hag ar bayaned ar Pab a wel an dud difeiz a zo muioc'h a fuc'h enno ha muioc'h a fistoul ganto eget n'eus bet biskoaz. N'eus nemed eun hano var o zeod, hini penn an Iliz. Na pebez den burzudus eo hennez evelato a zo meneg anezan e peb leac'h ha ne ya e unan da neb leac'h. Diouz ma skoer varnan eo anet pegement a aoun a zo araozan.

Ne skoer ket var roue Bro-Zaoz, penn an Iliz koulskoude evit Protestantad ar vro-ze ; ne skoer ket var

impalaër ar Rusi, penn an Iliz koulskoude evit Schisma-tiked ar vro-ze ; ne skoër ket var beleg bras ar Yuzevien, penn an Iliz koulskoude evit tud ar ouenn-ze. Ar pennou-ilizou-ze a zo lezet en habaskder. Ouz ar Pab hebken eo ema ar gounnar ; hennez eo a garfet da ziskar, abalamour hennez, hag hennez hebken eo Jezuz-Krist var an douar.

Ar Pab a oar kement-ze ; her gwelet a ra, hag ar gwel-ze a ra d'e galon tridal.

* * *

M'en deus ar Pab peadra d'en em laouennât pa daol eur zell var an 250 million a vugale en deus dre ar bed, en deus ivez peadra da veza doaniet, dreist holl pa daol eur zell var hor bro baour, pa wel lezennourien perc'hennet gant an drouk-spered oc'h ober peb tra evit he digristena ; pa wel ar skoliou dizoue, tiez ha ne vefent ket gouzanvet e broiou ar bayaned oc'h ober mez ar rouantelez a hanvet gwechall merc'h hena an Iliz ; pa wel e venec'h hag e leanezed, didrousa ha madelezusa tud a ioa er vro, kaset kuit evel torfetourien vras ; pa wel e veleien, diframmet dre laëronsi o bara diganto ha red d'ezo astenn an dourn d'o farrisioniz, evel peorien ; pa wel e enebourien o tont da veza ker fallakr, ma kredont zoken mont beteg laërez ar madou roët d'an ilizou evit ma vije pedet Doue enno evit an Anaon.

Ar Pab a wel kement-ze hag ar gwel-ze a ra d'e galon ouela en e greiz.

* * *

Gwelet a ra poaniou e vugale, santout a ra e zienez e unan. An dud difeiz, evit terri gwelloc'h a-ze-a gave d'ezo, e c'halloud var an eneoù, a gavas mat breman ez eus anter kant vloaz lemmel digantan e rouantelez ha dont a rejont a benn eus o zaol, daoust peger kalonek oa ar bôtred yaouank a redas eus ar vro-man da glask harpa tron Pi IX.

Abaoue ar Pab a zo e Rom, paour, dilezet ha disme-ganset evel Jezuz-Krist var menez Kalvar. Mes daoust da-ze e pado da virviken ; kreski a raio zoken e c'hloar dre ma kresko e oad ; kreski a raio an niver eus e vugale eus an eil kantved d'egile ; fisianz eta er Pab ha karantez evitan. Nak a vignoned he devez an Iliz pa vez heol aour al liberte o para var he zal ; pa vez great brezel d'ezi, ne

jom var he zro nemed he bugale kalonek ; bezomp eus ar vugale-ze. Karomp ar Pab. Roomp d'ezan e ziner bep bloaz. Ar roue sant Louis var e dremenvan a lavare d'e vab : « Mabig koant, arabad eo d'it morse ankounac'hât ar Pab » e Rom, ha ro d'ezan an dourn en e holl ezommou. »

Ezommou ar Pab a zo ker bras ! Preder a dle kemeret gânt holl ilizou ar bed ; red eo d'ezan kas misionerien dre an holl rouanteleziou ; kaout a rank var e dro kardinaled d'e zikour da c'houarn an Iliz ; skrivanerien da respont d'ar 25,000 lizer a en em gav gantan bemdez, ha gant e Iliz, ha gant tud e di, ha gant an taolennou, ar skeudennou, al levriou hag an holl draou kaër deuet d'ezan eus an amzer goz, hag a vir da ziskouez d'e vugale pa 'z eont d'e welet : nak a zispignou. Mes n'eus na roue, nak impalaër, na prezidant ar Republik ebed er bed, o kaout kement a implij bemdez d'e arc'hant hag en deus ar Pab.

Penaoz e c'hell padout da ober ar pezh a ra ? dre aluzennou e vugale : n'eus netra ker pinvidik hag an aluzen.

En hon amzer e weler meur a dra drist ; mes traou kaer a weler ivez.

Gwelet a rear tud an Iverzon, a varv gant an naoun koulz lavaret ker paour int o ranna o zammik bara gant ar Pab ; gwelet a rear kristenien nevez ar Chin, prenet gant ar gwenneien a roomp da Vreuriez ar Feiz, o kas o diner d'ar Pab, dal m'o deus gellet e anaout ; gwelet a rear morianed an Afrik ha gouezidi broiou yen an anteroz o kas laouen o frof d'ar Pab dal ma klevent hano eus e zienez ; gwelet a rear ar vugale, ar vicherourien, an dud pinvidik, o klask gouzout piou a vije brokusa en e genver.

Roomp hon aluzen d'ar Pab, ha pedomp evitan. Dever bras ar gristenien eo pedi evit o zad. *Oremus pro Pontifice nostro Pio* ; Pedomp evit hon Tad santel Pi X ; *Dominus conservet eum*, ra blijo gant an Aotrou Doue miret anezan d'eomp epad pell hag hir amzer ; *et vivificet eum* ; yec'hed ha nerz d'ezan ; *et beatum faciet eum in terra et non tradat eum in animam inimicorum ejus* ; ra vezo eurus var an douar-man ; ra vezo treac'h d'e enebourien ; ra lakaio gloar an Iliz da skedi dre ar bed holl ; ra deuo a benn da unani an dud gant Doue, etrezo ha ganto o unan. Evelse bezet great. J.-M. PERRER.

Eun dro er Spagn

(KENDALC'H)

Palez an Escurial. — Vardro unnek heur hanter d'ar meurs da noz 18 ebrel edomp e gar an Escurial ha gant eun automobil e ouemp kaset betek an ti ma tliemp loja ennan. Dioc'h ar mintin pa zavomp, omp souezet braz o sellet er meaz euz ar prenestr. Dirag hon daou-lagad e welomp menezioù gouez, terval, erc'h varno c'hoaz. An avel a zo ien, sklaset. « Allo ta, eme-ni, ienoc'h iena bemdez ; kerse eo dioueret ar Frans. E pelec'h, emamp eta ? »

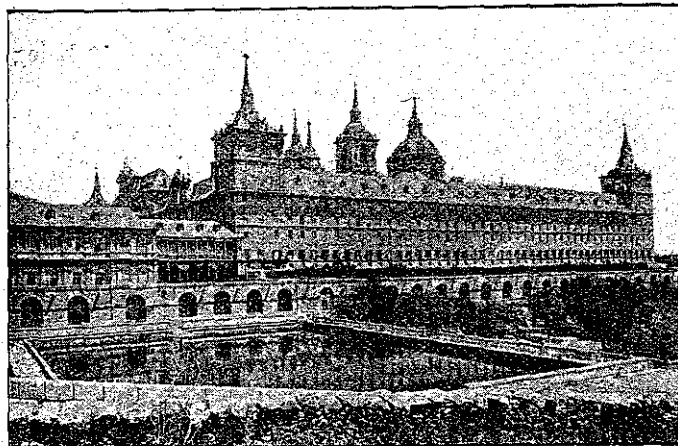
E kear Escurial, 4 pe 5 mil den enni, omp en em gavet, hag aman e teu bemdez eun niver braz a dud euz ar Frans, Bro-Zaoz, an Allemagn, an Amerik zoken evit gwelet ar palez savet gwechall gant ar roue braz Philip II. Er bloaz 1584 e oue lakeat ar mean diveza ennan. Koustet eo bet vardro 17 million, hag en amzer-ze an traou a ioa eun tam mad gwelloc'h marc'had eget breman.

P'edo Philip II oc'h ober brezel er Frans a eneb Francois kenta, e stourmad Sant Quentin, kanolioù ar Spagnoled a zistrujaz, var a leverer, eur chapel savet da zant Lorz, merzer. Ha Philip II, o sonjal en doa great evel eur zakrilaj, a reaz veu da zevel er Spagn eun iliz kaer da zant Lorz e leac'h an hini a ioa bet diskaret er Frans. E-unan e teuz da daoler evez var ar vansounerien, da lakât anezo da labourat stard hag en eun nebeud bloavezioù e oue peure'hreat an iliz hag ar palez. Great int gant mein granit euz ar re galeta, henvel awalc'h ouz ar vein euz hor bro-ni ; ar mogerioù ne zeuz enno nemed mein menadurez hag a zo ledan kenan. Meur a gant vloaz e pado ar palez-man ma ne deu ket eur c'hren douar benag d'hen diskar.

An hini en deuz e welet hebken a c'hell kompren pegen braz eo an Escurial. Peder renkennad tiez a zo ennan : diou o deuz 207 metr hirder, ha diou all 167 metr : e kreiz ar re-ze e zeuz c'hoaz elciz a renkennadoù bihanoc'h. Bez e zeuz 16 porz, 2,673 prenestr, 1,200 dor, 86 skalier hag ar palierou o deuz etrezo oll 160,000 metr hirder.

Eul loden euz ar palez a zo ennan eur skolaj, eul loden all a zo ennan menec'h euz a urz sant Augustin, karget euz ar chapel.

Chapel an Escurial a zo braz mantruz hag uhel. Diazezet eo var bevar billier o deuz 32 metr a dro, hag etre

PALEZ AN ESCURIAL

ar pevar billier-ze an doen a bign var round betek 90 metr. Ar groaz a zo var c'horre a zo 95 metr uheloc'h eget paye an iliz. Evel m'eo savet evit enori sant Lorz, e zeuz bet c'hoant ober ar chapel demhenvel ouz grill ar merzer. Ar pevar billier a zo evel treid ar c'hрил m'oue rostet varnan sant Lorz.

Ar c'heur a zo pinvidik meurbed ; ne zeuz nemed traou alaouret e peb tu, hag a bep tu, e kichen an daol zantel e zeuz diou gador brezeg great gant mein euz ar brasa talvoudegez. En unan euz ar c'hadarioù-ze e pign an avieler da gana an aviel pa vez offeren var gan ; er Spagn, en ilizou braz eman ar c'hiz-se ; er Frans gwechall edo ive ; jube ar Folgoat a dle beza bet graet evit kement-se. Bemdez e vez kanet an offeren en Escurial gant avieler hag abostoler. Kalz offerennoù all a vez lavaret c'hoaz evit roueed ar Spagn, a zo anterret aman hag a gomzimp anezo bremaik.

An dribun a zo e traon ar chapel a zo enni daou ogrou

braz ha staliou eur maread evit ar ganerien. A zirag an dribun, ouz bolz an iliz e weler, livet kaër, an elez, ganto telennou etre o daouarn, ar brofeted, ar verzerien, ar gofesored, ar gwerc'hez, holl o kana meuleudi an Aotrou Doue ; Iliz an douar hag iliz an Nenv unanet evit enori Doue. Gwelet hon deuz eno levriou kan, great ar feuilennou gant ler hag a bouez 88 lur.

Ar zakreteri 29 metr hirder hag 8 a ledander, 40 beleg a c'helfe en em viska assamblez evit lavaret an offeren. En eur penn euz ar zakreteri eo miret an hosti sakr a oue bresset gant ar zoudarded protestant e kear Gorcum er Holland (1525) hag a deuz goad anezi. A zindan ar chapel eman beziou ar roueed maro abaoe m'eo savet palez an Escorial. Ar beziou-ze a zo great gant marbr glazruz a zo renket an eil var c'horre egile. Pa vez maro eur roue, e vez lezet e gorf pemp bloaz en eur gambr vihan araok beza diskennet er bez great evitan. Ar roue Alphons XIII, an hini a zo breman e penn ar Spagn, a zo eno e vez o c'hedal anezan, ha gwell a ze evitan ma sonj aliez er maro, ma lavar aliez en e spered : « Me ive, heb dale marteze, a vezo kaset va c'horf d'an Escorial ha lakeat e kichen re va zadou koz. » Roueed ar Spagn ne deont nemet diou wech d'an Escorial : goude ma vezont hanvet, ha goude ma vezont maro.

Ouspen beziou ar roueed, e weler c'hoaz en Escorial kalz beziou all : beziou ar rouanezed, breudeur ha c'hoarezed ar roueed, beziou ar vugale vihan euz familhou ar roueed : ar beziou-ze a zo e marbr gwen ha var hep hini e zeuz eun ealik e marbr ive.

Eur bez hon deuz gwelet etouez ar re all hag a rankomp lavaret eur ger divar e benn : bez Don Juan d'Autrich : heman a ioa mab da Charles V ha breur da Philip II, nemed n'o doa ket ar memes mam. Kaset e oue gant e vreur, ar roue Philip II, da ober brezel d'an Turked a ioa o voaska kristenien an Europ euz tu ar Zao-Heol. Gant listri Veniz, ar Spagn ha re ar Pab, e kichen Lepant, d'ar 7 a viz here 1571, epad m'edo ar gristenien o pedi Intron Varia ar Rozera, e teuaz abenn euz an Turked : ar re-man a oue goueledet dezo 200 lestr a vrezel ha koll a rejont var-dro 30.000 den. Ar gounid kaer-ze o c'hasas var o c'hiz, ha n'oa ket re abred, rak c'hoant o d'oa da veza ar vistri en

Europ abez. Saludomp Don Juan d'Autrich, rak dleet eo d'an holl gristenien e veuli ; poaniet en deuz da zifen ar Pab, an iliz a eneb an Turked, tud divadez, tud kriz o deuz great torfejou spountuz e kement bro m'o deuz gelllet beza ar vistri. Saludomp Don Juan d'Autrich : e skeuden great gant marbr a zo var c'horre ar bez hag e zaouarn a zo krog en e gleze, ar c'hleze a zo bet gantan oc'h ober brezel.

Deomp breman d'ober eun dro dre ar palez : n'eo ket re eun dervez leun evit gwelet an holl draou. Setu aman eur zal vraz ne zeuz enni nemed levriou. An hirder a zo 52 metr : a bep tu ne zeuz nemed levriou, levriou alaouret ha goloiou euz ar re gaera varno : ouспен 500 karrad levriou a zo eno : labour da lenn d'an hini en devezo c'hoant. Bez e vez gwelet ive levriou offeren ar roueed hag ar rouanezed euz ar Spagn ; ar paper a zo paper a briz hag e peb pajen e zeuz imachou great gant liverien brudet. Meur a gant lur a dal peb hini euz al levriou-ze.

Al loden vrasa euz an Escorial a zo breman eur muze evel palez Versaill e kichen Paris. Tremen a reomp dre grampeier, saliou braz, enno a bep seurt traou brao : taolieu a c'hiz koz, kadoriou, mellezourou euz Veniz, podou, asiedou ha ne ouzoun ket ped tra all : ouz ar mogeriou ez euz pallennou a dal peb hini anezo marteze ouспен eur million. Na vezomp ket souezet : ar Spagn a zo bet gwechall brudet dre ar bed oll : Charles V hag e vab Philip II a ioa dezo ar Spagn, an Allemagn, an Autrich, ar Holland hag al loden vrasa euz an Amerik : lavaret a c'hellent ne guze ket an heol var o rouantelez. O armeou a rea brezel da re ar Frans, avechou e c'hounezemp varno, mes meur a wech omp bet treac'het ganto, dreist holl e Sant-Quentin (1557) e amzer Philip II. Ar gounid-se, evit doare a reaz kalz plijadur d'ar Spagnoled hag a gargas anezo a lore'h. Rak, var mogeriou ar palierou e veler livet stourmad Sant-Quentin : ar Spagnoled o kas var o c'hiz ar Fransisien. Gwelet a c'heller ive var mogeriou all ar brezelieu great a eneb an Arabed hag an traou braz great gant ar Spagnoled adreuz ar c'hantvejou.

Goude beza treuzet ne ouzoun ket ped sal vraz, ec'h en em gavomp er gampr e leac'h ma varvaz Philip II. Ar

gamb-se a zo e kichen aoter vraz ar chapel : ne zeuz nemed digeri eun or, ober teir pe beder gammed hag emaer a zirag an aoter. Ac'hano eo e kleve Philip II an offeren. Eun dervez, daoust m'oa klanv braz, e roaz urz da zigeri an or ha d'en dougen d'al leac'h ma veze epad an offeren. Hag eno eo e varvaz.

Goude ar palez e welomp ar jardinou. Bez e zeuz enno kalz beuz ha gwez a c'hell harpa ouz ar ienien, mes nebeud a vleuniou zo, evit c'hoaz da vihana. Re galet an amzer : ar gwez pin a c'hell poulza mad aman, mes ar gwez all a welomp etouez ar pin, evel ar gwez kistin, zo goloet a ginvi. Re uhel emaomp aman, ha rak-ze eo re griz an avel. Pegen dishenvel ar jardinou-man dioc'h jardinou palez Versaill ha dreist holl dioc'h ar re a welimp er c'hreisdeiz euz ar Spagn, e Sevil hag e Grenad ?

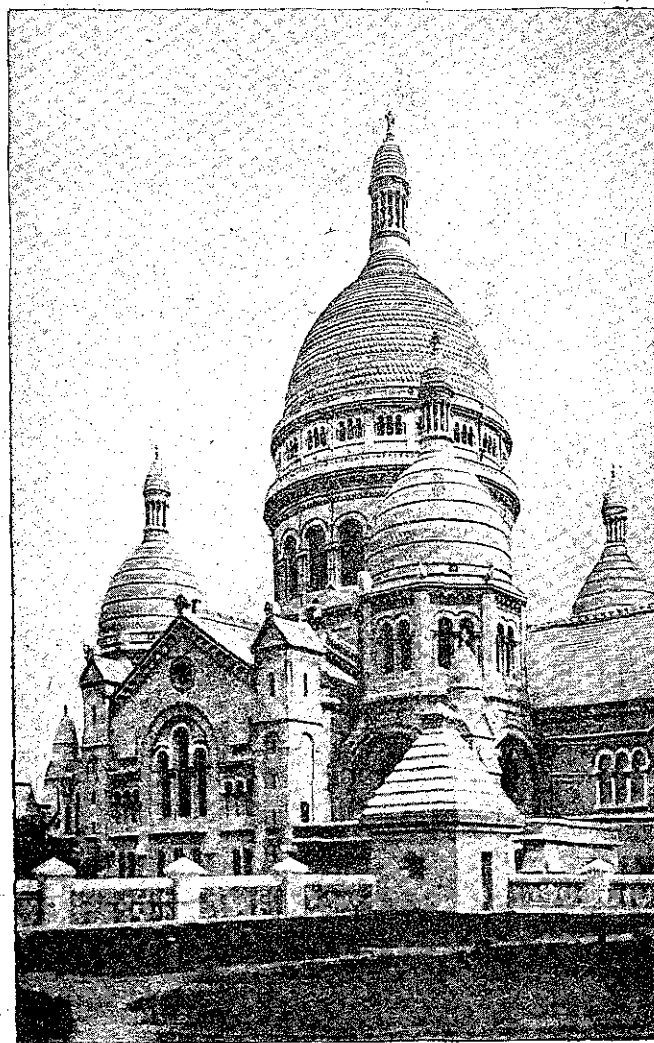
Ia, neuz forz pegen braz eo an Escorial, neuz forz pegement a draou kaer a zo ennan, evelato ne vije ket laouen beva eno, n'eo ket brao avoalc'h ar vro ; en hanv, pa vez re dom e leac'h all, marteze eo brao beza aman, mes en darn vrasa euz ar bloaz emaer aman e kreiz ar c'hazarc'h, an erc'h.

(Eul loden all divezatoc'h.)

I. U.

Goazed ar Galon-Zakr eskobti Kemper ha Leon e Montmartr (Pariz) — 12-14 Even 1911

ILIZ AR GALON-ZAKR E PARIS

I. — Ar veaj evit mont

Gwelet Montmartr ! Pedit e iliz ar Galon-Zakr ! E pe leac'h ema ar galon gristen ha n'he deus tridet gant eur c'hoant birvidik da gaout an eurvad-se ?... Ar blijadur da vont da bardona da Vontmartr a zo bet kinniget er bloaz-ma da C'hoazed ar Galon-Zakr, da lavaret eo d'ar goazed a vez bep miz oc'h ober eun heur pe eun hanter heur adorasion dirak ar Zakramant meulet ra vezo ! Tri c'hant anezo o deus lavaret kerkent : « Evit enori Kalon Jezuz eo !... Mont a rin ! » Hag ez int eat laouen, daoust d'ar veaj hir, daoust d'ar skuisder, daoust d'ar prez labour a zo brema war ar meaz, daoust dreist-oll d'an nebeut a amzer a yoa da dremen e Pariz.

Beaj hir ! am eus lavaret. Wardro daouzek heur hent houarn a zo, eus Brest. Mes, pelerined Lourd, arabat eo d'eoec'h sponta abalamour da ze ; arabat e ve d'eoec'h kredi hon deus bet da gas ac'hanomp eus ar c'hirri kloz-se e vijemp enno dek alies, hep gelloud finval, pa 'z eamp da vro ar Werc'hez. Chenchamant a zo, me lavar d'eoec'h. « Matériel excellent » a lavare d'eomp embannou ar pelerinaj. Ar wirionez eo. Bez' hon deus bet bagoniou hir gant eur pondalez ken hir-all penn-da-benn ar c'hombodou (1), en hevelep doare ma c'helle ar re holl a yoa er memes bagon en em welet, koms an eil gant egile, kana, pedit asamblez. Kaeroc'h c'hoaz ! Mont a c'hellemp eus eur penn d'ar penn-all d'an train da welet hor mignoned, endra ma chache ar marc'h-du ac'hanomp warzu Pariz. N'em eus ket ezom da lavaret goudeze pegen ber e kaver an hent o veachi en doare-ze. Ezom ebet ken nebeut da zisken er gariou : eur brivez, दौर, saon, eun torchouer hag eur mellezour a gaved e daou benn ar wagon. Evit s'nr n'edo ket an traou evel-se gwechall... Pa lavaran d'eoec'h ez eomp war a-raok !

Mes, mall eo d'in en em gaout e Pariz evit koms d'eoec'h eus

II. — An noz santel e Montmartr

Montparnasse ! tout le monde descend !... An holl a dle disken ! a hope paotred an hent-houarn. Meur a hini a yoa nec'h'et, rak ar c'hazetennou o doa merket e tliemp

(1) Compartiments.

disken e gar « ar zoudarded mac'hagnet. » — Les Invalides. — Hogen, laouennaat a reomp pa glevomp ema ar c'hirri er meaz ouz hor gedal. Lammet a reomp enno, ha prim ha prim e treuzomp ruiou Pariz hag e pignomp hep dale war dorgen Montmartr. Eun tamm koan er *Rocher suisse*, ha difre d'an iliz savet gant aluzennou ar Frans a-bez da Galon-Zakr Hor Zalver Jezuz-Krist. Gant pebeus doujans ez eomp enni ! Gant pebeus feiz e taoulinomp d'an douar evit adori hor Mestr savet uhel war an aoter e kreiz ar sklerijen ! Chom a ra eno noz-deiz, a-wel d'an holl ; noz-deiz, dalc'hinat ive e vez tud stouet dirazan oc'h adori, o trugarekaat, o c'houlenn pardon, evit kement a dud a zo e Bro-Frans ha n'o deus preder ebet d'hen ober, evit kement a dud a zo hag a deu d'en em vesvi er pec'hed koulz, ha muioc'h c'hoaz marteze, en noz eget en deiz !

Ober a reomp an Heur zantel eus hanter-nnoz betek eun heur. An T. Felix, abostol ar Galon-Zakr en eskobti, a ra d'eomp eur brezegen. Lavaret a ra petra eo Montmartr, penaos hag evit petra eo bet savet. Deuet omp, emezan, da ober plijadur da Galon Jezuz, ha kement-se a raimp oc'h hen adori, oc'h e drugarekaat ; hogen, Iliz ar Galon-Zakr eo iliz ar Frans oc'h ober pinijen, ha setu perak ni ive a c'houlennno pardon evidomp hon-unan, pardon evit hon eskobti, evit Breiz, hag evit ar Frans a-bez.

An Ao. Henri, person Kerber, anavezet mat gant pardonerien Lourd, a zav er gador warlerc'h an T. Felix, hag eno epad tri c'hart heur e tom hor c'halonou o selaou e gomzou entanet gant karantez Doue ; gantan e reomp eun akt a feiz birvidik, ec'h adoromp H. Z. J.-K. gwir Doue ha den, hag e c'houlennomp pardon : *Parce Domine !*

Kalon ouz kalon gant Jezuz, evel an abostol muia karet, sant Yann, er goan ziveza, na buhan e kaver o tremen an amzer ! Eun heur eo ; deuet eo poent an oferen. An Ao. Picart, person ar Pont (1), a zav ouz an aoter evit kinnig ar sakrifis santel. An Ao. Boteraou, kure e Lanndi, ograouer gwiziek, a gar hag a anavez ker mat hon toniou brezonek, a zo o kas ar muzik hag ar c'han en

(1) Pont-Croix.

dro. Kana reomp *O halon Zakr, Adoromp holl, Parce Domine, Magnificat*, ken epad an adorasion, ken epad an oferen. Da boent ar gommunion, an holl c'hoazed a dosta ouz an Daol zantel da zigemeret o Doue, endra ma kaner *Elez eus ar baradoz*, ar c'hantik koz a laka bepred hor c'halon da dridal gant teneridigez : ton ha komzou ama a dalv aour.

Echu an oferen, lod a ya da glask o gweleou e kear ; kalz a jom en iliz da adori ar Zakramant. Eus ar re-ma, an Ao. Cardaliaguet, kure e Gwitalmeze, a ra teir loden, a deuo, pep hini d'he zro, da dremen eun heur dirak ar Zakramant. Da c'hedal an dro ha da c'houde an adorasion ez eer da gousket en eur zal savet e-kichen ar sekreteri.

Pebeus labour gaer ! Kefridi zantel ! Preder an elez en nenvou !

Eur barz en deus lavaret :

Arruout rai ive da dro
 'Vel arruas hini Kear-Iz ;
 Tostaat a ra Eal ar Maro,
 Kear an techou fall, o Par-Iz !
 O Pariz brein ! Poull-ar-C'hlogor (1) !
 Kofad ! Kernez ! Bosen ! Diç'hlan !
 Kear-Iz zo bet beuzet er mor,
 Pariz, te vo beuzet en tan (2) !

Mont a rafen diwar an arouden merket d'in gant Renner ar F. ha B. mac'h en em lakafen da zisplega ama dizur-siou ar gear veur ; anavezet a-walc'h int, a gav d'in ; ha neuzé, pa en em lakaer da weska anvoez e sav c'houez fall, ha ne fell ket d'in o defe va lennerien da stanka o difron... Mes, mar deo Pariz eur mor a bec'hejou, eun eil Sodom, a c'hellfed lavaret, penaos eta n'eo ket kouezet warni pell zo tan kounnar an Ao. Doue ? Perak ec'h espern anezi ?... Livirit c'houi d'in-me, d'ho tro, perak e vez espernet gant ar gurun an tiez a zo eur « paratonnerre » uz d'ezo... Pariz he deus an nadoz venniget-se savet uhel war-zu an nenv, a zo enni eun nerz vurzudus da jacha daveti trugarez an Ao. Doue : me fell d'in lavaret iliz ar Galon Zak e Montmartr, savet uhel uz da gear

(1) Marécage en ébullition. (Traduction du barde lui-même.)

(2) Erw. Berthou. Dre an Delen hag ar C'horn-Boud.

a-bez, el leac'h m'eo pedet Hor Zalver bemdez, noz ha deiz ; petra lavaran ? El leac'h ma ped Jezuz e-unan evidomp gant holl deneridigez e Galon.

Sodom a vije bet espernet gant an tan mar en divije kavet Abraham dek den santel enni... Siouaz ! n'o c'havas ket. E Pariz ez eus goazed ha tud yaouank a vilierou, a bep stad, o deus roet o hano, hag a deu d'an noz a vez merket d'ezo da « veilha » gant Kalon Jezuz beuzet en eur mor a anken evel er Jardin Olivez o welet pec'hejou an dud o kréski bemdez e niver. Penaos eta e teufe da skei ?

Goazed Breiz-Izel, it e Breuriez ar Galon-Zakr ; grit evel ar Barizianed vat-se. Easoc'h eo d'eoc'h, eun tamm mat ! Ne c'houlenner ket diganeoc'h mont da dremen an noz en iliz, daoust m'eo brao hen ober eur wech an amzer ; goulenn a reer diganeoc'h tremen eun heur, pe zoken eun hanter heur dirak ar Zakramant lakeat a-wel war an aoter eur zul eus ar miz.

Mes, tremenet eo an noz ha deuet adarre sklerijen an deiz da bara war Bariz. Deomp brema da ober

III. — Eun dro dre Bariz

Eat oamp da bardona da iliz ar Galon-Zakr, da bedi, da c'houlenn pardon. Hogen, goude beza great kement-se, n'oa ket difennet ouzimp, mechans ! mont da welet unan bennak eus an traou kaer a zo bet savet er gear-benn ahed ar c'hanvejou.

Mont a reomp da genta da iliz Itron-Varia 'r Gounidou, (des Victoires, e galleg). Eno, an Ao. Siou, person Poullan, a lavar an oferen evidomp ouz aoter ar Werc'hez. An Ao. Boteraou a gav eun harmonium a-zoare, ha setu ar c'hantikou brezonek ama ive o lakaat da dregerni an iliz ken anavezet dre ar bed-oll abalamour d'ar grasou puilh a zo bet skuilhet enni gant hor Rouanez vadelezus. Kana reomp *Ni ho salud, stereden vor*, ar *Gredo* war an ton bras, hag o tont er meaz *Nous venons encor*. Biskoaz marvat n'o doa ar Barizianed drouk-livet klevet kana gant kement a galon hag a... vouez !

An Ao. Chaloni Bail, bet person e Gwitevede, a gomzas d'eomp eus an Arc'hvreuriez savet en iliz-se gant an Ao. Person Desgenettes evit silvidigez ar bec'herien.

Lavaret a reas en eur brezoneg yac'h ha gant komzou belavar penaos e teuas ar beleg santel da leunia e iliz pa ne veze darempredet koulz lavaret gant den diaraok. Alia reas ac'hanomp, en eur dremen, da zero'hel mat atao d'ar Brezoneg ha d'ar Feiz, Breur ha C'hoar e Breiz.

Goude an oferen ha bennoz ar Zakramant, ez eomp da leina e unan eus brasa hotelloù ar gear henn, ha dao ac'hano da ober eur c'haloupaden dre Bariz. Gwelet a reomp iliz-veur eskobti Pariz, unan eus ar re gaera a zo e Bro-Frans. War an dachen vras a zo dirazi e welomp skeuden an impalaer Charlez ar Meur (Charlemagne) war varc'h. Mont a reomp dre zindan an Arc de Triomphe de l'Étoile, eun nor vras meurbed skeudennou outi. Gwelet a reomp an *Trocadero*, an Tour Eiffel (300 m. uhelled); e iliz ar zoudarded mac'hagnet e kavomp bez Napoleon, eur bern drapoioù bet kemeret er brezelloù gant hor zoudarded. Er zalioù harp e welomp eur bern relegou, traou a bep seurt bet d'hor zoudarded, pe kemeret ganto er broioù-all...

Kement a draou a yoa da welet eno, ken plijadurus oa sellet outo, ma ne welen ket, siouaz ! an heol o tiskan hag ar pardaez o tont. Ar gamaraded inti ive a deue da veza rouez endro d'in. Pa deujomp er-meez da glask hor gweturioù, e lakajomp hor biz en hor ginou !... Petra da ober ? Kemeret eur c'har dre dan ? Ker e koustche. Eur Breizad oc'h ober e amzer soudard e Pariz a dennas ac'hanomp a boan. Setu ni da zisken en douar evit kemeret ar *Metro*. Petra eo an dra-ze ? a c'houlennot diganen. Eun train eo hag a gers dre zindan an douar da ober tro kear. Evit tri gwenneg e c'hellit chom ennan keit ha ma kerot, ha pa ve eus ar mintin betek an noz.

Ar *Metro* a gas ac'hanomp betek traon torgen Montmartr ; ha setu ni da gripat oc'h ar menez santel. Ar re-all a yoa digouezet eun tammig a-raozomp, nebeut a-walc'h.

Great e oe neuze prosesion ar Zakramant en dro d'an iliz. An holl c'hoazed a yeas war diou renk gant eur c'houlaoen war elum en o douarn, en eur gana ar psalm *Benedictus Dominus Deus Israël*, gant an diskan *Lauda Jerusalem*.

Ker kaer oa beza eno d'ar poent-se ma 'z oa tenereet ar c'hálonou. An eñor-ze great d'Hor Zalver e sakramant

e garantez gant 300 goaz a leunie ac'hanon eus eul levenez hag eun eüruseded dispar.

An aotronez meared hag eil veared (1) pardonerien a oe galvet da vont er c'heur ; hag eno, eur c'houlaoen en e zourn an aotrou Lareur unan anezo a lennas en hano an holl eun *akt* evit en em westla da Galon Jezuz.

Wardro eun heur pe eun heur hanter goude edomp adarre en trizek gwetur o doa pourmenet ac'hanomp dre gear. En dro-ma avat ez eamp da Vontparnasse da gemeret an hent-houarn da zistrei da Vreiz-Izel, rak eun termen a zo da bep tra, zoken d'ar pardonioù en em blijer enno ar muia.

IV. — Eur ger bennak da echui

Lavaret hon deus kenavo ar bloaz a zeu da Vontmartr ; hini ebet ac'hanomp n'en deus kimiadet dioutan evit atô. Mes, er bloaz a zeu, eleac'h beza 300, ni a vezo 5 pe 6 kant, meur a vilier marteze, mar ez a goazed Breiz a-bez, evel ma reketas Superior beleien Montmartr.

Dizroet omp da Vreiz-Izel gant eun devosion birvidi-koc'h da Galon Jezuz, gant eur c'hoant vrasoc'h d'hen enori ha d'hen digoll eus dismegans kement a gristenien laosk ! Ha pa n'hon defe kavet nemet an dra-ze e Pariz, me gav d'in n'hon defe ket kollet hon poan, hon arc'hant hag hon amzer !

Ra vo meulet e pep amzer
Sakramant santel an Aoter !

Klaoda 'r PRAT.

Gouel ar Bleun-Brug

An diou ganaouen a lakeomp er Feiz ha Breiz-man eo o devezo ar strolladoù kanerien da zesk abenn Gouel ar Bleun-Brug a vezo great gant muioc'h a sked eget biskoaz, e Sant-Nouga, e miz Guengolo a zeu.

(1) Maîtres et Adjoints.

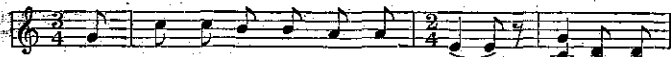
Evomp chistr mad !

Kanaouen nevez savet gant Dorik Botrel

Allegretto

(Ténors)

(Ténors et Basses)

E - vomp chistr mad ne - tra ker mad ! E - vomp, e -

(Ténors)

(Ténors et Basses)

vomp Pi - che-rad var-lerc'h pi - che - rad, E - vomp, e -

(Ténors)

(Ténors et Basses)

vomp Dre : a - val hor Mam-goz E - va, E - vomp, e -

(Ténors)

(Ténors et basses)

vomp hor hó chistr a - tó da e - va E - vomp, e -

vomp E - vomp.

Evomp chistr mad, — netra ker mad ! —

Evomp, evomp !

Picherad war-lerc'h picherad,

Evomp, evomp !

Dre aval hor mam-goz Eva

Evomp, evomp !

Hor hó chistr ató da eva

Evomp, evomp, evomp !

Malloz d'ar gwin-ardant bepred

Ar chistr a ro nerz d'ar bôtred

Evomp chistr Breiz, alaouret holl

A luf er gwer, 'vel eur bann-heol.

Eus an Naoned da Landreger
Adal Raozon betek Kemper
Evomp, leal, leun a fizians
D'hon diou Vro gaer : Arvor ha Frans.

Evomp d'hor Zent koz — Tud gouiziek —
D'hor Brezelourien kalonek
Evomp d'ho mipien : hor Barzed,
Soudarded ha martoloded !

Trinkomp, Gallaoued ha Breiziz
En em garomp holl, kenvroiz,
Kristenien diou wech badezet
Gant chistr ha gant dour benniget.

Araok eta 'vit Breiz-Izel :
Araok, araok !
'Vit he Feiz, 'vit he Yez santel
Araok, araok !
War zao, 'vit Liberte hor Bro,
Araok, araok !
Unanet... betek ar Maro !
Araok, araok, araok !

DORIK BOTREL.

Gwir Vretoned

KANAOUEN EVIT AR GOUELIOU BREZONEK

DISKAN: *Var dôn « Sezis Gwengamp » pe « Sao Breiz-Izel »*

KAN: *Var eun ton nevez*

DISKAN

Marziale

Gwir Vre - to - ned, tud a ga - lon, var zao!

Da ga - na gloar da Vreiz hor bro, Ha da ziu-

all ten - zor he bu - ga - le Ar yez, ar peoc'h, al

li - ber - te Var zao! Var' zao! hag am-part a -

tao, Ka-romp Breiz I - zel be-tek ar ma - ro.

KAN

O va Breiz, gant da dou - riou bru - det,

Da vor glaz ha da ve - ne - ziu,

Da vrug ruz ha da lann a - laou-ret,

Te zo keant dreist an holl bre - ion!

Gwir Vretoned, tud a galon, var-zao!
 Da gana gloar da Vreiz hor bro,
 Ha da ziuall tenzor he bugale:
 Ar yez, ar peoc'h, al liberte;
 Var-zao! var-zao!
 Hag, ampart atao,
 Karomp Breiz-Izel betek ar maro! } bis.

I

O va Breiz, gant da douriou brudet,
 Da vor glaz ha da veneziou,
 Da vrug ruz, ha da lann alaouret,
 Te zo koant dreist an oll broiou!

II

Ne zeuz ket, 'vel etouez hor c'herreg
 A dud vad, seder ha nerzus;
 Ne zeuz ket, 'vel en hor brezoneg
 Soniou drant, gwerziou dudius.

III

Hon tud koz, tud leal ha santel,
 Start egiz hon dero kalet
 A ouezaz miret da Vreiz-Izel
 He brud-vad, he nerz, he gened.

IV

Bretoned, savomp hor c'halonou,
 Ha touomp e talc'himp atao,
 Da vale var roudou hon tadou
 Keit ha ma zañ ar bed en dro!

P. TRÉOURÉ.

VRAIS BRETONS

CHANT POUR LES FÊTES BRETONNES

REFRAIN : *Sur l'air du « Siège de Guingamp »
ou de « Sao Breiz-Izel »*

COUPLET : *Sur un air nouveau*

REFRAIN

Vrais Bretons, hommes de cœur, debout !
Pour chanter gloire à la Bretagne notre patrie
Et pour défendre le trésor de ses enfants :
La langue, la paix, la liberté !
Debout ! debout ! et toujours intrépides,
Aimons notre Bretagne jusqu'à la mort !

1er COUPLET

O ma Bretagne ! avec tes célèbres clochers,
Ta mer bleue et tes montagnes,
Tes rouges bruyères et tes ajoncs dorés,
Tu es plus belle que toutes les patries !

2e COUPLET

On ne trouve pas, comme au milieu de nos rochers
Des gâs généreux, gais et forts.
On ne trouve pas, comme en notre langue bretonne
De joyeuses chansons et de ravissantes « guerz »

3e COUPLET

Nos ancêtres, hommes loyaux et saints,
Solides comme nos chênes vigoureux,
Surent garder à la Bretagne
Sa bonne renommée, sa force, sa beauté.

4e COUPLET

Bretons, haut les cœurs !
Et jurons de continuer éternellement
A marcher sur les traces de nos aïeux
Tant que durera le mouvement des mondes.

Lezenn ar Bansion

Er wech diveza, en eur achui hor c'haoz divar benn lezenn ar Bansion, e lavaremp d'eoc'h : ken a vo ar c'henta. Hag evit gwir, n'hor boa great nemed an anter euz hor marvailh. Lavaret hor boa eur ger euz ar re a gouez dre forz dindan al lezenn, hag a ranko, kontant pe en despet d'ezo, prena o fansion en doare m'eo merket.

Mez al lezenn zo hano ganti d'euz eun eil rumm dud hag a c'hello, mar keront, prena o fansion. Eur ger hirio euz an dud-se. Ha da genta piou int ?

I

Piou a c'hello prena fansion ? — Evit ma vezo sklea-roc'h-an traou, ez eomp da ranna e teir lodenn an dud 'so aotret gant al lezenn d'hen ober.

1) An dud (mevelien, mitizien, devezourien) hag a zo paet ouspenn talvoudegez *tri mil lur* (3,000 lur) ar bloaz evit labourat e kount tud all.

2) Ar vistri-labour bihan ; an artisaned hag a labour en o c'hount o-unan ; ar pennou tiegez labourerien douar, pe i zo en o leve pe i zo d'euz ferm. An oll dud-ma a c'hello eb koll o gwir da brena o fansion, kaout en o zi tud o famill, da lavaret eo o zad, o mam, o bugale, o breudeur, o c'hoarezed, o c'hendirvi, etc. — Ha n'euz ket a forz pe e vezo paet ar gerent-se gant mestr an ti pe ne vezint ket. Ouspen, ar reziou a c'hello kaout en o zervich eun den a zianveaz (mevel, matez, devezour). Mez ne c'hellint kaout *peurlies*a nemed unan. Ar mestr labour, an artisan pe an tieg hag en deffe *peurlies*a ouспен eun den a zianveaz en e zervich, a gollfe e wir da brena e bansion. — Lavaret zo : *peurlies*a, rag da vare ar prez-labour e c'hellor kemeret tud all, mez evit nebeud amzer hebken.

3) Gragez hag intanvezed al labourerien hag a rank pe a c'hell prena o fansion ; gant ma ne vezo ket ar gragez hag intanvezed-ze paet o unan evit labourat e kount tud

all, rag ma vent, e kouezfent, evel just, e renk ar re a rank prena o fansion.

An dud-se oll a c'hello kaout pansion d'o 65 vloaz. Mez evit-se e vo dao d'ezo goulenn beza aotreet da brena ar bansion-ze. Ar re a gomzemp anezo er vech diveza a vo laket o hano heb na ouezfent; mez evit ar re-ma ne vo laket nemed hano an neb a garo. Ouspen, petra 'rankint d'ober?

II

Penaoz prena ar bansion? — Ne c'houlenner ket ar memez kondisionou digant an oll, ha kemm a so ive être ar pez a vo da douch d'ar 65 bloaz.

Bez' ema. — 1) Ar fermourien.

2) Ar pennou tiegez, artisaned ha mistri labour.

3) Ar gragez hag an intanvezed.

1) *Fermourien.* — Ar re-ma, d'o zro, zo great teir lodenn anezo.

a) Ar verourien.

b) Ar re ne baeont ket ouspenn 600 lur ferm.

c) Ar re a bae ouspenn 600 lur ferm.

a) *Merourien.* — Ar re-ma zo brema rouez en hor bro. Int-i eo ar re zo daou anter gant o mestr evit eost an douarou a labouront.

Evit gellout prena pansion e tleont rei paper da ziskouez petra int; ouspen, rei bep bloaz 2 skoed d'an nebeuta, ha 6 skoed d'an hirra. O mestr, d'euz e du, a dle lakat kement hag i beteg 3 skoed, mez n'eo ket forset da lakat muioc'h. D'o 65 vloaz, ar verourien a doucho ar memez pansion gant al labourerien paef, peb hini ervez e oad hag ar pez a roio bep bloaz.

b) *Fermourien ha ne baeont ket ouspenn 600 lur ar bloaz.* — Ouspen ober o goulenn ha furnis ar paperiou vo red, ar re-ma a ranko ive rei bep bloaz 3 skoed d'an nebeuta ha 6 skoed d'an hirra. Ar c'houarnamant, d'euz e du, a roio d'ezo beteg 60 lur ar bloaz, hag evelse e teuint da gaout eun tamig brao a bansion, d'o 65 vloaz. Evelse, eun den hag a zo brema:

25 vloaz en do d'e 65 vloaz: 154 lur ma roe 9 lur ar bloaz, 206 ma roe 12 lur, 291 lur ma roe 18 lur.

35 vloaz en do d'e 65 vloaz: 92 lur ma roe 9 lur ar bloaz, 123 ma roe 12 lur, 184 lur ma roe 18 lur.

Ouspen, ar re anezo a vo 40 vloaz d'an 3 a viz gouere, a vo kresket muioc'h o fansion gant ar gouarnamant, ma roont 18 lur er bloaz-ma ha bep bloaz goudeze beteg o 65 vloaz.

c) *Fermourien hag a bae ouspen 600 lur ar bloaz.* — Ouspen ober o goulenn, ha rei ar paperiou merket, e tleint rei bep bloaz 9 lur d'an nebeuta, ha 18 lur d'an hirra. D'o 65 vloaz, o devezo ker braz pansion hag an dud vo hano anezo ama dioc'h-tu varlerc'h.

2) *Pennou-tiegez, artisaned, mistri-labour.* — Ouspen ober o goulenn, ha rei ar paperiou vo red, an dud-ma a dleo ive rei 9 lur ar bloaz d'an nebeuta, ha 18 lur d'an hirra. Ar Gouarnamant, euz e gostez, a roio d'ezo beteg 60 lur ar bloaz; ha zoken, d'ar re o devezo 40 vloaz achu d'an 3 a viz gouere, e roio muioc'h, gant ma roint 9 lur er bloaz-ma dioc'h-tu, ha ma vint fidel da rei kement all bep bloaz beteg o 65 vloaz. Petra bansion a deuo d'ezo? Ar re a roio 9 lur ar bloaz, o devezo kement hag ar fermourien hor beuz komzet anezo uheloc'h a zindan ar merk b). Memez tra 'vo evit ar re a roio 18 lur, ma n'o d'euz ket c'hoaz 40 vloaz; rag ar re zo ouspen 40 vloaz vo izeloc'h o fansion eged ar fermourien-ze.

3) *Gragez hag intanvezed.* — Ouspen ober o goulenn ha rei ar paperiou vo red, ar merc'hed-se a dleo ive rei 9 lur ar bloaz da nebeuta, ha 18 lur d'an hirra.

Ar C'houarnamant ne roio da nikun muioc'h eged 60 lur ar bloaz. Ar bansion a resevint, ma ne dint ket c'hoaz 40 vloaz, a vezo ker braz hag hini ar fermourien an artikl b), peb hini ervez he oad hag ar pez a roio bep bloaz. Mez evit ar re zo kosoc'h eged 40 vloaz, e tiskenno buhan priz ar bansion ervez an oad o d'euz, beteg dont da 27 gwenneg ar bloaz d'eur vaquez a 64 vloaz, ha ne baeo nemed eur bloavez.

Setu aze, lennerien ger, eur gomz bennag divar lezen ar Bansion. N'ouzont ket ha c'houi ho pezo komprenet eun draig bennag em c'hount. Ne ven ket souezet ha n'ho peffe ket, rag ne gredan ket em beffe displeget an traou ker freaz ha ma c'hoantean. Arabad eo d'eoc'h, mar plij, beza re rust evidon. An neb a gavo abeg, me her ped da

staga é-unan d'al labour var gorf e roched, ha ma ra gwelloc'h, me roio d'ezan eur banne chistr kentà tro ma teuio d'am zi.

Al lezenn-ma ne blij ket kalz c'hoaz d'an dud. Perag ? N'oun dare. Evit meur a rezon, me gred. Ar vistri a c'hin da rankout rei evit o zervicherien. Al labourerien a gav diez rei divar goust o fae. Koulskoude, eur vech c'hoaz, ne vez ket a cost pa ne hader ket.

Mez an dud e Frans zo bet touellet gant kaoziou goulo. Brema zo deg pe zaouzeg vloaz, Waldeck-Rousseau a lavare e vije great pansion al labourerien gant madou ar Relijuzed, gant « milliard ar c'hongregasionou. » An diotachou-ze zo bet kredet, hag abalamour da-ze ar bobl ne rea forz evit gwelet serri ar c'houentchou. Mez, mar doa eur givenneg bennag er c'houentchou eo troct ar gwenneien-ze e ludu, evel ma tro bleud an diaoul e brenn. Ha brema, pa glevont hano euz a brema o fansion divar o c'houst o-unan, an dud a gouez meudig en o dourn. Piou 'zo kaóz ?

Al lezenn n'eo ket parfet, a dra zur, pell d'euz eno. Petra 'zo parfet var an douar ? Mez ne gavan ket e ve nemed fall ganthi. Ha me gred, ma laka an oll e boan d'he heuil, kalz a vo laouen abenn nebeud bloaveziou ama.

Ar re goz. — Araog trei kein deoc'h, lennerien, leveromp eur ger ive divar benn ar re zo re goz da brema o fansion. E peb leac'h, gouzout a rit, ar gommun a ro eur sikour bep miz d'an dud ezomeg, mez goude o 70 vloaz netra ken. Hag ar re zo brema etre 65 ha 70 vloaz ? N'int ket ankounac'heat gant al lezenn.

An oll labourerien-ze, ne ket ebken ar re baet, mez ive ar fermourien, ar pennou tiegez, an artisaned hag ar vistri labour hor beuz komzet anezo hirio, a resevo bep bloaz an anter euz an aluzenn a reseo en o farrez an dud ezomeg a 70 vloaz. Mez eur gondision-ze : Goude dis-konta pae o labour, arabad eo e touchfent kement hag an anter-ze, pe digant o bugale, pe divar o madou, pe divar interest. Ma touchfent gwenneien en doare-ze, ne vent mui laket e renk an dud ezomeg.

YVON.

KELEIER AR MIZ

Feiz ha Breiz ne c'hoarvez ket gantan evel ar c'hazetennou a vez moulet bemdez. Ar re-ma a vez ganto nevezentiou fresk-beo. An orjal telegraf a gas d'ezo ar c'heleier dioc'h-tu. An tan, Doue 'ra viro, zo kroget en ho ti ? Antronoz, da nav heur, an holl a glevo ar c'helou. Torret eo ganeoc'h ho kar o tont euz ar friko da uneg heur noz ? Antronoz, ar c'hazetennou a embanno an nevezenti e peb leac'h.

Feiz ha Breiz ne vez moulet nemed eur wech ar miz. Ouspenn, e c'hellit kredi, an traou da voulla ebarz a die beza prest meur a zervez araog. Dre-ze, ne c'hell merka an nevezentiou nemed eur pennadig varlerc'h m'int digouezet. C'houi gav fall an dra ? D'am zonz-me, eo mad. Setu ama perag : an traou lennet bemdez er gazeten ne reont nemed tremen dre spered an den ; araog an noz int eat gant an avel ; pemzeg dervez, teir sizun goude *Feiz ha Breiz* a verko ar memez kelou, hag an dud a lavaro : « Sell' ta, gwir eo ; ankounac'heat em oa ; » en dro-ma, ayad, e vo digoret frankoc'h an daoulagad, hag e chomo er sperejou ar zonz euz an nevezenti.

Tri pe bevar bloaz 'zo abaoe ma voze merket ama keleier ar miz. C'hoant zo e ve great adarre. Lavaret so din e rankan staga d'al labour. Pa n'euz ket nan da lavaret, deomp var araog.

Hirio, e vo lakeat dirag ho taoulagad ar pez brasa d'euz

- 1) *Keleier an Iliz.*
- 2) *Keleier Eskoptiou Breiz.*
- 3) *Keleier ar bed.*

I

Keleier an Iliz eo ar pez a dremen e Rom ha dre ar bed var bouez ar Relijion.

E Rom ema ar Pab, tad an oll gristenien. N'eo ket yaouank, Hon Tad Santel : achu eo gantan e 76 vloaz. Ped ac'hanoc'h a garfe beza d'an oad-se e penn o ziegez ? Braz eo e familh : vardro 300 million a dud. Lod euz e vugale a zo dizuj. E Rom n'emaint ket etouez ar re furra. Ar bloaz-ma, dreist-holl kalz anezo a ra poan d'o zad. Gouelioù zo ganto epad ar bloaz, abalamour ma 'z euz brema 50 vloaz abaoe m'eo bet embannet e tlie roue an Itali didrona ar Pab ha mont da jom da Rom.

Ar Roue hag ar C'houarnamant zo e penn ar goueliou. An draze a ro hardisiegezh d'an dud disakret, hag ar re-ma ne baouezont d'ober dismegans d'ar Pab. Mont a reont betek plasenn Sant-Per, betek prenestjer ar Vatican hag eno, pa dro en o fenn, e chomont epad an noz da youc'hal : « Ar Pab d'ar maro ! » Aotrou Doue, diouallit an Hini a zalc'h ho plas var an douar !

Tud ar Portugal ive, a ra kalz poan da dad ar gristenien. Er vro-ma, da viz Here diveza, eo bet didronet ar Roue, hag abaoue ez euz e penn ar vro tud hag a lavar beza Republikaned. Beza Republikan evito a ziniñ ober brezel d'an Iliz. N'o d'euz great netra ken, abaoue m'ema ar c'habestr etre o daouarn. An diveza euz o zotoniou eo lezen an Disparti. Brema zo c'hwec'h vloaz, Hon Tac Santel ar Pab a gondaonaz eul lezen en doareze great e Frans. Teodou fall a lavaraz e oa abalamour m'hen devoa droug ouzomp. Gevier a lavarent : ar Pab a gar an holl broiou evel ma kar eun tad e holl vugale. Mez e zever a rank d'ober. Pa zizenter eo dao d'ezan diarbenn. Abalamour da-ze, n'euz ket pell, e skrivaz eul lizer da gondaoni ive Lezenn an Disparti ebarz ar Portugal.

Ar Frans eo merc'h hena an Iliz. Merc'h direspet eo awechou. Ar Pab zo tennet digantan e Rouantelez. Evelat e vez laket e renk ar Rouaned gant an oll dre ar bed. Chomet eo gantan e zrapo. An dra-ma ne blij ket kalz da framasoned Frans. Brema zo daou vloaz eun alvokad euz ar Mans a lakeaz drapo ar Pab en e brenestr da zeiz gouel Jann d'Arc. Pebez torfed ! Affer a oe great d'ezan. Ar barnet a beoc'h n'her c'houndaonaz ket. Mez ar prosez a yeaz betek ar « C'hour de Cassation. » Houman a dorraz ar varnedigez : « Ar Pab, e-mezi, n'eo ket Roue, ne c'hell ket kaout eun drapo. » Neuze, kalz tud euz ar Mans, hag en o zouez an Aotrou Durfort, eskop nevez Langr, a stagaz drapo ar Pab euz o frenestr evit gouel Jann d'Arc. E Bourges, kalz hiniennou a reaz ar memez tra, hag er pennkenta an aotrou Dubois, arc'heskop. Ministr ar Justis zo o paouez lavaret lezel an dud-ze e peoc'h. Daoust ha beza hardiz a ra aon awechou ?

II

Kemper. — D'ar 5 a viz Even, eo maro an Aotrou Billant, person Lothey, 61 vloaz. Doue r'he bardono !

An Aotrou Breton, ginidig euz a Zant-Thegonnec, ha rener skol Intren-Varia-Vir-Zikour e Brest, zo bet hanvet chaloni

d'an 1 a viz Even, en devez ma oe konfirmet bugale ar skolach.

An dud a lavar ema brema trankil an traou. Koulsgoude dale'h-mad ar C'houarnamant a embann leveou an Iliz da werza pe da fermi. Bep tro, an Aotrou 'n Eskop a zigas d'eomp da zonz ne c'hell kristen ebet prena pe fermi ar madou-ze eb ober eur pec'hed braz a laeronsi ha beza eskummuget.

Brema, epad an anv, ema poent ar pelerinachou hag ar pardonioù. En derveziou varlerc'h sul an Dreinded, 300 goaz euz hon Eskopti zo bet e pelerinach e Paris, en Iliz ar Galoun-Zakr e Montmartr. Eno, epad an noz hag an deiz, o d'euz pedet kaloneg evidomp oll, evit ar Frans hag an Iliz. Bennoz Doue d'ezo. Kemper eo ar c'henta eskopti, hag hen deffe great eur pelerinach er mod-ze.

An dud a gommanse lavaret ne vije ket a belerinach e Lourder bloaz-ma. Ar re zoken a anavez an traou, a oe eun tamig jalouz euz an Eskoptiou-all. « Setu, emezo, Raozon ha Gwened zo bet asamblez da viz Ebrel ganteur pelerinach goazed Abaoue, Roazon zo bet c'hoaz evit eun eil pelerinach. Ha ganeomp-ni ne glevan hano ebet da vont. » An dud-ze o devoa kollet pasiantet re abred. Bez' e vo eur pelerinach evit an Eskopti euz ar 17 d'an 23 a viz Gwengolo. Ac'han di, peb hini en d'euz amzer d'ober e zonz.

Da c'hortoz, ar re ne c'hellont ket mont keit-se, ne baouezont da bedi ar Werc'hez en he japeliou dre an Eskopti. Pardon Rumengol, da zul an Dreinded zo bet ken kaer ha biskoaz. N'euz ket pell, ez euz bet eur pelerinach bugale er Sallet, etal Montroulez. D'ar Folgoat ez a pelerined muioc'h eged morse. Eb kounta ar re all, Brestiz zo bet gant o bugale, ha prest e vo tro ar goazed hag an dud yaouankoc'h. Tud Krozon, ive eur mintinvez, a dreuzaz ar mor, hag a deuaz a gantjou da bedi patronez dous ar Folgoat.

Gwened. — Pardon braz Santez Anna Wened a zigouez d'ar 26 a viz Gouere. Mes da C'houeliou ar Pantekost e vez ive kalz tud o pardona. Ar bloaz-ma, d'euz ma klevan, e oa forsik tud d'euz ar Finister, dreist-holl d'ar zadorn. Devot e oant, mez kaout a reat ne ganent ket awalc'h. Petra 'oa kaoz ? Re dom oa an amzer ; ha neuze — red eo hen anzañ — ni ne gomprenomp ket mad brezoneg ar Morbihan.

Da lun ar Pantekost, e oe c'hoariet e Santez-Anna *Mister Nicolazic*. Varlene ive e oe c'hoariet ar mister-ze, hag a zis-

kouez d'eomp penaoz e teuaz gwechall santez Anna da lavaret sevel d'ezhi eur japel gaer el leac'h-se.

« Intron santez Anna, pedet, pedet evidomb ».

III

Tri zra dreist ar re all vez hano gant an dud anezo en derveziou-ma : 1) Brezel ar Maroc — 2) Freuz ar Champagn — 3) An nijadegou.

Ar Maroc ! — Pell zo ema soudarded Frans e skuilh o goad er vro-ze. Hag evit petra ? N'eo ket evit gounid ar vro eo, mez evit sikour ar Roue da lakat urz-vad etouez e zujidi — Roue fall awal'h, neuze, ma n'eo ket goest da veza mestr dreizan e unan ! — N'ouzon ket, mez ar pezh so sur eo er bloaz-ma adarre, da viz Ebrel, e oe tapet berr, ha klozet brao en e gear gapital gant tud reyoltet en e eneb. Pa welaz ne c'helle mui ober na bleud na brenn, e c'halvaz ar Frans d'e zikour. Mont a reaz vardro tregont mil soudard. Goude kalz poan, darn euz ar re-ma a yeaz beteg kear ar Roue. Abaoue, ez eont a gleiz hag a zeou, dre ar c'heariou all, da lakat an holl da blega. Hir e vezo an abaden, ha c'hoaz petra deuiou varlerc'h ?

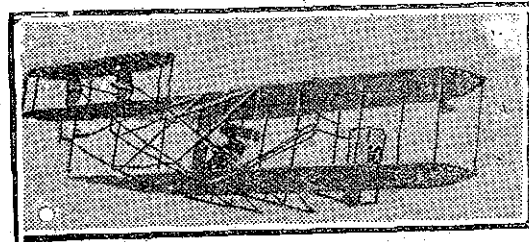
Ar Champagn zo eur vro er sao-eol da Baris hag a vez great enni gwin evel ma vez great chistr e meur a leac'h dre ama. Ar gwin-ze, m'oarvad, c'hui ho peuz tanveat anezan : ter eo an traou gantan, ken a fuc'h o tont euz ar boutailhou ha ma sao an eonen varnan. Mez setu : chist Fouesnant n'euz ket ar memez blas gantan evel hini Kemperle pe hini Keraez ; evelse, er Champagn ez euz gwin ha gwin ; er broiou all, evel e Bourdel pe er Bourgogn, eo ar memez tra. Brema zo pevar pe bemp bloaz e oe great eul lezenn hag a lavare : « Ne c'hello beza gwerzet e giz gwin Bourdel, pe gwin Bourgogn, pe gwin Champagn, nemed ar gwin great er parrez a ma parrez. » Santimant vad he devoa al lezenn-ze, falvezout a rea d'ezhi lakat ar falla er meaz. Mez ar parrezioù repuet ne oent ket kontant. Sevel a reaz trouz ha freuz, dreist-holl er Champagn. Er vro-ma ez euz daou zepartamant : Ar Marn hag an Aub. Ervez al lezenn, gwin ar Marn zo gwin Champagn, hini an Aub ne deo ket. Tud an Aub a fell d'ezo e ve chenchet al lezenn. Ar re all a fell d'ezo e chomfe evel m'ema. Ar c'houarnamant ne oar petra d'ober. Pa zeblant trei en eun tu, e sao trouz en tu all. Hag ema an traou evelse meur a viz-ze. Ar re ac'hanoc'h o d'euz bugale,

pe vrendeur, pe vignoned soudarded e kostez Reims, a c'hello klevet ganto hirroc'h var ar poent-ma.

An nijerien n'eo ket ar wech kenta da *Feiz ha Breiz* da lavaret hano anezo. Mez gwellât a reont bep bloaz. Gwir eo, meur a hini a dor c'hoaz o gouzoug. Ar ré avad o devez chans, a ra brema c'huistajou mad a denn-askell. Savet zo bet en anv-ma, diou nijadeg vraz : unan euz a Baris da Vadrid ; eben euz a Baris da Durin en eur dremen dre Rom. En hini genta ez eaz daou pe dri beteg penn. En eil, ez euz eat pevar beteg Rom. Tri anezo n'eo ket fellet d'ezo mont pelloc'h ; ar pevare a glaskaz mont c'hoaz, mes koueza reaz e kreiz eur c'hoat hag e torraz e c'har, e vrec'h hag e c'hronj. — An dud-se, a vez great lid d'ezo pa zigouezont e penn o beach. An hini a en em gavaz da genta e Rom a oe dare d'an dud mont sot gant ar joa pa oe gwelet o tont ; hag epad ma tiskenne d'an douar, Hon Tad Santel ar Pab, euz palez ar Vatican, a roe d'ezan e vennoz.

18 a viz even.

F.

TOUR-TAN AR GERVEUR

En eur beg eus enezen ar Gerveur, e Kerdonis ez eus eun tour hag an tan anezan o trei heb ehana edoug an noz a ra d'ar re a vez o kerzet var ar mor anaout o hent. Eun hanter leo da nebeuta a zo etrezan hag an tiez tosta.

D'an 18 a viz ebrel diveza, paotr tour-tan Kerdonis a gouezas klanv endre m'edo o kempenn e letarn ; dis-kenn a rankas var an taol da vont d'e vele ; ne oa o chom gantan eno nemed e bried hag ar pevar yaouanka eus e vugale.

Da reiz heur diouz ar pardoù edo var e dremenvan e bried hag e vugaligou bodet en dro d'ezan. An noz a ioa o tont ; deuet oa zoken hag an tan n'oa ket c'houezet c'hoaz e beg an tour. Ar wreg paour a laoskas he bugale e tal gwele o zad hag a bignas d'an neac'h. Dal ma ti-zroas, he goas a demenas etre he divreac'h. Endre m'edo o ouela en e genver, unan eus he bugale a dosteas outi : « Mam, emezan, al letarn ne dro ket ! » Hag e gwirionez, al letarn hag a ioa dleet d'ezan trei ne finve tamm ebed. An dud a vor a c'helle eta kemeret tour-tan ar Gerveur evit eun all, fazia var o hent hag en em veuzi. Ar vaouez keaz evit an eil gwech a bignas d'ar red d'an neac'h evit gwelet hag hi a c'hellje kaout an tu da lakât an tan da vont en dro ; mes siouaz, Matelot n'en devoa ket bet a amzer da lakât en o flas an traou en devoa direnket evit o c'hempenn, hag e wreg, kaer he devoue poania epad eun heur ne c'hellas ket dont a benn da ober d'al letarn trei anezan e unan. Neuze e tiskennas hag e reas d'he daou bugel kosa, dek vloaz ar c'henta ha seiz an eil, pignat e kambr an tan, hag eno o daouik, e lakejont al letarn da drei heb paouez, abouez o divreac'h, adalek 9 heur diouz an noz betek seiz heur diouz ar mintin, en dre m'edo o mamm en traon gant an daou vihanna o kempenn hag o wiska korf an tad var ar varv-skaon.

Meuleudi ha skoazel d'ar wreg ha d'ar vugale kalonek-ze.

***

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

DERVEZ AR PAB

Pi X a zo bet atô « eus ar re a wel sav-heol bemdez » epad an hanv hag a c'hed anezan er goanv ouz skle- » rijen ar goulou », ar pezh a ziskouez e vez abred var zav e peb amzer euz ar bloaz. En em wiska a ra e-unan heb ezom eus e hôtr a gampr ; ar c'hiz-ze en devoa kemeret p'edo kloareg ha miret en deus anezi abaoue.

Dal ma vez savet hag epad ma vez c'hoaz e zekretourien en o gwele, e tiskenn en e japel, hag eno, e-unan, dirag ar Zakramant meulet ra vezo, daoulinet var eur gador koat kraon, eur pallen rus varnezi, e chom eun heur heb flach, e zaoulagad o para var genteliou e vrevier hag e spered troët var draou an nenv ; goudeze e lavar Heuriou Bihan e offis. Vardro c'houec'h heur ema e offeren. Diavezidi a vez enni alies ha karet a ra komunia anezo e-unan. Pa vez echu gantan e chom araok mont er meaz, var e zaoulin da glevet eun eil offeren a vez lavaret gant unan eus beleien e balez.

Dal ma ya eus ar chapel e tigemer an dud a en em gav gantan. Da bep hini e lavar eur ger bennak hag evit an holl en devez komzou a deu eus ar galon hag a skuilh levenez var dal kement hini o c'hlev. Bez ez eo e gwirionez ar « Pastor mat » a anavez e zenved hag a zo anavezet ganto.

Pi X a gemer neuze eur banne kafe du en e gambr ha da eiz heur e ro digemer d'e zekretourien ; labour peb hini a zo merket var an taol, hag e chom e-unan betek nav heur. Adalek neuze betek kreiz deiz e ro digemer d'ar gardinaled ha d'ar c'hannaded o defe da gomz gantan.

Da greiz deiz an Tad Santel a lavar an *Angelus* gant

tud e di hag e tiskenn d'e lein. Hervez ar c'hiz koz ar Pab a zebr atô e unan ouz eun tammik taol vihan. Pi X koulskoude a dorr ar c'hiz hag a bed awechou hiniennou eus an eskibien vrasa a dremen dre e balez da azeza ouz e daol. Ar pred a gemer, pa vez e-unan dreist holl, a vez dister hag henvel mat eo ouz hini eur manac'h. Goude e lein, e tiskenn e liorzou ar Vatikan hag eurus eo ar re a c'hell neuze kaout an honor da veza en e gompagnunez.

Pa ne vez den diaveaz ebed gantan, e komz evel eun tad ma 'z eo, ouz soudarded nobl e c'hed a vez var e dro, pe ouz al labourerien a en em gav gantan var e hent.

Vardro div heur e pign d'e gampr hag e chom enni beteg pemp heur. Neuze eo e ra e bedennou hag e studioù. Plijadur a gemer o lavaret e yrevier a unan gant chaloniéd ha menec'h kear a gan an ofis en o ilizou d'ar mare-ze.

Da bemp heur ec'h en em gav gantan e liziri. Goudeze e ro digemer d'an aotronez vras o defe da gomz outan, evel diouz ar mintin. Da eiz heur e kemer e goan endre ma vez unan eus e zekretourien oc'h ober dirazan eur pennad lenn, peurliesà yar Imitasion Jezuz-Krist.

Da nav heur hervez giz Rom e tigemer adarre an dud diaveaz o defe da gomz gantan, pe dud e di.

Alies e vez unnek heur, awechou anter noz arack ma vez hano gantan da vont d'e wele. Servicherien e balez a vez eat pell a vez da gousket. Evel e Venis, Pi X n'en deus nemed eun tammik gwele houarn ; gwele eur zoudard ; var ar gwele dister ha kalet-ze, epad eun nebeudik heuriou bemnoz eo e ra e ziskuiz an hini a zo breman e penn an Iliz hag a oar sturia ker mat bagig sant Per var mor kounnaret ar bed.

Kannad sizunveziek eskopti Laval.

Difennour bihan ar Relijion

Jonas ha Josue

Ar Falz doktor. — Ha Josue oc'h ober d'an heol chom a-zav ?

Ha Jonas tri dervez e kov ar pesk ?

An Difennour bihan. — N'eo ket dieasoc'h, Ao. Doktor !

Daoust ha dioc'h ar mintin ne livirit ket ema an heol o sevel, ha d'ar pardaez o vont da gousket ? An heol koulskoude ne zav na ne gousk, kement-se a zo eun doare koms, ha netra ken. Hag evelato a-benn tri c'hant, pevar c'hant vloaz ama hor bugale a c'hoarzo gwap d'eomp o lenn hor skridou, pa gavint enno : « An heol o sevel, an heol o kousket » ha marteze zoken e lavarint ez oamp diot a-walc'h evit kredi e kousk an heol evelomp bep peder heur warnugent !

Doe a roas sklerijen da Josue da c'hellout kendere'hel da stourm ha kaout an treac'h war e enebourien. Penaos ec'h en em gemeras an Aotrou Doue evit an dra-ze ? An heol hag hen a jomas a-zav e gwirionez pe hen na reas nemet neuz ? Kement-se a c'hell beza, rak n'eus netra dies da Zoue, ha selaou a ra an holl bedennou a vez great d'ezan gant eur feiz beo, evel a reas Josue.

* *

Jonas hen a jomas tri dervez e kov eur pesk bras. Ar Skritur ne lavar ket penaos e vevas eno ; roi a ra an darvoud evel eun dra zic'hiz, ha bez' ez oa e gwirionez. Anaout a reer klenvejou iskiz, hanvet e galleg léthargie, catalepsie, etc. ; an dud taget ganto a zo evel pa vefent maro. An traou-ze, ha kalz re-all n'anavezomp ket a zo etre daouarn Doue. Pa welas an Niniyited ar profed Jonas deuet eus kov ar pesk, n'en em lakejont ket da c'houlen digant an dud wizek penaos oa bet eno ; n'o divije bet respont ebet ! Nan, selaou a rejont komzou an den digaset gant Doue. ha mat a rejont, rak evel-se e oe espernet o c'hear. An dud-se a ouie dioc'h o aferou.

O c'houi hag a fell d'eoc'h tremen evit eun den a

spered lemm, livirit d'in 'ta penaos e c'hell tud a zo en hon amzer chom betek hanter kant dervez hep debri ? penaos e teu re-all (1) d'en em roi a volonteze vat da gousket epad bloaveziou hep dibri nag eva netra epad an amzer-ze ? — Livirit d'in ive penaos o deus gellet sent chom bloaveziou hep kemeret ken magadurez nemet ar gomunion ; penaos eo bet chomet korf meur a zant en o fez, hep breinadurez epad meur a gant vloaz, hep ma vijent bet skarzet. It d'an Itali da welet korf santez Katell a Sienn, ha ped hini-all ?

N'ankounac'hait ket n'ez euz netra en tu-all da c'halloud Doue. An hini a c'hell lakaat eur voul da drei, ha pa ve-ar voul-ze ker bras hag ar bed, a c'hell lakaat anezi da jom a zav pa gar. Daoust ha n'hellit-hu ket lakaat hoc'h horolaj da ehana pa garit ? Hag ober d'ezi mont adarre en dro pa garit ? Easoc'h c'hoaz eo da Zoue ober ar pezh a gar eus an heol, al loar hag ar stered.

Ena great ganti

Ar falz doktor. — An Iliz a zo o vont da vervel ! Dizale e vezo echu ganti ! Diskar a reer anezi e pep leac'h ! N'eus ken a feiz e-touez an dud !

An difennour bihan. — Mervel ! an Iliz ? Ne gredit ket an dra-ze evelato, pe ez oc'h eun azen ! N'anavezit ket istor an Iliz, aotrou. Savet eo bet war ar gomz-ma, lavaret gant H. Z. Jezuz-Krist : « Te a zo Per, pe mean, ha war ar mean-ze me a zavo va Iliz, hag holl c'halloudou an ifern ne vezint morse treac'h d'ezi. »

« Klevet mat hoc'h eus ? « Holl c'halloudou an ifern », da lavaret eo an techou fall, an dud dizoue, ar framasoned hag an oll diaoulou war c'horre, « ne vezint morse treac'h d'ezi. »

Mervel ? Mar deo gwir !

Bez' he deus da c'houzanv, a dra-zur, a-berz he enebourien, a ra d'ezi gwasas ma c'hellont. Hag evit an dra-ze pep tra a zo mat d'ezo, dreist-oll ec'h heuilhont mat ali o zad Voltair, pa lavare : « Dizac'hit berniou gevier, chom a raio eun dra bennak ! » Mes an Iliz a zo bet hag a zo atao war c'hed a gement-se. Selaouit komzou

(1. Les Indous.

an Aviel : « Pa vezo laouen ar re-all c'houi a ouelo hag a vezo o klemm... Evel o deus gwall-gaset ac'hanon, c'houi ive a vezo gwall-gaset ; kas a raint ac'hanoc'h dirak al lez-varniou... Hogen, lavaret em eus an traou-ze d'eoc'h evit na viot ket souezet pa en em gavint... » Ar c'homzou-ze lavaret gant Jezuz-Krist a zo ker freas, ha ne gav ket d'eoc'h, Aotrou ?

Eur gomz-all a zo koulskoude hag a zo ker freas-all ; setu-hi ama : « N'ho pezet aon ebet ! Setu m'emaon ganeoc'h keit ha ma pado ar bed ! Ha setu ive roet d'an Iliz ar bromesa e pado keit ha ma vezo tud war an douar. Ne varv ket eta, aotrou, ha ne varvo ket !

Mervel ! Mar ho pije lennet istor an Iliz, Aotrou, ho pije gwelet e kas an Iliz he holl enebourien d'ar vered. Seulvui ec'h heskiner anezi, seulvui e sav buez enni. Seulvui e lakaer da redet daelou ha gwad he bugale, seulvui e tiouan kristenien nevez. — He bourrevien a oar an dra-ze ; setu perak o deus kement a gounnar hag e labouront gant kement a diz d'he diskara ; setu perak n'ez eont mui d'ezi dre guz, labourat a reont hizio a-wel d'an holl ; n'o deus mui doujans ebet zoken evit ar pezh o doa doujet o zadou falla : taga reont brema eneou ar vugale !

Ar falla kenteliou
Zo roet d'ezo bepred ;
Koll a raint o eneou
E skol an droug-spered !

Ober a reer anezo bugale dizuj, direspert evit an Iliz, hag, a-neubeudou e vougont ar feiz koz en o c'halonou.

Tremen a raint ; an Iliz ne varv ket !

Nan, an Iliz ne varv ket ; mes koll a c'heller ar feiz, skouer Bro-Zaoz ha meur a vro-all hen desk d'eomp. Setu perak e tleomp stourm evit hen miret ganeomp...

KLAODA R PRAT.

Taolig-lagad war stad ar Mevelien

Sklaved. — E amzer ar Batriarched, ar C'hresiáned hag ar Romaned e oa sklaved. Pe stad e oa hini ar re-man ? Truezus avat ! Lakeat e vezent gant ho mistri e renk al loened : gwerzet e vezent er marc'hajou ; p'o dije great eun dra bennak a-dreus e vezent bazatet ha kaset da labourat da vengleuziou a oa gwasoc'h beza euno eget ne deo beza er galiou ; pa veze droùg en o ferc'hen, n'eus forz perak, e rea dorná anezo di-druet. Ar vistri ne zeskjont beza gwelloc'h e kenver ar re a oa dindano, nemed pa deuas an ebetel da skigna lezen Jesus-Krist.

Served. — Ne oa ket ken a sklaved diñdan ar Franked na d'ar mare hanvet ar féodalité ; served eo a oa. Ar re-man a renk e chom en o merouri, ar pez a c'honezent a oa d'ar mestr, mes ne hollent ket beza gwerzet evel ar sklaved. An eskibienn a labouras da gaout frankiz d'ar served ha, da c'houde ar c'hróa-zadegoù, e oent tost da vad ar pez ma z'eo breman pennoù-ti hor bro. — E Breiz, azalek an dekved kantved ne oa mui a zerved. Deut e oent da veza gwir verourien, hag ober a c'hellent evel merourien an amzer-vreman.

Ar mevelien. — Na gwelloc'h eo stad ar mevelien hirio eget ne oa stad ar sklaved hag hini ar served ! Ar sklaved a veze kaset d'ar foar ; ar served ne vezent ket, mes ar mevelien a ya anezo o-unan, da glask fret, ar pez n'halle ket ar re-all. Renket int war al leur-ger, hep a vaz kelvez diblusket — merk al liberte — ganto en o dorn. Ar vistri a dremen, a zibab, a ra marc'had. Neuze e vez torret ar vaz hag ez eer da danva ar zouben, hag e leverer pe ehom a reer pe ne rear ket.

Tri sort mevelien. — Lec'h ez eus meur a vevel e vez tri sort anezó : ar « mestr-mevel » pe ar mevel bras, » an « eil mevel », hag ar « paotr-saoud, » hanvet ive « mous » ha « mesaer ».

Labour. — Al labouriou tenna a vez d'ar mevel bras da ober hag eun enor eo kement-se evitan. Er penn kentan e vez er charreat gant tri pe bevar loen-kezeg, er m'arrat, er medi, en dougen ar bec'hiou plouz d'ar berna gant an dourna, en holl draou dies, en holl draou a c'houlenn kalz a nerz.

An eil mevel a neu war e lerc'h. Kas a ra ar c'hezeg ouz an alar renet gant ar mevel bras ; er charreat a ven daou pe dri

loen ouz e garr ; er falc'hát eo mat ivez ; en dourna e kas ar c'hezeg pe e vouet ar mekanik.

Ar mesaer ne ra ken tra nemet diwall ar zaoud ha rei boued d'ezo er c'hraou, boued ingalet gant ar mestr.

Diskuiz. — An dud divar ar meaz a zo tud abred. Sevel a reont gant an deiz en hanv, ha kalz araok an heol chimudik er goanv. Divezat awal'h ez eont da gousket : da zek eur e mare ar foen hag an eost, ken abred ha seiz eur epad ar goanv. Start e vez o labour ha rak-se, e houek e c'houeked peurvuia. E kerz al labouriou tenna e reont eur pennadig kousket da greisdeiz. — A hend-all, d'ar zul ne reont ken nemet boueta al loened : goueliou a vironn ha n'iat ket goueliou berz : gouel Yan, gouel Stefan ha goueliou ar Werc'hez. Kalz o devez eun dervez ar miz d'eze o-unan, eun dervez foar.

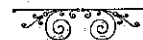
Bevanz. — Mar deo tenn al labour, ar bevanz a zo nerzus. Boued founnus eo peurvuia : Yod, krampouez, kik-sall, patatez, fars-sac'h, pouloud. Pevar fred bemde a vez gret ; epad an eost, pemp ha c'houec'h. Hag o evach eo an hini yac'husaa 'zo, ar sistr.

Koumanant. — Ar mevel bras a vez paet kant skoed ; an eil tri-ugent ha pevar-ugent skoed ; ar mous ugent skoed hag e zillad ; awechou ivez, avat, netra nemet dek real ar miz ha bouteier dioc'h ma uz.

N'eo ket ker fall eta stad ar mevelien ha ma plij gant lod kontan. Evurusoc'h int eget michourerien ker. Ar re-man a renk labourat a laz-korf hep kaout eur gomz vat digant o mestr, hep kaout eun tamm ear mat en o c'hoz toullou, ha kaset int evel chas. Gwelloc'h paet int, gwir eo, mes ken emzao hag an dud diwar ar meaz n'int ket anezo.

Ploueziad

Kroaz ar Vretoned.

AN DRAGON HAG AR BELEG

— Perag e rit-hu vijil da wener ha yun edoug ar c'horaiz a c'houlenne eun dervez eun dragon ouz eur beleg.

— Ha c'houi, eme ar beleg, perag e stlejit-hu eur zabren ouz ho kostez?

— Abalamour m'eo gourc'hemennet.

— Mat, ni ivez a ra vijil da wener hag a yun edoug ar c'horaiz abalamour m'eo gourc'hemennet an dra-ze d'eomp gant an Iliz.

— Koulskoude ar c'hig a zo koulz da wener 'vel da zadorn.

— Heb mar ebed; mes pa vez lakeat ar zoudarded da veva divar bara ha dour er zal polis, evel ma c'hoarvez awechou, daoust hag e rear an dra-ze abalamour m'eo falloc'h ar gesteuren er c'hazarn en deiz-ze eget d'an deiziou all?

— Nan, ober a rear an dra-ze evit lakât yan zoudard e pinijen.

— Mat, evit lakât ac'hanomp-ni ivez kristenien, e pinijen, abalamour d'hor pec'hejou eo e tifenn an Iliz ouzomp debri kig, derveziennou a vez.

— Ar vijil c'hoaz ne gavan ket re iskiz, mes ar yun avat, a gavan re galet.

— Perag e tougit-hu var ho penn eun tok-houarn ker pounner hag a rit?

— Evit hon diouall diouz an taoliou a skofe an enebourien ganeomp.

— Mat! ni ivez kristenien, hon deus eun enebour-touet hag eo an diaoul; n'eus netra gwell evit en em zifenn outan eget yun. ha setu aze perag an Iliz, hor mamm, a c'hourc'hemenn d'eomp hen ober bep an amzer.

Peden a zigoll da Galon Jezuz

Sa - vet ez eo, her-vez Ma - ri, ho preac'h, Je -
 zuz e - vit hor skei. Tru - ez ou - zomp, Ka - lon Je -
 zuz, ka - lon dru - ga - ga - re - zuz!

I

Savet ez eo, hervez Mari,
Ho preac'h, Jezuz, evit hor skei.

DISKAN'

Truez ouzomp,
Kalon Jezuz,
Kalon drugarezus!

II

Pec'het hon deus, ha kalz pec'het,
Enep d'eoc'h-c'houi, Mestr benniget!

III

Great hon deus fae war ho komzou,
Ha breset ho kourc'hemennou.

IV

Meur a wech ez eo bet Mari
O lavared eo red pedi.

V

Hor Mamm he deus great gourdrouzou!
Gwelet a raimp c'hoaz darvoudon!

VI

Eun niver bras a gristenien
A zo chomet bouzar ha yen.

VII

E lec'h distrei ouzoc'h, Jezuz,
Kalz a ra d'eoc'h brezel heuzus.

VIII

Pilet kroaziou hag ilizou,
Stlejet kalir hag ostiou !

IX

Adnevezet ho pasion.
Freuzet evel m'eo ho kalon !

XI

Ar skouëriou fall a zo dre oll
Lakeat a-wel gant tud direol.

XII

Gwasket ar Pab hag an Iliz,
Kalz a c'hoanta diskar' ar feiz.

XIII

Ennoc'h, Jezuz, hiviziken,
Ema fizians ar bobl kristen.

XIV

Daoulinet omp 'harz an aoter
D'hoc'h aspedi 'vit ar pec'her.

XV

Pardon ! pardon ! Kalon Jezuz,
Kalon meurbed trugarezus !

XVI

Ho pezet sonj eus ar c'halvar,
P'oa ho kalon leun a c'hlaç'har.

XVII

Pa lavarec'h ho p'oa sec'hed,
Sec'hed eneoù ganeoc'h prenet.

XVIII

Chachit-i holl, ó va Jezuz,
En ho kalon vadelezus.

XIX

Tommit kalon ar bec'herien,
Ha roit d'ezo gwir sklerijen.

XX

Digemerit hon hirvoudou,
Hon daelou hag hor pedennou.

XXI

Plijet ganeoc'h o c'hemeret
Dre zaouarn c'hlan ho Mamm garet.

XXII

Kalon Jezuz, ni ho karo,
Da virviken ni ho meulo.

XXIII

War an douar, er baradoz,
D'ar Galon-Zakr, enor, bennoz !

XXIV

Ra vo metlet e pep amzer
Kalon Jezuz war an Aoter !

KLAODA 'R PRA .

IMPRIMATUR :

Kemper d'ar 27 a viz even 1911,

A. COGNEAU,
v. c.

Eun dro er Spagn

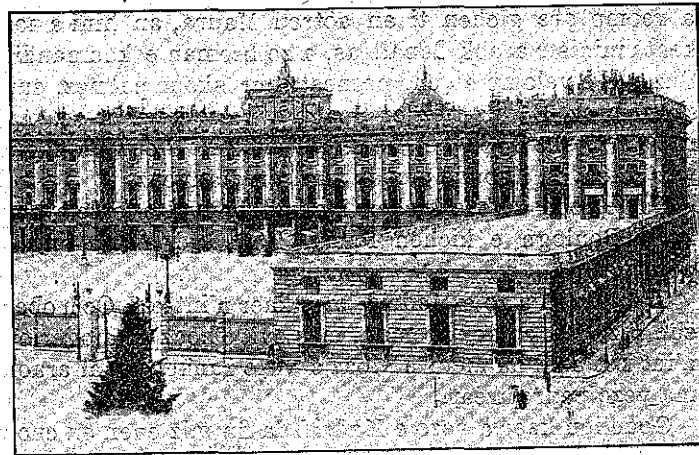
(KENDALC'H)

Madrid. — Euz an Escorial betek Madrid ec'h en em gaver en eun heur hanter hent houarn. Dre greiz ar menesiou e zeomp adarre : a bep tu mein ha mein ato. Eun nebeud gwez sapin bep an amzer, mes ne zeuz ket avoalc'h. Gwechall aman e zoa gwez aleiz : diskaret int bet gant an dud pe kignet gant an denved, rag er Spagn e zoa bete vremen denved a villionou, a veze o peuri en hanv er menesiou, er goany en traoniennou, hag an denved-se a zistruje kement a veze var o hent : ne jome var o lerc'h nemed an douar noaz, an desert, hag ar vro a zo bet evelse kollet. Breman e velont, ar Spagnoled, e zeuz bet great fall o lezel evelse an denved en o roll, hag e sonjont planta gwez evit kaout adarre evel gwechall koajou braz da c'houdouri ar vro, d'he difen ouz an ave-lou a zo breman oc'h he devi.

Evelato pa ziskenner varzu Madrid e veler avechou parkeier mad a zo enno ed, fa, gwez rezin, ha zoken el leac'h m'eo goudor, gwez olived.

Eman an noz o tont pa en em gavomp e Madrid, kear-benn ar Spagn. E gar ar Principe-Pio eo e tiskennomp. Eat er meaz euz ar gar e velomp a zirazomp palez ar roue savet var an uhel. Varc'hoaz e velimp anezan gwelloc'h. Braz eo ha brao, hag en dro dezan e zeuz plasennou kaer ; var unan anezo eman skeudennou roueed ar Spagn ; 150 metr hirder en deuz ar palez hag 50 metr uhelder en eul loden anezan. Ac'hano e vez gwelet ar vro a bell, rag eun draonien a zo a zirag, ha keit ha ma c'hell tizout an daoulagad e veler an douarou diouz kostez ar c'hresdeiz, ha diouz tu an nord ar menesiou Sierra de Guaderama goloet a erc'h.

Madrid a zo eur gear henvel ouz keariou braz ar Frans, 500,000 den pe ouспен a zo enni. N'eo ket ken braz ha Paris, p'e gwir e Paris e zeuz daou villioun, mes evelato pa en em gaver e Madrid, e veler mad eo eur gear-benn. Ar ruiou a zo eun, ledan, ar pave enno a zo e stad vad ; ne veler o vont dreizo nemed kirri d'ar red, kirri automobil,

PALEZ MADRID

tramways. Gwelet a reomp tiez kaer, magajennoù a bep seurt, aman e vez kavet peb tra, da vihana ma vez arc'hant da breña.

Ar blasen gaera, marteze, daoust ma n'eo ket braz, eo plasen Puerta del Sol (dor an eol) ; eno ec'h en em gav pemp pe c'huec'h tramway hag evelse e vez ato leun a dud.

Kement hini a deu da gear Madrid a ia da velet Muse ar Prado, a zo ennàn eun niver braz a daolennou great gant liverien brudet euz an Itali, euz an Holland, euz ar Spagn dreist-oll, evel Velasquez, Goya, Murillo. Taolennou Murillo a zo lakeat oll en eur zal vraz hag a zo eun dudi sellet outo. Murillo a ioa eun den a relijion, hag e spered a ioa troet varzu traou an Nenv ; abalamour da ze e daolennou a vez gwelet varno ar Verc'hez Vari, ar zent, an elez. Er Prado eman ar Verc'hez o tougen var he barlen he mab Jesus diskennet euz ar groaz ; he daoulagad a zo eun druez sellet outo, kement e tiskuezont ar c'hlac'har a zo er galoun. En eun daolen all e zeuz eur manac'h o pedi ; evel dibradet eo divar an douar ; lavaret e vije eman e zaoulagad o para var draou kaer ar baradoz. E taolennou Murillo ne zeuz nemed traou deread ; n'etra hudur ebet morse.

Hus ar Prado e reomp da ober eun dro dre gear, tremen

a reomp dre gichen ti an aotrou Maura, an hini a ioa kenta ministr araok Canalejas, a zo breman e koumandi. Ouz e di e velomp en eur prenestr eur skour palmez, eur skour braz. E kalz tiez er Spagn e veler kement-se. Ar re-ze a zo skourrou bet benniget da Zul Bleuniou hag a vez lakeat da c'houde onz an tiez, en dianveaz.

Eur c'hoad a zo e kichen Madrid henvel avoalc'h ouz koad Boulogn e kichen Paris. Kalz tud a vez eno o pourmen.

Kalz ilizou a zo e Madrid, mes kaer n'int ket. Oc'h ober eun iliz veur emañ breman, mes evit c'hoaz ar mogeriou n'int ket uhel ha meur a vloaz a vezo ranket gedal araok ma vezo peurc'hreat.

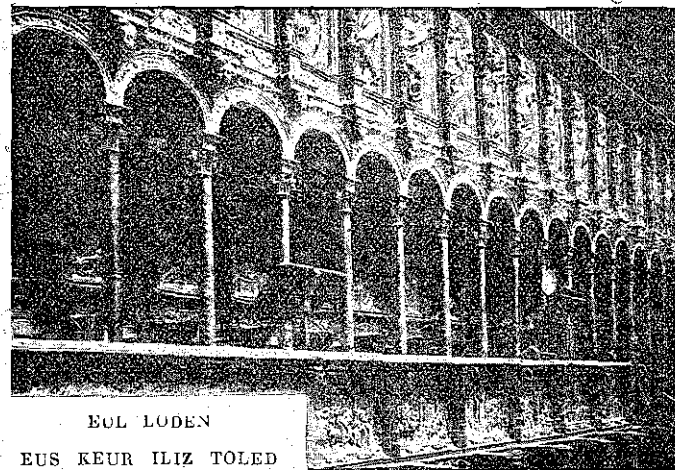
Goueliou kaer a vezo e Madrid da fin miz even en enor d'ar Zakramant. Unan euz mignouned Canalejas a lavare deomp e zaio ar ministr e-unan d'ar goueliou-ze hag e roio urz da oll zoudarded Madrid da veza e penn ar procession braz a vezo great dre ar ruiou gant ar Zakramant. Kaout a ra deomp e zaio mad an traou. Rak, setu aman petra hon deuz gwelet gant hon daoulagad, hag a ziskuez eo krenv ar feiz e Madrid. Edomp o tremen dre ar ruiou vardro eiz heur dioc'h an noz. Tenvall oa dija. E kreiz eur ru vraz eo red d'eomp chom a zav. Stanket an hent.

Gwelet a reomp an dud o tizelei o fenn hag o vont var o daoulin ; ar c'hirri ne zeont ket mui araok : ar re a zo oc'h o bleina a denn ive o zokou. Petra zo a nevez ? Er gouzout a raimp. O poania, e c'hellomp mont eun tamik araok, hag e velomp daonzek goaz, ganto peb a c'houlaouen var elum, ha varlerc'h daou gurust guisket e kichen eur beleg a zo o vont da gas ar gommunion da eun den klanv. Unan euz bleinerien ar c'hirri a ziskennaz hag a lavaraz d'ar beleg : « Pignit aman. » Hag ar beleg a rankaz pignat er c'har. Ar c'har a iez goustadik beteg ti an den klanv hag a jomaz e kichen an or da c'hedal ar beleg evit e gas en dro beteg an iliz. Kement-se a reaz plijadur deomp, hag e lavaremp da c'houde en eur vont gant hon hent : « Krenv eo c'hoaz ar feiz er Spagn hag eur vro krenv ar feiz enni n'eo ket dare da vervel. »

Toled. — D'ar gwener 21 a.viz ebrel e zeomp euz Madrid varzu Toled. Div heur hent houarn a zo avoalc'h

evit emgaout. Treuzi a reomp eun draonien gaer ha pinvidik kenan, labouret mad, leun a ed, a fa, a vez rezin, a vez olived. Euz tu an nord e veler ato ar mensesiou a velemp euz Burgos, euz an Escorial, euz Madrid, ar Sierra de Guaderrama goloet a ere'h o lugerni ouz an heol.

Da zek heur diouz ar mintin e tignezomp e kear Toled. Ne zeuz ket eur pikat koc'h en var an anzer ha devi a

EOL LODEN

EUS KEUR ILIZ TOLED

ra dija an heol. Kerkent ha ma zeomp er meaz euz ar gar, emañ kelc'het gant eur strollad paotred vihan diarc'h en, goloet a druillou, louz o bisaj ; c'hoant o deuz da gaout eur gwennek benag evit dougen hor valizennou. « Allo ! buhan da bourmen divar hon tro, peoc'h deomp ! » O klevet ar c'homzou-ze lavaret e brezonek e choment mantret hag e zeant divar hon tro da glask e leac'h all balizennou da zougen.

Eur c'hart heur bale a zo d'ober evit mont euz ar gar beteg kear, hag an hent a zo ato var bign, rak Toled a zo var eun uhelen ; euz a bep tu e zeuz da bignat evit emgaout enni ; mogeriou a ioa gwechall oc'h he difen hag a zo c'hoaz en o zav ; ne dlie ket beza eaz dont a benn euz ar gear-man. En traon ster an Taj a zo o ruill var reier braz hag a ra eun trouz spoutuz.

Tostaat a reomp ouz kear : ne ket re abred, rak c'huezi a reomp, tom hero an heol. Setu ni en eur vro dishenvel kren diouz an hini hon deuz gwelet bete vremen : n'hon deuz great named div heur hent houarn abaoùe Madrid varzu ar c'hresdeiz, hag omp deuet euz eur vro ien en eur vro euz ar re domma. E miz eost e Breiz ne vez ket tomoc'h eget na zeo hirio 21 ebrel, e Toled. Mar deo dishenvel an amzer, an tiez a zo ive ; anat eo n'emomp mui er memez bro. Gwelet a reomp an tiez evel berniet an eil var egile, ar ruiou moan, ha kement-se a zo henvel oc'h ar pez a lavar deomp al levriou hag an imachou divarben keariou an Afrik hag an Azi. Pa zamp divezetoc'h beteg Tanger, en Afrik, e vellimp eno ive berniou tiez evel e Toled.

Toled a zo eur gear goz kenan. Gwechall eo bet a zindan galloud an Arabed hag an tiez a velomp berniet an eil var egile a zo bet great gant an Arabed. Pa oue trec'het an Arabed, Toled a deuz da veza kear-benn ar C'hastill. Lavaret a reer e zeuz bet euni 200,000 den. Bremen e zeuz dek guech nebeutoc'h, 20,000 hebken. Mes evelato eo kaer kenan da velet. Setu ni emgavet e kichen dor an heol : an or-man a zo bet great gant an Arabed, eaz eo er gouzout, rag ar volz a zo e doare eun houarn-loan, ha dre ar merk-se eo ec'h anavezet al labourou great gant an Arabed. Deomp dre zor an heol : nag a hini en hon raok a zo tremenet dre an or-man ! Arabed, Spagnoled !... Nag a draou zo emgavet aman ! Pignomp ha savomp beteg an Alcazar a zo el leac'h uhela euz kear hag a vez gwelet euz a bell. Aman e zeuz bet gwechall eur c'hastel savet gant ar Romaned a zo bet ive ar vistri er Spagn epad meur a gant vloaz evel ma ouent e Bro-C'hall. Ar Vizigoded pa oue kemeret ganto ar Spagn, a jomaz er c'hastel-ze ive.

Da c'houde e teuaz an Arabed. Pa oue trec'het d'ho zro an Arabed, er bloaz 1085, ar Cid a oue hanvet da c'houarner hag a oue aman o chom. Ar palez a zo Bremen a zo nevez avoalch, hanvet eo Alcazar abalamour eo henvel oc'h paleziou an Arabed, mes gant roueed ar Spagn eo bet great. Bremen e zeuz eno eur skol evit an ofiserien, evel e Sant-Cyr e kichen Paris. Komz a rajomp er porz gant eul letanant Spagnol, eun den a goude

kenan : « Aoun am euz, emezan, ne vije brezel etre ar Spagn hag ar Frans divarben ar Maroc. » — « O nan, emeni, kement-se ne emgavo ket ; ar Frans hag ar Spagn a zo evel diou c'hoar a dlfe en em garet ha ne ket klask ober brezel an eil d'eben. » — « Me sonj evelse ive, eme an ofiser, mes gwelit ar c'hazetennou ; holl, ne c'houzoun ket perak, abaoùe eur pennad zo emaint a eneb ar Frans. » Ha gwir a lavare ; bemdez epad hor beaj, e lennemp kazetennou ar Spagn hag holl oant eneb deomp ; lavaret a reant ne dliemp ket mont beteg Fez. Anat oa oant jalouz euz ar Frans. Tostoc'h int d'ar Maroc eget na zomp-ni, ha me gred o devije c'hoant da gaout eno brasoc'h frankiz eget ar broiou all. Euz an Alcazar e zeomp beteg an iliz-veur. Red eo tremen dre ruiou moan, paveet fall, hag aliez ec'h emgav ganeomp muled, azenned ar bisac'h var o c'hein hag a vez stanket ganto ar ru, hag e rankomp gedal en eur c'horn tro benag.

Iliz-veur Toled a zo unan euz ar re gaera hag ar re binvidika euz ar bed, mes kaeroc'h e vije c'hoaz, da vihana euz an dianveaz, ma ne vije ket kement a diez tost dezi ha zoken stag outi. Setu ni e kichen an or vraz : oh ! pegen kaer eo ar vein kizellet tro var dro d'an or, pegen brao eo ar c'hoad a zo oc'h ober an or. Deomp en iliz : en ilizou ar Spagn ne zeuz ket a gadoriou hag abalamour da-se eo easoc'h d'an daoulagad gwelet peb tra euz ar pave beteg ar volz. Kaer hon deuz bale, n'en emgavomp ket er penn uhela : n'eo ket souez : an iliz he deuz 120 metr hirder, 59 metr ledander ha 30 metr hanter uhelder er c'hreiz. Tost da 300 vloaz a zo bet red evit he ober. Peder renkennad pilierou a zo o tougen anezi : ar vein a zo lod mein granit, lod mein gwenn. Eiz dor vraz a zo varni, doriou uhel mantruz ha kizellet gant kilvizien a c'houie labourat. Var ar prenestou e zeuz gwer a liou o deuz talvoudegez vraz, ha pa deu an heol adreuz ar gwer-ze, eo eun dudi evit an daoulagad gwelet pegen brao eo sklerijennet an iliz. An aoter vraz a zo e koad melez ha kilvizien o deuz gant o c'hizellou lakeat er c'hoad istor Pasion Hor Zalver. Staliou ar c'heur a zo ken kaer pe gaeroc'h eget re Burgos, hag evel e Burgos e zeuz endro d'an iliz chapelioù bras, eunn a bep seurt

traou a briz. An tour en deuz 90 metr hag a zo dem-henvel ouz tçuriou an Arabed.

Stag oc'h an iliz gant eur pount mein a zioc'h ar ru eman palez an arc'heskob a zo braz ha kaer, eur palez a c'hiz koz : ouz eur prenestr e velomp ar skour palmez a ioa gant an arc'heskob da brosession Bleuniou. Arc'heskob Toled eo ar c'henta' euz arc'heskibien ar Spagn. Peurliesha e vez kardinal evel an hini a zo breman, ar c'hardinal Aguirre. Heman a zo bet karget gant ar Pab da ren ar goueliou kaer a zo bet great e Madrid en enor d'ar Zakramant.

Eu an iliz-veur e zeomp d'ober eun dro e kear. Gwelet a reomp eur synanog, da lavaret eo eun iliz a zo bet d'ar Iuzevien a ioa gwechall niveruz kenan e Toled. Da c'houde e zeomp da gouent ha da Iliz sant Ian ar Roueed, eun iliz koant-meurbed, great er pemzekved kantved : en dianveaz, ouz ar mogeriou e zeuz chadennou a istri-bill : petra eo kement-se ? Ar chadennou-ze eo ar chadennou a zouge ar gristenien. Ha kement-se a zo evit lavaret d'ar gristenien : « Dalc'hit sonj : setu petra o deuz gouzanvet ho preudeur maleüruz : taolit evez, beillit, en em unanit, gant aoun na deuffe adarre an Arabed milliget da veza ar vistri e bro Spagn. »

Edomp o vont dre eur ru voan pa veljomp en voger eur skeuden d'ar Verc'hez.

« Setu Gwerc'hez ar spillou, a lavaraz deomp ar Spagnol a ioa oc'h hon hentcha. Rag aman e teu merc'hed iaouank Toled da daoler spillou evit gouzout ha dimezet e vezint er bloaz a zeu. » — « Selaou ta, emeni, evit doare ar merc'hed a zo henvel e peb bro ; ganeomp-ni e taolont ive spillou er feunteuniou evit ar memes tra. »

Toled a zo brudet c'hoaz evit an armou gwen a vez great enni : klezeier, kountili a briz : kalz magajennou zo leun euz an traou-ze.

Dioc'h an noz goude koan e tiskennomp euz kaer evit mont beteg ar gar. Nevez kuzet an heol. Oh ! na peger brao an amzer ! pegen kaer eo Toled da velet oc'h sklerijen an abardaez ! En traon, e kichen ar mogeriou, eman an denvlijen o tont ; mes tiez kear a zo c'hoaz o lugerni, hag an Taj a gendalc'h da ruill var ar reier ha breman dioc'h an noz, an trouz a ra a zo brasoc'h c'hoaz ha

kaeroc'h da glevet. Ato e talc'himp sonj euz ar blijadur hon deuz bet o velet kear Toled d'an abardaez. En hor bro-ni an daoulagad ne vez morse a zirazo hevelep sklerijen, rak ne vez morse digatar avoalc'h an amzer.

(Da gendalc'her).

I. U.

Paotr-saout Komanna

D'an Aotrou Laurent, Person Komanna, kinniget gant eur mignon d'ezan

— Petra rez aze 'ta, Jopig, ken sioul-all, da-unan war eur roc'h e-kreiz al lanneg ? Ne daolez ket evez e c'hell dont ar bleiz da zamma ar c'haera eus da zanvadezet.

— B-zit dinec'h, maeronez ; Doue da daol evez evidon keit ha m'emaon o pedi.

— O ya, hep mar ebet, Jopig ; mes petra welan ganez aze en da zourn, e leac'h ar skourjez a vez peurvuia gant mesaerien ar menezioù ?

— Kroazig an Doue (1) eo, maeronez, hag ez oun deuet a-benn da zeski ennan an teir lizeren genta.

— Traou a re !... Traou a re... ha ne dalvezont ket ar boan ! Arabat e ve d'it, Jopig, e tapfen mui ac'hanout gant c'hoarielloù evel-se en da zourn. Gouzout a-walc'h a rez pege-ment e karan ac'hanout ; hogen a-raok pep tra e fell d'in e vez eur c'hristen mat hag eul labourer douar dispar... hag e rafez da labour wardro va loened !

Oc'h huanadi, Jopig a glozas e levrig en e c'hodel, ha me-rourez Kerestin a zistroas d'ar gear. Eun intanvez a feson oa, gwir eo, ha mat e-kenver he fillor emzivad (2), re stag evelato a lavare lod oa ouz madou an douar evit gellout klevet petra rea d'ar paotr kez huanadi, ar peza a zigase daelou en e zaoulagad pa zelle ouz an nenv hag ar peza a waske e galon pa zelle ouz an tachiou bras a zalc'h stag Jezuz-Krist ouz ar groaz.

Pennherez ar maner nesa (3) avat, Gaït, an demezellig devot,

(1) Alphabet breton.

(2) Orphelin.

(3) Le plus rapproché.

he doa gouezet lenn e kalon ar paotr saout; alies e tēue d'al lanneg el leac'h ma ouie-kaout anezan, hag eno neuze, etrezō, e veze kaoziou dudius n'int ket klevet nemet gant an elez... Jopig a c'hellas hep dale zoken, henvel dre ho hano holl lize-rennou *Kroazig an Doue*, daoust da c'hourdrouzōù e vaeronez.

Nag hen oa desket... Eur paotr saout !... Evelato !...

Siouaz ! dont a reas eun dervez a zichans, a distridigez !

Aotrou Kerestin a fellas d'ezan e ouesfe e verc'h eun draig bennak ouspenn lenn ar *Bater* hag an *Ave*; ha setu e kasas anezi d'ar gouēnt: Jopig a gollas evel se e vestrez-skok: Nag a zaleou e skuilhas eur pardaez el lanneg ! Nag a zaolen en der-vez warlerc'h. Gouela reas kement, ar c'heaz ! ma zoa gwalc'het lizerennou *Kroazig an Doue* gant e zaelou.

Karet a rea e levr hag e chome meur a heur dioc'htu da zellet ouz kroaz Hor Zalver a yoa er bajen genta, ha neuze e torre war e anken. Ar verourez, e vaeronez, a deuas eun der-vez d'e welet en e labour. Siouaz ! kaout a reas ar paotr evel eat eus ar bed-ma, evel benzet en e zonzjou, ken n'en doa ket gwelet e zaout o vont da laerez a-gleiz hag a-zēou. Mont a reaz eur zac'had droug er goueriadēz, ken prim ha ken ter hag eur gorventen o tizac'ha en eun taol trum. Kregi a reas kerkent e levr ar paotrig hag e rogas anezan e mil dam a nijas ama hag a-hont war eskel an avel.

Tra vantrus da lavaret ! Skeuden an Ao. Krist hi he-unan n'oa ket bet espernet !

À ! maeronez ! maeronez !... Kerkouls ho pije great regi d'in ive va c'halon dioc'htu !... N'he deus ket amzer, siouaz ! da jom d'am zelaou !... Mall eo ganti dastum he denved a-raok an noz !...

* * *

— Petra rez aze, paourig, daoubleget war al lann leiz (1) ? O va ene ! leun c'hoad eo e zouarn gant broudou an drez hag al lann !

— An dra-ze, Aotrou person, n'eo netra... mar galfen kaout treid va Jezuz hag unan eus e ziwreac'h a zo eat n'ouzoun dare da beleac'h gant an avel !

— Treid ha diwreac'h da Jezuz, va faotrig kez ? E gwirionez, n'oun ket evit gouzout petra fell d'it lavaret ! Ha neuze, tenval eo, eat eo an heol da guzat eur pennad brao a zo. Poent eo d'it mont d'ar gear, paotr paour !

(1) Humide.

— D'ar gear n'ez in ket, Aotrou person, a-raok beza kavet tammou va imach kaer ! a lavaras Jopig o ouela dourek.

Hag e kountas d'ar beleg madeleuz ar gounnar a yoa eat en e vaeronez o kaout eur C'hroazig an Doue etre e zaquarn, hag ar pezh he doa great anezan. Ar beleg mat a oe skoet o kaout kement a zevosion en eur bugel.

Neuze — o tra gouest da deneraat ar galon ! — e oe gwelet ar person koz hag ar paotr-saout o vont a-ruzon a drez al lann, an drez hag ar spenn, o klask tammou an imach ben-niget sebeliet e tenvalijen ar pardaez, hag o lavaret Litanion hano Santel Jezuz.

Klask a rejont pell bras, dindan lagad ar stered. Lavaret zo bet d'in ez oa en noz-se eun arc'heal o roi d'ezo eur sked, eul luc'h dreist an ordinal.

En eun taol, setu Jopig o leuskel eur youc'haden laouen, hag o sevel evel eun tenn en e zav : kavet en doa an tamm diveza a vanke eus skenden Hor Zalver, Hag ez ejont pep hini eus e du.

— Kere buhan, Jopig, gant da zaout ha da zaved. Kea dre ar wenojen a zo a-dreuz ar c'hardi... O santez Anna !... An ao. Person el levr !... Kea dillo, Jopig, da guzat, n'eo ket gwelet a rafe an Ao. Person da zilhad teull ha fank.

— Eo, maeronez, mont a ran.

— Deiz mat d'eoc'h ive, merounez Kerestin, ha da holl dud ho ti !... Dont a ran da goms d'eoc'h eus ho filhor...

— N'eo ket possuhl, Ao. Person ?... Da goms d'in diwarbenn va filhor ? Klevet mat am eus ? Siouaz ! eur paotrig dous eo, a gavanda vihana, mes paotr-saout fall ! Atao ema oc'h huvreal ! Kollet en deus d'in ar gaera eus va danvadezed !

— Eur c'holl eo, a dra zur, hen anzav a rankan ; mes selaouit ac'hanon evelato, me ho ped. Ho paotr a zo eur bugel dibabet gant Doue evit sevel, divizatoc'h, ouz an aoter...

— Jopig ?... eun diskiant ?

— Eur paotrig divalis evel eun oan ! Eun eal gant eur c'horf ! C'hoant am eus d'e gas d'ar skolach.

— Evit an dra-ze, ao. Person, e lavarinn d'eoc'h dioc'htu n'hellan ket ober. N'em eus mui tamm ed ebet da gas da varc'had Lanndi, ha n'eo ket deuet c'hoaz em fenn teuler va gwenneien...

— Roit peoc'h, gwreg goan a feiz... Piou a zo o c'houlenn arc'hant diganeoc'h ?... Roit d'in ar bugel, ha me bourveo da bep tra.

* * *

— Perak ez eus kement a vole er mintin-ma gant kleier Komanna ? Livirit d'in 'ta, Aotrou va zad... Digorit frank ar prenestrou, ma klevin gwelloc'h o c'hanaouen a levenez ! Lakaat a reont eur peoc'h dudius da zisken em c'halon !

— Gait, va merc'h, bez didrouz ha didrabas. Hizio em a oferren genta Jopig Kerestin, hon deus anavezet paotr-saout gwechall.

— An oferren genta, santez Anna ! O mar gallchen mont d'he gwellet !... Roet em oa va ger...

— Ne dalv ket d'it lakaat an dra-ze en da benn, merc'h kez, klavy out, ha n'hellez ket bale.

— A ! eme Gait a vouez izel, beleg eo eta ! Brema e c'hellan mervel... Dont a rai da skuilha dour benniget war va c'horf paour.

Hag e oe klevet o c'hrosmolat komzou kenta an *O salutaris*. An abaden avat he doa dinerzet krenn anezi, ha Gait a yeas da beur echui gant an ehez ar c'hantik kaer d'an Osti zantel.

Daou zervez goude. kleier komanna a yoa adarre e bole, eur bole leun a dristidigez, eur bole klemmus en dro-ma, ar glazou eo a yoa ganto.

Eur brosesion a yea d'ar vered. Aotrou Kerestin a ouele puilh o vont warlerc'h an arched douget gant peder blac'h yaouank diwar-dro, hag ar beleg nevez a yea da genta o kana pedennou kanvus an Anaon.

KLAODA 'R PRAT.

DOUE R'HO PAEO !

1. Kement-ma a dremene er bloavez 1870, epad seziz Pariz. An amzer a yoa ker kriz hag ar brezel ; skourni rea, erc'h a rea ive. Eur vaouez paour he devoa ledet eun tamm pallen koz hag a yoa warnan manegou bourret gant gloan ; hag e klaske o gwerza ; hogen, ne deue den d'o marc'hata. Daou « vobil » Breton digouezet en derc'hent a deuas da dremen, hag a gavas ar manegou eus o doare. Gwisket truilhek oant hag e krenent gant ar riou. C'hoant o doa da gaout ar manegou, pa c'houezent en o daouarn o sellet a-gorn ouz ar varc'hadourez. « Ar manegou-ze a rafe vad d'eomp, a lavarent-i etrezo ! »

2. Eun ofiser a deuas da dremen dre eno hag a welas dioc'htu nec'hamant an daou Vreton. Ya, divi-nout a reas o c'hoant hag o faourentez. « Va bugale, emezan, kemerit daou re manegou evit pep hini ac'hanoc'h, me eo a baeo. » Ar Vretoned a zo lentik ; an daou zoudard n'oa ket mall ganto senti, hag an ofiser da lavaret evit an eil gwech : « Kemerit 'ta, paotred, eur mignon eo a ro anezo d'eoc'h ! » N'helled mui argila. Kemeret a rejont ar manegou en eur lavaret : « Doue r'ho paeo ! va ofiser. »

3. Eur pennad goude e oe eur c'hrogad e Champigny, hag an daou « vobil » edo eno. Etouez ar vistri ec'h anavezjont o mignon, ofiser ar manegou, evel m'hen hanvent. Hogen, pa oe echu an emgann, kaer o doa klask ha sellet, ne deuent ket a-benn da gaout anezhan. N'edo ket war

Paner ar Marvailhou

Ar morian hag ar zoudard

al leac'h ken nebeut pa oe great ar galy. Glazet e ranke beza eta, pe lazet, unan a zaou.

4. Daoust ma 'z oant hanter varo gant ar skuisder, ar yenien hag an naon ; daoust ma c'hellent beza lazet gant tennou ar Brusianed, an daou Vreizad ne jomchont ket da vare'hata. Dizrei a rejont war dachen ar brezel : unan anezo a oe tizet en e c'har gant eun tenn fuzul. Lakaat a eure eur mouchouar da c'helo ar gouli, hag en hent adarre. Kaout a rejont an ofiser astennet en ere'h evel maro.

5. Diec'htu e krogehont d'e frota gant ar manegou bourret, da zoursial ker brao outan, ma teuas a-benn eur pennad brae a amzer da halani ha da zigeri e zaoulagad : n'oa ket maro ! o pebeus heurvad evit hon daou Vreton !

6. Samma rejont anezan war o diskoaz d'e gas d'ar c'hlanidi (hospital), el leac'h ma teuas da gaout adarre ar yec'hed... Ar vad en devoa great en doa talvezet d'ezan : selaouet oa bet peden an daou Vreton : Doue r'ho paeo !

KLAODA 'R PRAT.

Eur morian a c'houlenne eun deiz digant eur zoudard ha kredi a read c'hoaz e Doue en e Vro Frans.

— Setu aze eun huvre ! eme ar zoudarded gall. Piou a c'hell kaout douetans ez eus eun Doue ?

— E feiz, lavaret a rafed, eme ar morian ; ne roit morse testeni ebet euz ho feiz !...

Daoust ha ne c'hellfed ket goulen ar memes tra digant ar bern tud a bep stad a vev hizio evel pa n'o defe mui tamm feiz ebet ? Daoust ha ne c'hellfed ket ober d'ezo ar rebech c'houero a rea Doue gwechall d'e bobl dre c'hinou ar profed Izaiaz : « Krouet em euz bugale, maget ha savet em eus anezo ; int-i avat o deus great fae warnon. Eul loen diskiant a anavez e vestr ; an den avat n'anavez mui an iliz.

* * *

Me a vezo eur zant !

Eur vamm he devoa pevar bugel ; lakaat a rea he foan da ober anezo bugale fur, devot ha madelezes, hag ez vihannig e teskent ren eur vuez e gwirionez kristen. Bemdez e lavarent o fedennou e komun, dindan lagad o mamm. Houma a lavaras d'ezo eun dervez : « Na me a vije eurus ma rafe Doue d'in ar c'hras da welet unan ac'hanoc'h o tont da veza sant ! »

Ar yaouanka a zavas en e zav da lavaret :

— « Me, mamm, a vezo sant ! »

Ar bugel a zalc'has d'e c'her, hag a deuas da veza sant Per Selestin.

Kement-ma a ziskouez pegen talvoudek eo kentelia mad ar vugale war al lezen gristen adalek ma teu o skiant d'ezo. Al labour-ze a zell dreist oll ouz ar vamm. Den na c'hell hen ober koulz hag hi, evel ma 'z eo eur c'holl bras ha dies da rapari goude-ze mar deo bet diegus war gement-se.

Roudou Doue

Goulen a read eun dervez digant eur morian o chom er gwelec'h, da lavaret eo en eur vro ha n'eus ket nemeur a dud enni, devet ma 'z eo gant an heol hag an treaz bero : « Penaos hoc'h-hu deuet a-benn da c'houzout ez eus eun Doue ? »

Hag ar morian da respont gant kalz a furnez :

— « Evel ma c'houzon dre ar roudou chomet war an treaz pe ez eus tremenet eun den pe eul loen. »

Hag e gwirionez, pa welomp da bep kammed a reomp kement a roudou leun a furnez hag a c'halloud lezet gant an Hini en deus great ar bed, penaos miret da lavaret :

— « Eun Doue a zo bet dre ama ! Kement-all a draou kaer n'hellont beza bet great nemet gant eun Doue ! »

Hag an Doue-ze eo an hini a anavezomp, ni, kristenien !

* * *

Doue a zo e pep leac'h

Sant Bernardin a yoa meurbed doujet gant kamaraded e oad pa oa c'hoaz bugel. Mar tigueuze d'ezo koms etrezo a draou difennet e tavent kerkent ha ma her gwelent, o lavaret :

« Peoc'h gant an traou-ze ! setu erru Bernardin ! »

Mar doa a-walc'h d'ar re-ma gwelet Bernardin evit beza fur, taolit evez, bugale, ez eus dalc'h-mad tostik-tost d'eoc'h eun Doue hag eun eal a glev ho komzou, a wel hoc'h oberou ha kement zoken a dremen e goueled ho kalon. Bezit fur eta kouls pa n'eus nemetoc'h evel pa emaoe'h gant re-all ; pa 'z oc'h douget d'an droug, livirit evel ar plac'h chast Suzanna a zo hanô anezi er Skritur-Zakr : « Penaos e c'hellfen-me pec'hi dirak va Doue am gwel hag am barno ? »

* * *

Hosti c'hlan

Kement-ma a dremene e Lourd n'eus ket pell c'hoaz, e kichenik al leac'h ma 'z eas Bernadett da skrabat an douar gant he bizled ha ma teuas da zlouana eun elanen he deus pareet kement a dud abaoe :

An dud klanv, ar re vac'hagnet, kabac'h, seizet, houzar, dall ha mut, an holl glenvejou, an holl boaniou a yoa bodet endro d'ar pisinou hag a c'hede beza soubet en dour burzudus.

Eur beleg a bede hag a alie an dud yac'h da bedi o diwreac'h e kroaz. Lavaret a rea :

— Eürus ar re o deus poan da ziwaska ! Eürus ar re a ouel !

Hag ar glanvourien a unanas o mouez gant ar re yac'h evit lavaret :

— Eürus ar glanvourien ! Doue o c'har !

— Mes neuze, mamm, a lavaras eur bugel klanv pell a yoa, mar kar an Ao. Doue ar re glanv, me zo gwelloc'h ganen chom klanv !

* * *

Digaset e oe en eur gador eur plac'hig daouzek vloaz, souñnet outi he holl izili, drouk-livet evel ar maro ha ken treut ma n'oa mui nemet ar skeud eus eun den. Digaset oa bet da Lourd gant eur framason difeiz ha direlijion. Hen a yoa chomet kuzet e-touez an engroez tud, hogen klevet oa bet o lavaret :

— Ar pez a zo sur eo mar teu houma da gaout ar pare eun dour-ze, me a gredo hag a govesao.

Hag ar beleg da hopal :

— Plijet gant an Intron-Varia Lourd parea ar bugel-ma !

Ar bobl kristen a youc'has war e lerc'h gant eur feiz birvidik :

— Plijet gant an Intron-Varia Lourd parea ar bugel-ma !

Ar beleg a lavaras adarre :

— Goulen a ran eur sakrifiz digant unan eus ar glanvourien a zo ama. Ra zeui unan anezo da ginnig da Zoue chom klanv betek e varo, e pinijen, evit ma pareo ar c'hez-ma ha ma krede an difeiz-se.

Eun den etre tregont ha daou-ugent vloaz a dostae d'ar poent-se oc'h en em stleja gwella ma c'helle war bouez e flac'hou. Lavaret a reas gant eur vouez hag a dreuzas an holl galonou :

Ma !

E kichenik ez oa eur vamm o ouela, ganti war he barlen eur c'hrouadurig seiz vloaz ganet bouzar ha mut ; hag e lavare enni he-unan :

— Mont a ran da ginnig va merc'h !

Karantez ar vamm a oe treac'h eur pennad war he c'harantez evit eun dianavezet. Ne badas ket pell ar c'hrogad, ha dizale e tilammas da gaout ar beleg gant he merc'h.

— Delit ! emezi.

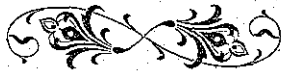
Ar beleg a gemeras ar baotrez etre e ziwreac'h, a zavas anezi etrezek an nenv evel m'eo kustum d'hen ober bemdez da Hosti zantel an oferen.

— Setu, emezan, an Hosti c'hlan a ginniger evit paea distro ar pec'her !

Ar feiz a verve e kalonou an dud fidel hag an daelou a zirede eus an holl daoulagad.

Ar bugel daouzek vloaz a oe soubet en dour hag a gavas ennan ar pare. Ar pec'her a zalc'has d'e c'her hag a deuas da veza kristen mad.

KLAODA 'R PRAT.

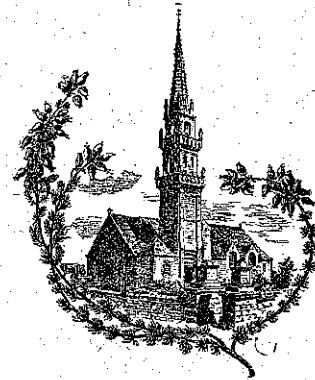

GOUEL AR BLEUN BRUG

1911

MIL LUR A BRIZIOU

Destumomp piz kement a jom
evit ma ne yelo netra da goll.

I. — Prizioù evit ar vugale

Talvoudegez pemp skoed var nugent a briziou a vezo rannet etre ar bôtrez hag ar bôtrezed n'o deus ket c'hoaz ouспен daouzek vloaz hag a ouezo ar gwella :

a) Trei e galleg ar c'hantik brezonek-man : *Evit beva gant levenez*, p. 100, Kantikou Kemper ha Leon.

b) Trei e brezoneg ar pennad gallek-man :

Les provinciaux émigrés à Paris

Nous ne pouvons oublier la scène navrante que nous eûmes sous les yeux, à un de nos derniers voyages à Paris. C'était en gare ; dans un train parallèle au nôtre, prenait place un groupe de malades provinciaux, au teint pâle, à l'œil éteint, voutés, décharnés, ressemblant à des squelettes ambulants. Spectacle lamentable entre tous ! Une pauvre femme, une épouse sans doute, montait le long du trottoir, cherchant une place. Elle portait dans ses bras, comme elle l'eût fait d'un enfant, son mari desséché par la toux et la fièvre, et enveloppé d'une mauvaise couverture. Forcé nous fut de cacher notre visage dans nos mains pour dissimuler nos larmes. Parmi ces victimes

Il y avait des adolescents, des hommes jeunes encore, n'ayant qu'un souffle et que la grande ville avait tués... Oh ! quel attachement vous sentiriez pour nos humbles campagnes, si comme nous, vous aviez vu et compris l'éloquence de ce douloureux exode. Elles expient, cruellement leur imprudence, les familles qui ne savent pas retenir leurs enfants auprès d'elles ; et ces pauvres jeunes gens, comme ils paient cher leur facile entraînement, ceux qui, sous prétexte d'un salaire supérieur, ou d'une vie plus facile, vont détruire en peu de temps une existence qui dans notre pays aurait pu être si longue et si utile.

Mgr LATHÈLE, 1902.

c) ha lenn ar gwella ar brezoneg.

II. — Prizioù evit an dud yaouank

Talvoudegez pemp skoed var nugen t a brizioù a vezo rannet etre ar bôtre d hag ar merc'hed yaouank n'o deus ket c'hoaz ouспен ugent vloaz hag a zavo :

a) Ar gwella-studiadennoù var ar c'hoarioù kaëra a vez great pe a veze great gwechall e bro Leon (ar re dreist-oll n'int anavezet nemeur nemet e Breiz), Barn o zalvoudegez e peb giz ha rei da anaout an deare d'en em gemeret da ober anezo ;

b) Pe, mar d'int bet c'hoaz e *Gouel ar Bleun Brug*, a raio ar c'haëra liziri da bedi mignoned d'ezo da zont d'ar gouel-ze. Lavaret a raint ar pez o deuz kavet a vraoa ennan, ar c'hemm a zo etrezan hag ar gouelioù all, ar vad a ra d'ar vro hag ar pez a garfen t gwelet ober ennan c'hoaz evit rei d'ezan muioc'h a sked ;

c) Pe a grouo ar pennad skrid speredeka var ar re a zo o tiskar Breiz-Izel. Lavaret a raint penaoz ec'h en em gemeront evit dont a-benn eus o labour milliget. piou a re an dourn d'ezo, ha penaoz ober evit stourm outo er vad.

d) Ar *Finistère pittoresque*, daou levr nevez kentelius kenan evit ar pez a zell ouz ar vro, ha leun a daolennou koant enno, a vezo kinniget d'an hini a zavo ar zon gaëra eneb ar *vesventi*, dek koublad enni d'ar muia. Ar ganaouen-ze a vezo barnet diouz an tön ha diouz ar c'homzou.

III. — Prizioù evit an holl

Talvoudegez pemp skoed var nugen t a vezo rannet etre ar re a zestumo ar c'haëra *pedennou* a leverer e brezoneg pa vezer oc'h arvesti eun den maro, pe ar c'haëra *sonioù gwerioù*, ha *marvailhoù* a zo anavezet c'hoaz etouez an dud ha n'int ket bet moulet biskoaz var baper.

IV. — Prizioù evit ar re a raio labourioù-dourn

Talvoudegez pemp skoed var nugen t a vezo rannet etre ar re a zavo gant ho fluen (caricatures, dessins), o c'hizel pe o nadoz, an traou o devezo ar muia braventez, ar muia talvoudegez hag ar stum brezoneka.

V. — Prizioù evit ar c'hân

Talvoudegez 700 lur a brizioù a vezo rannet etre gwella kanerien Breiz-Izel ; hag evit ma vezo esoc'h o barn e vezint rannet er bloaz-man hag hiviziken e peder gevren.

KEVRENN A
Strolladoù { 1) goazed
                  2) merc'hed
                  3) pe vugale
o kana gant eur vouez
henvel.

SECTION A
Chorales chantant à
une voix :
1) hommes.
2) femmes.
3) enfants.

KEVREN B
Strolladoù { 1) goazed
                  2) merc'hed
                  3) pe vugale
o kana gant meur a
vouez henvel.

SECTION B
Chorales à plusieurs
voix égales :
1) hommes.
2) femmes.
3) enfants.

KEVREN C
Strolladoù tud o kana
gant mouezioù dishen-
vel.

SECTION C
Chorales à voix mixtes.

N. B. — Dek kaner pe ganerez da nebenta a rank beza e peb strollad. An diou ganaouen moulet er *Feiz ha Breiz* divêza eo o devezo da zeski.

KEVREN D

Ar gevren D eo hini an dud hag a deujio da gana peb hini evitan e unan (concours de solistes d'exécution), pe ar re a c'hoantaio kana a zaouioù (duos) pe a driou (trios) hag a c'hello dibaba ar c'hanaouennoù a girint, gant ma vezint e brezoneg, evelato, na petra 'ta.

Ar skridou hag al labourioù-dourn a vezo red kas anezo holl aben an S a viz gwengolo da zivezata, pe d'an Aotrou Corentin Le Nours, au *Courrier du Finistère*, 4, rue du Château, Brest, pe d'an Aotrou Perrot, vicaire à Saint-Vougay, par Plouzévédé.

Ar vugale a vezo barnet var al lenn brezoneg da C'houel ar Bleun-Brug, da 10 h. 1/2, epad ma vefor o varn ar strolladoù kanerien.

— *War araok Bretoned ha Bretonezed vad Bro-Leon : arabad lezel netra hag a vefe ennan eur bann euz spered ar re goz da vont da goll : gant dismantrou ar vro goz eo sevel an hini nevez !*

Diazeourien an amzer' da zont

An Aotrou Gauthey a lavare n'eus ket pell da dud yaouank kristen e eskopti bodet en dro d'ezan e Vesoul :

Laoskit ar re goz da glemm ; an amzer dremenet a zo ar pezh m'eo bet ; mes an amzer da zont a vezo ar pezh m'her greoc'h. Ma zeus eun dra hag a garfet gouzout eo pe e vezo pe ne vezo ket kristen ar re a vezo var hon lerc'h. Hon enebourien a lavar ne vezint ket. Laoskit anezo da c'hlabousat, ha labourit a zevri da zevel ar vro da zont.

Karomp ha deskomp hor Brezoneg

*E Breiz-Izel, e Breiz hor bro,
Ez eus hoar ha mel tro var dro,
Koar ha mel euz ar re wella,
Ne vent kollet evel brema,
Ma karfe 'n dud, vel ar gwenan,
En em voda holl a-unan
Da labourat ar Brezoneg.
Breiz-is, gwir vreudeur kalonek ;
Mougomp an droug dre ober mad,
En em skignomp holl e pep prad
Da gutuilh bleun ar re gaëra,
D'ober eul labour ar gwella,
D'ober da Vreiz kant kurunen,
Ha pa ve fuc'h er c'hos keilhaen !*

G. M.

Feiz ha Breiz

Kannad Misiek ar Vretoned

7^{et} Gouel ar Bleun-Brug

Gouel ar Bleun-Brug a vezo great e Sant-Nouga d'ar 14 euz ar miz-man gant aotre ha bennoz an Aotrou Duparc eskob Kemper ha Leon.

Ar gouel-ze, hag a deu bep bloaz da gaout muioc'h mui a luf, eo gouel *Feiz ha Breiz*, da lavaret eo gouel an holl Vretoned hag a venn mont var araok, heb lezel netra eus ar vad a zo deuet d'ezo digant o zud koz, da vont da goll. Darempredet e vezo er bloaz-man evel ma n'eo ket bet biskoaz, n'eo ket hebken gant Leoniz mes gant Kerneviz ha Tregeriz.

Hon ioul eo gwelet kement hini a gemero perz ennan o tizrei d'ar gear, birvidikoc'h en e greiz ar garantez evit e Zoue hag e Vro, ma kendalc'ho da veza gwir bepred lavar hon tadou :

ar brezoneg hag ar feiz
a zo breur ha c'hear e Breiz,

J.-M. P.

Miromp hor brud vat

Sonjet am eus skriva hizio eur gerik bennak evit ar bôtred yaouank, va mignoned, galvet da vont er bloaz-man d'ar zervich.

Savet asamblez, ho peuz en em heuilhet var skinier ar skol ha divezatoc'h, er gear, e fleuren o yaouankiz, seder lia laouen ha leun a fizianz en amzer da zont, oa eun dudî evidoc'h en em welet bep sul evit offisou an iliz, en em zestum en ho kelc'h-studi pe e leac'h all evit komz divarbenn an dra-man pe an dra-hont, ha setu heb gouzout dâre deoc'h tremenet « nevez amzer » ar vuez ha sonet an ugent vloaz.

Neuze al lezen a c'halv an holl botred yaouank diva-c'hagn da vont da zoudarded, ha setu en eun taol kont emaoch dispartiet, hag ingalet evel gant eur gorventen dre bevar c'horn ar vro.

Er rejimant ec'h en em gavoc'h gant mignoned nevez, bet savet pell diouzoc'h ha dishenvel iyez diouzoc'h e meur a c'hiz; a veac'h ma c'helloc'h o entent o komz, ken dishenvel eo o frezeg diouz ar galleg desket ganec'h er skol; mez ar pez a zouezo ac'hanoc'h ar muia, m'oar vat eo gwelet peger skanvbenn int; re all kosoc'h egedoc'h o deus bet da ruzia o klevet o marvailhou; savet int bet pell diouz Doue hag e lezen; ober a reont en eun doare iskiz meuleudi ar skol dibater ha truez ho pezo outo a dra zur, mes koulskoude ne vô ket awalc'h d'eoc'h truezi ha chom dibreder en o c'henver, rak poania a raïnt en dra c'hellint d'ho chacha en o dizurziou: deuet e vezo d'eoc'h neuze ar poënt da ziskouez petra eo eur breizad hag a zo kristen penn da benn, en e vuez hag en e oberou.

* * *

Daoust ma ne anavezont hor relijion nemed dre ar goaperez o deus klevet en he eneb, ema o daoulagad o para varnoc'h evit gouzout ha c'houi a zo din eus ar veuleudi a glevont ober euz Breiziz dre ma chomont start en o feiz, en despét da gement a vez great evit o distrei diouti. En han Doue, va mignoned, na vezit ket traitou-

rien d'an dever en deus peb kristen da heuilh e relijion e peb leac'h: ra vezo dir var ho tal; dalc'hit mat, e kement hag eo possubl d'an devosionou a heuilhec'h er gear; dre eno eo e kavoc'h nerz awalc'h da jom honest etouez kement all a hudurnez; arabab eo d'eoc'h morse sponta dirag pôted dizoue; rag mar bez goaperez var o muzellou, en o c'halon an istim evidoc'h a gresko kalz o welet ez oc'h ar pez o devoa klevet e oac'h. Klevet am eus anezo o lavaret, ar pez a gaven henorus evit hor relijion ha brud hor gouenn: « *Décidément, la race des chouans n'a pas dégénéré,* » ha pell a ioa o devoa laosket o goaperez a gostez, o welet ne c'hounezent netra.

Mes va mignoned, mar d'ema ar zonz-ze e spered ho kamaraded, ema ivez e spered an offiserien karget ac'hanoc'h, ha meur a hini hag a vefe tentet da zonzal e vezint gwelet falloc'h mac'h heuilhont o relijion, hag o devosionou er c'hazarn, a vezo dizouezet o lenn an tammik histor a zo aman varlerc'h hag a ziskouezo d'eoc'h ec'h en em gav awechou kontrol beo; ganen va unan eo bet en em gavet; berr ha dister eo; marteze gant re all ez eus bet en em gavet kaëroc'h: ra zigasint ivez o lavariou.

* * *

Eun dervez e fort V^e, e kichen Paris, el leac'h ma rean va amzer zoudard, ar major a gavas pevar pe pemp den klanv gant ar ruzel; raktal e roas urz da zigas dirazan holl zoudarded ar c'hastel, vardro 500 anezo. Va c'hompagnunez a en em gave d'an ampoënt, tre dirag dor an « infirmerie, » hag hor c'habiten da gomandi: « *Formez les faisceaux,* » ha ni d'ar visit; en em gavet ganen, rus va fenn evel ar c'hustum (oh! n'eo ket evit meuli va liou brao e lavaran an dra-man) e lakeas ac'hanon a gostez « en observation »; passeet ar rest eus va c'hompagnunez e tistroas d'am c'haout hag e tigoras va saro lien ha va roched evit gwelet va feultrin, hag ec'h en em gavas var skapular Intron Varia Garmel, am boa bet digant eur beleg santel, hag a zioullas ac'hanon heb mar ebed diouz meur a zanjer; ouz e welet, ar medesin a zavas e zaoulagag var va re, ha gant eur zell hir ha down, heb goaperez ebed, e lavaras d'in: « *Va mignon, emezan, heb douëtans, c'houi a zo breizad?* »

— « Ya ! emevez abaoe daou vloaz var nugen't zo.
 — » Ya ! emezan, ha gwelet a ran e kendalc'hit. Distroit adarre vare'hoaz d'ar visit. »

Evel a welit, nebend a dra a lavaras, mes awalc'h evit diskouez evit piou e kemere ac'hanon, ha da c'houde pa en em gavemp, d'ar zalud a rean d'e c'hrad e responte ato : « *Bonjour, petit Breton.* » E kement leac'h ma en em gavemp am anevez ; deuet oamp da veza evel daon gamarad ; gwelit divar goust petra, ha meur a wech en deus trouc'het d'in eus an derveziou-ze, ma rank enno Yan zoudard dibri e vara gant ar c'houezen eus e dal.

Setu aze, va migaoned yaouank, ar rezoniou dister a ro d'eoc'h ho kamarad kosoc'hik egedoc'h ; rezoniou all heb mar, gant muioc'h a bouez hag uhelloc'h a vezo displeget d'eoc'h gant ho pelec'h hag a lakaio ac'hanoc'h da gaout muioc'h a nerz-kalon evit en em ziskouez ato din eus brud hon tud koz, hag eus diskan ar c'hantik ken kaer « katolik ha breizad bepred. »

TREMENIAD.

EMGLEO AR SKRIVANIERIEN VREZONEK

Ar skrivanierien vrezonek a zo pedet d'en em zestum e bureo ar *C'hourrier*, 4, ru ar C'hastel, e Brest, d'ar zadorn 9 a viz Gwengolo da 1 h. goude kreiz deiz.

An aotrou E. Ernault, kelennner e skol-veur Poitiers, a lavaro pegement a ezom a zo d'en em glevet var eun henvlep doare da skriva ar brezoneg ha penaoz en em gemeret evit gellout en em unani pelloc'h.

EUR MERZER EUZ AR « VENDÉ »

Histor Kinniget gant « Stereden ar Vendé »
 da « Feiz ha Breiz »

Maro an Aot. Coutanseau person e Sant-Sornin (Charente-Inférieure) a zigas din da zonz eus histor trubuilhus e dad kunv a varvas merzer eus e feiz hag eus e lealdet e kenver ar roue. Hen e-unan eo en deus her c'hontet din eun devez m'edon en em gavet gantan e Kear Fontenay var al leur-gear hanvet « Viette ».

Strafulhet holl oa ar paour keaz aotrou person ; n'oa ket goest da deuler evez ous ar pez a lavaren dezan. Souezet, setu me lavaret d'ezan : « Perag 'ta ez c'h c'houi ken strafuilhet ha ken enkrezet ? » — Evel pa vije bet o tihuna, e komzas ouzin evel-hen :

« Dibaot eo din dont da Fontenay ; mes, ne deuan morse heb pignat betek al leur-gear-man Aman, dre gasoni ous Doue hag ous ar roue eo bet lazet va zad-kün, breman ez eus tremen kant vloaz, er bloas 1793. Ha kerkouls, mar fell deoc'h anaout an-histor, setu hi aman :

» E Sant-Per an hent e oa ganet va zad-kün, ha deuet oa, eun devez, da gear Kistinek (La Chataigneraie) d'ober eur werzidigez. Eno e oue tapet krög ennan, rag diskredi a reat varnan ez oa unan eus an dud-ze hag a felle dezo chom feal d'o c'hreansou koz. Ac'hano e oue digaset da Fontenay ha taolet en eur prizoun tenvel dindan an douar da c'hortos beza barnet ha lakeat d'ar maro, sklear oa gouzout.

» Daoust dezan da veza klozet en toull hudur-ze e kavas an tu da zigas kelou d'e bried eus ar pez a oa c'hoarvezet. Hon-man a oue mall ganti. antronöz, kas he mabig yaouank da Fontenay evit kaout eur c'helou bennag eus ar paour-keaz prizounier.

Ha setu ar paotrik en hent, dindan skoazel Doue.

Digouezet e kear heb kals a boan, e c'houlenn digant ar genfa a varvas var he hent e pe leac'h oa taolet ar

brizonierien deuet eus kear Kistinek, daou zervez a ioa. An intron vadelezus m'en devoa komzet outi a gasas anezan en he zi. Goulenn a eure outan gant truez pe-
rag e oa deuet e kear. Kas a reas ar potrik dre ar ruiou da zelaou e kichen toullou prenestrou ar c'haouiou m'oa taolet enno ar brizonierien. Ober a reas eur zell da we-
let ha ne ioa den var e dro ; en em astenn a eure var an douar e reaz ar voger, gervel a eure goestad, goes-
tad, hag eur pennad goudeze, krenfoc'hik, ken a ana-
vezas an tad mouez e vab. Dioc'htu e savas kaoz ganto :

— « C'houi eo, va zad ? »

— Ya ! te eo va mabig ? Piou en deus lakeat ac'ha-
nout da zont aman ?

— Va mamm, abalamour d'eomp da glevet hano eus
ar pez a oa en em gavet ganeoc'h.

— Pegeit a zo emaut aze ?

— Abaoue 'n derc'hent emaoun e ti eun intron dru-
garezus he deus lakeat ac'hanon da zont aman.

— Mat ! va mabig, p'eo gwir emaut aze e vefe ken-
koulz d'it mont d'al lez bep mintin da zelaou hanoiou
a re a zo barnet d'ar maro hag a dle beza dibennet
antronoz ; goudeze e teui da lavaret d'in peur e vezo va
zro. Bez fur, va mabig kez, ha taol evez ; goulenn ouz
an itron vadelezuz penaoz en em gemeret.

— Ya, va zad.

Sentus ouz an urz roët d'ezan, ar pôtr a yeas d'al lez,
hag epad tri dervez e tizroas da gaout e dad hag e lavare
d'ezan : « Tad, ne vefoc'h ket dibennet var c'hoaz, rag
» n'eus bet hano ebed ac'hanoc'h c'hoaz ! »

D'ar pevare dervez ar pôtr a glev hano Coutanceau ;
mont a eure kuit dioc'htu, e benn en e vruched, an
daelou en e zaoulagad, ha ne fell ket d'ezan o skuilh
gant aoun d'en em werza ; mont a reas da lavaret d'e
dad e oa barnet d'ar maro hag e vije dibennet antronoz.

An tad paour a gomzas ouz e vab gant ar brasa tene-
redigez ; rei a reas d'ezan eur gefridi évit e wreg :
« Kea breman, emezan, da c'houlenn ouz an intron
» vadelezus e peleac'h kaout eur beleg, ha deus gan-
» tan d'am c'haout en noz a zeu, ma vezin koveseet
» ha kommunité ; pa vezin maro, te-zistroio da Zant-
» Per da gas ar c'helou d'as vamm ; lavaret a ri d'ez

» am eus bepred éviti ar brasa karantez hag e vezin
» ouz he gortoz er baradoz ; evidout-te, va mabig, kar
» atô muia ma c'helli, an Aotrou Doue, da vamm hag
» ar Roue. »

Ar pez a oue lavaret a oue great. E kreiz an noz,
eur beleg a deuas gant ar potr da gichen prenestr ar
c'hao, klevet a reas kovesion ar prizonier ha rei a reas
d'ezan ar gommunion.

Antronoz, Coutanceau pa glevas e hano, a deuas er
meaz eus e brizon, hag a gemeras hent ar c'hilhotin ; e
vab a heuilhe anezan, heb lenva, rak c'hoant en devoa
da welet piz penaoz e tremenje an traou, abalamour
d'ezan da c'hellout lavaret pa deuje d'ar gear.

Pa oue pignet ar merzer var ar chafod, e komzaz
evelen d'ar re a ioa var e dro : « Daou vloaz ha daou
» ugent a zo m'oa kaner en iliz sant Per, meur a Li-
» bera am eus kanet em buez, ha ne vezo ket lavaret
» ne vezo bet hini ebed d'am enterramant ! »

Ha gant e vouez krenv e voulc'has al Libera hag e
kendalc'has anezan ken a gouezas e benn dindan
dremm ar gountel.

— « Setu, va den mat, eme an aotrou Coutanceau,
» en eur rei an dourn d'in, setu petra zo bet kontet
» d'in gant va zad koz, ar pôtrik a ioa var al leac'h
» man, p'edot o tibenna va zad kun.

» Hag abalamour da-ze e teuan aman da bardona
» bep daou pe dri bloaz ; aman e lakan da azveva em
» c'halon strafuilhet an diou garantez a verve e kalo-
» nou va zud koz ; karantez Doue ha karantez ar
» Roue. Kenavezo ! »

Hag e sellen outan o tec'het diouzin ken strafuilhet
hag hen, va unan.

Troët eus ar galleg e brezoneg gant

AR MAEL KOZ.

Kredit er C'hrist hag e vefot heb anken,
Ho pezo nerz da dremen mor ar bed
: An heol a vez kuzet gant eur goumoulen,
Komzou Doue a vezo sklear bepred.

Laurans MOYSAN.

BLEUNIOU O TREMEN

Pa oan, er min-tin - man, o
 vont da ger-chat dour Pa oan, er min-tin - man, o
 vont da ger-chat dour, E kle-vis an eos - tig er charz o
 ka - na flour, E kle-vis an eos -
 tig er charz o ka - na flour.

- En e zon e lare, kuzet gant an delliou : *(bis)*
- « Dre ma hastenn an hanv, e koll ar bleun o liou. *(bis)*
- » Miz mae zo eat endro gant an nevez amzer ;
- » Breman gwrez an heol tomm d'ar bleun zo re bouñner.
- » Bleuniou, ped ac'hanoc'h a c'hoenv bemdez breman !
- » Bleuniou koant o tremen buhan diouz ar bed-man.
- » Ne jomm ket pell ar bleun da doler o c'houez-vat :
- » Red eo d'ezo kwitât, goenvi, tremen timad.
- » Ar rôzen bet ker fresk a zizec'h war he bod :
- » Penherez Kerbendrez a zisliv ruz he jod.
- » Eyruez ! Ho ya ! eyruz an nep a varv yaouank :
- » War e vez e vernier ar bleuniou stank ha stank.
- » Eyruez eo ar were'hez a dremen vel ar roz :
- » He c'houez glan ouz he heul a bign d'ar Baradoz ! »

* * *

Hag an eostig gant herr a dec'has dirazon,
 En eur gana sioulik diweza post e zon.

* * *

Penherez Kerbendrez a varvas antronoz :
 Tremen a reas hi vel ma tremen ar roz !

An eostig a ganas e kichen ar feunteun :
 « Gant an nevez-amzer eo e tremen ar bleun.

- » Me wel d'ar Baradoz o pignat gant ar skeul
- » Eur vlieuennig dener, hag he c'houez-vat d'he heul... »

Eostig Kerinek.

Gant piou ema ar wirionez ?

Ar vretoned a zo tud ha n'eo ket kalz anet o defe tam goad ebed ken dindan o winou.

Breiz-Izel a gemer doare eur vro o vont da dremen ; n'he deus ket mui eun izil koulz lavaret hag a vefe yac'h awal'h.

Koulskoude unanik bennak eus he vugale, aman hag a-hont a boagn vardro ar geazez koz ; goasa pezh a zo ken nebeud a emgleo a zo etrezo, ma ne lakeont gwellaen ebed da zont enni.

Gant « Eontr koz » Kroaz ar Vretoned eo ema ar wirionez. Hen eo a anavez gwella klenved hor mammvro ; hen eo a oar ivez penaoz en em gemeret ar gwella evit he farea : « Red eo d'eomp, emezan, deski d'ar » vugale, er skoliou, petra eo ar brezoneg ha petra eo » ar galleg ; anez da-ze, eo treac'het hor yez gant hini » an estren.

» Beuzet eo Breiz-Izel gant ar C'hallaoued. Gallaoued » bihan eo a grouer d'eomp bemdez en hor skoliou. En » dro d'ezo, dre ar vro, ema an divroïdi gall, ar c'ha- » zetennou gallek, hag ar Vretoned galleget er zervich » pe er c'heariou. Eun ezen c'hall a eu em zil var hor » beg-douar hag a zev ar bleun breizad, evel ma suilh » ar reo ar bleun avalou. Hag ez eus darn hag a gred e » c'hellint dont a benn eus an ezen-ze hag eus ar » c'hlenved spegus a deu d'he heul gant o soniou, o » c'hoariou, o frijou, o c'hazetennou, o zokou voulouzet » hag o bragezeier braz !

» Nan, birviken.

Er skol eo ema hor brasa enebour

» Dre ar skoliou eo e vezimp treac'het, ma ne dao- » lomp ket a evez, ha dre ar skoliou eo e vezimp treac'h

» ma karomp poania a-zevri ; dre ar skoliou eo e vezo » salvet hor bro, ma c'hellomp trei anezo var an tu » mat, da lavaret eo var an tu kristen hag an tu breton. » Lakit en eur barrez eur skol evelse, brezoneg enni » ha galleg ha c'houi a welo nag a frouez a deujo ac'hano. » Da genta ar vugale savet eno a gomzo ar galleg » gwelloc'h eget ar re all hag a ouezo derc'hel anezan » en e renk.

» Evit lavaret an traou krak ha berr, ar vugale-ze a » vezo bet « vaccinet » diouz ar galleg. Eur bugel « vac- » cinet » mat ne grog ket ken ar vreac'h ennan ; eur » skolaer bihan kelennet er skol-ze, an ezen c'hall ken » nebeud, n'he devezo ket ken a grog na var e spered, » na var e galon, d'o dizeac'ha ha d'o divleunia.

» Beac'h eta d'ar skol.

» An neb a fell d'ezan labourat da adsevel e vro kaë- » roc'h eget biskoaz ha ne boagn ket da zével en e » barrez skoliou kristen ha breton, **re ra netra,** » **netra, netra.** Ma ne deuomp ket a benn da » groui en hor beg-douar ar skoliou m'hor deuz ezom » anezo ; skoliou kristen hag a vezo klevet enno brezo- » neg ha galleg, eun deiz a deujo, ha c'houi ha me, ma » revan c'hoaz ugent vloaz, a ranko komz galleg en » dro d'eomp gant Bretoned ha ne ouezint mui komz » yez o zud koz. »

Ar pezh a vefe m'aro Breiz, rak eur vro heb yez a zo evel eur c'horf heb ene.

P.

PAROLES ÉPISCOPALES

Les Inconvenances de la Mode

La *Semaine religieuse de Gênes* a publié une note sévère de l'archevêque de Gênes contre les façons qu'ont les femmes de s'habiller. Leur effronterie semble ne plus connaître de limites. Au moins les femmes et les jeunes filles chrétiennes sentent-elles le devoir d'obéir aux préceptes de la modestie et aux avertissements de l'Eglise plutôt qu'aux lois de la mode.

Le document émané de Mgr l'archevêque de Gênes s'exprime ainsi :

“ Nous devons élever la voix contre un abus très grave qui se propage au scandale et à la douleur de toutes les bonnes âmes. C'est un sujet dont nous n'aurions pas voulu parler, si l'excès du scandale ne nous y contraignait.

La façon de se vêtir, que l'esprit du monde modifie perpétuellement, se montre toujours plus portée à une licence effrénée et contraire à cette modestie qui nous est enseignée par la religion et qui fait le plus bel ornement de la femme chrétienne.

Il y a lieu de déplorer grandement, mais nullement d'être surpris, que des âmes privées de la grâce adaptent leur tenue extérieure à la corruption de leur cœur et au dérèglement de leur vie. Mais que certaines modes indécentes de se vêtir sur la voie publique pénètrent dans le temple, s'approchent des saints autels, de l'administration du saint Chrême, et même de la Sainte Table, c'est une chose qui nous cause une immense douleur. C'est une contradiction criante entre la profession chrétienne et l'esprit effrontément mondain.

A ces inconvenients, qui prennent des proportions toujours plus graves et causent non seulement un préjudice moral, mais encore un préjudice matériel aux familles en raison de l'énorme gaspillage d'argent, il est nécessaire de mettre un frein, lequel ne peut venir d'ailleurs que de notre foi à qui il appartient de vaincre le monde.

A l'offense contre la pudeur, au scandale qui pervertit les âmes, il faut non seulement un remède nécessaire, mais encore celle que nous appellerons l'unique réparation. On répare pour les blasphèmes, on répare pour les froisseurs envers Notre-Seigneur Jésus-Christ dans le Saint-Sacrement : pourquoi ne devrait-on pas réparer pour un scandale qui ruine les âmes et pour une immodestie qui dégrade les chrétiens sanctifiés par la très sainte Trinité dans le saint Baptême, appelés à être le temple du Saint-Esprit, à recevoir le corps de Jésus-Christ, à cheminer par les chemins qui conduisent à la béatitude céleste ?

Fidèle à ces pensées, qui découlent des principes de notre sainte Religion, nous rappelons :

1° Aux mères, l'obligation qu'elles ont de donner l'exemple d'une chrétienne modestie et de l'inculquer à leurs filles comme le trésor et la parure la plus précieuse de toutes ;

2° Aux instituts religieux de femmes, le strict devoir qui leur incombe d'apporter une vigilance assidue sur ce point dans l'éducation des enfants qui leur sont confiés ; et nous ajoutons que toute tolérance à cet égard à l'occasion des cérémonies religieuses, distributions de prix, etc., outre qu'elle serait une offense envers le Seigneur, serait encore un manque de respect aux prêtres et à plus forte raison à l'évêque quand il est invité.

3° Aux Unions de piété et aux Associations de femmes catholiques de toutes formes, que ce doit être aussi pour elles un des points principaux de leur zèle et qu'elles peuvent suppléer ainsi à la négligence des mères de famille et promouvoir le bien de leurs associées.

Nous nourrissons l'espoir que ce que nous demandons sera bien accueilli de tous ceux qui ressentent encore de l'attachement pour notre sainte Religion et pour ses suggestions, et que, grâce au zèle de toutes les bonnes âmes, le bon sens chrétien triomphera encore une fois des préjugés du monde. Que la Vierge Immaculée, notre céleste patronne, bénisse tous ceux qui coopéreront à cette œuvre de réparation.

Dudi ar meaziou

I

Oh ! nak ar meaziou a zó kaër
Pa vez deut an nevez amzer,
Enno e kaver an ear vat
Er parkeier o labourat.

II

Enno e kaver ar yec'hed,
Al levenez an eursted ;
Enno e tesk ar vugale
Anaout ha karet o Doue.

III

Enno e teu nerz d'ar c'hoazed,
Ha koantidigez d'ar mere'hed,
E leac'h alies er c'hearion
N'eus nemed anken ha daelon.

IV

Tud an arvor, a vouez uhel
E youc'hin deoc'h, beteg mervel,
Chomit en ho pro, Bretoned
Hi eo ar c'haera zó er bed.

V

En han Doue, va mignoned,
Ne d'it ket re bell, me ho ped
Eus a dour hoc'h iliz parroz,
Nak eus ehiminal ho ti koz.

VI

Laoskomp gant al livitennou
Ar c'hafe hag al likuriou ;
Gant leaz ha chistr e plas gwin koz
Ni gousko kalz gwelloc'h en noz.

VII

Darn merc'hed a weler gwisket
Evel gwir vaskaradenned,
O plac'hed Breiz dalc'hit ató
D'ar c'hiz 'zo er vro a bell'zo.

VIII

'Vidomp ni potred da viken
A vô tok ledan var hor penn,
Var hor c'hein chupen voulouzet,
Var hon diskoaz, pennou kalet.

IX

Ni gendalc'ho da gomz ató
Ar brezoneg, prezeg hor bro,
: Ar yez-ze a ioa er vro-man
Araog an dour-beuz a gredan.

X

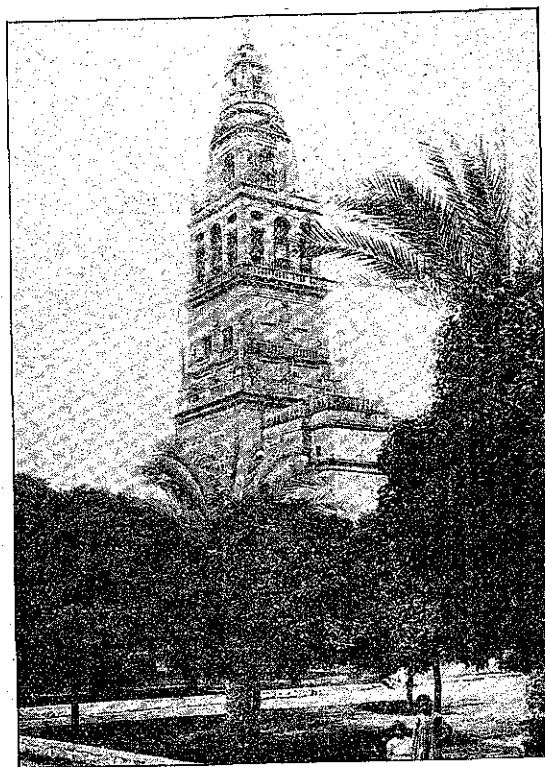
Ni fell d'eomp, pôted Breiz-Izel,
Chom holl en hor bro da vervel,
Etouez ar brug hag ar c'hoajou
Ha c'honez vat ar bleun avalou.

BOUSSARD.

Eun dro er Spagn

(KENDALC'H)

PORZ AR GVERZ ORANJEZ HA TOUR AN ILIZ E KORDOU

Kordou. — D'an 21 a viz ebrel, diouz an noz, emamp en tren evit skei eun varzu ar c'hreisteiz euz ar Spagn, varzu Kordou. N'en em gavimp e Kordou nemed etre nao ha deg heur varc'hoaz vintin. Kaled e vezo tremen an noz penn da benn en tren, rak leun eo a dud — ra gousko an hini a c'hello. Vardro hanter noz, en eur gar el leac'h ma chomaz eur pennad an tren en e zav, e veljomp o pignat en hor c'hichen daou jandarm o fuzuliu ganto.

« Perag kement-se ? » a zonzemp. Daoust ha laeroun pe torfedourien a zo en hon touez ? Eur vech all pe ziou hon doa c'hoaz gwelet evelse jandarmed o pignat en tren. — An daou jandarm o velet oa leun an tren, a jomaz en o zav en eur lavaret gant eur vouez lent : « Bezit dinec'h ; ne jomimp ket pell aman ; er gar kenta ni a ziskenno adarre. » Ha gwir a lavarent ; pa jomaz an tren en e zav, an daou jandarm a ziskennaz, mes evit pignat en eul leac'h all. Hag evelse eo eman traou er Spagn ; e pep tren e zeuz ato daou jandarm gant o armou hag e zeont euz eur penn d'egile d'an tren gant aoun ne vije unan benag o c'hoanta ober eun taol fall. Ha kement-se a zo eun dra vad : er Frans e zeuz bet lazet ha laeret meur a hini en tren, abalamour ne vez ket taolet evez avoalc'h ouz an dud fall a vez o veachi.

Tremen a ra an noz : an ear er meaz a zo fresk, mes pegen kaer eo an nenv gant ar stered o lugerni ! Bremaik e tevio an deiz, rag o sellet ouz hor montr e velomp eo peder heur. A nebeudou e velimp ar sklerijen o kreski diouz tu ar zao-heol, hag eur pennadik c'hoaz, an heol a zavo skeduz. Digoc'hen eo ato an amzer ; setu an deiz o tont, setu an heol o sevel. Oh ! na pegen kaer eo ar vro a zo dirag hon daoulagad ! Pegen dishenvel diouz ar vro a zo en nord euz ar Spagn ! Lavaret e vije omp taolet euz a greiz ar goanv e kreiz an hanv. A bep tu, keit ha ma c'heller gwelet, ne zeuz nemed gwez olived. Ar gwez olived a zo henvel avoalc'h o deliou ouz deliou ar gwez alek hag a zo podet evel ar gwez avalou. A renkennadou emaint er parkeier evel ar gwez avalou e bro Gerne, nemed ez int stankoc'h ; avechou e zeuz evel koajou gwez olived, rag o sellet outo a bell, e vije lavaret int stag an eil oc'h eben. Ar gwez olived ne gollont morse o deliou, gwer int en hanv hag er goanv. Ar bleun a zo gwer ive, evel bleun ar gwez tilleul.

Ar frouez a zo henvel oc'h prun bihan, pe irin, gwer int ato zoken pa vezont meur. Frouez ar gwez olived a vez debret ; er spagn e vez ato kinniget anezo e peb pred. Mes ar pep brasa a vez friket evit tenna anezo an eol ; an eol olived a vez gwerzet ker kenan, hag an hini en deuz kalz a vez olived a zo pinvidik. Ar chreisdeiz euz ar Spagn a zo lakeat pinvidik gant ar gwez-se.

Ouspenn-ze, a zindan ar gwez ar yeot a zo druz hag hir, hag e kreiz ar geot e zeuz bleuniou a bep liou evel da fin mae er Frans, eun dudi eo evit an daoulagad sellet ouz eur vro-ken kaer. Mes setu aman traou all. Enn eur park e kichen linen an hent houarn hon deuz gwelet avalou ruz o lugerni. Daoust hag avalou oranjez eo hon deuz gwelet? Ya, ya ! rak setu an tren o chom en e zav, hag e kichen ar gar e zeuz leun a wez oranjez ; eun dra souezuz ha gwir goulskoude, er memez gwezen e zeuz frouez meur ha bleun nevez ; evit doare aman e vez ato avalou oranjez er gwez.

Pebez bro ! An Arabed gwechall a garaz ar vro-man, n'eo ket souez ! En Andalouzi, er c'hreisteiz euz ar Spagn eo e chomaz dreist-oll an Arabed. E Kordou edo ar c'halif, pe ar roue, a ioa pinvidik mor. An archant en deze bep bloaz digant ar vusulmaned ha digant ar gristenien a dalveze tost da eur milliard. Rak-se e balez a ioa kaer meurbed ha ne vanke netra ennan.

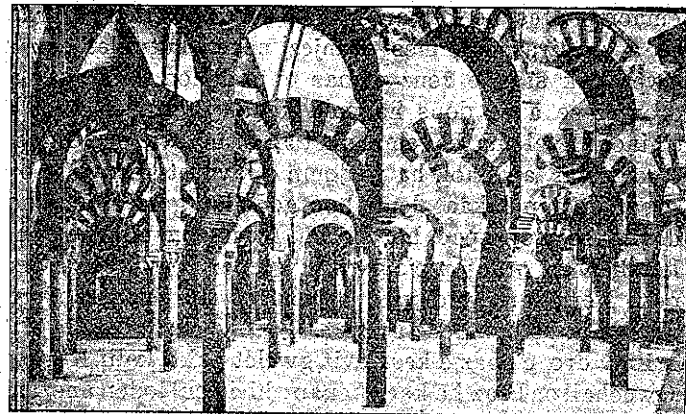
Kordou a zo enni hirio 50.000 den. Var gostez eun uhelen eo eman kear. An tiez nevez a zo henvel ouz re ar Frans, mes an tiez koz hag ar ruiou striz a zo euz amzer an Arabed, hag an tiez-se a zo c'hoaz eun niver braz anezo.

Ar pezh a zo da velet dreist-oll e Kordou, eo ar Moske, da lavaret eo an templ musulman, kourmantet eo bet er bloaz 785 ha kresket da c'houde gant meur a roue Arab dre ma teue kear Kordou da vrasaat. Ar Moske hag ar porz kloz a zo e kichen o deuz 207 metr hirder ha 147 metr ledander. Pa zer d'ar Moske, ec'h en em gaver da genta e porz an ablusionou pe e porz ar goalc'hi. Ar re a heul relijion Mahomed o deuz da bedi meur a vech bemdez oc'h en em drei varzu ar Mek, ar gear zantel, ha d'en em voalc'hi o deuz ive meur a vech bemdez. Gant o daouarn e kemeront dour hag e taolont an dour-ze en ear evit ma kouezo da c'houde varno. Pa n'o deuz ket a zour, e kemeront treaz.

E Kordou ne ket an dour a vank. An dour a deu dre ganoliou e pemp pinsin braz great gant marbr hag a c'hell mont ouspenn ugent den er memes amzer endro da bep hini. Atao emaint eno ar pinsinou a zerviche gwechall d'an Arabed, ato e zint leun a zour sklear ha

neun a vije zellet enno. Er porz e zeuz ive renkennadou gwez palmez ha gwez oranjez, hag ar gwez-man a zo enno bleun gwenn ha frouez meur, hag ouspenn diouto e teu c'houez vad kenan ma zeo eun dudi dont e porz an ablusionou.

Deomp breman er Moske, 22 dor a ioa varni gwechall ; n'eo ket uhel avad evel hon ilizou, p'e gwir n'he deuz nemed unek metr hanter. Evelato e vezer souezet o ve-

MOSKE KORDOU

let pegen braz eo, kaer zo bale, ne en em gaver ket er penn pella, 860 pilier a zo ebarz, pilieri great gant marbr peurliesa. Ar volz etre ar pilieri a zo e doare eun houarn-loan, evel ma rea ato an Arabed, mes aman e zeuz daou houarn-loan an eil var egile. Lavaret e vije emaomp e kreiz eur c'hoad braz n'euz fin ebet dezan. Ouspenn 30.000 den a c'helfe beza er memez amzer er Moske, ha ne veler ato nemed ar memez traou pilieri ha pilieri hag ar volz henvel e peb leac'h.

D'an 29 a viz even 1236, deiz gouel sant Per ha sant Paol, ar roue katolik sant Ferdinand a ziframaz kear Kordou euz daouarn an Arabed. Ar reman a dec'haz betek Grenad. Neuze e oue tennet euz a greiz ar Moske 63 pilier hag e oue savet eun iliz kristen he deuz 78 metr hirder ha 24 metr ledander. Eno eman ar c'heur hag an tabernacl. Mes stag ouz an iliz kristen eman ar

Moske ha setu petra eo hirio iliz-veur, iliz katedral Kordon, a iaffe enni an darn vrasa euz tud kear. Keur an iliz kristen a zo great gant koad deuet euz an Amerik, hag al lamp braz a zo en arc'hant hag a bouez 2.400 lur.

Goude beza gwelet an iliz e zeomp da leina en eun hostaliri vraz euz kear, hag evel er c'heariou all euz ar Spagn e ouemp digemeret mad kenan. Ne vanke netra deomp : p'hon doa debret kig, pesked ha meur a dra all e oue digaset var an daol, oranjez aleiz : e bro an oranjez emamp. Mes ne ket an oranjez a vez gwerzet er Frans eo a zo dirazomp, mes oranjez nevez kutuillet euz ar gwez, rak stag e zeuz c'hoaz outo deliou fresk, hag an oranjez-se a zo dous ha mad kenan : teuzi a reont er c'hinou. Evel ma kavemp mad an oranjez, e oue digaset c'hoaz var an daol, ha p'edomp o lavaret kenavo, e oue great deomp lakaat leun hor godellou gant aoun n'hon devije sec'hed epad hor beach. Gwir eo, aman ne goust ket ker an oranjez p'e gwir e vez pevar evit eur gwennek. Neuz forz, tud vad, deread eo ar Spagnoled, da vihana ar re hon deuz gwelet.

Eun dro c'hoaz e kear evit gwelet palez kalif Kordou. Gwechall oa braz ha kaer kenan : hirio eul loden anezan a zo kouezet, hag al loden all a zo dilezet : chom a ra c'hoaz er jardinou ar c'hanoliou brik a gase an dour a bep tu, mes el leac'h m'edo gwechall ar gwez oranjez hag an traou all kaer, e zeuz brema eur parkad eiz ; eur merour a zo o chom e palez ar c'halif, peorien a zo breman el leac'h m'edo ministred ar c'halif. Evelse e tremen traou an douar-man. Netra ne jom en e zav.

Ar pez, avad, a ra plijadur da velet e Kordou, eo tiez an dud pinvidik.

Da genta e kave deomp oa henvel tiez Kordou ouz an tiez all. Mes n'int ket. Var ar ru e zeuz eun tamik korridor en deuz ledander an ti ; da c'houde e zeuz eun nor, gwer a liou varni, hag ec'h en em gaver en eur porz bihan paveet gant brik pe gant marbr ; e kreiz ar-porzou e zeuz podou enno gwezennou bihan glaz ato ha fleur a bep liou. Ha tro var dro d'ar porz-se eman ar c'hampeier. Kement-se a zo great evit en em zifen ouz an domder. Er porz-se e vez ato freskadurez hag ennan e vez lakeat kadoriou, bankeier da azeza. Eno eo e vez digemeret an

dud a deu da velet mistri an ti. Ar porzik-se, hanvet *patio*, a velimp ive e Seville.

Eun tamik e pellaomp diouz kear evit mont var ar meaz. Tremena a reomp dre gichen ster ar Guadalquivir hag e velomp eur pont koz great gwechall gant an Arabed hag ar c'hastel a ioa o tifen anezan. Var ar meaz ; ar parkeier a zo glaz, hir eo ar gwiniz, an eiz, ar pennou a zo oc'h en em zispaka hag emamp c'hoaz e miz ebrel. Abon ma tigo miz even e vezo aman amzer ar medi. En hentchou e velomp o peuri bandennadou saout ha bandennadou moc'h, moc'h du pod, ouспен tri c'hant assamblez, kezeg kaer a velomp ive o tremen ; er vro-man, ne vank netra : an douar a zo druz, ne vez morse goanv, ato brao an traou da velet.

Evelato evidomp-ni eo eun tamik re dom. Eman ar c'houezen o tiredet diouz hon tal. Penaos e c'helfemp beva aman e kreiz an hanv ?

(*Da gendalc'her*).

I. U.

DIVERRA

Labouriou Kenvreuziezh ar Brezoueg, Kloerdi-Braz Kemper

AOTROUNEZ ENORUS,

Evel ma 'z oc'h tud envoret mat, oc'h eus sonj ez ea an diverra kaset d'eoc'h goude ar bloaz nevez beteg hanter c'henver ; gwelomp eta ar pezh a zo bet great er Genvreuziezh abaoe ar mare-ze.

D'an 19 a viz genver, an Aot. Rener a lavar n'eo ket bet an taol-man great mat an deveriou. Er wech-man, eleac'h troi e brezoueg eur pennad euz oberiou an Ebestel, e oa eun nebeut geriou gallek da lakat e brezoueg, hag ouспен e oa red henvel ar geriou a deu eus ar re-ze hag ar c'hrennlavariou e leac'h ma vez.

Goude an Aot. Heydon a zav evit lenn eur brezegen lezet gant an Aot. Midy, var Istor Breiz. Komz a ra eus Merkeur, eus an Unvaniezh (Ligue), eus Herry pevar... Er

bloaz 1594. Roazon a ra lidou kaer evit eneri Herri IV, digemeret e Paris...

An Tad Santel ar Pab a anavez anezan evit roue Bro C'hall. Mayenn neuze a bleg : mes Merkœur ne fell ket d'ezan hen ober. En Naoned e c'hortoz 120 lestr spagnol... Eun « Armada » vraz a en em zestum e kenver beg Lok-Maze ; mes an avel foll-hag ar mor kounnaret a zistruj al listri-ze ; evel-se Breiz a riklas eus a dre dapuarn Filip II ha Merkœur.

D'ar 26. an A. Heydon a gendalc'h gant ar brezegen boulehet er wech dijeza. Kaoze! a ra adarre eus an dukde Merkœur, a gav mat, brema p'eo dinerzet, ober ar peoc'h gant Herry pevar a bard'un d'ezan e oll enebiaj. Ar peoc'h a renas betek maro Herry IV (1610). Epad yaouankiz Loeiz XIII, p'edo Mari de Medisiz o ren Bro C'hall en hano he mab : lod a gavas d'ezo edo deset ar mare da renta Breiz digabestr. Mes Richelieu a zalc'has an traou en o renk en eur zibenna « Chalais » hag en eur lakat an duk de Vendom, mab-kaer Merkœur, en disheol. Hiviziken Breiz ne glasko mui terri ar chaden a stag anezi eus Bro-C'hall, betek an dispac'h-vraz.

Araok ma komzas an Aot. Heydon, an Aot. Renier en doa lennet eul lizer eus a bez an Aot. Vallée, a c'houlenn ganeomp kas d'ezan eur strollad geriou brezounek divar-benn micher pe vicher, a zastumfomp epad ma vezimp er gear. Lenn a ra eur pennad skrid all. eus an Aot. Vallée c'hoaz, divar-benn an implij eus ar geriou skiantek e kichen ar geriou anavezet gant an dud dizesk.

* * *

31 a viz Genver Deiz Gouel ar Bloaz 1911. —

An oll er c'hlerdi o doa mall da welet an deiz-man oc'h en em gaout ; mignouned ar Furnez dreist oll a zigore frank o ginou o klevet lavaret e vije evit Gouel ar Genvreuriez eur brezegen, eur pezh-c'hoari hag eur maread kanaouennoù.

D'ar meurs 31 eta, an oll a valse skanv ha laouena var-zu Keraudren... Goude ar pedennoù kustumek, an Aot. Le Saux a zavas da genta evit kana « Gwir-Vretoned » hag an oll a ziskane : « Sao, Breiz-Izel » Goudeze an Aot. Porzmo-guer a ganas « O mor » var eun ton trist 'vel gwagennoù ar mor dirollet var rec'hier an aochou.

Setu breman tro an Aot. Renier — « Kenavo ! Deuet eo an deiz d'ar Genvreuriez da gimada eus ar c'hardi-man en deus repuget anezi epad pevar bloaz — « Ne c'hellan ket, eme an Aot. Brenneol, kimiada hep lavaret kenavo d'id, kardi, ez peus klevet ken aliez hor c'hanaouennoù drant ha seder... Da vein a ouelo d'eomp... Sunt lacrymæ rerum. » Breiz-Izel ive a ouel dre ma n'eo mui he bugale evel gwechail ; dont a reont da veza trubard d'he yez, d'he spered, d'he relijion. Breiz en deus lenvet c'hoaz dindan brezellou ar Romaned, ar Franked... Mes bagou a faout al mor hag a zisken e Breiz-Izel : bugale all (Pol Aurelian, Gwennole, etc.) a deue d'hor bro, e plas ar re a oa lazet er brezellou, hag a zigase d'hor c'headadou, gant hor yez kaer keltiek, sklerijen ar gwir Feiz... Hon dever-ai ; kenvreudeur, eo lakat hon oll aked da gendalc'her, da startaat en hor bro ar yez hag ar Feiz-ze... Araok echui, an Aot. Brenneol a lavar eur ger a drugarez d'an oll, dreist oll d'ar re o deus e skoazellet. « Kenavo, Kenvreudeur, ac'han da c'houde Pask »... e Kemper.

Goudeze e tistro adarre ar c'han. An Aot. Hanras, gant eur vouez lirzin ha dudiu anavezet mat gant ar gloareged, a gan « Avé Maria » Th. Botrel. Varlerc'h em « Tro au Tok » kest great gant ar fabrik braz ». Araok m'oa echui, an Aot. Trelu, dispak ennan, a gan « Les deux gabiers ». — An Aot. Heydon a lenn diou pe deir gonchen iverzonek hag an Aot. Cochou a gan « Distro ar Serjaant-major » — Setu breman ar boked eus ar gouel : « Ar mevel laër » eus dro-farsuz meurbed, c'hoariet gant an Aot. Bothorel hag an A. Queffelek. N'am eus ket a amzer da ziverra ar pezh c'hoarize ; an neb a garo her c'havo gant Glaoda ar Prat, e aozer, skolaer kristen e Landi. Ar c'hoariet-ze a reas plijadur d'an oll, ha meur a hini, a gredan o doa bet poan-gof goude beza c'hoarzet kement.

Evit echui ar vodadeg, ar werz broaduz « B'eo goz ma zadou » kanet gant an Aot. Broust ha diskanet a-zevri gant an oll, a laka ar c'hardi ar betek-koajod ha c'hastel a-bez da dregerni.

KEMPER

Labourioù miz mañ. — Setu ar C'hoardi-braz distroet adarre da Kemper ! mes allaz ! n'eo ket d'al leac'h m'edomp ennan gwechal !... Paotred ar Genvreuriez a zo

distroet ive ; mes n'int ket oll, rak hor c'habiten, an A. Brenneol, a zo bet hanvet da « surveillant » er c'hloerdi-bian. D'an 31 a viz Genver e lavare deomp ! Kenavo goude Pask... e Kemper ! mes allaz evidomp, hor rener en deus hor c'huiteat ! E drugarekat a reomp evit an aked hag ar vouisiegezh a lakeas da ren ar Genvreurezh ha reketa a reomp d'ezan chom ato Breizad a spered hag a gaioun.

Eat kuit an Aot. Brenneol, an Aot. P. Le Bot, diagent gour-rener, a deu da veza rener ar Genvreurezh. N'eo ket eun diaveziad evidomp : hen eo ar « sterc'hen lostek » a veulas kement an Aot. Gueguen, dre m'en doa kendalc'het edoug ar bloaz da gelen ac'hanomp var Istor Breiz, e brezonek iac'h ha disbistik.

An Aot. Le Bot a zigoras bodadegou ar Genvreurezh e Kergadou, tost da « dunnel » Kemeneven, d'an 11 a viz Maë. — Evel dever e roas d'eomp ar pemp niveren genta eus Aviel sant Yan da droi e brezouneg.

An eil bodadeg a oe great d'an 18 An A. Bothorel a ganas eur zôn daou yezek hag a lennas eur gontaden divar-benn ar gizioù nevez, kutuilhet gantan er gear. Varlerc'h, an A. Broust a gan ar c'hantik kaër : Elez eus ar baradoz.

D'an 23. Goude « kanaouen Eured » an A. Conq kanet gant an A. Billant, an A. Le Bot a reiz an deveriou en eur zibuna dre ma 'za reolennoù ar Grammadeg. Varlerc'h, an A. Midy, en eur brezoneg kizellet flour, a vispleg dirazomp buez Fontanella, an dismantrer divergont-zé, a reas kement a zroug en hor bro e dilerc'h ar c'houzekved hag ar penn kenta eus ar zeitekved kantved.

* * *

Labourien miz Even. — *D'an deiz kenta.* — Goude m'eo reizet an deveriou, an Aot. Abhervé-Gueguen a ra eur brezegen var

« AR GIVIJEREZ HAG AR GIVIJERIEN. »

Evel ma oar an oll, ar Givijerez eo micher ar re a ra ler eus kroc'hen an anevaled. En hor c'harter, ar vicher-ze a zo skignet e bro Leon ha dreist-oll e Landi hag e Lambaol. Napoleon, var a gonter, a deuas di da brena ler evit e zoudarded... Gwelomp eta e berr gomzou penaoz e vez aozet al ler.

Prenet ar c'hrôc'hen, e vez taolet en dour etouez ar raz... Goude e vez disvlêvet ha laketa da zec'ha. Ar c'hrôc'hen-ze a vez c'hoaz laketa en dour ha raketa adarre diou pe deir gwech ; goudeze e vez laketa e baillou, kouez etre pep tamm Abenn tri miz ar c'houez a vez tennet kuit hag ar baillou skarzeta. Ar c'hrec'hen a vez laketa adarre etouez kouez fresk, hep dour en taol-man, epad pemp miz. Neuze e vez sec'het adarre an tamm kroc'hen ha setu hen deuet da veza eun tamm ler, mat da verza.

Evel ma veler, ar vicher a zo labourus ha teñn ; mes goudegezh vat a zo enni, dreist-oll pa vez brezel en eun tu bennag. Ar vicherourien a c'hounid eus a zek da bevartzek real bemjez.

N'eo ket heb abeg, eme an A. Abhervé-Gueguen, ez eo bet hanvet bro ar givijeriezh (Landi-Lambaol) bro ar « julced. »

* * *

15 a viz Even. — **Gouel Sant Herve.** — D'an 8 eus ar miz, n'oa ket a vodadeg, rag an A. Rener a oe kaset da Rumengol da roi skor da veleien ar barrez-se epad devezioù ar pelerinaj.

D'ar 15 e oe great er Genvreurezh Gouel Sant Herve, ar brudet a eus barzed koz Breiz-Izel.

E traon koat Kergadou, ar gloareged a zo en em vodet en eul leachig koant : gwel'et a reont a bep tu forginier goloet a vez kaer a bep ment hag a bep liou, hag o diousskouarn a zo diduet gant kan al laboused hag hiboud flour ar Steir.

Goude ar beden lavaret gant an Aot. Rener, an oll a unan o mouezioù da gana « Sao, Breiz-Izel » ; Varlerc'h eman tro ar pez-c'hoari : An teir c'had, c'hoariet gant an Aotronez Bothorel, Queffelec, Sergeant, Sezec ha Kersali.

Ar c'hoarierien, evit d'ezou da veza eun tammik dienvor, a reaz kalz plijadur d'an oll.

Etre ar genta hag an eil kevren, an Aot. Roc'h a ganas « Ar Roc'h » — etre an eil hag an drede, an Aot. Cariou a ganas « Les Goelands » — etre an drede hag ar bevare an Aot. Le Ster a ganas « Kousk, Breiz-Izel. »

Goudeze, an A. Boulc'h a ra deomp eun diverza eus ar prezegennou a zo bet graet er Genvreurezh edoug ar bloaz. Meuli a ra tro ha tro, gant kalz a dan hag a eun brezoneg

yac'h ha digatar, an Aot. Cozic, an Aot. Broust, an Aot. Abhervé-Guéguen, ha dreist oll an Aot. Midy. Goulen a ra digant heman lakât e brezoneg Istor Breiz, hervez mennoz hon aotrou 'n eskop... Pep micher, eme an Aot. Boulc'h en deus bet er bloaz-man he difennour er Genvreuriez, ne met ar vartoloded : goulen a ra eta a benn ar bloaz a zeu tud a volentez vad da gomz d'eomp euz traou ar mor... Egari a ran n'am eus ket gellet diverra gwelloc'h prezegen an Aot. Boulc'h, a lavaras c'hoaz meur a dra gaër ha talvoudus. Bennoz Doue d'ezan !

Eur ganaouen c'hoaz evit echui : an Aot. Roc'h a gan « Jesus chez les Bretons » gwerz kaër meurbed savet gant an Aot. Botrel.

An Aot. Le Bot a lavar eun nebeut gerioù hag a ra d'eomp urz d'em em voda c'hoaz d'ar yaou diveza. Ar vodadeg e echuaz dre an *De Profundis* evit ar C'henvreudeur eat d'an Anaon.

* * *

D'an 13 a viz gouere, e oa great ar vodadeg ziveza evit dibab ar re a dlîe beza e penn ar Genvreuriez evit ar bloaz a zeu. Setu aman hanoioù ar re a oa hanvet : Rener : an Aot. Midy ; Gour-rener : an Aot. Abhervé Gueguen ; Sekretour : an Aot. Branellec ; Diverrier : an Aot. Boulc'h ; Tenzorier : an Aot. Grill ; Bibliothecaire : an Aot. Lannuzel.

KELEIER AR MIZ

Bolontez em boa d'ober bep miz eun diverra euz an traou brasa c'hoarvezet abaoe ar vech diveza. Er miz tremenet e ouen tapet re zivezad, abalamour ma oue moulet Feiz ha Breiz eiz dervez araog na zonjen. Da eo d'eomp en em zigoll hirio. Eun tam marteze e vo hirroc'h hor c'haoz en dro-ma. Ma kavit re hir, c'hui lavaro. Renket vo hor marvailh evel er vech diveza.

I

Rom. — Tomm eo, a leverer. Ne glever ken hano. Ha c'hoaz dre ama ne d'eo netra e skoaz e Rom. Er gear-ma e poazer en tiez ha var an hentchou. Trist eo dre eno stad an dud ne c'hellont bet mont da gemer an ear vad e tal ar mor pe var gern ar menezioù. Etouez an dud keiz-se ema Hon Tad Santel ar Pab, Prizonier eo, en e di e unan. Chom a ra eno noz deiz azaleg an devez m'eo hanvet da Bab beteg deiz e varo. Forz penaoz e vez an amzer, ne da morse er meaz. Gant eun-anvez tom-bero evel eur bloaz-ma ne ket souez ha ne jommfe ket yac'h-mad eun den a 76 vloaz. Glabouserien o deuz lavaret e oe klanv fall. Ne oe gwir. Evelato, epad meur a zevez eo bet diez eun tamm. Brema a drugare Doue, eo pare ha deuet e nerz d'ezan adarre.

Etouez an oll draou ne baouezont d'ober poan d'ezan, me gred epad an anv-ma ez euz bet daou dra o rei eun tam frealzidigez d'e galon.

Ar c'henta plijadur zo deuet d'ezan euz a Vro-Zaoz. An vro-ma zo protestant, he Roue hag hi. Gwechall zoken, ar Saozon a oe egaret eneb ar Gatoliked. Mez habaskât a reont a nebeudou eun tachad-zo. Er bloaz-ma, da viz Even, e oe kurunet ar roue nevez, Jorj V. Dont a reaz d'ar gouel-ze tud euz a gement bro zo var an douar. Noblans vraz Bro-Zaoz a viskaz o dilhad alaouret a c'hiz koz, hag e oe eun dudi gwelet anezo o tremen dre ruiou Londrez — Mez lezomp an traou-ze. Bep tro ma vez kurunet eur roue nevez, hema, araog beza benniget gant an arc'hskob protestant, a rank ober eun nebeud promesaou. Betegen, etouez ar promesaou-ze ez oa malloziou

spountuz eneb ar Zakramant meulet ra vezo euz an Aoter. En taol ma, ar malloziou zo bet lezet a gostez. O klevet e oe gwelleat an traou, Hon Tad Santel ar Pab a gasaz eur c'hannad euz e berz d'ar goueliou. Ar c'hannad-se a oe great enor d'ezan gant roue, Rouanez ha tud Bro-Zaoz. Pa zistroaz da Rom, e kountaz d'ar Pab ar pezh hen devoe gwelet ha klevet; hag ar c'heleier-ze a frealzaz kalz kalon Hon Tad Santel.

An eilved tra laouen zo c'hoarvezet en eur vro gristen katolik, ar Spagn. Bep bloaz, evel a ouzo'h, en eur gear bennag euz ar bed, e vez great en enor da Zakramant an Aoter goueliou hanvet Congrès Eucharistique. Varlene, af gouel-ze e oe great e Montreal; araog e oe bet great e Cologn en Allemagn, e Londrez e Bro-Zaoz; hag evelse bep bloaz ousten ugent vloaz zo. Ar bloaz-ma eo bet great e Madrid, er Spagn. Ar vro-ma, daoust d'ezha da veza kristen, a zeblante laoskat en he feiz euz tachad so, ha zoken trei fall. Mez evit ar goueliou e teuz da Vadrid tud euz a gement korn zo er bed (euz ar Finister ez euz bet meur a hini).

O velet feiz an estrapourien, tud kear a zivorfiaz. Ar c'houarnamant e unan; daoust ma oa araog euz tam troet eneb ar Relijon, a yeaz da heuil ar re all. Ar Roue a yeaz euz devez d'ar gouel, hag eno, e kreiz an iliz, dirag an oll eskibien hag an oll dud fidel; e tiskleriaz a vouez uhel, e oa kristen katolik; hen hag e bohl; hag e fell e d'ezha chom. Varlerc'h e skrivaz d'ar Pab da lavaret d'ezan kement all: Hon Tad Santel a respontaz da lavaret pegement a bljadur a rea d'ezan ar c'helou-ze.

II

Kemper. — Lennerien Feiz a Breiz a vel ar chenchamantou Belien bep sizun var ar c'hazetennoù. Daoust da ze, led o d'euz lavaret d'omp e raffemp pljadur ma vent merket nma. Mad, setu neuze.

Abaoe an deiz kent a viz Gouere, zo bet hanvet.

Person e Korantec, an Aot. Gargadenec, kure e Sant-Korantin. Kemper.

Kure Sant-Corantin, Kemper, an Aot. Gaonac'h, kure er C'hastellin.

Kure er C'hastellin, an Aot. Hulban, kure er Faou

Person e Lothey, an Aot. Sergent, kure e Plogonnec.

Kure e Plogonnec, an Aot. Stum, kure e Plouedern.

Kure e Plouedern, an Aot. Soubigou, kure e Plouyé.

Kure e Plouye, an Aot. Dant, kure e Sant-Yan-Trolimon.

Kure e Sant-Yan-Trolimon, an Aot. Baot, kure e Ploneis.

Kure en Ergue-Armel, an Aot. Fitament, bet araog kure e Plonevez-Forzay.

Kure e Plouhinec, an Aot. Guillerm, kure er Fouillez.

Kure er Fouillez, an Aot. Jézéquel, kure e Guilligomarc'h.

Chaloni e katedral Kemper, an Aot. Due, person Sant-Vaze Montroulez.

Person Sant-Vaze Montroulez, an Aot. Kerisit, rejant e Seminer Kemper.

Kure e Mespaol, an Aot. Jaouen, bet mestr skol.

Kure e Pleyben (e plas an Aot. Sévellec, eat da vanac'h) an Aot. Pengam, mestr-studi e skolach Sant-Vinsant a Baol, e Kemper.

Chaloni e Katedral Kemper, an Aot. Roy, person ar C'hastellin.

Rejant e Seminer Kemper, an Aot. Le Grand.

Kure e Lanrivoaré, an Aot. Gonidec, mestr-studi e skolach Sant-Vinsant e Kemper.

Kure en Esquibien, an Aot. Sanquer, mestr-studi e skolach Kastel-Paol.

Kure e Goulien, an Aot. Thépaut, mestr-skol e Plabennec.

Kure e Ploneis, an Aot. Bars, mestr-studi e skolach I. V. Wir Sikour e Brest.

Kure er Faou, an Aot. Kermanac'h, beleg yaouank d'euz Meil ar Vern.

Kure e Guilligomarc'h, an Aot. Pemp, mestr-studi e skolach Kastel-Paol.

Ouspenn-ze, an Aot. Salomon zo bet aotret da zongen en iliz gwiskamant ar bersoned kanton.

N'euz ket pell eo maro eur beleg anavezet mad dre barreziou an Eskopti, an Aot. Eveno, superior seminer Sant-Jakez Lezerazien, e Guiclan. An Aot. Eveno a oa eur beleg helavar meurbed, hag eur galon aour a zen: mont a rea aliez d'ar parreziou da rej missionnou,

retrejou, sarmoniou. Rouez eo an dud n'o deuz ket klevet anezan o prezeg. Pedomp eta oll evitan. Doue r'e bardono.

Eur gouel braz zo bet great e Kastel-Paol, da c'houel Yan, en enor da Zakramant an Aoter. Bez' e oa eno eur « C'hongrès Eucharistique » egiz hini braz Madrid, bianoc'h evel just, mez kaer evelato. Padout a reaz daou zevez, unan evit ar vugale, unan all evit ar re vraz. Epad an daou zevez, e oue pedet Doue, en deiz hag en noz ; displeget e oue ive d'ar vugale ha d'an dud vraz penaoz kaout ar muia devosion evit Sakramant an Aoter. Great e oe c'hoaz prosesionnou kaer gant tud ar barrez ha re parreziou ar c'hanton. — E penn ar gouel e oe an Aot. Duparc, eskop Kemper, hag an Aot. de Guébriant, eskop missionner, breur da veur Kastel. — Ar seurt goueliou a ra vad, hag a starta ar feiz e kalon ar gristenien. Abalamour da ze e vez great anezo e peb leac'h. Er Morbihan, varlene, e oe great unan e parrez Bangor, en enezen ar Gerveur. Er bloaz-ma e oe great unan all er barrez hanvet Ple-aux-Moines. Dre ar Frans a bez ne glevér ken hano. En dervezioù kenta a viz Eost, ez euz bet great unan kaer e parrez Ars, el leac'h m'ema relegou an aot. person Vianney. A bep tu e sao ar memez mouez : Meulet ra vezo Jezuz-Krist e Sakramant an Aoter.

Sant-Briek. — Epad an amzeriou-ze, kristenien eskopti Sant-Briek a rea goueliou kaer evit enori ar Werc'hez. E Gwengamp, d'an dervezioù kenta a viz Gouere e vez great pardon. Intron-Varia a Wir Zikour. Gwengamp zo devot d'ar Werc'hez, hag ive ar parrezioù divar dro. Ervez a leverer e oa 15 pe 20.000 den evit prosesion ar Goulou, d'euz an noz. Ar bloaz-ma e oe oc'h ober ar pardon eur beleg d'euz hon Eskopti, an aot. Martin, person Intron-Varia Carmez e Brest.

Ker bras ha ken devot all da nebenta eo bet pardon an Intron-Varia e Rostrenen. Padet eo pevar devez euz an 14 d'ar 17 a viz Eost. Oc'h ober ar pardon e oa an Aot. Quéinnec, Chaloni katedral Kemper.

III

C'hoant em beffe ive, bep tro ma kavin an tu, da lavaret ama eur ger euz ar pezh a vez great dre ar vro

evit enori Breiz, e zraou-koz hag he zud gwechall. Mez, ma Doue, ne velan ket kalz da gomz d'euz outo hirio. Eur ger a lavarfen euz ar veach great n'euz ket pell dre ar Finister gant Dujardin. Beaumetz, ministr an « Traou-Kaer ? » Deuet oa en hon tro var zigarez gwelet kastell Keryan, e parrez St-Nouga, nevez prenet gant ar C'houarnant evit derc'hel hag espern ebarz an traou koz a gaver dre ar vro hag a ve riskl ne vent distrujet ma chomfent etre daouarn an dud. Eun dra vad oa d'ar ministr dont evit kement-se. Gwelet a reaz ive an ilizou hag ar c'halvariou kaer zo etre Montroulez ha Berven. Mez, va c'hredit, an azen ne c'hellaz ket kuzat beg e skouarn ; dont a reaz ive Dujardin-Beaumetz d'ober eun tam politik dre ar vro. Ober a reaz muioc'h c'hoaz, pa arruaz e bro Kemperle, el leac'h n'en devoa koulz lavaret netra d'ober nemed rei eun tamik harp d'an depute Louédec.

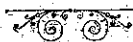
Ar politik, ken nebeud, ne c'hellaz ket chom er meaz euz ar goueliou great e Dinan d'ar 16 a viz Gouere evit enori Beaumanoir ha paotred « Emgann an tregont. » — Brema zo tost da 600 vloaz, e oe diou gostezen e Breiz o klask gouzout piou vije mestr var ar vro. Unan euz an diou gostezen a c'halvaz ar Zaozon d'e zikour. Pell a ioa e pade ar brezel. Er blavez 1351, kabiten soudarded Breiz e Joslin, e hano Beaumanoir, a yeaz da gaout kabiten ar zoudarded saoz e Ploermel, e hano Pennbroc'h, hag e rebechas d'ezan beza re griz e kenver tud ar vro. Pennbroc'h ne reaz van : « Mad, eme Veumanoir neuze, Doue a varno etrezomp. Dibabit ho soudarded euz o kostez, me a zibabo kement all, ha d'an deiz merket, e vo eur c'hrogad etrezo. » An emgann a oe great d'an 26 a viz meurzh 1351, e kichen eur vezenn zero hag a zo e kreiz eul lanneg vraz, en anter hent etre Ploermel ha Joslin. Beaumanoir hag ar Vretoned a c'hounezas. — Evit enorj tud kalonek evelse, daoust hag ezom en doa ar ministr Augagneur da zont da lavaret n'oun ket petra divar benn ar « Bretagne, républicaine, démocrate et socialiste ? »

IV

Dre ar bed, ez euz evel eun tamig enkreiz en dervezioù-

ma : Brezel a ve pe ne vo ket ? N'ouzon ket, mez hano 'zo. An Allmagu a fell d'ezhi klask trabaz euz ar Frans diyar benn ar Maroc. Ouspenn eur miz so emaoch, esa en em glevet, hag en deiz hirio n'oar ket deuet c'hoaz abenn. Ar Prus a zigor he c'hrabann, hag ar Frans, evel just, ne fell ket d'ezhi beza debret eb youc'h'al : « Harz ar bleiz ! » Ra blijo gant Doue e ve kompezet an traou, rag trist eo gwelet brezel.

P.

CONTRE LES PATRONAGES RELIGIEUX

Une de nos institutions qui gênent le plus les maçons imitateurs de toutes nos œuvres est celle des patronages. Aussi les instituteurs qui se désespèrent et ragent de voir le succès de beaucoup de patronages paroissiaux se décident à partir en guerre contre eux et la motion suivante fut lue, en fin de séance, par le secrétaire de l'œuvre des patronages laïques :

« L'enseignement complémentaire tel que nous le désirons, enseignement organisé et obligatoire, est peut-être encore loin d'être établi. Mais nous avons en face de nous une organisation cléricale forte et merveilleusement outillée. Il y a donc lieu pour les instituteurs de connaître l'œuvre des patronages laïques de France, organisation fédérale dont le siège est à Paris, 37, rue Radziwill. En s'adressant à cette organisation laïque, ils demanderont à chaque amicale de lui donner le nom d'un délégué avec lequel elle se mettra en relations pour propager ses efforts dans toute la France. »

Quoi qu'ils fassent leur rage ne cessera pas de sitôt.

V. L.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiiek ar Vretouped

VII^{et} GOUEL AR BLEUN-BRUG E SANT NOUGA

Gouel ar Bleun-Brug en deus bet, er bloaz-man, muioc'h a sked eged biskoaz. Al lidou, ar prezegennoù hag ar c'hoariou embannet ha reizet gant an aotrou Perrot a roe implij d'an dervez penn da benn : a veac'h ma 'z euz bet amzer da leina.

Digoret eo bet an dervez dre an offeren ha klozet dre vennoz ar Zakramant : Doue eta a ententet lakât da ren peb tra, ha c'hoant a oa da ober vad d'an eneoù e kenver rei dudi d'ar sperejou ha d'ar c'halonou. En doare-ze e vez kemeret plijadur honest ha talvoudek.

Da nav heur ec'h en em zestumer e Kergrist ; sal vras an ti-ze daoust pegement eo a zo kalz re vihan da rei digemer d'an dud a zo en em gavet dija er gouel ; lezel a rear digor an douariou hag ar prenecher hag evelse eleiz a c'hell heuilh eus an diaveaz ar prezegennoù a rear en diabarz.

An aotrou Cardinal eo ar prezeger ; da gomz en deus eus unan eus enebourien vrasa Breiz : ar vezventi ; displega e ra mad ha freaz penaos e teu ar gwin-ardant da nozout

d'an den, d'an ene, d'ar c'horf, d'ar familh, d'ar vro ; pedi hag aspedi a ra kement hini a zo ous e zelaou da zilzel ar bar-neor binimus ha didalvez. An tu d'en em zizober a grenn eus ar goall-evaj a vije mont en eun emgleo a'zo skignet brao er vro hag a hanver « *Ligue antialcoolique.* »

En eur lakât an hano enni e vez great le da jom eb eva an distera lonkad gwia-ar-dant.... Nag a eneoù a vije dre eno diouallet diouz islonk an ifern ! Nag a yec'hedou miret diouz klenvejou iskiz ! Nag a vuezioù pellocat diouz an ankou ! Nag a familhou tennet eus an dienez !

An emgleo a vezo savet er goanv a zeu, hag evel ma c'houlenneg an Aotrou Ugen, var ar yugale hag ar yaouankiz eo e vezo red len em harpa evit he sevel. Kas a c'heller an hanoù adalek vremen, pe d'an Aotrou chalon Cardinal e Kastel, pe da rener *Kreiz ha Breiz* e Sant-Nouga.

Raktal goude ar brezegen e teraouas ar c'hanaouennou. Morse ne oa bet kement a strolladoù kanerien ha zoken kanerezed. Peb rummad a zistagas e damm gwella ma c'hellas : roll ar prizioù a vezo douget aman varierc'h. Ar c'hana a badas beteg kreiz-deiz, ha goude lein zoken e oue red staga d'ezan adarre abarz ober ar peziou c'hoari. Da ziv eur ar bobl a en em zestumas dirag an teatr savet er meaz, herminigou Breiz ha tri liou Bro-C'hall o ficha varnezan.

Kaout a reomp eno, er penn araok, an Aotrou Cloarec hag an Aotrou Dantec, person ha mear Sant-Nouga o rei digemer d'an Aotronez de Mun, de Guebriant, de Montrichard, de Kermenguy, du Vergier, de Dieuleveult ha d'o friejou ; d'an Intronez du Penhoat, de Boisanger, du Rusquec, de Poulpiquet ; d'an Aotronez Le Gall, Godec, Cardinal, Ugen, Le Clerc, Soubigou, Boucher, Le Goff, de Preissac, d'Herbais, Hamon ha me oar.

Deuet oa demdost teir eur pa zigoras ar pez-c'hoari displeget gant Potred Sant-Nouga : *An divroët.*

Eun den yaouank, e barr e vrud, skuiz o labourat douar, a deu da ghirada diouz ti e dad, evit mont da glask e jais da Baris. Eno e ya da heul goall gompagnonez hag e koll e honor hag e lec'hed... Dont a ra d'ar gear, var all eur mignour mad ha digemeret eo gant e dad a start anezan var boull e galoun. Eun istor goz eo hou-man, hag a gendalc'h, siouas ! da veza re vir. Potred yaouank Sant-Nouga a deus diroufen ha katounek ar gaoz etrezo, ha mall a veze bepred d'o gwelket ha d'o c'hlevet.

Koulskoude etre an arvestou ne vezet ket mouet ken nebeud ; muzik a oa gant Potred Trezille ; kanaouen gant eur rummad bennak ; re Zant-Louis Brest, Kastel-Paol, Landivisiau, hag ivez gant kanerien o unan ; kavet e oue brao son ar C'hate kanet gant eur pötr eus Kastel.

An Aotrou hag an Intron Botrel a zibanas eur pez-c'hoari *Doric et Lena* ; eur gentel rimet gant an aotrou Botrel e unan diyar benn daou zen yaouank euz Breiz, deat e penn an hent

da vont ivez da Baris eur pennad skrid etiz leoriou Brizeux, kouezet, dre beson etre o daouarn, a laka anezo d'ober sonjou doun ha da zivizout a grenn distrei d'ar gear : mervel a raint el leac'h m'eo mervet o zud koz, ha da c'hortoz e promettont unani o foanion, o labourion hag o buez a bez.

An traou-ze holl a ioa dudius da glevet d'ar re a c'helle o heuilh ; mes evit an dra-ze oa red beza tost, rag an avel a ioa a eneb moneziou ar c'hoarierien, ha beza tost n'oa ket eas rag euz 2.500 den da 3.000 a ioa diredet da gemeret perz er gouel. Ma vijet bet en eul leac'h goud, an holl o divije gellet beza en o eas hag o divije kavet dek gwech c'hoaz kacroc'h ar c'hanaouennou hag ar c'hoariou. Mes bezomp sioul, var wellât e ya an traou, ha klaouestre e veziut sederoc'h c'hoaz er bloaz a zeu.

R. A.

* * *

LISTE DES PRIX

Lecture et explication bretonnes

- 1er prix. Marie Cardinal, de Saint-Vougay.
2e — (Yves Peillet, de Plésidy.
ex-aequo (Joseph Le Corro, de Plonévez-Moëdec.
3e prix. Lucie Huët, de Plonévez-Moëdec.

Version bretonne

- 1er prix. François Dantec, de Saint-Vougay.
2e — (Jeanne Herrou, de Bodilis.
ex-aequo (Marie Quintin, d'Elliant.
3e prix. Jean Boga, de la Forest-Landerneau.

Thème breton

- 1er prix. François Dantec, de Saint-Vougay.
2e — (Marie Quintin, d'Elliant.
ex-aequo (Jeanne Herrou, de Bodilis.
3e prix. Anastasie Morizur, du Folgoat.

Narration bretonne

- 1er prix. (Paul Guillou, de Saint-Vougay.
ex-aequo (François-Louis Herrou, de Bodilis.
2e prix. Yves Dantec, de Saint-Vougay.
3e — Paul Goualc'h, de Saint-Pol-de-Léon.

Poésie bretonne

- 1er prix. François-Louis Herrou, de Bodilis.
2e — Philomène Cadoret, de Bonen.
1er acc. Yves Cren, de Lampaul-Guilhem.
1e — Marie Milin, de Ploudalmézeau.

Recueil de contes et de chants anciens et inédits

- 1er prix. Alain Jézéquel, de Plouvorn.
2e — François Cadoret, de Bonen.
3e — (Marie Péran, de Bodilis.
ex-aequo (Marie Boule'h, de Plouzévédé.

Broderies bretonnes

- 1er prix. Aline Ségalen, de Lesneven.
 2e — (Mme Le Gall, de Plounévez-Lochrist.
 ex-œquo (Rosalie Le Menn, de Guissény.
 3e prix. Mlle Bervas, de Plouguerneau.

Travaux au crochet

- 1er prix. Perrine Faujour, de Plouzévéde.
 2e — Aline Salaün, de Saint-Vougay.
 3e — (Françoise Chiquel, de Saint-Vougay.
 ex-œquo (Anne-Marie Monot, de Plounévez.

Dessin

- 1er prix. Gabriel Lagadec, de Landivisiau.
 2e — (J.-L. Jézéquel, de Plounévez-Lochrist.
 ex-œquo (Alain Jézéquel, de Plouvorn.
 3e prix. Bugale skol gristen Landivisiau.

Concours de chorales

1er 100 fr., Saint-Louis de Brest; 2e 75 fr., Saint-Pol-de-Léon;
 3e 75 fr., Landivisiau; 4e 50 fr., Plouzévéde; 5e 50 fr., Plouescat;
 6e 50 fr., Trézillidé; 7e 50 fr., Saint-Jean-du-Doigt; 8e 40 fr., Ker-
 saint-Plabennec (jeunes gens); 9e 40 fr., Kersaint-Plabennec (jeunes
 filles); 10e 40 fr., Guipayas; 11e 40 fr., Plouvorn; 12e 30 fr., Plou-
 névez-Moedec; 13e 30 fr., Plésidy; 14e 30 fr., Ploumagoar.

Concours de solistes

1er 5 fr., Mlle Cadoret, de Bonen; 2e 5 fr., M. Pronost, de Brest;
 3e 5 fr., M. Bernard, de Saint-Pol-de-Léon; 4e 3 fr., M. Montfort,
 de Landivisiau; 5e 3 fr., M. Balcon, de Plouzévéde; 6e 2 fr., M. Jézé-
 quel, de Saint-Pol-de-Léon.

Courses de bicyclettes

A *Course régionale*. — 1er prix, 10 fr., M. Denmat, de Plouzé-
 védé; 2e 8 fr., M. Yves Dantec, de Saint-Vougay; 3e 7 fr., M. Quéré,
 de Saint-Vougay.

B *Course communale*. — 1er prix, 10 fr., M. Dantec; 2e 8 fr.,
 M. Quéré; 3e 7 fr., M. Le Fur.

An droug a ra ar gwin-ardant

Deuet oun da gomz aman eus eun dra ha n'eo ket nemeur anavezet er barrez, a drugarez Doue, ar vesventi. Mes, siouas, kalz re anavezet eo e kalz leac'hiou all. Ne vezo nemed esoc'h a-ze d'in lavaret ar gwirioneziou, evel m'emaint emaint; esoc'h a-ze ne vezo ken d'in lakât ho tud yaouank var evez ouz eun tech ken danjerus. Ezom a zo, rag ar voazamant eus an evachou krenv ne ra nemed mont var gresk e peb leac'h. Deuet eo da veza eur walen evit ar vro; eur walen kalz spountusoc'h eged ar brezel, kalz lazusoc'h eged ar vosen.

Poan oc'h eus ouz va c'hredi, ha koulskoude ouspenn kant gwech muioc'h a dud a vez lazet er gwer, eget er ster; ouspenn kant gwech muioc'h a dud a vez lazet e kreiz o oad wella, gant ar gwin-ardant eget gant ar brezeliou hag ar vosen asamblez. — N'eus ken hano breman nemed euz ar brezel, hag ar mammou a gommans krena. — Muioc'h o deus da zioual o bugale eus an tech maleurusman. Muioc'h a baourentez, a anken, a zaélou hag a drubuilh a deu d'e heul eget ne 'z eus oc'h heuil brezel ebed.

Va mennoz a vije difazia ar sperejou; rei da glevet mad petra eo ar boeson milliget hanvet e galleg « eau-de-vie », dour a vuez, ha pa dalv ne d'eo nemed dour a varo. Pe seurt droug a ra d'ar c'horf, d'ar spered, d'ar volonteiz.

Va mennoz a vije ivez sklerijenna ar sperejou ha diskouez an anken a zigas er famillou hag ar gaou a ra ouz ar vugale.

Va mennoz a vije diskouez pe seurt droug a ra d'ar zosiete a-bez, d'eomp holl, d'eomp-ni zoken ha ne reomp implij ebed anezan; pe seurt koll a zigas er vro, en eur garga ar prizoniou hag an hospitaliou.

Erfin va mennoz a vije klask a unan ganeoc'h an tu da gelenn ar yaouankiz ha da ziarbenn anezo a grenn hag evit mad eus an droug-ze anavezet ganeomp.

Ar gwin ardant eo ar penn-kaoz eus al loden vrasa eus ar c'hlenvejou

An alkool zo eur poezon. — Kas a ra gantan an *oxygène* red evit ar yec'hed hag evit ar vuez zoken. — Digas a ra

acide carbonique. — Dem-henvel eo ar pezh a c'hoarvez gant an hini a zo en em ysviet hag an hini a zo ampoezonet gant moged glaou.

I. — **E labour var ar skevent.** — An alkool a deu da *enfana* ar skevent, — ha d'hen lakat da goenvi. — Setu *c'houez pounner* gant an halan. — Setu ar vouez deuet da veza rust ha raouillet. — Dre ma z'eo koenvet ar skevent, setu ar berr-alan. — Arabet e teuffe da ouenna eur c'hlenved peultrin, rag sammet e vezo gantan e berr amzer, ar park zo prest evit al loenidigou-ze a zistrujo anezan en eur ober eun netra.

II. — **E labour var ar galon.** — Evit 30 gramm alkool ez eus dija 104.000 taol skoet gant ar momenter e peder heur var 'n ugent, e leac'h 100.000. — Evit eur c'hart odevi pe 180 gramm alkool e sko 118.000, ar pezh a zo eul labour skuizus. — Ar galon gant al labour-ze ne c'hell ket chom yac'h. *Logod* (1) a zav er goazied; ha setu ar maro trumm. Anévrismes, apoplexies. — Hypertrophie des valvules du cœur.

III. — **E labour var ar stomok (sac'h ar boued) ha var ar bouzellou.** — An odevi hag al likeuriou a zo peurvuia tomm. Kregi a reont er staon. — En em goub'la a reont gant ar c'hlaouren a zo er c'hinou hag er c'houzoug, ha setu ma ranker kranchat druz. — A benn neb'ent e vez evel pa vije toaz er c'hinou. E leac'h terri ar zec'hed n'o deuz great nemet kreski anezi. — Rag-se ar banne kenta a c'houlenn eur banne all.

Er stomok e reont al labour a reont er skevent, koenvi ar c'hroc'hen gludek a zo e tapisa anezan en diabar, ha setu al leskadurez, setu ar c'hlenvejou hanvet gant ar vedisinet gastrite, dispepsie, setu an hik. — Setu ar *peut*, bep mintin.

Digorit goude ar maro, stomok ar mesvier, hag e weloc'h anezan goloet a hikou du. — Ar goad ne zale ket da veza ampoezonet — ha setu an hydropisie. — Eur c'hof teo evel eur varriken, mes ne 'z eus nemet dour ennan.

IV. — **E labour var an izili:** an daouarn, an divesker, etc.

Ar pezh a ziskuilh ar gwella ar mesvier eo ar *grenevez*.

(1) Des dilatations variqueuses.

Krenevez ar gwinn ardant. An holl hen anavez. Dre an daouarn e komans, hag e kendalc'h dre an divreac'h, an divesker, ar muzellou, an teod. — « Astennit ho torn » a lavar ar medisn, d'ar c'hlanvour a deu da c'houlenn kuzul digantan, ha diouz ma welo, e lavaro d'an den-ze eva leaz, eva dour, anez-ze ne zaleo ket da gaeza e paralisi.

V. — **Ar skiant, an eü, al lonigou an izili-ze** ken kizidik, ken gwiridik, ken red goulskoude d'an den evit miret e yec'hed, an izili-ze hag a zo evit purifia ar goad ne zaleont ket da veza kontamet evit mad gand an odevi; ha neuze setu hon den taget gant droug Sant Itrop pe ar c'hoenv, setu hen melen evel eun avai oranjes; setu ar maro.

VI. — Da heuilh ar c'hlenvejou-ze a dag holl izili ar c'horf e c'helfen c'hoas lakat an darvoudou ha n'o deus ken abeg nemed an odevi. — An deür bevaren eus an darvoudou a c'hoarvez gant ar c'hirri, gant ar goeturiou, gant an hent houarn, gant al listri var vor, gant an dornerzed hag an holl ijinou, lakit anezo var gomp an odevi. — Perag?

VII. — Siouas! ar penn dreist an holl izili all eo a vez ar gwsa taget. — Var an empenñ eo ec'h en em daol ar gwinn-ardant da genta. Var an tu-ze eo e kerz gant tiz. Ma teuer da zigeri penn eur mesfier maro e kreiz e bec'hed, ne glever nemet c'houez pounner an alkool: arabat e ve tostet re söken outan gant goulou var elum rag an ian a c'helfe kregi er voeden-benn-se beuzet en odevi.

Dre ar penn eo e tiskouez an den en deus skiant, en deus spered, en deus bolontez, en deus sonj eus an traou. — Er penn eo eman ar skiantchou nesesera d'an den; kerkent ha goullet pe offanset an distera loden eus an empenñ, kerkent ivez eun dra bennag a vank deomp, pe ar memot, pe ar skiant, pe ar zonzj eus an traou.

Hogen an odevi ne zale ket da zistresa an traou ennan. Kerkent ha ma komans ar gwinn-ardant sevel d'ar penn, setu an *daoulagad* o vervi; prest goude o trelli, abars ar fin e vezint evel beuzet. Setu an *teod* o pounnerrat, n'eo mui lambr; setu ar *c'hlaouren* o tont eus ar c'hinou. Setu ne c'hell mui loc'h e izili nemet gant poan; n'eo mui mestr avoalc'h d'ezo, rag er penn eo eman an nervennoù a ia dre ar c'hof a bec hag a ra deomp anval; ar penn eo a

gommand hag ar penn a zo paraliset. An den-ze, roue an holl grouadurien n'eo mui eun den, izelloc'h eo en em lakeat eget an aneval. N'en deus mui rezon ebed ; en em gemeret a ra breman, ous Doue, ous an dud, ous ar chatal, ous an traou n'o deus ket a vuez. Mont a ra gant an hent en eur skei a gleiz hag a zeou ken na gouezo en eur foz pe var eur bern teil bennag. Eno e chomo ; eno a nebeudou e teuiö nerz an odevi da goueza ; pe mar d'eo re frank ar pez en deus kemeret, eno eo e rentö e ene da Zoue en doa krouet an den evit beza roue an holl grouadurien.

Gwasa pez'zo ; an hini a deu alies da veuzi e rezon er boeson krenv, a deu a nebeudou da zistruja e voeden-benn. Kizidika ha gouridika izil a zo ennomp eo hon empenn. — Buhan e c'heller goulia hag offansi anezan.

— a) Goude ma vez kollet ar boeson, ar penn a jom simploc'h. Roit eun addition hir da ober da eun den ha n'en deus evet banne ebed ha da eun all hag a zo eur banne gantan ; ar c'henta her graio heb poan, egile, gant poania kals a venno fazia, hag alies a ranko lezel a gostez e labour ; n'en em gavo ket goest da ober anezan. — Ar spered a zo berreat ha siouas berroc'h-berra e teuiö da veza. — Ma ne vije nemet an dra-se :

— b) Oc'h heuilh ar vesventi ez eus c'hoas kals siou all.

— Darn a vez atö tenval o fenn, chiffet holl, den ne oar perag.

— c) Darn all a vezo droug enno evit an distera tra, alies evit netra. Ne c'houzanvont den, hag abars ar fin den na c'hell beva ganto e peoc'h. — Ar gwrazez paour !

— d) Darn all n'o dezo ken sonj nemet d'en em zistruja.

— e) Darn all a vezo ato seac'h o c'hornailhen ; ne c'houlennint ha ne glaskint nemet lounka.

— Siouaz ! ar c'hlenved-se a roont ive d'o bugale.

— f) Darn all a wel ato dirag o daoulagad skeudennou divalo ; amprefaned, logod, razed o tebri anezo, brao c'hoas ma ne gemeront ket unan-bennak euz o famill evit an amprefaned-ze ha ma ne reont ket eun torfed euzus. — Lennit ar c'hazetennou. Bep sizun e velit varno ar pez a c'halver « les drames de l'alcool. » Eun tad, pe eur vamm hag o devo lazet, mouget, kountellet unan bennag eus o bugale.

Petra zo kaoz : ar gwin-ardant. Ar penn n'eman ket mad ;

nag o daoulagad, nag o diousskouarn, nag hini eus o skianchou ne c'hell renta servich mad dezo.

— Spered ar mesvier a zo eta simpleet ; mes e volonteaz a zo kement all. Ar volonteaz goulskoude eo a ra an den. Ar mesvier n'en deus mui nerz avoalc'h evit en em gorrija. Ar voazamant eo a ra tout evitan. Chenj-dichenj e vezo ato. E afferiou a vezo dilezet ; lezireg e vezo d'al labour ; ne sonj mui nemet en eun dra : penaoz e c'hellö kountanti e dech. — Komans a ra an dud kaout disprij evitan, goapät anezan : ne ra forz. — Louz ha diskempen ec'h en em gavo ; ne ra forz ; ar mesvier paour n'eo mui eun den : eul loan daou droadek ne d'eo ken.

Ar vezventi a laka an den eta er renk izella. Ober a ra dezan koll e yec'hed, koll e zanvez, koll e henor, koll e vuez.

* * *

An droug a ra ar gwin-ardant d'ar familhou

Nebeuta ma tispign eur mesvier en e zizun eo pevar real, ar pez a ra daou lur hag anter kant er bloaz ; lakit ouspenn ar mizou a deu dezan varlerc'h ar c'hlenved : eun den ha ne ev ket a win-ardant a vez klanv tri dervez er bloaz, an eil bloaz dre egile ; eun den hag a ev heb ober gwall implij a vez klanv trizek dervez er bloaz ; ar mesvier a vez klanv ugent dervez er bloaz, an eil bloaz dre egile ; lakit ouspenn ar gaou a deu d'ezan dre ar marc'hajou a ra var goll ; dre an nebeud a evez a daol var e afferiou ; dre al labouriou pa ne vezont ket great e poënt ; dre an difisanz a gemer e vestr anezan : nag a gollou a deu da heul ar vesventi.

Ar mesvier a ra eun ifern nevez eus e diegez ; bez e teu da veza eur mab fall ; ne zouj na tad, na mamm ; bez e teu da veza eun tad fall, lezel a ra e vugale da c'hlaouri gant an naon ; bez e teu da veza eur pried fall, dichek e vez e kenver e wreg, brao d'ezi c'hoaz pa ne vez ket kaset er meaz da loja !

Ar mesvier a werz e vignoned hag a zo atö o klask trabas ouz e amezeien.

Petra deu da veza bugale eur mesvier ?

Kregi a ra enno an oll glenjejou a zo bet hadet ennan gant an alkool.

Etouez bugale ar vesvierien eo e kaver ar muia a vugale

mac'hagnet, dinerz, bouzar, mut ha sot ; bugale ar vesvierien a vez troët da eva evel o zud.

Ar gwin-ardant eo a stlej an dud d'an hospitaliou ha d'ar prizoniou.

79 var 100 euz ar re a laz o nesa a vez mesvierien.

80 var 100 euz ar re a ya d'en em grouga a vez mesvierien.

64 var 100 euz ar re a vez kondaonet el lezvarniou a vez mesvierien.

Ouspen a zo, ar vesvierien eo a rank peuliesha mont eus o ziegeziou hag en em ober deveziourien evit gounid o bara ; o bugale ivez a rank mont da zervicha ; eleiz a ya d'ar c'heariou bras, eleac'h ma ne vez ket a z var 100 anezo oc'h heuilh hent ar furnez.

Mad e lavaren en eur gommans : goasoc'h eo kant gweeh ar gwin-ardant evit ar Vro eged ar brezel hag ar vosen.

Abalamour da-ze, o welet pegement a c'haou a ra an evachou krenv ouz an everien, ouz o familhou hag ouz ar vro a bez, e krouer breman emgleoioù hag ar re a ya enno a ra le da jom heb eva banne gwin-ardant ebed ken edoug ar rest eus o buez.

Dâ e vije sevel eun emglev evelse en hor beg-douar, ha fisianz em euz, en deiz ma vezo krouet, ez eoc'h enni heb mar ebed, c'houi dreist holl Bretoned yaouank a zo doaniet o welet stad truezus ho pro hag a venn he fellât diouz feunteun ar maro.

F. CARDINAL.

LIZER BREZONEK

da bedi eur mignon da zont da c'houel ar Bleun-Brug

Va mignon ker,

Brema pa zeo tremenet labouriou braz an eost e c'hellan kaout eun tamig amzer da ober ganez adarre eur varvilladen. Sonjet e meuz skriva dit evit pedi ac'hanout da zont beteg ama da ober eur bourmenaden da ziskuiza euz al labouriou tenn. An deiz braoa dit da zont hag an hini ma pezo ennan ar muia plijadur eo, heb gaou, deiz Gouel ar Bleun-Brug, a zigouez adarre abenn eun neubeud deiziou. Evit diskouez dit pegement a c'hoant e meuz e teufez en deiz-se, e zan da lavaret dit eur gerik bennak divar e benn.

Klevet az peuz, sur oun, hano eur vechik bennak euz Gouel ar Bleun-Brug, a zo gant ar re vrudeta hag an darempredeta euz gouelioù pobluz Bro-Leon, euz Breiz zoken a c'helfet lavaret heb en em draumpla kalz. Goulzkoude neo ket a dost henvel ouz ar gouelioù a vez savet brema ken stank, da zul koulz ha da bemdez evit deseo an dud ; nan, ne vez ket gwelet ennan an ardou difesoun a vez o rei sked d'ar seurt gouelioù-ze, hervez, da vihana, meno an aotronez a vez oc'h ober anezo.

E leac'h ar c'henstrivadegou diot da lipad piligou, da blapad guelhien pe re all c'hoaz a vez great er gouelioù distum-ze, e Gouel ar Bleun-Brug e vez kenstrivadegou da drei an dud, dreist oll an dud yaouank var draou-spered ar vro. Roet e vez priziou evit dastum ar guerziou, ar soniou, ar rimadellou, ar marvailloù, deuet beteg ennomp a rum da rum a dreuz ar c'hantvejou, hag a zo, evel pa lavarfen penselioù euz spered ar vro gwechall, ha ma ne vezont dastumet dizale a venn mont en douar en eur gas d'o heul eur berlezen euz tenzor Breiz-Izel.

Gouel ar Bleun-Brug a vez great e Sant-Nouga e ti paotred yaouank ar barrez, e Kergrist. Ne oufed ket kaout eul leac'h all kaeroc'h d'hen ober, eget e skeud tour koz ar barrez, e kreiz-lanneier marellet gant ar brug, ouz c'houez vad al lann hag ar balann hejet a-ziabell gant ezennik fresk ar mor.

Setu digouezet pelloc'h dervez ar gouel. Abred diouz ar mintin e vez roet eun taol diveza evit peur-ober ar pourchasou,

evit peur-staga ouz an ti hag ouz an teatr an drapoïou hag ar garlanteziou a laka anezo ken koant da welet. Prest eo brema pep tra evit digemeret an dud. Kōmmans a reont en em gaout a neubeudou, darn var droad, darn all gant goeturiou, dre dan zoken, pe darn all c'hoaz gant marc'hou-houarn ; eur maread euz ar rema a vez eun dudi o gwelet ken brao e vezont guisket gant bleun-brug.

Gouel ar Blenn-Bruk a zo rannet e diou loden : unan kentelius hag unan plijaduruz. Evel ma tle al labour tremen araok an diskuiz hag ar studi araok an ebad, evelse-se ive al loden kentelius, da lavaret eo ar prezegennou, a vez lakeat diouz ar mintin, hag al loden plijadurus ; c'hoariou ha pez-teatr, diouz ar pardaez.

Evit ar prezegennou e vez dibabet daou pe dri den guiziek hag helavar, a oar en eun doare dispar rei kenteliou euz ar re dalvoudeka d'ar re a vez ouz o zelaou. Goude eur brezegen ma kav da unan bennak en deuz ar prezeger lavaret re, e c'hell neuze dislavaret ; pe ma kav dezan n'en deuz ket lavaret avoalc'h e c'hell astenn : guelloc'h eo ober evelse, rak neuze den n'en deuz tro da gaout abeg eur wech eat er meaz. Mes râl braz eo e vefe izom da grenna pe da astenn, rak evel ma lavaran dit, ar prezegerien ne vezont ket da zeski var o micher.

Goude ar prezegennou e vez raktal eur genstrivadek all, ne meuz ket c'hoaz komzet anezi dit : ar c'henstrivadek kana. Bugale, paotred iaouank, goazed a deu a-unanou pe a strolladou da rei da glevet o moueziou dudiuz. Kaer dreist eo o c'hlevet ha m'en assur e vez diez avoalc'h d'ar re a vez o varn gouzout da biou rei ar maout.

Abenn ma vez achu gant ar c'hana e vez tost da greis-deiz, poent avoalc'h kaout lein, n'eo ket 'ta ; abaoue ar mintin e zeuz eur pennad mad ha meur a hini a zo deuet a bell.

Arabat beza re hir, evelato o tebri lein, pe ne vezo ket gwelet an holl c'hoariou. Kement a draou a vez gret deiz Gouel ar Bleun-Brug ma n'heller ket chom da dreinellat gant netra,

Ar c'hoari kenta a vez great eo ar c'hoari tenna d'ar voalen. Eur gorden a zo buan stegnet a dreuz an hent braz hag eur voalen lakeat a istribilh outhi ; kerkent paotred iaouank digamanbre peb a vazik vihan ganto var gein o c'hezek a deu d'an daoulam da glask tizout ar voalen a vez evel just d'ar c'henta a c'hell lakat e vaz da dremen dreizi. Ar c'hoari-ze, ken kaer

da velet, a zo koulz lavaret dilezet. Tenna a ra eun tam, var a lavarfet d'ar c'hoariou a rea guehall goz ar varc'heien ken etrezo.

Goude e vez redadek marc'hou-houarn a zo dija euz c'hiz koz. Redadek nijerezed ne vez ket gwelet c'hoaz, rak an dra-ze a zo c'hoaz re nevez, mes kosaat a rei gant an amzer.

Deomp brema da deuler eur zell var al labouriou-dourn a zo lakeat a vel d'an holl. Gwelet a rear eno bouteier koat evit an dud iaouank, fanfarluchet en eun doare dispar, taolennou ha broderez euz ar re gaera ha great holl e giz ar vro. Mad e ve ober ar pez a c'heller evit kas an traou-man var araok. Mad e ve gellout kaout guerz dezo. Epad an nozveziou goanv ha pa vez fall an amzer e c'helfet eaz avoalc'h ober kalz traou evelse. Nag a bennadou amzer, kollet brema gant c'hoariou bugale a vefe neuze implijet mad.

Mes an amzer a ia ato en dro ha poent eo en em voda brema dirag an teatr da zellet displega peziou c'hoari, trist avechou, pe laouen avechou all, mes ato koant ha kenteliuz.

E kreiz ar c'hoariadeg ec'h en em vod ar re o devez kemeret perz er c'henstrivadek kana hag oll a unan gant o moueziou flour ha dudiuz e lakeont an ekleoïou divardro da dregarni gant meuleudiou Breiz-Izel : ken kaer eo an dra-ze da velet ha da glevet, ma lavarfet emma ene ar vro o tremen.

Neuze, e vez roet eun tamig ehan. Mont a rear d'an hostaleri a vez savet e kichen an teatr da ober eur varvailhaden hag eno e kaver ar pez a zo red evit terri ar zec'hed, nemet eun dra : an dour a vuez hag a ro ar maro. Krampoez a vez kavet ive da derri an naoun ha m'en assur dit, va mignon, ma teuez d'ar gouel, e ranki anzaoc ganen e oar krampoezerezed Sant-Nouga c'hoari da vad gant o rozal hag o spanel.

Mont a rear adarre dirak an teatr da zellet peurzispiega ar c'hoariadeg ha da zelaou lenn hanoïou ar gounideien evit ar c'henstrivadegou ha goudeze e vez lavaret kenavo... ar bloaz varlerc'h.

Brema, va mignon e zan da gloza va lizer, rak daoust dezan da veza hurr, ne meuz gellet rei da anaout dit nemet an drem-skeud euz ar pez m'eo gouel ar Bleun-Brug. Red eo e velet evit gouzout ervad petra eo.

Kenavo deiz gouel ar Bleun-Brug a zeu eta, va mignon, ha dit a greiz kalon.

Paul GUILLOU.

Diskarerien Breiz-Izel

Ar brezonek hag ar feiz
A zo breur ha c'hoar e Breiz,

Evel a lavare gwechall eur barz euz hor bro. Ha neuze, p'e gwir ar c'hrenn-lavar-ze a zo gwirion, ez eo ivez red lavaret pa vezo diskaret unan, egile na vezo mui mad da netra. Petra dalv eun ty heb toenn, eur c'horf heb penn? Mad! an doenn, ar penn eo ar feiz e Breiz. Ar feiz eo a zalc'h en o zav hon ilizou kizellet kaër, hon touriou dantelezet, hor c'halvariou, hor pardonioù, hor pelerinachou, hag enn eur ger, kement tra a ra spered hor bro. Diskar ar feiz eta, a zo diskar hor bro, diskar he spered. Pa vez tennet an doenn divar an ty, an drez hag ar spern a gemero heb dale leac'h an arreburi.

Er penn kenta etouez diskarerien Breiz-Izel, e ranker eta henvel ar *Franmasouned*, hag o deus pell zo kemeret ar morzol gant ar feiz enn hor bro koulz ha dre-holl er bed. Daoust ha n'eo ket Combes eo a glaskas diskar ar yez evit diskar dre eno ar feiz enn hor bro? Red oa bed enebi start outan, *hag an unvaniez* er stourmad hen tre-c'has da vad, a brennas d'ezan e c'henou.

Da eil ema al leorioù fall, ar c'hazetennou fall, ar zonioù louz a deu d'omp euz Pariz. Al levriou a vez digaset koulz lavaret beteg hon ty gant ar marc'hadourien-leorioù ha kazetennou a weler breman skignet stank e kement kear vihana zo. Tud a deu da gement foar a zo enn hor bro da hada o luc'hach e galleg. Awechou zoken e teuont d'hor bourkou, da doull hon dorioù da ginnig o marc'hadourez flearius kuzet dindan skeudennou hudur. Ar c'hazetennou, al leorioù, ar zonioù-ze a laz spered ar vro en eur laza ar feiz e kalonou-ar Vretoned. Evit enebi outo, ez eo red skigna dre-holl al leorioù, ar c'hazetennou hag ar zonioù na noazont ket d'ar feiz, hag a zo goest da zalc'her beo e kalonou an dud an doujans Doue hag ar garantez-bro. Euz eur c'hostez all eo red prezeg ha prezeg aliez a eneb an enebour braz-ze, ha diskouez d'ezan eun dreujen pa zispako e wialenn.

Evit diskouez ez eo gwir ar pezh a lavaran, n'em eus

nemed lavaret d'eoc'h sellet oc'h ar c'hearioù, hag o lakat kein ha kein gant ar meazioù. Var ar meaz eo birvidika ar feiz, hag eno ivez eo e kaver ar skouerioù kaëra euz ar garantez-bro; eno eo ez eo dalc'het ar gwella ar yez, an dilhajoù a c'hiz koz, ar c'hizioù koz, hag enn eur ger kement a ra ar spered hor bro. Eno ar c'hazetennou, al lecriou, hag ar zonioù fall n'int ket lennet, koulz lavaret, ha dre-ze spered Bro-C'hall n'eo ket eat beteg eno.

Da drede, e lakin *prezegennou an doktored dibater*. Ar re-man a lavar n'eus na Doue na diaoul na baradoz nag ifern, hag ouspenn e leveront ne dleer ket karet muioc'h eur vro eget eun all. Evito n'eus netra nemed ar bara da c'hounit bemdez casa ma vezo gallet; lod anezo a lavar zoken ez eo mad laërez gant ma ne vezor ket tapet gant an archerien.

Eaz eo gouzout ema ar re-ze ivez etouez diskarerien Breiz-Izel, p'e gwir e teskont traou a eneb ar relijion hag ar garantez-bro. Evit enebi outo hag ouz kalz a dud all c'hoaz fall eveldo, eo e prezeger hirio e pevar c'horn ar vro ar garantez evit bro hor c'havel, eo e kaner dre-holl sonioù ha gwerzioù savet aratoz-kaër evit hor lakat da zalc'her ato start da feiz hon tadou-koz, d'o yez kaër, d'o doare beva, d'o gizioù, etc.

Da bevare e ranker lakat etouez diskarerien Breiz, an *tadou hag ar mammou na zeskont* ket pe a *vir oc'h o bugale* da zeski ar *brezonek*. E gwirionez, pe seurt karantez o deus an tadou-ze hag ar mammou-ze evit o bro, p'e gwir ne zeskont ket zoken ar yez brezonek d'o bugale! henvella ma kavan an dud-ze eo oc'h perc'hen eur prad hag a harz oc'h an dour da zont er prad-ze, war zigarez ma vezo bihanneet ar prad dre ar wazennou a ranko da ober ennan d'an dour da ruilha. Kalz a dud a zo evelse, hag a gav d'ezo e zint bihanneet, disterrete pa gomzont e brezonek, ha lavaret a reont ez eo mad ar brezonek evit ar *Maoed*, ar *Plouked* ha netra ken. Eaz eo gouzout eo ar re-ze *muioc'h Maoed*, *muioc'h Plouked* eget an dud a oar ar brezonek, rak da vihana ar re-man a oar mat eul langach hag aliez daou, eleac'h ar re na ouezont ket ar brezonek hag a gomz fall ar gallek, na ouezont hini mad ebet, ar genaouerien! Kaozeomp, arabad eo d'omp kaout mez o kaozeal enn yez hon c'hendadou, ka-

nomp, skignomp ar brezonek en-dro d'eomp, ha c'hoar-zomp d'ar Barizianed en eur lavaret d'ezo ne ouezont nemed eul langach, ha c'hoaz ez eo karget aliez a *Argot*, da lavaret eo langach an ailhoned, langach ar re n'o deus ket a c'hoant da veza entetet, gant aoun na ve entetet outo gant an archerien.

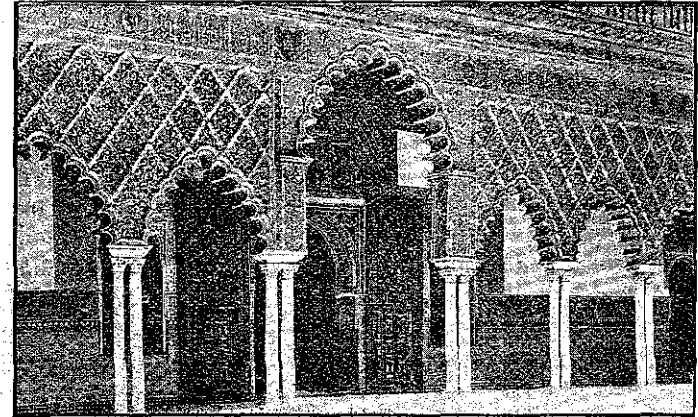
Da bemped e lakin etouez diskarerien Breiz-Izel, *an dud a laka dre o c'homzou, dre o oberou* ar vugale e Breiz da viska *dilhad giz ar c'heariou*, rak rei a reont d'ar re-man eur falz-kreden hag en em welet a reont dindan an dillad-ze evel ebarz enn eur meleziour faoz. E gwirionez, eur baotrez hag he devo bet eun tokig pluenet, varnan eun tammik lietenn a zaou pe a dri gwennek, pe c'hoaz pluen lost eur c'hillog, a gavo d'ezi e vezo eun tamm mad a zimezell, pa ne vezo e gwirionez nemed eur gouilhoreun e kichen eur baotrez hag a vezo ganti koef he bro. Enn deiziou all-man pa ielo da zervicha da eur gear bennag, buhan e taolo he c'hoef hag e kemero tok, abalamour ma n'eus c'hoaz nemed bloaz pe daou e oa ganti eun tok er skol. Ar pez a laka an azenn da veza divalo eo e ziskouarn hirr, hag ar pez a laka ar baotrezed da veza iskiz eo o zok ; ha gwella zo da ober evit lakat lezer an tokou-ze e Paris, eo ober a bep seurt soniou farsus da skigna dre ar bourkou, evit ober goap dioc'h ar merc'hed toket, ha sevel d'an neac'h ar merc'hed koefet.

D'ar c'houec'hved, hanvomp etouez diskarerien Breiz, an deputeed, pe ar c'hannaded all hag a labour a eneb d'ar feiz kristen en hor bro. Etouez ar re-ze e kaver ivez peurvuia an nebeuta bolontez vad, pa vez meneg da skigna, da c'houeza spered Breiz er bobl breizad. D'eompni 'ta, Bretoned kalonek, da zibab kannaded gwir Vreizaded, tud hag o devo enn o c'halon ar garantez-bro en eun dro gant karantez Doue. Ar re-ze hebken a c'hell ober deuz Breiz eur vro hag he devo anaoudegez deuz ar pez ma z'eo bet, deuz ar pez ma z'eo, deuz ar pez ma tlee beza, da lavaret eo eur vro gristen, eur vro a feiz birvidik gant eur yez karet hag eur spered d'ezi he-unan.

François-Louis HERROU,
Bodilis.

Eun dro er Spagn

(KENDALC'H)

PALEZ AN ALCAZAR

En hent varzu Sevil. — Euz Kordou betek Sevil ar vro a zo ato euz ar re gaera ha pinvidik kenan. Ne zeuz mui breman a venesiu, mes douar plean ha labouret mad. A bep seurt traou a veler er parkeier : eiz, gwiniz, gwez olived, gwez oranjez, fa ha meur a draou all. Perak kement a fa ? Bez e zeuz parkadou o deuz ouспен dek dervez arad. Evit doare, kalz euz ar fa aman a vez malet hag ar bleud a vez prenet gant ar voulanjerien ha kemmesket gant ar bleud gwiniz hag avechou ar bara a vez ennan kement a vleud fa eget a vleud gwiniz.

Gwelet e vez ive dre ma tostaer ouz Sevil, prajennou, enno yeod druz hag hir hag er prajennou-ze bandennadou saout hag avechou bandennadou tirvi, tirvi du peurlies. An tirvi-ze a vezo kalz anezo gwerzet dre ar Spagn abez d'ar c'heariou bras evit ar c'hoariou kris hanvet redadeg tirvi. Divezatoch e komzimp euz ar c'hoariou-ze a zo eur vez evit ar Spagn, rak meur a vil taro bep bloaz a vez lazet evit ober plijadur d'ar Spagnoled.

Setu ni en em gavet e Sevil, unan euz ar c'heriou kaera

a c'helfet da velet. Bez e zeuz enni 14,500 den. E kreiz eun draonien eo savet var ar ster hanvet Guadalquivir. Ar bagou n'o deuz ket ezom ouспен metr dour a c'hell dont beteg aman.

Lavaret zo bet pell a zo : « An hini n'en deuz ket gwelet Sevil, n'en deuz ket gwelet a draou kaer. » Hag e gwirionez, aman ne zeuz nemed traou kaer : ilizou, palesiou, ha zoken an tiez o-unan. Ar ruiou a zo kempennet brao, plean, eun, hag enno e vez gwelet o redet kirri stag outo kezeg pe muled a briz bras. Aman an amzer ne vez morse fall koulz lavaret. Ato e vez tom an heol, eun tamik redom en hanv, mes er goanv eo eun dudi beva aman ; ne vez na skorn, nag erc'h, na brumen, mes ato amzer v Rao. Rak-se e teu da Zevil epad ar goanv kalz tud pinvidik euz ar broiou all, euz Bro-Zaoz, euz an Amerik. Ato e vez bleun ha deliou er gwez, bemdez e c'heller mont da bourmen ha neuz ket ezom da jom evel e broiou all meur a zervez klozet en tiez da c'hedal ma ehano ar glao. Ar vro-man a vije gelllet da c'hálver baradoz an douar.

Sevil he deuz gwelet kalz tud ha kalz traou o tremen endro dezi. Jul Cesar gwechall a deuaz abenn d'he c'hemeret. Da c'houde e kouezaz etre daouarn ar Vandaled hag ar Gothed, hag er bloaz 712 etre daouarn an Arabed. Ar roue katolik sant Ferdinand er bloaz 1248 a drec'haz an Arabed hag a deuaz da veza mestr e Sevil.

O veza m'eo bet epad 500 vloaz a zindan galloud an Arabed, e kaver e Sevil kalz traou great gant an Arabed, evel an Alcazar hag an tour hanvet Giralda.

An Alcazar a zo eur palez great kalz anezan en amzer ar rouaned katolik, mes gant labourerien kemeret etouez an Arabed. An hini hepken a zo bet ennan a c'hell kompren pegen koant eo ar palez-se. An nor vraz a zo kizellet kaer kenan hag alaouret hag ec'h en em gavér aben eur pennadig e kreiz ar palez. Aman ar zaliou a zo e rez an douar, ha setu aman perak. En hanv hag el loden vrasa euz ar bloaz e vez tom bero e Sevil hag e ra vad kaout freskadurez ; setu perak ne veler ket er palezman a zaliou varlaez, rag eno e vije re dom ; ne zeuz ket ken nebeut a brenestrou en dianveaz, hag evelse an heol ne c'hell ket para e kreiz ar zaliou. Mez endro da eur porz kloz a deu ennan ar sklerijen divarlae eman an holl

zaliou a zo harpet dioc'h tu ar porz var pilierou marbr a zo ken niverus ma vije c'hoant da lavaret emae e kreiz eur c'hoad. Ar pave a zo great gant marbr ive a zo freskoc'h eget koad, hag ar volz hag ar mogeriou a zo kizellet enno a bep seurt traou, a bep seurt roudennou, mes roudennou hepken, rag an Arabed a ioa difennet outo kizella skeudennou an anevaled. Gwelet a reomp ar zal a veze enni kemeret ar prejou, ar zaliou da gousket, ar zal el leac'h ma veze digemeret kannaded ar broiou all. O tont er mēz euz ar zaliou-ze e veler meur a borz kaer enno gwez oranvez, gwez palmez hag ive lennou great gant marbr gwenn leun a zour sklear. Al lennou-ze, a c'hellit kompren, a ioa evit en em voalc'hi, rag en eur vro ken tom e ra vad kaout dour fresk.

Deomp breman er jardinou. Hirio int digor, rak n'eman ket ar roue e Sevil. Pa vez ar roue aman, rag epad ar goanv e teu avechou, e vez sarret ar jardinou. Hirio int digor eul loden vraz euz an deiz. Hon daoulagad n'int bet morse var jardinou ken kaer. Aman eo druz an douar, tom an heol, dour a zo ive aleiz da skuill var ar jardin pa ne vez ket a c'hlaou, ha pep tra a bouiz aman gant nerz. Bez e zeuz renkadennou gwez oranvez o deuz marteze kant metr hirder hag enno e velomp leun a avalou aour ; kalz a zo meur hag a zo kouezet var an douar da c'hedal ma vezint dastumet gant ar jardinerien. Gwez rezin a zo ive ha bleuniou a bep seurt, roz a bep liou, ha kaer a zo sellet, ne veler nemed traou brao : ar jardinou o deuz meur a zervez arad.

E kichen an Alcazar eman an iliz-veur, unan euz ar re vrasa, euz ar re guera hag euz ar re binvidika euz ar bed. Savet eo el leac'h m'edo gwechall ar Moske, da lavaret eo iliz an Arabed. Etre ar bloaz 1402 hag ar bloaz 1506 eo bet grēt. An hirder a zo 116^m 90, al ledander 76 metr hag an uhelder 40^m 30. Ouspenn, bez e zeuz endro dezi chapeliou stag outi, hag unan euz ar chapeliou-ze a zo bras avoalc'h evit beza eun iliz parrez ; enni omp bet en oferen bred da zul ar C'hasimodo hag hon deuz klevet o prezeg eur beleg Spagnol. O veza ma prezege var Aviel ar zul, e c'hellemp entent anezan. Eur brezege gaer a zistagaz.

Ar pez a sko an daoulagad e iliz-veur Sevil, eo al ledander : 76 metr. Abalamour d'al ledander-ze e zeuz pe-

der renkennad pilieri bras, hag e zeuz evelse pemp korfiliz. An aoter vras, ar c'heur, ar staliou, kement tra a zo aman a zo a briz bras ha red e vije chom meur a zervez evit gwelet mad holl draou kaer an iliz.

Er zakreteri eman ar c'haluriou aour, ar c'hantoloriou, an ostansouerou, an dillad offerenna euz ar re binvidika. Eun ostansouer zo en arc'hant a vez douget da c'houel ar Zakramant, mes ken bras ha ken pounner eo ma vez red 24 den evit en dougen.

Epad ar zizun santel e vez e Sevil prosesionou kaer meurbed hag euz an holl broiou e tired an dud evit gwelet kement-se. A bep seurt gwiskamanchou a c'hiz koz a vez douget neuze hag er zakreteri hon deuz gwelet ouспен kant chap a vez gant ar veleien er prosesion. Sevil eo bro an dans hag an dud a deu euz a bell a jom mantret avechou o welet pegen kaer eo ganto ar prosesionou.

Sevil eo bro Murillo a zo bet komzet anezan c'hoaz araok abalamour d'e daolennou kaer. E iliz-veur Sevil e zeuz ive kalz taolennou great gantan, hag unan anezo a zo marteze ar gaera en deuz great : sant Anton o sellet ouz ar Mabig Jesus hag oc'h asten e zaouarn etrezeg ennan : lavaret e vije eman bizied ar zant o finval.

Eur ger ive divarben bez Kristof Kolomb a veler e iliz Sevil. Kristof Kolomb eo an hini a gavaz da genta an Amerik hag a c'hounezaz d'ar Spagn kement a vroiou nevez. Epad e vuez en deuz bet kalz da c'houzantv aberz an dud hag aberz ar rouaned euz ar Spagn. Goude e varo eo bet anavezet ar vad en doa grêt. Hag ar bez a zo savet dezan e iliz Sevil hen diskouez sklear : rak gwelet a rer var ar bez e skeuden douget gant pevar roue euz ar C'hastill.

E kichen iliz Sevil e zeuz ive eur porz bras, ennan gwez oranjez. Ar porz-ze a zo abaoù amzer an Arabed, evel an tour bras hanvet Giralda stag hirio ouz an iliz hag a ioa gwechall tour ar Moske. An tour a zo karre hag en deuz a bep tu 13 metr 60 a ledander. An uhelder a zo 93 metr. N'euz ket a zelezou evit sevel e beg an tour, mes eun hent a ia var bign oc'h ober an dro ha n'eo ket skwizus tam ebet pignat var c'horre an tour. Pa vezer en em gavet eno, e veler kear abez, ster ar Guadalquivir

e kichen, hag ar vro a bell, rak peurlies a vez sklear an amzer, ha dreist-holl en dervez m'omp pignet e zoa eun amzer euz ar re vella : tam brumen ebet e nep leac'h.

O komz divarben Kordou hon deuz lavaret penaos eo grêt an tiez evit en em zifen ouz an domder. Eur porz, hanvet patio, a zo e kreiz an ti hag endro d'ar porz-se eman ar zaliou, ar c'hampreier. Evelse eman ive an tiez e Sevil. En ti emomp diskennet ennan eman goude an nor vraz eun tam korridor, da c'houde eun nor vras gwer a liou varni ha da c'houde ar patio gant eur pave marbr. Ar sklerijen a deu divar c'horre, dre an doen a zo goloet gant gwer a zirag ar patio. Ar saliou braz a zo tro var dro d'ar patio, ha varlae eman ive ar c'hampreier tro var dro d'ar c'horridor a zo dirag ar patio.

Kalz tud pinvidik a deu da Zevil da zispign arc'hant. Kaout a rer aman voeturioù euz ar re gaera gant kezeg lijer. Ma zeuz c'hoant mont var gein loan pe var gein azen, e kaver ive kement ha ma karer. Gwelet e vez o tremen dre ar ruiou kezeg, muled, azenned varno pallennou kaer hag eur has nevez, hag ouz o gouzog kleier arc'hant o seni. An hini a c'hoanta ober eur bourmenaden e kear pe var ar mêz n'en deuz nemed goulen hag en dezo eul loan pe eun azen d'hen dougen.

Eur beleg oc'h ober skol er seminer bras a lavare deomp n'oa ket krenv tud Sevil var ar relijion : « Aman, a lavare, eo re eürus an dud ; re a arc'hant a vez digaset dezo gant ar veachourien euz ar broiou all ; ne zonzont nemed er c'hoariou, er festou. Gwelloc'h eo ganto chom hep kaout bara da zebri eget chom hep mont da eur gouel el leac'h m'o dezo plijadur da gaout.... Evelse, emezan, hirio e zeuz redadeg tirvi ; mad, ha goude n'o dije en o godel hag en o armel nemed eiz real, e zaint d'ar redadeg, ha goulskoude int bet c'hoaz meur a vech hag e c'houzont petra eo ar c'hoariou-ze. Pennou skanv eo an dud dre aman. N'int ket fall, ma kirit, mes neuz ket da gounta varno. » Ne ket e Sevil hepken, mes e kement leac'h ma zeo re droet an dud var an dansou, festou, c'hoariou, ne zeuz nemed pennou-skanv ha diboell.

Evit luskat ar vugale

BERCEUSE

Tou-tou - ik la - la va ma-big, Tou-tou - ik la -
 la. — Da vam a zo a - ma koan-tik, ouz
 da lus - kel - lat mi - gnou-nik, Tou-tou - ik la -
 la va ma-bik, Tou-tou - ik la - la.

DISKAN :

Toutouik la la va mabig
 Toutouik la la !

Da vam a zo ama koantik,
 Ouz da luskellat mignounig.

Da vam a zo ama oanig
 Dide o kana he sonik.

En deiz all e ouele kalzik,
 Hag hirio e c'hoarz, da vammig.

Toutouik la la 'ta paourik,
 Poent eo serri da lagadig.

Toutouik la la bihanig
 Red eo diskuiza da bennig.

Toutouik la la rozennig,
 Da ziou chod var va c'halounig.

Da nijal d'an nenv, va élig,
 Na zispleg ket da askellig.

Marianna ABGRALL.

Paner ar Marvailhou

An daou vreur

Jeruzalem n'oa c'hoaz d'ar poent-se nemed eur park a laboured evel ar re all. Al loden eo bet savet warni an templ brudet a yoa neuze boutin etre daou vreur, unan anezo dimezet ha tad da veur a vugel ; egile a veve e-unan.

Pa deuas poent an eost, an daou vreur a vedas, a hordennas o drammoù hag a reas ganto daou vern henvel.

Mes, e kreiz an noz, ar paotr dizemez en doe eur mennoz mat. Lavaret a reas ennan e-unan : « Va breur en deus gwreg ha bugale da vaga, pa n'em beus-me den nemedon va-unan. Ne vije ket brao d'ia kaout ker bras loden hag hen. Mont a ran da denna eus va bern eun dramme bennak da greski e hini. Ne ouezo netra evel-se ; mac'h oufe ne asantfe ket. »

Hag e reas evel en doa divizet.

En nosvez-se ive ar breur-all a zihunas hag a lavaras d'e wreg : « Va breur a zo yaouank, hag e-unan ; n'en deus den war e dro da zerc'hel kompagnunez d'ezan pa 'z eo yac'h ha da brederia gant e ezomou pa 'z eo klanv ; ne vije ket leal d'eomp kemeret keit hag hen eus gounidegez ar park : savomp, ha deomp da greski e vern ; ne ouezo netra ha rak-se ne c'hello ket kaout digarez da jom hep kemeret. »

Hag e reas evel en doa divizet.

Antronoz, an daou vreur a yeas d'ar park, hag e oent estlammet o kaout ar berniou ker bras ha ker bras. Hini ebet avat na lavaras grik d'egile eus ar pezh en devoa great.

Ar memes tra a c'hoarvezas meur a nosvez dioc'htu. Eun droiad koulskoude ec'h en em gavchont an eil gant egile, sammet. En em deuler a rejont an eil e diwreac'h egile.

An dachen-ze benniget gant karantez an daou vreur a blijas da Zoue. An dud a zavas eno eun iliz, ha Kroner an nenv hag an douar a gavas mat ober anezi e di.

Azen ar Bardonerez

En eur c'hombod hent-houarn, eun aotrou kof bras a zo azezet en eur c'hogn. Dirazan ez eus eur goueriadez, eur vaouez diwar ar meaz gwisket e giz Lanndi. Eur chapeled bras a zo en he c'herc'hen; bet eo o pardona e Lourd.

An Aotrou (gant eun ear gwapaüs). — E Lourd oc'h bet, gwelet a ran!

Ar goueriadez. — Ya da, Aotrou.

Hen. — Hag ez eus great d'eoc'h gwelet traou a bep seurt liou?

Hi. — Ya, Aotrou; gwelet em eus e Lourd traou kaer kenan.

Hen. — Gwelet hoc'h eus an eienen?

Hi. — Gwelet em eus an eienen, Aotrou, evet em eus eus he dour ha gwalc'het ganti va daoulagad.

Hen. — Gwelet hoc'h eus ive eur bern pareansou?

Hi. — Kaeroc'h, Aotrou; bet em eus eur weledigez, eun « aparision ».

Hen. — Brao! brao! O! kountit an dra-ze d'in 'ta, Itroun vad. (An aotrou a frote e zaouarn gant plijadur.)

Hi. — Ya, gwelet em eus an Tiegez santel e Bethleem: ar Werc'hez Vari, sant Jozef, ar Mabig Jezuz, ar vesae-rien, an tri Roue... Ne vanke nemet eun dra...

Hen. — A!... Petra vanke?

Hi. — An azen!... Eun eal en deus lavaret d'in her gwelchen dizale... Laouen oun brema... Ouz ho kwelet ez eus deuet sonj d'in eus komzou an eal!...

An aotrou a droas oc'h ar weren hag a reas meur a zell korn ouz ar c'houabr a yoa deuet da c'holo an heol.

An Iliz reformet

Ar gountaden-ma a zo bet kutuilhet gant an *Echo du Noël* e kannadig eur barrez.

Eur ministr protestant a yoa

Oc'h ober e dro
Dre ar vro.

o prezeg e relijion, oc'h ingala levriou etouez an dud. En em gaout a reas eun dervez gant eur serjant, hag hen dioc'htu da ginnig e levriou.

— Petra eo an dra-ze? eme ar zoudard... Almanagou nevez?

— Gwelloc'h c'hoaz! eme ar ministr.

— Petra int eta?

— El levrigou-ma e tesker anaout ar relijion, ar gwir relijion, hon hini-ni.

— Ha pehini eo ho relijion?

— Ar relijion reformet (1).

— Mat, Aotrou, ho relijion neuze na dalv netra!

— Penaos 'ta?

— Abalamour, ganeomp-ni, soudarded, pa vez « reformet » unan bennak, e vez lavaret d'ezan mont d'ar gear, n'eo mui mat evit ar zervich. Evel-se 'ta, dalc'hit ganeoc'h ho levriou; ne gavfen saour ebet gant eur relijion « reformet » gant Konseilh ar Revu.

Paour kez emzivad!

Bez' ez eus kalz tud hizio hag a gav o brasa plijadur o wapaat ar veleien hag ar relijion; ne vankont tro ebet d'hen ober. A-wechou koulskoude e kouez o meud en o dourn. Selaouit kentoc'h an darvoud-ma c'hoarvezet n'eus ket pell.

Eur person diwar ar meaz a zavas en eur c'hombod da veachi war an hent-houarn. Kenver ha kenver ec'h en em gavas gant eun aotrou o veachi evit eun ti a gemwerz.

— Aotrou Person, eme ar bourc'hiz war eun ton trubard evel an hini a gemeras Judas pa lavare da Jezuz e tene d'e zaludi, klevet hoc'h eus ar c'helou bras?

Hag e rea ardou gant e vouez, hag e selle a gorn ouz e amezeien.

— N'em eus ket, Aotrou; gwall abret oun deuet eus ar gear er mintin-ma, ha n'em beus ket bet amzer c'hoaz da zellet ouz ar c'hazetennou.

— Penaos! penaos! n'hoc'h eus ket klevet? Mes n'eus ken hano koulskoude nemet eus an dra-ze!

— Ne welan ket, Aotrou, eus petra e fell d'eoc'h koms.

— Mat, Aotrou Person, eur blijadur eo evidon beza da genta o tigas d'eoc'h ar c'helou: an diaoul a zo maro!!!...

— Mantrus eo! eme an Ao. Person, evel tenezet e

(1) Ar relijion protestant, savet gant Luther.

galon. Mat, Aotrou, atao em eus bet truez ouz an emzivadeg kez : kemerit an daou wenneg-ma, me ho ped !...

Gwelet a rit, mechañs, ar penn a reas ar bourc'hiz o klevet kement-se... An holl a zirollas da c'hoarzin.

KLAODA 'R PRAT.

Levriou ha Soniou fall

An dra-man a skrivan dreist-holl evit an dud yaouank, pötred ha merc'hed.

A bep amzer, ar re yaouank o deus karet kalz kana ; dre ar c'han e tiskouezer peurliesañ ez oar laouen ha dizoursi, ha piou a zo laouennoc'h ha dizoursioc'h eget ar re yaouank ? Setu perag o deus bet atô plijadur o kana kantikou, kanaouennou ha gwerzioù a bep seurt ; ha n'oa abeg ebed da gaout en dra-ze, keit ha ma ne oa er pezh a ganent nemed komzou mat, honest ha dereat. N'eo ket difennet c'hoarzin na farsal, ar c'hontrol eo. Mez eun arouden a zo hag an dud a zoare, ne fell ket d'ezo mont dreist morse.

Siouas ! ar bed a gendalc'h da vont en dro ha ne wella ket var bep tra. Gwechall evel breman, an dud yaouank pa 'z eant d'ar foarioù ha d'ar pardonioù a gave da brena gwerzioù ha kanaouennou brao ha plijadurus ; o deski a reant pa vezent deuet d'ar gear, ha den n'en deveze morse leac'h ouz o c'hlevet da blega e benn ha da ruzia ; o c'hana a veze gellet dirag an holl, dirag ar re goz koulz ha dirag ar vugale.

Mez hizio, n'eo mui ar memez tra. E leac'h ar gwerzioù brao a veze gwerzet er pardonioù, e werzer breman gwerzioù gallek, eleiz anezo divalo ha mezus, goest da lakat marmouzien da ruzia. N'eus ket ezom da veza souezet e vefe kavet tud da ober ar vicher-ze : e peb amzer hag e peb bro e vez atô unan bennak hag a zo prest da ober n'eus forz pe seurt melker, gant ma vezo gwennelen da c'houid. Mez ar pezh a zo souezus

soc'h eo e vefe kavet tud da brena ar seurt loudou-riach-ze. Bandennadou tud yaouank a weler alies koulskoude en dro d'ar re a gan hag a werz ar c'hanaouennou euzus-ze, ha prena a reont zoken diganto o marc'hadourez.

D'ar zul genta a viz maë diveza, evit ar pardon, ez oa ivez eur marc'hadour chansonioù var ar blasen, e Guipavas. Evit gwelet petra werze, em eus lakeat prena unan eus e baperennou ha traou brao am eus kavet varnezi, e c'hellit kredi. N'int ket ker mezus marteze hag ar chansonioù a zo bet gwerzet er Releg, n'eus ket pell, mes ar memez tra, em bije bet c'hoant awalc'h da ober ar pezh en devoa great an aotrou Madec : da lavaret eo, regi a bez ar bern paper divalo a ioa gant al lakipot-ze. Evelse e tlefet ober atô, e gwirionez evit diskouez da dud a zo petra daly ar varc'hadourez a zo en o stal.

Fisianz am eus ne vezo ket gwelet morse tud yaouank Gwipavas o prena chansonioù evel ar re-ze. O alia a ran zoken da jom heb mont var dro ar re o gwerz, rak peurliesañ n'eus ket zoken eur ganaouen vat ganto e touez o bern traou fall : an hini a fell d'ezan chom fur a dle pellât dious kement tra a c'helle e gailhara.

Goulenn a ran ivez ouz ar gerent ma taolint evez var ar pezh a lenno pe a breno o bugale. Ma kavont eun dro bennak etre o daouarn, paperou divalo evel ar re am eus komzet anezo, e tleont o gourdrouz start ha taoler dioc'h tu ar paperon-ze en tan.

M'en defe unan bennak an hardisiegezh da zont beteg ho ti da ginnig d'eoc'h al loustonioù-ze, kemerit eur wialen da ober d'ezan mont gant e hent, pe laoskit ar c'hi var e lerc'h : ne vefe ket bras an droug ha goude ma krogfe yut en e bennou.

Tennet divar *Mouez an Eal mad*,
Kannadik Parrez Guipavas
renet gant an Aot. E. G.

Evel ma tleer enebi ouz ar c'harzennou fall, dre

gazetennou mat, e tleer stourm ivez ouz ar soniou fall, dre zoniou mat; anez emañ koll; kana ranker koulskoude; hag alies ne ganer soniou fall, nemed dre ma ne ouezer hini vat ebed.

Ma vije skignet muioc'h *Feiz ha Breiz* ha desket a zevri, dreist holl d'ar yaouankiz, ar soniou laouen ha koant a vez bep miz varnezan, e vefe skubet divar hon tro, evel ma c'houlenn hor mignon E. C., ha ne vefe ket pell an dale zoken, ar soniou diskempenn ha distrantel flear an diaoul ganto, a werzer breman e kement foar hag e kement pardon a zo er vro, d'ar Vretoned genaouek awalc'h evit lakât o arc'hant e traou ha ne c'hellont nemed ober gaou outo e peb doare.

HAG AR WESTEGN

Eun dervez 'sant Fransez a Zal a ioa var varc'h hag ec'h en em gavas gantan eun den divar ar meaz a en em lakeas da ober d'ezan meuleudi e loan.

« Ya ! eme an eskob, eur marc'h reiz am eus, n'eo ket » posubl gwelet reisoc'h ; pa vezan var e gein e c'hellan » pedi em eas ; ne lavaran ket evit an dra-ze ne vefen » ket dievez awechou. »

— « Penaoz, eme Yan gouer, dievez e vezit awechou, » aotrou 'n eskob ? Evidon-me pa bedan, ne ya ket va » spered da redet, gwech ebed. »

— « Mat ! va mignon, eme ar zant, al loan-man hag a » blij kement d'it, as pezo, ma levez eur *Bater* dirazon, » heb beza dievez, pennad ebed. »

— « Ah ! aotrou 'n eskob, bennoz Doue d'eo'h, eun » aluzen gaër a rit d'in. »

« Hag ar goaz a gomansas e bater ; n'oa ket en em gavet » gant ar c'homzou : Roit d'eomp hizio hor bara pem- » deziek : » « Hag ar westegn ma c'houlennas : « Hag ar » westegn, aotrou 'n eskob, am bezo ivez ? »

— « Nan, eme ar zant, nak an eil nak egile, rag dievez » eo'h bet edoug ho *Pater*. »

Difennour bihan ar Relijion

Ar falz-doktor. — An Iliz a lamm e frankiz digant an den.

An Difennour-bihan. — Da biou e root da gredi eun hevelep gaou ? — D'ar re n'anavezont ket an Iliz, mar-teze, pe d'ar re a zo eat o spered a-dreuz dre glevet kalz gevier eneb an Iliz.

Hanvit d'in unan eus ar frankizou-ze, Aotrou ; unan, netra ken ! N'her greot ket, n'hellit ket hen ober !... Ne reot ket d'in-me kredi n'oun ket kel lipr ha n'eus fors piou, liproc'h, en-deun, rak ar c'hristen a vev e gwir frankiz bugale Doue.

An droug. — Doue a zifen an droug, hag an Iliz, eus e berz, a lavar d'eomp petra zo fall, evel eur vamm aketus wardro he bugale evit pellaat diouto kement a c'hellfe noazout d'ezo. — Hag an droug-se, pe c'houi a zo katolik pe n'oc'h ket, n'hoc'h eus gwir ebet d'hen ober, difennet eo ouz an holl.

Ar mad. — An Iliz na lamm tamm ebet diganeomp ar frankiz d'hen ober ; pell ac'hano ! Hi eo he deus great d'eomp anaout ar pezh a zo mat ; hon dougen a ra d'ezan, hep koulskoude mont d'eomp dre nerz. Petra c'hellfe ober kaëroc'h ?

Ha setu aze penaos ne gav ho lavar troad ebet da jom en e zav.

Evel am eus lavaret, Doue en deus krouet an den lipr en e oberou, ha ne c'houlenn ket mont d'eomp dre nerz. Ar pezh a fell, ar pezh a blij d'ezan, eo a rafemp a galon vat ar pezh a c'houlenn. Ha setu perak ne deu morse an Iliz da ober d'an dud beza katoliked en despet d'ezo. Roi a ra da anaout petra c'houlenn Doue hag ec'h ali da zenti outan. Hogen, an Iliz katolik n'ema ket o klask chacha sklavourien daveti, na ken nebeut ardouerien, a rafe neuz da veza devot pa na vent e gwirionez nemet gevier livet, ar pezh a c'hoarvesfe ma vijent en Iliz en despet d'ezo. An Iliz he-unan a zifen ar gaou hag an droidellerez. He holl bugale a zo lipr, eus liberte bugale Doue, ar gaera, ar vrasa hag an tosta d'ar galon.

Ha dioc'h bounevez dres eo emañ an dud dizoue o klask eun dra bennak da lavaret dalc'hmat. N'hellont ket lakaat e chomfe eur c'hristen soun en e zav dirak an techou fall, dirak zoken ar pezh a c'hell dougen d'an droug; n'hellont ket hep skrignal o dent gwelet eur c'hristen o terc'hel ken tost d'e wiriou sakr, d'e frankiz ha d'e fouge zantel. Ha perak ive ne stou ket ar c'hristen dirak al lakipoted-se betek lipat d'ezo o zeulioù? Eno eo emañ an dalc'h, marvat; n'eo ket c'hoant a vank d'ezo koulskoude! M'her grafent, e ve lavaret dioc'htu ez int tud libr.

Fazia rit, Aotrou, pa livirit d'eomp n'omp ket dishual. C'houi hoc'h eus kemeret an Iliz katolik evit eun templ framasoned. It da skei war an nor-ze, ha kasit d'an Aotrounez-se ho rebech...

KLAODA 'R PRAT.

AR SKOLIOU ER POLOGN HAG E BREIZ

N'eus kemm ebet!

« A l'école, l'instituteur prussien, n'est pas le guide » qui instruit l'enfant polonais et le dirige vers Dieu. » C'est plutôt une sorte d'impitoyable horticulteur à » qui incombe l'obligation officielle de transformer par » force le sain et robuste arbrisseau polonais en saug » vageon rabougri et chétif, mais Allemand. »

SIENKIEWICZ.

Evelse emañ an traou er Pologn, el leac'h m'ema ar Brusianed oc'h ober o reuz! hag e Breiz el leac'h m'ema ar C'hallaoued oc'h ober o mistri, daoust ha n'eo ket henvet?

Tadou ha mammour, klaskit d'ho pugale skolioù ha ne vez ket greñt a ruz enno na var Doue, na var Breiz.

FÊTES RÉGIONALISTES DU CENTRE

Mgr l'archevêque de Bourges a reçu de M. Paul Commenge, premier adjoint au maire de Bourges et président du Comité des Fêtes régionalistes, une lettre par laquelle, au nom de ce Comité, il prie Sa Grandeur « de vouloir bien prescrire à MM. les Curés que les cloches des églises de Bourges sonneront à toutes volées le samedi, 16 courant, à 8 h. 1/2 du soir ».

Sa Grandeur, d'après la *Semaine religieuse* du diocèse, a répondu par la lettre suivante :

Archevêché de Bourges, le 11 septembre 1911.

Monsieur l'adjoint,

Je souhaite, autant que personne, grand éclat et plein succès aux fêtes régionalistes qui auront lieu à Bourges les 15, 16 et 17 courant.

En me demandant d'y faire participer l'harmonie des cloches de nos églises vous avez, Monsieur, devancé mes désirs. C'est vous dire que je donne ordre à MM. les Curés des différentes paroisses de la ville de faire sonner les cloches dans les conditions indiquées par votre lettre. Ainsi sera réalisée la pensée commune du Comité des fêtes et de l'Archevêque de Bourges.

Il n'a pu dépendre de moi, vous le savez, qu'une part plus large fût faite aux souvenirs religieux de notre vieille et chère province.

Puisqu'il s'agissait de ressusciter devant nos contemporains les âges passés, j'aurais désiré que l'union se fit, complète et cordiale, sur des données historiques qu'il n'est au pouvoir de personne de modifier ou de mutiler à son gré; j'aurais vu revivre avec grande satisfaction quelque chose des traditions inspirées par la foi chrétienne dont notre merveilleuse cathédrale est un éloquent et indestructible témoin.

Ce regret que j'exprime — que j'ai exprimé déjà — est partagé par tous mes prêtres, par tous les catholiques sincères et par tous ceux, quelles que soient leurs croyances présentes, qui ont le culte du passé intégral qui a fait la France si grande et si belle.

Vous verrez dans ce regret, Monsieur, l'expression indirecte mais très vive de la joie que nous aurions eue, mon clergé et moi, de nous associer plus activement à vos fêtes si les dispositions générales et le programme nous l'eussent permis.

Agréez, je vous prie, Monsieur, l'expression de mes sentiments très distingués.

† LOUIS,
Archevêque de Bourges.

Les réserves faites dans cette lettre de Monseigneur l'archevêque avaient été exprimées déjà au nom de Sa Grandeur dans la réponse ci-jointe que M. le vicaire général Delabar avait été chargé de faire à une lettre de M. Baffier, l'initiateur de ces fêtes régionalistes.

Monsieur,

Mgr l'Archevêque me charge de vous accuser réception de la communication que vous avez bien voulu faire relativement aux journées régionalistes qui doivent se tenir à Bourges en septembre prochain.

Sa Grandeur est heureuse de vous féliciter de tout ce que vous entreprendrez pour développer avec l'esprit régionaliste, qui ne nuit pas au pur et vrai patriotisme, la connaissance et l'amour des différents arts qui ont été et devraient être encore l'ornement et le charme de la vie provinciale.

Monseigneur eût voulu aller plus loin que ces félicitations très sincères, mais l'ordonnance générale des futures journées ne le lui permet pas. C'est avec regret que Sa Grandeur le constate, et ce regret, veuillez le croire, il lui en coûte de l'exprimer.

Je vous prie d'agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

Ch. DELABAR.

Les documents que nous venons de publier montrent bien, une fois de plus, combien est regrettable et fautive la position prise aujourd'hui par tous ceux qui, malgré leurs bonnes dispositions individuelles, se croient obligés de laisser de côté tout ce qui a trait à la vie religieuse dans l'organisation de fêtes publiques, où devraient se rencontrer, dans une même joie, dans la célébration des mêmes gloires, tous les citoyens d'une même patrie.

Quand comprendra-t-on, chez nous, que même la loi de Séparation n'oblige pas à de tels oublis ? LECTOR.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiak ar Vretouped

An diskar-amzer

Eur zulvez d'abardaez, edon oc'h ober eun tamm tro, eul levr em dourn, hag en dre ma ruilhen em spered darn eus ar c'henteliou pouezus am boa lennet, ec'h en em gavas ganen chom da ehana e tal eur c'hleuz a en em ginnige d'in evel eur skabel. Edon o paouez azeza eno er goudor, pa deuas eun taol avel da zigas dirazon eun delien velenet gant tomder an hanv hag e sonjen ennon va-unan : « Setu labour an diskar-amzer. » Kerkent an delien geaz a dosteas ouzin hag a lavaras : « Ya ! emezi, gant an diskar-amzer eo ez oun kouezet ha va buez setu hi aman e berr gomzou : gwelet a ris an heol evit ar wech kenta eur vintinvez a vaë, a istribilh ouz eur wezen dianket er c'hoat bras ; e sklerijen a lintre var ar beradou gliz kouezet a hed an noz var ar re a c'hanas em raog hag a rea anezo evel ken alies a berlezen ; a bep tu d'in peb tra a zeblante beza laouen ; al laboused, kollet ganto peb sonj eus an amzer yen a yea gant tiz eus an eil tu d'egile en eur richanat hag en eur deuler en ear o zoniou lirzina ; ar glazvezennou a en em wiske dija gant bleuniou a bep seurt liou hag a deue ker brao da zigeri ouz heol benniget an Aotrou Doue a domme ar gliz yen en devoa an noz laosket da goueza var o saeou marellet, ha bemdez an nevez-amzer a gacrea en eun doare dudius mantel hor meaziou.

Yaouankik c'hoaz ha tener evel eur bugel en e vailhurou e vennen beza distaget gant an distera avel, met an Aotrou Doue hag a bourve da bep tra a greskas ivez va nerz da heul va oad ha divezatoc'h ampart ha seder e rean penn d'ar goasa amzeriou. Peb tra en dro d'in a oa

neuze en o brava ; morse ne deuen da skuiza oc'h unani va mouez gant an holl draou krouet da gana meuleudi hor C'hrouer ha kaerder e labour ; gwech an ezen a zigase beteg ennon hiboud ker koant eur wazig zour o ruilh var ar bili en draonien, gwech all kan flour an eostik ha sut skiltrus ar voualc'h ; gwech all soniou yac'h ha seder eur mesaër benuak oc'h evesaat vardro e loened ; gwech all safar eur vanden vugaligou o kemeret o ebat, pe c'hoaz komzou a garantez hag a deneredigez, bleuniou an nevez-amzer, kouezet divar muzellou daou zen yaouank o tremen ; ken aliez a dra hag a venne chench hon traonien a zaélou e baradoz an douar.

Mes allas, nemed Doue hag an eternite, peb tra a dremen ; tremenet eo an nevez amzer gant e renevezioù dudi ; an hanv a zo tremenet ivez goude beza great ar gefridi roët d'ezan gant Doue da zarevi magadurez evit e grouadurien ; an eost pell zo er griniolou, ar frouez a bep seurt oc'h aoi e beg ar gwez a lavar ema tro an diskar-amzer ; an heol evit senti ouz e vestr a bella diouzomp e domder ha dizale n'en em ziskouezo nemed etre kounmoul du ha teo ; an avel hag ar glao, evel pa lavarfen himoret o c'headal keit all o zro a zeblant beza kounnaret hag a sko dizamant var gement a gavont ; an dismantr hag an dristidigez a lakeont e peb leac'h ha dizale ar gwez kaëra ne jomo anezo nemed eur bern skourrou noaz ha morlivet ; o deliou sammet gant an avel dirollet a nij du-man, du-hont evit mont d'en em goll en eur c'horn distro bennag. Oh ! n'eo ket heb anken e welis bemdez eun hevelep freuz ha va-unan e santen e tostea ivez va zro da vont da glask va c'hamaradezed : koll a rean a nebeudou va nerz, va liou, va flijadur ; stourm a ris en dra c'hellis epad meur a zervez ; mes setu ma kouezas varnon eur barr amzer spontus ne reas na van na seblant euz va c'hlemmou.

.....

— En eun taol kont, ken trum ha lavaret, setu va deliennik sammet a nevez var diouaskel an avel ; he heuill a ris eur pennad gant va daoulagad hag en eur glihada diouzin e seblante huanadi ar werz truezus :

Selaou va breur ker
 Buhan ya an amzer,
 Tremen ra peb tra,
 Nerz, madou, yec'hed,
 Yaouankiz ha gened.
 Tremen ra peb tra !
 Tremen ra peb tra !

TREMENIAD.

Hor Zalver Jezuz-Krist

« Biskoaz den ebet n'en deuz kredet komz evel hema », a lavare ar Iuzevien a gleve Jezuz o tiskleria oa Mab da Zoue ha gwir Doue e unan ; gelllet o divije lavaret. « Biskoaz den ebet n'en deuz great kement all », pa welent an traou souezus ha burzudus, ar miraklou a hade var e hent. Jezuz a lavare « Mab oun da Zoue an Tad, rak-se oun Doue ! » Ar Iuzevien a ioa pennou kalet ha ne felle ket ganto kredi an dra-ze ha Jezuz a lavare neuze. » Ma n'am c'hredit ket abalamour d'am c'homzou, kredit ac'hannon da vihana abalamour d'am oberou ! » Ha Jezuz a rea miraklou evit diskouez freas hag anat, d'an holl oa Doue.

Jezuz eta a zo Doue rak ar miraklou great gantan heu diskouez sklear ha anat. Setu lenne-rien, va mignoured, petra vinnan displega deoc'h.— Hag evit rei deoc'h da entent seul freasoc'h ar wirionez-ze, e komzin deoc'h da genta divar benn ar « Mirakl. » Na sonjit ket, en han 'Doue, lenne-rien *Feiz ar Breiz*, eo eur c'holl amzer komz euz ar mirakl, rag setu, e gwirionez, ar mean diazez euz ar relijion : netra ne c'hell diskouez koulz ha gwelloc'h eget ar mirakl, talvoudegez ha gwirionez eur relijion ; diskouez a beleac'h ha digant piou e teu ar relijion-ze. Petra raio d'an den soubla d'ar relijion-ze ? Petra raio d'ar relijion en em skigna e pep leac'h ha sank a doun he griziu etouez an holl boblou euz ar bed ? Ar mirakl, ha netra ken. Ha setu perak enebourien ar

gwir feiz n'o deuz ken mennoz nemet nac'h ar miraklou :
« Brezel d'ar miraklou ! a leveront dalc'h mat.

An hini a lavar e c'hell beza miraklou, hennez a zo sot da staga. — Evit an aotrounez-ze, ken gwiziek var o meno, arabad e viche eur mirakl, rak dioc'htu o zamik relijion a iafe gant an avel ; Doue, eme-z-o, n'en deuz netra da welet er bed-ma ; ha petra ra dezo an traou burzudus a glevont hano anezo ? An dra-ze a zo gevier penn da benn ; an hini a gomz euz an traou-ze a zo eur gaouiad koulz hag ar re o deuz gwelet o unan an traou burzudus a c'halver miraklou, moucha a reant o daou-lagad gant aoun da veza dallet gant ar sklerijen, stanka a reont klosa ma c'hellont o dioukouarn gant aoun na vent bouzaret gant trouz ar wirionez. Nan ! Nan ! n'euz ket, ne c'hell ket beza miraklou. Goustadik, mar plich, paotred desket mat ! Perak e iouc'hit-hu evelse ? Er goud mat rit, n'eo ket 'ta, ma zeuz eur mirakl gwirion hebken, ema diskaret raktal ar bern sorc'hennou a gredit hag a fell deoc'h rei da gredi d'ar re all. Mat ! me lavar me, e zeuz bet, e zeuz c'hoas miraklou gwirion. Red eo eta hen anzaou, eun dra vat, eun dra red eo zoken komz euz ar mirakl.

1) **Petra eo eta eur mirakl ?** — Ar ger *Mirakl* a deu eus ar ger latin *miraculum* hag a zinifi eun dra a ra d'an den beza souezet, choum mantret ; eun dra souezus eo ar mirakl. Ar mirakl a ro nec'hamant d'ar spered, rak ennan e zeuz eun dra benag kuzet evit an den. Setu ama eur medisin brudet bras evit e vouiziegezh : dirazan ez eus eur c'horf, korf eun den maro pever dervez a zo : en eun taol kount ar c'horf maro-ze a zav, a en em laka da brezeg, da valc. Daoust ha n'euz ket a beadra d'ar medisin-ze da joum mantret ? Ne sonje ket e kement-se, a dra zur, ha brema kaer en deuz ober ne c'hell ket koumpren petra 'zo c'hoarvezet eno. Gwelit eur morian e kreiz koajou bras an Afrik : eun dervez e wel marc'h-du an hent houarn o tont beteg ennan : c'hui gav deoc'h ne vo ket sebezet hennez o welet kement all ? Me gav d'inn e vezo digor bras e c'hinou gantan o sellet ouz an dra burzudus-ze ha ma ne gouez ket d'an daoulin evit adori an doue nevez ha spoutus-ze a zeu davetan, n'eo ket eur morian henvel ouz ar re all. Evit he-ma, koulz hag

evit ar medisin, e zeuz ama eun dra kuzet, ha setu perag o daou e choumont mantret. N'euz nemet an den hag a ouie e tlie eun dra c'hoarvezout, hag a gompren an dra a c'hoarvez, n'euz nemet an den-ze ha ne vije ket souezet.

Eun dra a zo souezus e daou zoare : *souezus e unan* : hag evelse resurreksion eun den maro a zo eun dra souezus dreizan e unan rak ne ouezer ket diaraok e viche bet great, ha p'eo great ne c'heller ket lavaret petra 'zo tremenet ; eun *dra a zo souezus c'hoas evidomp-ni hebken* : m'ar d'omp souezet, ma ne gomprenomp ket eo abalamour m'oamp dizesk var gementse : pa velomp eur c'har dre dan evit ar veach kenta omp nec'het bras, mes hon nec'hamant a dec'h pa gomprenomp petra ra d'ar c'harr mont en dro : m'hon diche gwezet an dra-ze araok gwelet ar c'harr-tan ne vichemp ket bet souezet neuze. Nec'het omp neuze abalamour m'omp dizesk. — E pe zoare eta eo souezus ar mirakl ? En doare kenta ; ar mirakl a zo eun dra souezus dreizan e unan. — Kals traou burzudus a zo dre ar bed, kals traou souezus a zo ha goulskoude ne c'heller ket lavaret e zint miraklou. *Petra eo eta eur mirakl* ervez kreden an Iliz katolik ?

An doktor bras sant Thomas a roio deomp ar respount. « Ar mirakl, emezan, a zo eun dra hag a en em gav dre urz Doue en eun doare dreist ordinal, a eneb pe dreist al lezennoù a reiz ar bed. » Setu petra eo eur mirakl gwirion. Displegomp ar respount-ze ger evit-ger ha neuze, am beuz fizians, ec'h ententoc'h freas petra zo red evit ma c'helfer lavaret euz eun dra souezus : « eur mirakl eo. » Ar mirakl a zo, da genta, *eun dra burzudus, a weler, a gouez dindan hor skianchou* ; eun dra a c'heller sellet piz outan, displega anezan, barn anezan evel an traou all a c'hoarvez bemdez var an douar ; ar vuez en eun den hag a zo bet gwelet maro ; ar pare evit eun den dall ; ar vouiziegezh divar benn eur iez eb m'an diche an den desket morse ar iez-ze ; Setu traou, a dra zur, hag a weler, a glever. Lazar, breur Martha ha Mari, a zo maro pevar dervez a zo. An dra-ze a zo bet gwelet gant mignouned Lazar deuet da frealzi an diou c'hoar en o gwelvan. Jezuz a deu da Vethani, ha dirag an holl e ra digeri ar bez, e c'hourc'hemen da Lazar sevel ha dont er meaz. Ar c'horf maro a zent var an taol, sevel a ra, en

em ziskuez a ra leun a vuez adarre : Lazar a vale, a gomz ouz e gerent, a ev, a zebr, a ren e vuez evel diagent. Setu an dra c'hoarvezet gwelet gant an holl, barnet ive ganto.

An dra burzudus m'eo ar mirakl a dlle *beza great a eneb al lezennou a reiz traou ar bed* a welomp ; ma ne vez ket eneb dezo, pe ma n'ema ket dreist al lezennou-ze, ne c'heller ket lavaret neuze eo an dra-ze eur mirakl. Ne anavezomp ket an holl lezennou a reiz ar bed-ma, ne anavezomp ket an holl draou nerzus a zo er bed ; gwir eo ; goulskoude e zeuz traou nerzus, e zeus lezennou hag a anavezomp mat meurbet ; hag an dra-ze a zo awoalc'h evidomp evit gellout lavaret n'eo ket an dra burzudus a welomp great ganti unan pe unan euz traou ar bed-ma. Goud a reomp ervat n'euz lezen, n'euz nerz ebet etouez traou ar bed a viche gwest da rei a nevez ar vuez d'eur c'horf maro, da rei ar gweled d'eun den dall, da barea en eun taol kount euz ar vosen euzus, da barea en eun taol kount eun den peultriner el loden diveza euz e glenved. — Ma welomp kementse goulskoude o c'hoarvezout, petra livirimp-ni ? Eun dra hebken : an dra-ze a zo eur mirakl !

Evit gellout lavaret eo *eur mirakl* an dra burzudus a weler, eo *red c'hoas e viche an dra-ze great gant Doue*.

Penaos eta gouzout an dra-ze ? — An dra-ze a vezo anavezet difazi en eur zellet pis ouz ar burzud e unan, hag ouz kement tra a zell ouz ar burzud-ze, ken araok, ken goude, ken epad ma c'hoarvez an dra burzudus. Lakat eun den maro da zevel euz ar bez leun a vuez a zere, ha n'eo ket 'ta, da unan hag a zo holl c'halloudek ? Piou eo an holl c'halloudek ze nemet an Aotr. Doue ? — Traou all a zo evelato, ha daoust dezo da veza burzudus ha souezus bras evidomp, a c'hell beza great gant an Elez pe zoken gant an drouk-sperejou dre ma z'int krenvoc'h eget an dud, ha dreist al lezennou euz ar bed a welomp hag a vevomp ennan. Bale var an dour, sevel en ear, treuzi an tan, ha traou all c'hoas, setu traou burzudus ; ha red eo lavaret hep tro eo an dra-ze eur mirakl ? Nan ; red eo da genta taoler evez mat ouz pep tra, ma welomp avat eo Doue e unan en deuz great ar burzud e lavarimp eo an dra-ze *eur mirakl*. — Ma

welomp n'eo ket Doue eo a ra an dra-ze, e livirimp eo eur burzud, eun dra mantrus, mes n'eo ket an dra-ze eur mirakl... Setu ama peadra da rei deoc'h da entent freas an dra-ze. Er Skritur-Zakr e lennomp kement-ma. Pa vennaz Moysez kas pobl Israël er meaz euz bro an Ejipt, e ieas da gaout ar Pharaon ; hag evit diskuez d'ar roue oa kannad an aotr. Doue en e genver, Moysez a reas d'eur vialen trei, en eur sarpant, ha d'an dour trei e goad.

Sorserien ar Pharaon, skoazellet gant an drouk spered a reas kement all, rag Doue a roe aotre da gement-se.

Neuze Moysez a lakeas da ziwan euz an douar eun niver spoutus a c'huibu, a gellien bras, hag a gilleien-raden ; kaër o devoa ober sorserien ar Pharaon ne c'hell-jont ket oker kement-all ha neuze e lavarjont : « Dorn Doue a zo en dra-ma ! »

Ha setu, lennerien va mignoned, displeget deoc'h petra eo eur mirakl hervez ma lavar hor Mam zantel an Iliz. Enehourien ar gwir feiz a lavar ne c'hell ket beza eur mirakl hebken en doare-ze. Gwelet a raimp dizale ha gwir eo o lavar.

F.-M. MAZAËS.

Ar pez a welas eun derveziour en eun hunvre

Eun derveziour, eul lounk e zizun eus ar re c'hoasa, a gonte d'e wreg an hunvre en devoa bet en noz tremen.

Gwelet en devoa peder raz o tostât outan an eil goude eben ; ar genta a ioa teo ha lart, an diou all a ioa treut ; ar bedervet a ioa dall.

Ar paourkeas ozac'h a ioa nec'het maro o klask gouzout petra zinfie kement all, rak klevet en devoa e teu da wir eleiz eus ar pez a weler en hunvreou ; ar wreg ne gomprenet netra ken nebeud en hunvre he goaz a ioa eur sklabez henveledigez etrezan hag hini Pharaon an Egipt gwechall ; o fôtr bihan, digor e spered, a deuas a benn, evel Joseph, da zispaka d'e dud ar wirionez kuzet en hunvre souezus — ar raz teo ha lart, emezan d'e dad, eo pôr an hostaleri e vezes enni anter amzer o kas kement gwenneg a deu en ti ; an diou raz treut eo mamm ha me, hag ar raz dall eo c'houl, va zad...

An histor ne lavar ket d'eomp pe e reas vad ar gentel-ze pe ne reas ket ; ar pez a zo sur, dileet eo he divije great.

Eneb ar gwin-ardant : Petra rear ha Petra raïmp

Ar gwin-ardant a zo unan eus hon enebourien c'hoasa hervez m'on deus hel lennet er *Feiz ha Breiz* diveza, ha skrijus eo ar gaou a ra.

E broiou a zo e oar deuet da anaout e fallagriez hag e oar krog da stourm outan a zevri. Evelse er Beljik, er Holland hag er Suis n'eus ket a urz da werza absinth ; er Russi e rouesear an hostaleriou, hag er C'hanada ne c'heller digeri tavarn ebed, nemed da bemdez hag adalek 7 heur diouz ar mintin hebken beteg 7 heur diouz an noz. En Norvej, eul lezen nevez great d'an deiz kenta a viz eost 1907 a zifenn euz ar bôtred yaouank ha n'int ket krog en o 18 vloaz chom da c'hlaouri en hostaleriou. An neb a zo tapet o tizenti evit an eil gwech ouz al lezen-ze a rank ober 3 bloaz galeou. An neb a deufe da vesvi-eun den var yun a vez kastizet kalet ha ne roër sikour ebed d'an hostizien da zont abenn eus o dleourien : goaz a 'ze d'ezo m'o deus roet da eva e kred.

Er Sued eo kaeroc'h c'hoaz an traou.

Eno ar mezhvier tapet mezo evit an eil gwech a vez taolet er prison ha maget gand boued aozet dre an evach a blije ar muia d'ezan diagent. Evelse ma oa eun den troët var ar gwin-ardant, ne vezo roet d'ezan ken a vô feaz nemed souben ar gwin-ardant, legumach dre ar gwin-ardant, kig poazet er gwin-ardant. En doare-ze ne vezer ket pell evit lakât al lounker touela da gaout heug ouz an traou mac'h en em vefe ganto ha da c'houlenn dour da eva. Oc'h 46 litrad gwin-ardant dre benn a evet er vro-ze er bloaz 1829 ne evert mui nemed 3 litrad. Da lezenourien ar Sued eo ar maout ; i eo o deuz kavet beteg hen an tu gwella da gemeret da zizon o mezhvierien.

Lezenourien Frans a zo ganto ivez var ar starn danvez eul lezen a eneb an evachou krenv, mes ne lakont ket kalz a diz da gas o labour da benn ; eun dra vad e vefe d'eomp eta poueza en dra c'hellimp var hon deputed ha var hor

senatourien evit ma peurc'hraïnt o lezen nevez ha ma lakaint anezi da dalvezout ar c'henta ar gwella, ha da c'hortoz kasomp hon hano d'an Aotrou Cardinal, e Kastel, da vont en emglev a eneb ar gwin-ardant emañ o sevel er beg douar-man. C'houi dreist holl tud yaouank glac'haret o welet an nebeud a wellaen a deu er vro, e skoaz an hini a dlefe dont, en em lakit var rollou an emgleo nevez-ze.

Eun henor eo hag eun dever.

X.

EUR RETRET E PARREZ AR MERZER

Er sizun dremenet, ez euz bet e parrez ar Merzer eur retred brezounek evit ar merc'hed iaouank, prezeget gant an aotrou Jollec, missioner e Kemper. Ar retred-man a zo bet roët gant sikour « Unvaniez merc'hed Bro-Frans » (Ligue patriotique des Françaises). D'ar sul 8 a viz ere an aotrou Jollec a reas goude gousperou eur zarmoun genta evit an tadou hag ar mammou kristen ; ar retred a zigoras ive en devez-se, da beder eur evit padout beteg ar iaou da hardaëz ; ar merc'hed iaouanc a oa deuet niverus ; bez ez oa deus ar Merzer, Plousiry, Tréflévenez ; peder sarmoun bemdez a veze roët d'ezo ; epad an amzer libr ez eant da di ar seurez ; eno e veze lennet pe lavaret ar chapelet ; ar re a ioa re bell d'euz ar gear, a jome zoken euo da loja. En devez diveza d'ar iaou, e oue reception bugale Mari ; goudeze e oue great eur brosesion a oue douget enni banniel « Unvaniez merc'hed Bro-Frans ». Evit echui an aotrou Jollec a roas benediction an Tad Santel ar Pab ha benediction ar Zacramant. Ar merc'hed iaouanc o deuz heuliet ar retred a zo bet oll countant braz diouthi ; ar missioner kalonek ne esperne nag e boan nag e amzer evit rei d'ezho da goumpren o deveriou braz ; deuet eo a ben deuz al labour-se hag ar sonj euz ar retred en deus prezeget a jomo pell amzer c'hoas en o spered rag kalz vad en deuz great d'ezho.

M. B.

EUN DRO ER SPAGN

(KENDALC'H)

D'ar 24 a viz ebrel goude kresdeiz en em lakomp en hent adarre. O vont betek ar gar e Sevil e tremenomp dre greiz ar blasen foar he deus ouspenn dek dervez arad hag a ioa leun a staliou. A bep seurt c'hoariou a ves e Sevil d'ar foar vras a ves etre Pask hag ar C'hasimodo. Setu ni er gar. Lavaromp kenavo d'ar gear kaera eus ar Spagn ha da unan eus ar re vras, p'e gwir he deus 145.000 den (1).

Deomp en hent varzu Cadix, varzu ar mor. Ar vro a zo ato eus ar re gaera, plean, leun a barkerio goloet a ed, a foenneier, hir ar yeod enno. Tro var dro d'ar parketer e z'eus gwez bihan, dellioù ledan dezo hanvet cactus; lod all a ves grêt aloes anezo. Ar gwez-se a gas o grizioù doun en douar hag a c'hell harpa ouz ar zec'hor, n'eus forz pegeit e padfe.

O veza m'eo plean ar vro, an trein a ia breman buhan kenan, ker buhan hag er Frans. Setu hi en em gavet e kear Xerez. Aman, er bloaz 711, an Arabed a c'hounezas eur viktoria vras hag a deuas buhan da c'houde da veza ar vistri er Spagn. Hirio ez eus e Xerez ouspenn 50.000 den. Eur gear binvidik eo : an ed ha dreist-oll ar gwinn a lak a an dud da c'hounit kals arc'hant. Gwinn Xerez a zo anavezet dre ar bed oll.

Eur wech eat eus Xerez ec'h en em gavomp goude eur pennadig amzer e kichen ar mor, hag ez omp dre eur vro ne zeus enni nemet lennoù d'ober c'hoalen. Kanolioù a zo evit digas ar mor el lennoù-ze; gant an heol an douar a ves evet hag e chom ar c'hoalen da zastum : setu penaos e ves great ar c'hoalen gwenn.

Eur beg douar hir ha moan hon deus c'hoaz da dreuz araok digouezout e Cadix a zo evel azezet var ar mor. Pell zo eo anavezet Cadix : ouspenn 2.500 vloaz a zo e teue betek aman ar Romaned d'ober kemm-werz, hag en

(1) Dans le dernier *Fets ha Breiz* on avait commis une erreur en mettant 14.500. C'est pour cela que je répète.

eraok e tenas re all zoken eus ar Phenisi. Kaer kenan ha pinvidik eo ar gear-man; an tiez a zo bras hag uhel, ar ruioù, avat, a zo striz kenan ha setu aman perak : tomn ber e ves aman an hanter eus ar bloaz hag abal-lamour da-ze e ra vad kaout an disheol; o veza m'eo uhel an tiez ha striz ar ruioù, an heol ne c'hell ket kals para enno hag e ves nebeutoc'h a domder. N'eus plas nemet da eur e har hepken er ruioù, hag ar c'hirri ne c'hellont mont enno nemet dioc'h eur penn difennet eo mont dioc'h an daou benn.

Ouspenn m'int uhel, an tiez a zo plat. An douar a zo great gant simant hag ez eus eur skalier evit sevel var c'horre. Eno e pign tud Cadix evit kemeret an ear diouz an noz, evit fumi ha sellet ouz ar mor. En em gavet e Cadix n'emaomp ket mui pell eus an Afrik. Klévet a reomp lavaret e za nemdez bagou dre dan eus Cadix betek Tanger er Maroc. « Daoust, eme-ni, hag ec'heller mont dizourse d'ar Maroc, breman? Rak n'eus ket pell ar Frans he deus kaset di soudarded d'ober brezel. Marteze e vije furroc'h chom hep mont breman d'ar vro-ze. — N'eus riskl ebet evit mont betek Tanger; a oue lavaret d'eomp; eno e zeus eleis a dud eus ar Frans, eus ar Spagn hag eus ar broioù all; ne vezo great van ebet evit gwelet ac'hanoc'h. — Mat eo neuze; deomp d'ar Maroc, p'e gwir omp deuet ken tost; ma ne zeomp ket breman, peur ez aimp? »

Ha d'ar 25 a viz ebrel, da 7 heur diouz ar mintin, edomp pignet; e porz Cadix, var eur vag vras ha koant. An amzer a zo kaer, ar mor plean; an heol ne ves savet a zo o sklerijenna kear Cadix. Pegeit bras eo breman da wellet eus ar vag! Pebez mogerioù a zo o tifen anezi ouz kounnar ar mor! Mogerioù o deus 7 pe 8 metr ledander; n'eo ket re; rak ar mor a ves aman evel feulzet hag a sko pouner var ar mogerioù-ze pa ves barr amzer. Eman ar vag distaget diouz an eor, em an o regi mor. Dre ma pellaomp, kear Cadix a deu da vihanaat hag abenn eur heur aman ne vezo mui gwelet. Tremen a reomp e kreiz bagou da besketa; marteze a z'eus aze bagou eus ar Frans ha zoken eus ar Finister, rak potred Brez-Stil a deu betek arvan ha zoken betek ar Maroc da besketa legistined.

Var eñ e skoomp da gear Tanger, mes hep tec'het re bell diouz douar ar Spagn. Gwelet a reomp ar reier, an treaz var bord ar mor. Prestik e vezimp dirag eur beg douar, hanvet Trafalgar, a zigas da zonj d'ar Fransisien eus ar gwall stourmad a oue eno d'an 21 a viz here 1805 etre batimanchou Bro-Zaoz ha re ar Frans. En amzer-ze ar batimanchou a vrezel ne zeant ket c'hoaz dre dan, mes dre liñ, hag ar re a veze ganto mat an avel a veze eaz dezo dont abenn eus ar re all. Ar Zaozoun a ioa en o fenn an amiral Nelson, ar brasa den a vor a zo bet e Bro-Zaoz. Araok ma koumansas ar stourmad, e lavaras d'e vartoloded : « Bro-Zaoz he deus fisianz e raio peb hini ac'hanoc'h e zevel. » Hag e roas urz da vont a benn-err var batimanchou ar Frans. An avel a c'houeze eus tu ar Zaozoun hag e c'heljont evelse rei gwall stokadou da vatimanchou ar Fransisien a ioa an avel enep dezo. Hor martoloded en em zifennas evel leoned hag a reas kals droug d'ar Zaozoun. Nelson a oue lazet e kreiz ar stourmad gant eun ten fuzuill. Evelato an treac'h a oue d'ar Zaozoun, ar Fransisien a gollas 18 batimant var 33 ; an amiral Villeneuv a oue prizouniet ha kaset da Vro-Zaoz. C'huec'h miz goude e oue lezet da zistrei e Frans. Douara reas e Montroulez, mes e kear Roazoun ec'h en em lazaz, kement a aoun en doa da vont dirak an ampereur Napoleon kenta. Rag he-man, o klevet ar c'holl hon doa bet e Trafalgar, a ieas ennan droug bras : « Me zesko d'an amiraled-se, emezan, kaout an treac'h. » Hag, e gwirionez, goude stourmad Trafalgar, Napoleon ne c'helle mui sonjal disken yar douar Bro-Zaoz ; red e vije bet da genta beza mestr var vor. Abalamour da-ze Napoleon a gollas e benn gant ar gounar, rak ioul bras en doa da ziskar lorc'h ar Zaozoun.

Tostaat a reomp ouz ar Maroc, gwelet a reomp ar menesiou, kals bagou dre dan a welomp ive a gleiz hag a ziou, a bep tu, rak emaoimp er ganol-vor a zo etre ar mor Mediterrane hag an Ocean Atlantik, ar ganol-vor hanvet Gibraltar. Bagou eus a bep broiou a dremen dre aman, bagou a vrezel, bagou a gemm-werz.

Emaoimp en em gavet e rad Tanger. Diskennomp ha deomp var douar an Afrik.

ENEBOUR BREIZ

Moderato

Ma ze - len peur - vu - ian ken drant ma
 trid gant an du - di ma trid gant an du - di
 A gan hi - rie gant ne - cha - manteur zon a vel - ko -
 ni, a gan hi - rie gant ne - cha - manteur zon a vel - ko - ni.

Ma zelen peurvuian ken drant.

Ma trid gant an dudi, (bis).

A gan hirie gant nec'hamant :

Eur zon a velkoni.

} bis.

Enep ar vezventi direiz,

Ar si-ze ken mezus ; (bis).

A gresk, hemde, en hon-bro Breiz,

Vel eur c'hlenved spegus.

} bis.

Kregi a ra'er yaouankiz,

Zoken er vugale : (bis).

Dindanna gouen koz ar Vreizis,

A blad'o hep dale !

} bis.

Poanius eo gwelet tud yaouank,

Gloar ha bue eur vro,

O teul en evaj, 'vel er fank,

Brud vat, fe o zado.

} bis.

Mar d'eo truezus huegez,

Eur potr yaouank mevier, (bis).

Mantrus eo hue an tiegez

Renet gant eul lonkeri...

} bis.

Pried garo, tad didrue,
 Na gar met gwin-ardant. (bis)
 D'ezan, hepken, e werz bemde,
 Ene, nerz ha skiant! } bis.

Koll a ra pep urz, pep kreden
 Ankouat hent an Iliz. (bis)

Bep sul e klev an oferen
 Ouz teliou an hostiz. } bis.

E wreg kez hag e vugale,
 O deus evit loden : (bis)
 Dienez, klenved, paourante,
 Ha daërou hag anken. } bis.

War zao eta, gwir Vretoned,
 War zao en han' Doue : (bis)

Ouz ar vezventi miliget,
 Stourmomp en pep doare. } bis.

Brezel d'ar gwin-ardant mezus,
 Enebour an Arvor! (bis)

Ma vo hon galloud peurbadus,
 Ha diflach hon enor !! } bis.

PHILOMÉNA CADORET,
 eus Bonen.

YANN HA MAC'HARID

Mont a reant, ar c'hez emzivaded, tristik o doare, dre-
 lanneier Plomeur, e Kerne, hep gouzout d'ar just da
 beleac'h.

Truez oa gwelet anezo gant o dillad truilhennek.
 Mac'harid (Gaid) he doa c'hoec'h vloaz ha Yann tost da
 bevar. O mamm a yoa kousket e gwered ar barrez : o zad
 avat a yoa bet beziet er mor. N'o doa mui na kar na par
 da deulêr evez warno.

O tihun er vintinvez-se war he gwele raden e ti ar
 Gof, Gaid a reas sellou nec'het endro d'ezi hag e teuas
 eur mor a zaelou eus he daoulagad.

— Va Doue ! va Doue ! emezi, gwir eo eta an huvre
 am eus bet !

N'oa ket eun huvre, siouaz !

Dont a rea sonj d'ezi eus ar pezh a yoa c'hoarvezet,
 gwelet a rea a spered he mamm drouk livet hag astennet
 war eur c'holc'hedad kolo, an aotrou person en he c'hi-
 chen, o pedi ; Rene, ar c'hurust, o tont en ti da heul ar
 beleg, eur c'hloc'hig gantan en e zourn... Hag e klevas ar
 glazou kanvus... Kaer o doa o daou gervel o mamm,
 respont ebet na roe.

Lavaret oe d'ezi oa maro he mamm.

Gouzout a rea brema petra oa kement-se. Yannig avat
 na ouie ket c'hoaz. Gouela rea, ha dalc'hmat e lavare :

— Pegoulz e tevio mamm ?

Gaid, ar c'hoar hena, a gemeras anezan etre he
 diwreac'h hag a lavaras d'ezan :

— Mammig na glev ket ac'hanout, Yann... N'ema mui
 aze.

— E peleac'h ema ta, Gaid ?

— Mont a ran d'hen lavaret d'it : eat eo warzu baradoz
 an Ao. Doue.

Yannig en em roas da ouela muioc'h-mui.

— Ha perak n'he deus ket kaset ac'hanomp ganti ?
 N'hor c'harie ket neuze 'ta ?

— Ee, Yann, mamm a garis ac'hanomp, kals en deus.

— Mat, dont a rai neuze d'hor c'herc'hat ?

— Ya, Yannig.

— Me fell d'in e teufe dizale, ... ya, dizale. Ni a zo re reuzeudik hon doare.

Ar bugel a jomas eur pennad da ober e zonzj, hag e lavaras adarre :

— N'eus na naon na sec'hed er baradoz, n'eo ket 'ta, Gaid ?

— Nan, Yannig ; mes red eo beza fur, fur kenan evit mont d'i.

— Ni vezo fur !

— An Ao. Person en deus lavaret ive eo red gouzanv hep en em glemm ar boan, an naon, ar zec'hed, ar skuisder, ha beza sentus bep'pred, mar fell d'eomp mont da gaout hor mamm d'an nenvou. Doue e-unan eo a c'halvo ac'hanomp pa vezo deuet ar mare. Ha marteze hon devezo pell c'hoaz da jom war an douar. Eur mennoz a deu d'in, Yannig.

Ar paotrig a zavas e benn da lavaret :

— Eur mennoz ?

— Ya ; sonj em eus e lavaras mamm d'in eun dervez : Doue a fell d'ezan, Gaid kez, e tizrofen davetan. Pa ne vezin mui aze, te a gemero da vreurig dre an dourn hag a yelo gantan dre ar raden hag al lanneier da verouri an tonton Loiz, e Gouesnac'h. Va breur Loiz a zo eur c'hristen mat hag en devezo truez ouz ho tienez, hag a roio d'eoc'h loj en e di ha bara da zibri.

Hor mamm vat a lavaras c'hoaz :

— C'houi garo ho tonton Loiz hag a zento outan.

— O ya, Gaid, ni garo hon tonton Loiz hag a zento outan. Deomp d'i, Gaid, deomp dioc'htu.

Ha setu petra rea da Yannig ha da C'haid beza oc'h ober hent dre lanneier Plomeur, e bro Gerne !

II

Eun dervez kaer a yoa. An heol a yoa tomm, ha n'eo ket souezus p'eo gwir edod e miz gouere. Belz an nenv a yoa digoc'hen, nemet eun tamm gloan danvad bennak uhel, uhel, a yea hag a deue kaset gant an aezennig skanv. Hag an daou vogel a jome da zellët outo gant

plijadur ; kustumetoc'h oant da welet koumoul du o tremen uz d'o lanneier.

Yann a lavaras d'e c'hoar :

— Hor mamm eo a zo d'an neac'h o vousec'hoarzin ouzomp hag o kas ac'hanomp da di hon tonton Loiz. Anaout a rez anezan, Gaid ?... Anaout a rez tonton Loiz ?

— Eur wech em eus e welet er pardon du-ma ; pell zo abaque.

— Dizale e welimp anezan, n'eo ket gwir, Gaid ?

— N'ouzoun ket, Yannig ; kredi ran evelato.

Yannig a oe darbet d'ezan anzae en doa naon ha sec'hed, ha poan en e dreid noaz. Tevel a eure koulskoude, o sonjal e ranke gouzanv hep klemm evit gellout beza digemeret eun deiz el leac'h edo e vamm.

An daou vogel a valeas hir amzer dre al lanneier hep gwelet den. Bep enn amzer, eur golvan, eur boc'hig-rus, savel uhel war blenchen ar vein-hir goloet a van, pe kuzet en eur voden lann, a gane, a richane en enor d'an daou veachour ; hag an dra-ze a roe d'ezo eun tamm nerz-kalon.

— Sell, Gaid, hennez, eme Yann, eo boc'hig-rus hon liorz. Hen anaout mat a ran. Mont a ra da lavaret da tonton Loiz emaomp erru.

Gaid na lavaras netra. Seblantout a rea beza nec'hetoc'h eget he breur. Alies e chome a-zav, hag he daou-lagad en drem-wel, e klaske gwelet merouri Gouesnac'h, pe da vihana nadoz eun tour bennak da ziskouez d'ezf' an hent. Mes, kaer he doa, ne wele netra, ar baotrez kez !

An daou vogel a deue da veza skuis maro. Setu i o koueza o daou war eur mean e kichenik eur voden valan. An heol a yoa diskennet izel ; dizale e teuje an noz, hag oa red d'ezo kaout eun toull bennak d'he zremen.

Yann a c'houleunnas evit an dekved gwech :

— Erru omp tost, Gaid ?

Siouaz ! Gaid na grede respont netra. Briata reas he breurig en eur ouela hag e lavaras d'ezan :

— Pedomp an Ao. Doue, Yann ; hen hepken a c'hell savetei ac'hanomp.

— Pedomp ive ar Werc'hez, Gaid, ha santez Anna-Wened hag an Ao. sant Erwan.

— Ya, pedomp, pedomp !

Mont a rejont d'an daoulin, hag e savjont warzu an nenv o moueziou glan leun a anken. Doue ne c'helle ket ober skouarn vouzar ouz pedennoù daou ealig ker fur !

Setu i o klevet an *Angelus* er pellder.
Saveteet oant !

III

Mac'harid a grogas e dourn Yann : Deomp brema, emezi, Doue en deus selaouet ac'hanomp hag en deus bet truez ouzomp. Kloc'h Gouesnac'h eo hep mar an hini hon deus klevet.

— Ya, eme Yann, hen eo sur a-walc'h. Deomp. Hag e lamme gant al leyenez.

Taoliou diveza an *Angelus* o doa ehanet da skei hag a yoa eat da ober hekleo da benn pella lanneier Plomeur. Yann ha Mac'harid a yeas warzu al leac'h ma seblante d'ezo o doa klevet ar c'hloc'h. Ankounac'heat o doa holl boaniou an dervez kris-se. Sonjal a reant brema en digemer laouen a raje tonton Loiz d'ezo, er pred leaz teogant bara du a vije roet d'ezo, er gwele raden ha yeot seac'h ez ajent da c'hourvez warnañ.

Mont a reant dre eun hent doun, kleuziou leun a vrug rus en daou du d'ezan. En eur c'horn-tro e weljont eur groaz ven savet uhel. Ar vugale a reas sin ar groaz en enor d'ar C'hrist a blege d'ezo e benn kurunet a spenn, hag en hent adarre.

— Pa lavaren dit, eme Mac'harid, an Ao. Doue eo a zo oc'h henchac'hanomp... Sell, na kaera foenneg ! Yann a yoa o vont da lavaret eun dra bennak warlerc'h e c'hoar pa glevjont eun den o koms gant eur vouez c'hroz. Eur Breizad eun tammig war an oad a yoa dirazo o c'houlenn outo :

— Paour kez bugale, da beleac'h ez it d'ar poent-ma eus an deiz ?

— Ni a zo o vont da di eun tonton d'eomp o chom e Gouesnac'h, a lavaras Mac'harid.

— Eun tonton o chom e Gouesnac'h ?

— Ia, eme Yann, ni a zo o klask hon tonton Loiz, breur her mamm vat nevez galvet gant Doue d'e varadoz !

Ar c'houeriad a reas eur skrijaden hag e teuas eur berad daelou da lugerni e korn e lagad.

Kregi a reas e dourn ar vugale hag e kasas anezo dre gichen ar groaz, en eur lavaret d'ezo :

— Deuit ganen, bugale, arabat eo d'eomp chom dre ama.

— Perak, eme Yann, ne deomp ket dre ar prad-se ? M'em bije dastumet bokedou koant da gas d'am zonton Loiz !

— Aze ez eus toullou doun. Ez eac'h da goll o vont dre ar prad-se.

— Va Doue ! Itron-Varia ! a lavaras an emzivadeg spontet.

Erru oa an noz. Ar c'houeriad hag ar vugale a yeas buhannoc'h. Eur wenojen a gasas anezo betek eur foenneg a yoa enni eur vioc'h lart hag eun toullad denved o peuri. Pelloc'h, dindan ar gwez avalou, e weljont eun ti-soul.

— Aze eo, eme ar c'houeriad o tiskouez an ti d'ar vugale.

Chom a rejont goude eur pennadig hep lavaret ger, ha Gaid a c'houlennas a vouez izel :

— C'houi a anavez eta hon tonton Loiz ?

— Bugale gez, me eo ho tonton... an tonton Loiz emac'h o klask. Hiviziken, c'houi vezo bugale d'in-me. Hag o welet daou bennad bleo melen etouez an ed en eur park a-dost e lavaras : Ha setu aze ho toun c'hoar ; kalon vat o deus, karet a raint ac'hanoc'h !

— Pebeus eurusted ! a lavaras Yannig. Ni a bedo holl an Ao. Doue da zigemeret hon tad hag hor mamm en e varadoz, evit ma 'z aimp d'i ni ivez d'e garet ha d'e veuli pa vezo deuet ar poent.

KLAODA 'R PRAT.

(Troet divar *Almanach de l'Œuvre Expiatoire, La Chapelle-Montligeon, Orne*.)

KLOCHER BRAZ AN IVERN

AR MEAR HAG AR C'HLEIER

Histor goz ha nevez

(Da gounta a vouez uhel)

Eun dervez Jerôm, ar Mear braz,
Beza brudet a c'hoanteaz ; —
Braz oa e dok, hirr e vragou :
N'oa ket awalac'h d'hon aotrou :

Setu ar Pabor d'e bluen,
Ha distaga eun tam lezen.
Selaouit mad, eur mear biskoaz
Seurt fouldren lezen ne dofaz :

« Me a zo Mear, hag ez oun,
Mear, hag Eskob, ha Persoun,
Me ne meuz na mestr, na roue,
Na kount da renta da Zoue.
» En va farrez den na finvo
Nemet kounje e c'houlenno.
Aman ne drouzo ki na kaz
Nemet gant aotre ar Mear braz.
» Selaouit holl, hag e klevfot :
Piou eo perc'henn an tour-ribot ?
En iliz koulz hag en ti-kear
Piou eo ar mestr nemet ar Mear ?
» Me a zo mestr d'ar veleien,
D'ar c'hloc'her ha d'ar ganerien ;
Me a zo mestr d'ar c'hadoriou,
D'ar varvskaoun, d'ar c'hantoloriou.
» Aotrou persoun, — ar paotr Jerôm
A zesko deoc'h an « Te Deum »,
A zesko deoc'h taoler goestad
Dour binniget var e zillad.
» Ha c'houi kleier, sakrondeien,
Krogit stard en ho pazoulen :
Adalek hirio, dizamant,
E vralloc'h da bep badiziant.
» Sonit ho tri, hag it en dro
Ken a strako, ken a zaono,
Sonit ho tri, sonit skiltrus
Araok ha goude 'n Anjelus !
» Gant ho sparliou, ma teu gwigour,
Me gaso deoc'h va sekretour.
Hennez a eolio deoc'h didrouz
Hoc'h izili gant he fri louz.
» Sonit ho tri evit netra ;
Ar persoun en deuz peadra ;
Digant tud ar c'houarnamant
E reseo eun toullad arc'hant !
» Sonit ho tri, ma teui buhan
Var va bruchet eun tam ruban ;
Ar groaz henor, pe ar bourren
A zeuio brao d'am chiletan !

» Ha sonit krenv, hag heb gina,
 » Aze n'euz ket da varc'hata;
 » Ma chomit re-hir da dortal;
 » Me reio deoc'h proses-verbals.

Jerom a grenve gant ar joa
 Great oa e lezen — hag ez oa;
 Dizale eo lezen ar Mear
 Staget gant iod ouz an ti-kear;
 Allaz, allaz, kamaraded,
 Ar joa er bed-man ne bad ket;
 Kerkent ar c'hleier penfollet,
 Er garidou 'zo dirollet;
 Strinkal a reont ho lost en ear;
 Keñ a strafuill an aotrou Mear;
 Seni a reont ken didruez,
 Ma kren ar Mear en e vragez!
 Eur c'hloc'h a strink e vazoulen,
 Da Jerom geaz var gern e benn;
 Ema diskaret an Aotrou,
 Ema ridet e c'harvellou.

« Set' ama 'vad eun abaden! »
 Eme an holl er vourgaden,
 « Maro Jerom! an Aotrou Mear!
 » Maro Jerom, e kreiz e c'hloar!
 Antronoz d'he gas d'ar vered
 Na kaonv na glaz na due sonet;
 Ar c'hleier ne reant mui din-daon!
 O zri oant faout 'z ar penn d'an traon!
 Setu va Jerom 'vel eur c'hi
 Taolet var e benn en toul pri;
 Ha iao var eun da di Zatan
 Var e gov ha var e graban.

« — Sell piou a deu? me Lusifer!
 » N'eo ket te eo paotr ar c'hleier? »

» Ma zeuz kleier, paotr, en da vro,
 » Aman z'ez unan treac'h dezô;
 » En ifern aman 'zeuz eur c'hloc'h
 » Ken braz hag eun ti, ha brasoc'h.
 » Breman, sell! vit da binijen
 » Kea d'e vralla da virviken. »

Setu kondaonet Jerom geaz
 Da vralla ha da vralla c'hoaz...
 (Betek, moarvad, ma torro e gloc'h?)...
 Tom vo d'e ler, m'hen asur deoc'h!

Hag emä eno noz ha deiz
 O tanfoueltri a ziou a gleiz;
 O trei, o lamet, o chacha....
 Hag o pec'hi, na petra-ta!

Kaer en do rampa; dirampa
 Lamet, hegari ha chacha
 N'euz forz pegement e rampo
 Biken ar c'hloc'h ne fabuto!

... Set' aze c'hoari « m'ho tesko »!

Difennour bihan ar Relijion

An Doktor. — Gant ar Brotestanted eo kalz frankoc'h an urz evit ma 'z eo gant an Iliz katolik... hag o deus relijion evelato !

An Difennour bihan. — Relijion ar Brotestanted a zo bet savet gant Luther, livet gant Calvin, Zwingl, Herri VIII, ha piou oar ped-all ; hogen, n'eo ket hounnez relijion Jezuz-Krist. — Jezuz en deuz savet e Iliz war Ber, da lavaret eo war ar Pab, hel lavaret en deus d'ezan : Te, Per, a zo mean, ha warnout, evel war eur mean, me a zavo va Iliz. N'en deus ket lavaret e savche anezi var Luther, Calvin, pe unan-all.

Luther, Calvin, Mahomet, Arius, hag ar re all o deus savet relijionou, an dud-se holl o deus kemeret meur a dra en Aviel, ar pezh a gavent mad ha ne rea diez ebet d'ezo. Lavaret o deuz evel an holl heretiked edo ganto ar gwir Aviel, ha ganto hebken. Hag evit an dra-ze ez int en em zispartiet, en em zistaget dioc'h an Iliz. Kaset o deus ganto ar gwirionezou, ar gourc'hemennou a gavent dioc'h o doare ha lakeat ar re-all a gostez. Ha setu a-ze ar pezh o deus hanvet ar Relijion reizet a-nevez.

Morse n'o deus gellet lavaret piou en deus o c'haset na penaoz int bet galvet da brezeg o relijion nevez ; biskoaz burzud n'eo deuet da harpa, da rei da gredi oa o c'helen-nadurez a-berz Doue. Luther a yea e kounnar pa c'houlennet outan ober burzudou. Calvin, hen a glaskas touella an dud oc'h ober neuz da rai ar vuez d'eun den hanvet « Brulle » a yoa en em glevet gantan da ober ar maro bihan. Hogen, « Brulle » a varvas evit mad, dres er mare m'edo Calvin o lavaret d'ezan sevel. Doue a ziskoueze evel-se pegement e tisplij d'ezan ar gaou.

Hogen, ar pezh a zo c'hoaz kaëroc'h, eo gwelet Luther, Calvin, Zwingl, Herri VIII oc'h en em zislavaret an eil egile ; unan a lavare gwenn, hag egile du ; unan a gave mad e vije pemp, c'hoec'h sakramant, egile a gave d'ezan ez oa awalc'h gant unan pe zaou. Morse n'o deus gellet en em glevet war ar pezh a ranked da gredi, hag ar Brotestanted, war o lerc'h n'int ket deuet a benn d'en em

glevet gwelloc'h ; sklear eo gwelet dre gement-se ne deu ket o relijion eus Doue, n'eo ket hi ar relijion ema ganti ar wirionez. Hag ar pezh a zo gwasoc'h c'hoaz eo gwelet Luther hag ar re-all eus e zeurt o tislavaret hirio ar pezh a zell ouz sakramant an Aoter, meulet ra vezo ! Hogen, ar wirionez a zo unan, hag atao an hevelep hini, ne jench ket, n'en em zislavar ket.

Reolen a vuez ar Brotestanted a oe hudur awechou, da vihana er penn kenta. Setu ama ar pezh a skrive Luther war e skritur-zakr, miret c'hoaz hirio an deiz e palez Hon Tad Santel ar Pab, e Rom : « Va Doue, roit d'eomp tokou, ... kals grwagez ha nebeut a vugale... » Aotrei a reas d'an Aot. de Hesse kaout gantan diou wreg er memez amzer. Gant komzou dismegansus evit hor Zalver Jezuz-Krist e veulas nao Brotestand bet menec'h hag o doa sammet nao leanez da zeiz gwener ar Groaz, er blavez 1523. Anzav a reas beza komzet meur a wech gant an diaoul ; war ali Satan, emezan, eo e tifennas lavaret an oferen nemet dirak an dud bodet en eun iliz. Eur wech-all e lavare ne c'hell an diaoul prezeg nemet an oberou mad, « hag, emezan, eur vaouez a vuez fall a vezo salvet kentoc'h eget eur zant ! » — Anzavout a reas ive en doa renet eur vuez reizet mad keit ha m'oa bet manac'h, hogen, abaoue avad... — Karout a rea lavaret : « Kred a greiz kalon, ha pec'h goude kement ha ma kari !!... »

Kalvin e-unan a skrive diwar-benn Luther : « Luther a zo leun a ziu fall ; plijet gant Doue e vije reisoc'h en e youlou divergont... »

Zwingl, ive, a anzave n'oa ket chast hag e lavare ez oa e vuez eur vez evitan abalamour da-ze.

Kalvin, en eur c'hiz-all, ne dalveze tamm muioc'h. An hardiziegez en devoe eun dervez da damall Jezuz-Krist da veza eun trompler !

Herri VIII, roue Bro-Zaoz a zenas da veza Protestand abalamour hebken ma nac'he ar Pab outan an urz da gas e c'hreg diwar e dro evit kemeret unan-all.

Setu a-ze skoueriou kaer ar Brotestanted ! Setu a-ze o sent ? Evelato, m'en divije bet c'hoant an Aot. Doue da nevezi e relijion, n'eo ket tud eus ar seurt-se en divije klasket d'hen ober. Ne vije ket bet diez d'ezan kaout tud kempennoc'h.

Hag ezom hon deus-ni da zigas ama kant skouer-all henvel evit diskouez eo bet savet relijion ar Brotestanted gant an dud, eo bet savet gant Luther, ha nan gant Jezuz-Krist, hag ez eo, dre-ze, eur falz-relijion ? N'hon deus ket ezom, n'eo gwir ?

Sant Syprien, eskob, merzeriet er bloavez 258, a skrive da heretiked e amzer : « An neb na deu warlerc'h hini-all, an neb a zeraou anezan e-unan, henez a zo er meaz eus Iliz Doue. »

Hag ouspenn-ze, ar Brotestanted o deus nac'het abaoe meur a artikl a feiz kredet gant Luther, evel ar pardon, liberte peb den, hag-all, hag o deus adkroget e kreden-nou an Iliz. Diskouez a reont evel-se n'oa ket difazi an hini en deus savet o relijion.

Ar vertuziou miret gant ar Brotestanted a zeu d'ezo eus an Iliz katolik.

Nan, relijion ar Brotestanted n'eo ket relijion ar C'hrist, n'eo savet na war Ber, na war ar Pab, n'eo ket eta ar gwir relijion.

Pedomp evit ma teui Doue da sklerijenna ar Brotestanted a gav d'ezo ema ar wirionez ganto ; hag evit ne 'z ai ket re a zroug enno abalamour d'ar gwirionezou hon deus komzet anezo uhelloc'h.

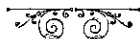
KLAODA AR PRAT.

Nous ne voulons pas qu'on trompe notre peuple. Nous voulons qu'il sache que nous n'attaquons pas l'idée républicaine, quelle que soit à son sujet notre idée personnelle, mais que nous défendons la vérité catholique contre ceux qui la persécutent odieusement.

Avec leur défense laïque, c'est-à-dire avec leurs écoles sans Dieu, leurs manuels sans vérité, leurs instituteurs sans religion, les ministres qui se succèdent violent les droits les plus sacrés des pères de famille, empoisonnent les âmes des enfants et assassinent la France.

C'est contre ce triple attentat que nous luttons. Dieu aidant, nous lutterions, s'il le fallait, jusqu'à la prison.

MGR MARTY.

Divinadennou miz Du

I. — Ginou a lec'hed
Diskouarn heb kleved
Kôf heb bouzellou
Troid heb ivinou
(Digaset gant P. Guillou, St-Nouga).

II. — Bras o c'henel
Bihan o vervel
(Digaset gant A. Jezequel, Plouvorn).

III. — Eun ti kaër ha bras
Toet gant mein c'hlas
Hag henvel ouz ar re all
Nemed eo dichiminal
(Digaset gant F. Calvez, Vourc'h-Wen).

IV. — Kalon houarn ha kein koad
An daou benn 'zo kig ha goad.
(Digaset gant M. Cueff, St-Nouga).

Digas ar respontchou hag an divinadennou nevez a gawfchet ha n'int ket bet moulet c'hoaz, da Renner Feiz ha Breiz e Sant-Nouga, dre Blouzevede, er pemzek dez kenta goude ma vez digouezet hor c'hannad er parrezion.

Le Régionalisme et le Catholicisme en France

De la *Semaine Religieuse* de Bourges :

La plupart des habitants de Bourges ne connaîtront du régionalisme que les fêtes extérieures de dimanche dernier. Le congrès proprement dit n'a réuni qu'un petit nombre de personnes, et l'on ne s'est point préoccupé par des articles, des conférences populaires, de répandre l'idée régionaliste, féconde pour l'avenir sans doute, mais que les initiés seuls connaissent. Et cela est regrettable. La restitution des costumes d'autrefois n'aura jamais qu'une valeur d'archéologie ; mais avons-nous besoin de décentralisation administrative, d'organisation régionale, d'autonomie communale ?

Il semble que la nécessité s'en fasse sentir à tous ceux qui réfléchissent. Nous n'avons pas ici à envisager le côté purement économique et social de la question, mais au point de vue religieux nous devons souhaiter et la décentralisation et une autonomie plus grande des communes sous le contrôle moins tyrannique et moins antidémocratique de l'Etat.

Il n'est pas admissible que les ordres de Paris, des décrets ministériels ou des lois parlementaires viennent imposer par la force à des régions entières restées religieuses et catholiques des écoles athées, des organisations antireligieuses, des manières de vivre et d'agir en usage ailleurs.

Il n'est pas admissible que les municipalités honnêtes ne soient pas maîtresses des finances municipales et qu'il leur soit interdit d'accorder des subventions à des œuvres catholiques (1), des secours à des familles catholiques. Qu'on les laisse libres non pas seulement en théorie mais en fait ; qu'on ne les force pas à soutenir des écoles laïques qui n'ont que trois ou quatre élèves, alors qu'on leur défend de donner quoi que ce soit à l'école libre qui instruit dans certaines régions la presque totalité des enfants de la commune (2). Le préfet dans l'état de choses actuel, n'est jamais le chef, le représentant, le défenseur du département ; il n'est que le représentant du pouvoir central, l'écho de la pensée et de la volonté de M. le ministre un tel qui demain sera un autre ; et peu à peu les maires, au lieu de se regarder non comme des fonctionnaires mais comme des magistrats qu'ils sont, ne cherchent plus qu'à entrer dans les vues de la Préfecture pour les plus petits détails, parce que sans ce servilisme ils auront toutes les peines du monde à obtenir la justice promise solennellement à tous.

Le régionalisme enferme la liberté sociale, économique, religieuse et c'est ce par quoi il séduira le jour où des orateurs populaires voudront en répandre les doctrines et essayer de les enraciner dans les faits. Au Parlement et au Gouvernement les questions qui regardent l'ensemble de la nation ; et que la grande politique nécessaire à l'unité du pays, à sa représentation devant les autres peuples, à sa puissance, ne se fasse pas mesquine et stérilisante pour descendre dans la vie quotidienne des villes et des villages de France !

LECTOR.

(1) Alors qu'elles peuvent en accorder à n'importe quelle autre catégorie de citoyens.

(2) Nous connaissons une école laïque de filles dans le diocèse qui n'aura en octobre prochain qu'une élève. L'an dernier, elle en avait cinq ou six, et la commune donnait à l'institutrice une indemnité de fournitures scolaires qui montait à plus de 200 francs.

UN TÉMOIGNAGE

Le directeur de l'« Information », journal saïgonnais anticlérical, M. Cauchois vient d'avoir la douleur de perdre sa jeune femme ; malgré ses préventions contre l'idée religieuse, il s'est honoré en rendant du moins ce témoignage aux excellentes Sœurs de Saint-Paul de Chartres, qui soignèrent la pauvre malade. Les journaux d'Extrême-Orient reproduisent cet hommage spontané de reconnaissance, dont nous empruntons le texte à l'excellent « Avenir du Tonkin », de Hanoi, dans son numéro du 23 août 1911 :

Quelles que soient les opinions philosophiques qu'il professe, tout homme sincère doit s'incliner devant le dévouement, l'abnégation, la patience et le courage des sœurs gardes-malades.

Elles n'aiment pas la publicité, je le sais ! Mais je leur dois cet hommage public et je croirai faillir à l'un de mes devoirs les plus sacrés si je ne le leur rendais point. Pourquoi les circonstances les plus douloureuses de notre pauvre vie humaine sont-elles précisément celles qui permettent aux qualités les plus pures et les plus nobles de se manifester sans contrainte et de susciter l'attendrissement plus encore que l'admiration ?

Admirables sœurs garde-malades de la clinique du docteur Augier ! J'ai eu l'occasion désespérée de les voir à l'œuvre, d'admirer leur patience inlassable et leur savoir fait d'expérience, de douceur et de grâce morale. J'ai noté leur admirable résistance à des fatigues auxquelles un homme succomberait. Je me suis attendri au spectacle de leur inlassable dévouement qui ne se démentait pas une minute et qui trouvait la force et le moyen de surmonter toutes les défaillances. Et je m'incline bien bas devant les saintes filles qui demeurent au-dessus de tous les éloges et de toutes les reconnaissances.

Comment au milieu de ma détresse pourrai-je leur dire toute la gratitude que je leur dois et tout le dévouement que désormais je leur voue ? Elles ont tout fait, tout ce qu'elles font chaque jour et chaque nuit, à toute heure, à tout moment, avec une simplicité touchante, un dévouement sans bornes, une abnégation dont il est impossible de supputer les limites. Elles sont restées des quatre jours et des quatre nuits sans sommeil, toujours debout, prêtes au moindre signal, au moindre geste, à la moindre prière que pouvait leur adresser une pauvre femme clouée sur sa couche de souffrance et à qui elles s'efforçaient par tous les moyens en leur pouvoir de donner au moins l'illusion d'un soulagement.

Dociles, attentives, conscientes du devoir à accomplir, plus le devoir est austère et difficile, jamais défaillantes, toujours sur la brèche, s'efforçant de pallier la douleur physique, sachant dire les paroles qu'il faut pour apaiser la douleur morale, les sœurs de Saint-Paul de Chartres de l'hôpital Augier méritent certes toutes le Ciel de leur croyance par l'admirable et attendrissant désintéressement de leur vie consacrée à l'humanité qui souffre.

Allez donc me chercher les grands mots et les grands principes ? Les grands mots et les grands principes n'ont que faire en présence de pareils dévouements. Cherchez aussi les mobiles surnaturels qui peuvent guider de saintes femmes dans la voie de tristesse et de peines qu'elles ont librement choisie. Les mobiles ? Respectez-les tout d'abord si vous êtes tolérant et songez surtout aux résultats que, peut-être demain, vous serez appelés à quémander.

Cléricalisme ! Anticléricalisme ! Des mots alors que l'on sanglote pour ne point entendre la grande et triste voix de la misère humaine.

Faites de la politique, après cela ! Faites donc de la politique sur les tombes des êtres innocents qui se sont ouvertes malgré les sœurs à propos de celles que leurs dévouements ont empêché de s'ouvrir. Et chassez les saintes filles des hôpitaux. Ce n'est pas un crime que vous commettrez, c'est une de ces fautes qui sont pires que les crimes car elles ne riment à rien, elles ne changent rien dans le processus des idées, mais elles augmentent inconsidérément le domaine déjà si grand de nos douleurs et de nos souffrances.

Je vous devais cet hommage malhabile, mes sœurs. Je vous le devais précisément parce que je ne pense pas toujours comme vous pensez et que ce m'est une raison de plus pour vous respecter et vous aimer. Je vous le devais au nom de ma tristesse que vous avez essayé d'apaiser. Je vous le devais au nom d'une Mémoire chérie, au nom d'un être aimé qui n'est plus malgré vos soins admirables.

Merci, mes sœurs, merci !

LEVRIOU NEVEZ

SAVET GANT KLAODA 'R PRAT

Mestr-Skol gristen e Landivisiau

I. Kentoc'h mervel !

Darvoud e tri Arvest tennet eus istor an Dispac'h en hor Bro Breiz-Izel.

En Arvest kenta e weler ar Vreiziz oc'h en em voda evit difen o Bro hag o beleien ; en eil, eur c'houeriad touellet gant ar c'hredennou nevez hag an arc'hant, a deu da werza e berson ; en trede, ar muia tenerus, unan eus ar Re wenn, chomet da jouzaoui-an trubard glazet a gouez etre daonarn ar Re-C'hlas hag a zo tamallet da veza e lazet. Lavaret a reer d'ezan e vezo lezet da vale ma kar diskara eur groaz a zo eno. Ar Breizad kalonek a respont dichek :

Me diskara ar groaz santel ?

Biken ! Biken ! Kentoc'h mervel !

Mervel a ra e gwirionez, mes avat e varo a goust ker d'ar re c'hlas ; meur a hini a zo diskaret gantan a-raok m'eo tizet e-unan.

Botrel a skrive da C'hlaoda en deiziou-ma :

J'ai voulu lire votre beau drame avant de vous en accuser réception. Bravo ! l'effet à la scène doit en être très grand...

Ya, eur pezh-c'hoari dudiuz eo hag a raio hep dale tro Breiz-Izel.

Goulen anezan digant an Aotrou Le Prat, instituteur libre, à Landivisiau (Finistère), eiz gwenneg dre ar post, hep frejou all.

II. Rimadellou brezonek

a zo deuet eus ar wask hag a vezo kaset dioc'h renk d'ar re o deus goulnnet anezan. Eul levr brao eo da welet a-ziavezh, da lenn avat eo kalz kaeroc'h c'hoaz. Eun troc'had mat a levr eo, brasoc'h a vent evit al levriou a weler peurliesha. Chom a reer sabatuet ouz e welet, kement e plij.

Marc'had mat dic'hiz eo : eiz real, pa gemerer anezan e Lanndi ; eiz real ha pevar gwenneq ousspenn pa c'houlenner anezan dre lizer.

Ar re o doa skrivet da c'houlen ar *Rimadellou* a-raok m'oa moulet a zo pedet da zigas o 9 real nemet eur gwenneq kerkent ha m'o devezo bet al levr.

Ar re n'o deus ket c'hoaz an eil *Levr Marvailhou* (Nozveziou an Arvor) a rafe mat kemeret tro eus kement-ma evit e c'houlen ive : 6 real ha tri gwenneq, hep frejou-all.

Levriou Klaoda a zo brezoneq c'hoek enno, eas int da lenn ha da entent, hag ousspenn-ze, ar re o deus c'hoant da reiza o doare skriva n'oufent ket ober gwelloc'h eget lenn anezo, rak hor mignon a zo e *Emgleo ar Skrivanierien* abaoe m'eo be savet gant an Aotrounez Ernault, Vallée, Le Clerc, etc.

PAOTR E LUNEDOU.

LA BONNE LEÇON

L'autre jour, un prêtre lorrain se promenait aux environs de Metz, quand un détachement de soldats vint à passer. Les militaires laissèrent tomber de grosses plaisanteries à l'adresse de l'ecclésiastique. Celui-ci n'avait pas froid aux yeux. Redressant la tête, il lança sur le ton du commandement un « Bataillon, halt ! » impeccable.

Les soldats, surpris, exécutèrent le mouvement avec un ensemble parfait.

— Qui m'a insulté ? demanda le prêtre.

— Pas moi ! Pas moi ! répondirent plusieurs soldats.

— Je ne demande pas qui ne m'a pas insulté, mais je veux que celui qui a proféré des injures se déclare.

— C'est X..., dirent plusieurs voix.

— X..., avancez !

Le soldat, d'un pas automatique, vint se placer devant le prêtre, qui lui fit une verte sermonce.

— Retournez dans le rang, dit-il, quand le sermon en trois points fut terminé. Puis reprenant la voix du commandement, il cria :

— Bataillon, marsch !

Et les soldats s'en furent au pas de parade.

Feiz ha Breiz

Kappad Misiek ar Vretouped

Keleier brasa miz Du

AR GARDINALED NEVEZ

Pi X a zo o paouez henvel triweac'h Kardinal nevez. Pevar gall a zo en o zouez : an aotrou Amette, arc'heskop Paris ; an aotrou Dubillard, bet eiz vloaz eskop e Kemper hag arc'heskop breman e Chambery ; an aotrou de Cabrières, eskop Montpellier, hag an Tad Billot eus kompagnunez Jezuz o chom e Rom.

Ar Gardinaled, eme an Aotrou Duparc, eo ar re a zo o rei sklerijen ha dourn d'ar Pab da gas an Iliz en dro. Er broiou katholik e vezont renket etouez ar brinsed hag e lakear anezo zoken da dremen araok ar brinsed all euz an douar. N'eo ket bras o niver. Ne vez morse ouspenn dek ha tri ugent anezo. Ginidik e c'hellont beza n'eus forz eus pe vro, mes dibabet e vezont bepred etouez an dud gouizieka, vertuzusa, anaoudeka var bep tra ha troëta da zifenn an Iliz.

Abalamour ma tleont difen ar relijion, beteg beza prest da skuilh o goad, gant ar re genta, evit Jezuz-Krist, eo e vezont gwisket e ruz.

Gant an tri kardinal a ioa diarok, an Aotrou Coullié, arc'heskop Lyon, an Aotrou Luçon, arc'heskop Reims, hag an Aotrou Andrieu, arc'heskop Bourdel, hag ar pevar emañ o paouez henvel, ar Franz he deus breman adarre seiz euz he beleien e konseilh ar Pab : Goude an Itali n'eus bro ebed hag he defe kement. Daoust da Lezen an disparti, Pi X a gendalc'h atô da garet merc'h heññ an Iliz. Bennoz Doue d'ezan.

EMGLEO AR GATHOLIKED

Dre eul lizer-meur skrivet e Kemper da zeiz Gouel an Holl Zent diveza, an Aotrou Duparc a ro da anaout en deus c'hoant e vefe savet emgleo ar Gatholiked en e eskopti, abenn goueliou Pask a zeu, da zivezata.

N'eo ket re abred d'eomp en ent glevet. Ugent vloaz a zo ha ne reomp ken nemed tapa lamm var lamm ha koll var goll : « Ni, Katholiked, evel ma lavar an Aotrou » 'n Eskop, a zo bet great d'eomp en hor bro, traou se- » bezus ; goasoc'h a zo bet great d'eomp eget ne vez » great d'an enebourien trec'het er brezel ; kemeret omp » bet evit tud ha n'o deus gwir ebed hag a c'heller ober » d'ezo ar pez a garer. »

E penn Emgleo an Eskopti e vezo an Aotrou 'n Eskop e penn Emgleo ar c'hanton, an Aotrou person kanton ; e penn Emgleo ar barrez, Aotrou person ar barrez.

An holl gatholiked, adalek an oad a driweac'h vloaz a c'hello lakât o hano var rollou an emgleo nevez. En em voda a raint, eur wech er miz, e peb parrez ; eur wech bep tri miz e peb-kanton hag eur wech er bloaz en Eskopti.

Gwelet a raint petra vezo talvoudeka da zével ha da harpa, er barrez, er c'hanton hag en eskopti, evit brasa mad ar sperejou, an eneou ha zoken ar c'horfou.

Poania a raint holl da anaout gwelloc'h gwella o gwirou ha da gaout an tu d'o lakât da dalvezout

Ma sav emgles etre ar Gatholiked evel m'eo dleet, ha ma labouront a zevri ne vezint ket pell evit treac'hi o enebourien ha lakât o bro da gemeret adarre he renk, er penn kenta, etouez ar broiou kristen.

EUN TAMM MAD A GAILHEN !

An Aotrou Caillaux, ar mestr-ministr, divorset diou wech hag a zo nevez bet eureujet en ti-kear evit an drede gwech, ne gar ket nemeur ar re a jom dizemez, hag abalamour da-ze e laka ober an hu var al leanezed a gaver c'hoaz er vro ; troët en deus e gounnar dreist holl ouz leanezed bihan ar beorien, hag a vez er c'hearieu bras o welet an dudigou paour en o ziez, oc'h entent outo pa vezont klanv, o sevel ar vugaligou pa vank ar vamm, o lakat eur bann levenez da darza el lochennou trista, o rei o buez tamm ha tamm evit o nesa, hag an dra-ze evit bennoz Doue ha netra ken.

Merc'hed en doare-ze a ioa re vad, n'eo ket souez, evit m'o-divije gellet an ailhoned a zo breman ouz hor gouarn o gouzanv. Mes micherourien Paris ha tro var dro, p'o deus klevet an taol edo Caillaux o vennout ober, a zo eat anezo unan hag o deus roët da glevet d'ar mestr-ministr ne laoskjent ket anezan da ziframma diganto o c'hoarezed bihan. Ar skrid gallek-man a zo bet embannet e Paris en deiziou tremenet : ar wirionez a zo varnan penn-da-benn.

LE SALAIRE

Un manoeuvre gagne 5 francs par jour.

Un terrassier gagne 8 francs par jour.

Un serrurier gagne 22 sous par heure.

Un boulanger gagne 15 francs par jour.

UN DEPUTE GAGNE (!) 41 fr. 50 par jour.

Du haut en bas de l'échelle sociale, tout le monde a un salaire.

Les Sœurs de l'Assomption seules ne sont pas payées, et rendent les services les plus appréciés aux pauvres et aux malades.

Or, que fait le gouvernement pour les récompenser ?

IL LES EXPULSE ET LES DÉPOUILLE.

QUELLE LACHETÉ !

ET QUELLE INFAMIE !

Petra a raio ar C'houarnamant ?

Nec'het eo ha peadra a zo. Eur vez eo d'ezan.

EUN AMBOUBAL ALL

Anaout a rit an Aotrou Messimy ? Nan. Mat hennez eo ministr ar zoudarded breman. Gouzout a rit ervad omp bet tost da gaout brezel n'eus ket pell gant an Allemagn. Setu aman o skriva petra e kolle Messimy e amzer neuze.

Il m'a été signalé qu'à l'occasion du départ des jeunes soldats au régiment les patronages catholiques s'étaient livrés à une propagande active tendant à ce que les militaires fussent constamment en rapport dans leurs garnisons avec les ministres du culte dont certains seraient spécialement désignés pour les recevoir.

J'ai l'honneur de vous faire connaître que s'il ne peut être question d'empêcher les membres de l'armée d'observer les pratiques de leur religion ni de fréquenter individuellement des ministres du culte, il y a lieu cependant de rappeler aux chefs de corps l'interdiction faite aux militaires de fréquenter les cercles et autres centres de réunion ayant un caractère confessionnel.

MESSIMY.

Gwelloc'h e vije eun tamm brao d'an Aotrou-ze en em emmell muioc'h eus ar pezh a zell outan ha klask nebeutoc'hik a drabas ouz ar Gatholiked.

Ar zoudarded yaouank, hervez ministr ar brezel, a c'hello mont mar keront d'an toullou falla a gavint var o hent ; mes arabad e vefent gwellet o tarempredi eun-ti mad : setu-aze tud hag a virit kaout brud.

MA N'EO KET EUN DRUEZ,

TRAOU EN DOARE-ZE !

Daoust ma n'eus na brezel, na klenved o stourm outi, ar Frans, eur pennad a zo, a rank ober bep bloaz eun tamm mat muioc'h a archedou eged a gavellou.

Edoug c'houeac'h miz kenta ar bloaz-man ez eus bet 18.279 muioc'h a vugale o vervel d'ezi eged o c'henel ; edoug ar bloaz penn da benn e kollo 40.000 den : eur milier var bep milion. Ma n'eo ket eun druez klevet hano eus traou en doare-ze.

A drugarez Doue, e Breiz-Izel, abalamour m'eo krenv ar feiz c'hoaz etouez ar Vretoned ez eus 8.000 den bennak muioc'h bep bloaz o tont er bed-man eget ne vez o vont d'ar bed all. Paneve-ze ivez !

An dra-ze ne viro ket ouz Pôtréd Bro-C'hall da zont gant o lezennou milliget da ober o renkou en hon touez, aliesoc'h eget n'o deus ezom : Gwell e vije d'ezo chom en o c'hear da louzaoui ar gouliou euzus a gas o gouenn d'ar garnel.

A. R.

Eun dro er Spagn hag en Afrik

(KENDALC'H)

Vardro eun heur goude kresdeiz edomp e rad Tanjer. Eur rad eus ar re gaera eo. Ha ma vije aman tud henvel ouz tud an Europ, e vije bet grêt eur porz, digou evit douara. Mes n'eus netra, nemet eun tam dig koad evit ar bagou bihan. Rak-se ar bagou bras a rank chom eur pennadig brao diouz ribl ar mor, hag e bagou bihan eo e vezer kaset d'an douar. C'hwec'h real a goust da bep hini mont eus ar vag vras beteg an douar. Kerkent ha ma tigoues eur batimant benak e rad Tanjer, e veler o tont buhan beteg ennan eleis a vagou bihan, enno Arabed, mourianed, tud dishenvel krenn diouz tud an Europ. Ha goude ma chomfen kant vloaz beo, ne c'hellin ket ankounac'hât ar pezh a velis e rad Tanjer : endro d'hor batimant ez oa ouспен ugent bag vihan, o c'headal tud da gas beteg an douar. Pa ziskenne unan benak eus ar batimant, e veze ouспен dek o klask kaout anezan evit e vag

rak c'hwec'h real gounezet oa. Hag an Arabed, ar vou-
rianed-se a grië, en em zifrete, a lavare a bep seurt traou

PENNOU-BRAS TANJER

an eil d'egile. Spountus oa an trouz a ioa ganto. Evelato
ne skoent ket a doliou dourn ; ne ouzoun ket penôs, rak
er Franz ma vije kement-se a gri, e ve kann.

Ni hon doa eun den eus Tanjer évit hon hentcha. An
den-ze a ioa eus ar Franz, mes pell zo eman o chom e
Tanjër hag e vicher eo hentcha ar veajourien a deu betek
Tanjër ; anaout a ra mat yez an Arabed. Daouzek oamp
eus ar Franz, ha diou vag a ioa prest évit hon digemeret.
Da genta e tiskesnna diou introun eus Pariz. Mes a vec'h
edont er vag fermet évito ma ouent sammet, ne ouient
ket peur na penos, ha tólet en eur vag all, hag ar vag-se
a ieas buhana ma c'helle varzu an douar, hag a c'hou-
neze evelse eur skoued. Ni a ieas pevar en eur vag all
hag a oue kaset gant daou Arab, unan koz hag unan
iaouank.

P'edomp vardro kant metr diouz an douar, an hini
iaouank, a c'houie eun tam galleg, a lavaras : « Paea. »
— « Pegement ? » — « Eiz real da bep hini. » — « Oh nan,
pótr, ne pezo ket eiz real, mes c'hwec'h real evel a bae ar
re all. » Hag o velet e c'houiemp ar priz, ar potr a zou-
blas e benn hag a roas peoc'h.

Setu ni var douar an Afrik. Diskouez a rankemp adarre

hor valizennou d'an douar, mes ne rer nemet an neuz da
zellet enno. Hag ez eomp e kear Tanjer. Tanjer a zo ouz
eun dorgen, ar ruiou a zo oll var lign, ha striz. Kalz
anezo n'o deus ket daou vetr ledander.

Emaomp etouez an Arabed, ar mourianed, an ezen, ar
muled, ar c'hezek. Kiri, avat, ne z'eus ket, n'hon deus
gwelet hini ebet e Tanjer ; n'eus hent karr ebet, mes
ruiou moan, hag a vec'h e c'hell daou azen, pa ves ar
bisac'h var o c'hein, mont kostez ouz kostez er ruiou-ze.

Hor valizennou a zo lakeet var gein eun azen hag ec'h
en emgavomp en hotel hanvet Hotel Bristol, hag a zo
ken kaer ha re an Europ. Eur pred mat kenan a oue ser-
vichet deomp gant mevelien Arab, hag eun dra dreist-
oll a reas plijadur deomp : gwelet da fin ar pred, digas
deomp sivi. Sivi e miz ebrel, ne ket e Breiz e veler
kement-se ! Ar c'hafe a oue kemeret en eun ti all, en eur
c'hafe Arab. Eno var eur wiaden golo astennet var an
douar, e velomp puchet Arabed, Juzevien eleis. Evit an
Europeaned e z'eus eun dol ha bankeier da azeza, mes
tud ar vro n'o deus ket-ezom a draou eus ar c'hiz ze, var
o zeulioù eo ec'h azezont hag evelse e kemeront ar
c'hafe ; da c'houde ec'h en em lakeont da fumi, hag e
chomont en doare-ze meur a heur, hep lavaret ger, evel
hanter-gousket. Bez ez oa en o zouez eur beleg musul-
man ; pa velas ac'hanomp, e stouas e benn beteg an
douar hag ec'h en em lakeas da bedi. Allah ! Allah !... a
lavare, a vouez izel, avad ; mes ar re all ne reant van
évit he velet.

Da c'houde ez eomp da ober eun dro e kear. Skwizus
eo, rak da bignat ha da zisken e z'eus ato dre hentchou
digompez. A bep seurt tud a welomp : Arabed, Juzevien,
mourianed, hag ive Eransisien, Spagnoled, Prussianed.
Etouez an Arabed e z'eus, evel el lec'h all, re baour ha
re binvidik a zo gwisket kaer : eur vantel gloan gwenn a
zisken betek an douar, setu petra zoug an Arabed ; lod
all evelato o deus eur vantel a liou, rouz peurliesá ; ar
re o deus eur vantel wenn o deus eur boned ruz a
c'holo kern ar penn hepken ; ar re all o deus endro d'ho
fenn eur gouriz rodellet. Pa z'eont gant o mantel gaer
dre ruiou kear, e ves lorc'h enno, ha lavaret e ve o deus
e'heant e vije sellet outo. Mes pa vezont var loan, neuze

eo int kaer da velet. Kezeg o deus eus ar re vella, skanv, lijer, pennou bihan dezo, ha daoulagad leun a dan. Ar c'hezeg o unan o deus an ear da veza fouge enno pa ves o mistri var o c'hein. An Arabed paour a zo evel an oll-beorien gwisket fall, a zoug dillad roget.

An Arabed o deus liou gwenn evel tud an Europ. Mes er Maroc e z'eus meur a rum tud dishenvel diouz an Arabed, ar re ze a zo rousoc'h, duoc'h o liou.

Ha mourianed du pod a veler ive e Tanjer, ha nive-rus awoalc'h. An Arabed a velemp o pourmen, evel pa n'o dije netra da ober. Ar vourianed, avad a labourer kenan. Kalz anezo a zo o kerc'hat dour da verza da dud kear. Eur pennadig diouz Tanjer e z'eus eur feunteun dour mat kenan enni. Ar vourianed a ia d'ar feunteun-ze da gerc'hat dour ; n'e ket podou a ves ganto, mes peb hini en deus stag ouz e gein eur zac'h ler gret gant kro-c'hen gavig ; er zac'h-se eo e lakont an dour hag ez eont buhana ma c'hellont e kear ; diarc'hen e vezont ato, skler eo ; en emgavet e kear ez eont dre ar ruiou o seni eur c'hloc'h bihan hag ar re o deus ezom dour a c'houlen. Kerkent ha m'eo gwerzet an dour, ar vourianed a zistro adarre buhana ma c'hellont d'ar feunteun. Mourianed all a velemp o tavar mansounerien, o tougen pri, mein : ha sammou spoutus a lakeant var o diuskoad.

O tremen dre ar ru, hon deus gwelet eun ti-skol, ennan bugale Arab. N'o deus ket a vankeier evel e Franz, mes puchet oant var leuren an ti hag e kanent o c'hen-tel o lakat o c'horf da luskellat evel ma ves grêt d'eur c'havel.

Em'omp en emgavet er marc'had. A bep seurt traou a zo ennan : ougnoun, karrotez, avalou douar, kôl-fleur, fa, oranjez, sivi, piz, etc. Bez e zeus ive eiz trouc'het glaz hag a ves gwerzet evit rei d'an ezen ha d'ar c'hezeg a zo e Tanjer.

Kalz tud a zo er marc'had, kement hag a ves e marc'hajou ar Finister. Ha pa ves grêt ar marc'had, an dud arôk mont d'ar ger, a gustum en em voda evit klevet pe-tra zo a neves. Ne zeus ket var ar mez a gazetennou evel e Franz, hag er marc'had eo e ves klevet ar c'heleier. A bep seurt c'hoariou a zo ive evel er foariou e Franz. Setu aman daou zen yaouank o c'hoari gant bizier, o klask

skei an eil gant egile ; mont ha dont a ra ar bizier, ker buhan ma ne vezont ket gwelet, mes gwenv eo ar botred ha gouzout a reont en em zivall ha miret na daffe beg ar vaz beteg enno. Endro dezo ez oa eur maread tud o sellet hag o c'hoarzin. En eul leac'h all e velomp pôtr ar

EUR MARC'HAD E TANJER.

zerpanted. En eur baner en doa pemp pe c'huec'h ser-pant, hag evit o lakât da veza dôn e vuzike ; hag e kroge er zerpanted, hag e lakee anezo en e c'hinou, en e zaou-lagad, en e vruched, hep droug ebet, ha goulskoude oant serpanted danjerus, rak digeri a rea dezo o ginou dirazomp evit diskouez o dent hag ar zac'h binaim.

Edomp o tistrei eus ar marc'had pa veljemp martoloded eus Franz o pourmen ive e kear. Evel a c'hellit kredi, eun tamig kozeal a oue gret assamblez, ha zoken e brezoneg, rak lod anezo a ioa eus ar Finister. Ar vartoloded-se a ioa eus ar batimant *Friant*. Ar batimant-se a ioa e rad Tanjer hag en doa ar garg da zifen ar Fransizien a zo eno.

E Tanjer e zeus vardro 30.000 den, ha 12.000 a zo kris-tenien. Relijiuzed spagnol euz a urz sant Fransez eo a zo karget eus an ilizou. Digemeret mat ouemp ganto, hag eur pennad mat a gozeal a rajemp assamblez. Ar Iuzevien o deus ilizou ive hanvet synagog hag an Arabed o deus ar moske. Tud an Europ n'ez eont ket da velet ilizou

an Arabed, ar moskeou, rak an Arabed a c'helfe mont droug enno hag ober eun tól fall d'an Europeaned.

Eur ger breman divarben ar merc'hed Arab. Gwisket int evel ar goazed, gant eur vantel wenn peurliesha, mes o bisaj a zo goloet gant eur voal. Difennet eo outo mont dre ar ruiou hep kuzat o bisaj, ha kement-se azalek an oad a 16 vloaz. Morse ne vezont gwelet etouez ar goazed ; pa z'eont eus o zi, a-unan gant merc'hed all, eo e rankont mont. Ma z'affent eur vech hebken er mez hep kuzat ho bizaj, e vije tólet mein outo, rak pec'hi a raffent a-eneb ar relijion. Ne c'hellont ket mont da veachi e broiou all, rak dilezel a rankfent o voal. Vardro eun hanter-heur arok kuz-eol e tleont beza en o zi ha n'o deus ket a gonje da vont er mez goude an heur-ze. Trist eo o doare.

Ar goazed, avat, a c'hell pourmen keit ha ma karont, pe ma kavont gwelloc'h, e chomont puchet e kostez ar ruiou da zellet pe da uvreal. P'edomp o vont er mez eus hon hotel e velemp er ru dosta eun deg Arab puchet, hag o sellet ouz an dud o tremen. Pa oue grêt hon tro e kear, e kavchemp ar memes Arabed puchet er memes lec'h. « Evit doare, a lavarchemp, ar reman n'o deus ket a labour tenn d'ober, rak anez ne jomfent ket evelse da zellet. »

Goude koan omp bet pignet var gorre an hotel, rak aman an tiez o deus eun doen plat evel e Cadix, ha varno e pigner da gemeret an ear.

Antronoz vintin, goude beza bet en iliz katolik, goude beza grêt eun dro e kear, edomp pignet adarre var c'horre an hotel evit gwelet ar mor, gwelet doare kear, gwelet ar menesiou a bell, rak ar Maroc a zo leun a venesiou. An amzer a ioa brao, an eol tomm ; ar ruiou a ioa leun a dud. Aben eur pennad e velchemp eur vaouez var gein eun azen bleinet gant eun Arab, ha gant ar vaouez-se ez oa eur c'houef gwenn, henvel ouz kouefou Breiz. Pa dosteas, e oue eaz deomp anaout kouef Douarnenez ; abaoue tri bloaz eman e Tanjer en eun ti a ves ennan kempennet sardined ; en em blijout kenan a ra e Tanjer, emezi. O vont d'ar mac'had edo hag he doa fermet eun azen evit he dougen. E pep korn eus ar bed e ves kavet tud eus Breiz.

Gwelet hon deus breman awale'h Tanjer. Deomp en

hent adarre, rak eur pennad mat em'omp diouz ar ger. Eman ar merc'her hag aben dilun eo red deomp beza distro.

Da unek heur emaoamp en eur batimant saoz a ia betek Gibraltar. Eur pont ar batimant e velomp karga ejenned

DIOU VICHEROUREZ EUS TANJER

da gas da Gibraltar. Ar Zaozoun o deus vardro dek mil soudard e Gibraltar hag eus ar Maroc eo e prenont ejenned evit maga ar zoudarded-se. Vardro kant ejen a ioa da garga. En eun hanter heur e oue peure'hrêt al labour. An ejenned a veze lakeet daou ha daou hag eur gorden a veze koulmet endro d'o c'herniel, hag e vezent dibradet en ear gant pouez eur rod vras o trei, ha diskennet goustadik e bagou bihan ; ha da c'houde e vezent adarre ar memes doare dibradet eus ar bagou bihan ha tólet er batimant, Ejenned oant henvel ouz re hor bro-ni, nemet oant bihanoc'h ha treutoc'h.

Gwelet a reomp ive labourat var eun ti neves edod o sevel var ribl ar mor. O veza ne z'eus ket a girri, ar vein a veze digaset eus ar veingleuz var gein azenhed. Eur goaz, eur foued bras gantan, a ioa o vleina eun tré-gont azen assamblez ; da bep hini e veze lakeet vardro

daou c'hant lur vein. Kerkent ha ma vezent sammet, ar goaz a strake e foued hag an azenned a deue en eur ren-kennad betek an ti nevez. Eno e vezent dizammet ha ha dioc'h tu ez eant endro d'ar veingleuz ha d'ar c'hallou. Pep bro en deus he giziou,

Eman ar batimant o voudal, emaoimp o vont en hent varzu Gilbraltar. Lavaromp kenavo d'an Afrik, rak mar-teze n'he gwelimp mui.

I. U.

AR MIRAKL

Hag hen a c'hell beza miraklou ? — An Iliz santel katolik he deuz respountet e Konsil-meur ar Vatikan, er bloaz 1870 : « An nep piou benag a lavaro ne c'hell ket beza miraklou, hennez a zo heretik. » — Setu eur respont : klevomp breman eun all : « Nan, a lavar an dud difeiz, ne c'hell ket beza eur mirak hebkenl. » — Ha n'int ket roues ar re a gomz evelse ha perak an egar-ze ouz ar mirakl a berz kement a dud ? N'eo ket dies, me sonj, her gouzout. Ar mirakl a zo ha ne c'hell beza nemet labour Doue hag ar mirakl a zo galloudus meurbed da gas an den betek Doue. Setu perak pa zeu an Aotrou Doue d'ober eur mirakl, eo e vennoz rei da anaout difazi d'an den ema bepred e lagad o para var e grouadurien ; ema bepred var evez evit skei an torfetour ha dic'haoui an den just ; hag en deuz c'hoant da lakât var e gomzou siell ar wirionez. Ha diez e vije neuze kompren e zeuz kement a dud o nac'h ar miraklou ? O ya, gwir a lavare an Tad Monsabre « Kenteliou ar mirakl ? Setu traou ha ne vezont ket gouzanvet gant ar sperejou ourgouilhous, ha gant ar c'hallou leun a vreinaadurez. »

Diskouez a rin eta deoc'h hizio, va mignoned, he deuz bet an Iliz Santel gwir da gomz evel he deuz great divar-benn ar mirakl.

« Doue hag hen a c'hell ober miraklou ? » An hini a respont « nan » d'ar goulenn-ze a zo eun touer-Doue hag eun dihoell a zen.

Re a enor a ve great d'ezan ouz e gastiza ; awalc'h e vije e gas da hospital an dud sot ! « Ha piou a lavare kementse ? — O n'eo ket eur zant bras, pell ac'hano : J.-J. Rousseau eo : eur weach, da viana, edo gantan ar virionez.

Doue a c'hell ober miraklou : petra c'helfe miret outan ? Daoust ha n'eo ket Hen an Holl-C'halloudek ? — Rak ma ne c'hell ket Doue ober eur mirakl, eo red e viche eun abeg benag d'an dra-ze hag an abeg-ze a dlefe dont pe euz an den, pe euz ar bed, pe euz Doue e-unan. Ha me ' lavar me : Netra, nag a berz an den, nag a berz an holl grouadurien, nag a berz Doue e-unan, netra ne c'hell miret ouz Doue d'ober eur mirakl gwirion. — Setu petra zo red displega tam ha tam.

1° Aberz an den netra ne c'hell miret ouz ar mirakl da c'hoarvezout. — Ar mirakl a zigouez atao evit brasa mad an den. Daoust ha da bep oad, an den ne gar ket an traou burzudus, an traou a zo enno eun dra kuzet evitan ? — Setu eur bugel : peur e kaf deoc'h e selaouo ar gwella ac'hanoc'h ? Pa gomzoc'h dezan euz lezennou ar « Participe passé » er Grammair ? Pe pa gomzit dezan euz traou burzudus great gant ar zorserien ? — Piou ac'hanomp n'eo ket bet en e iaouankiz sebezet o klevet ar re goz, en dro d'an oaled epad ar goanv, o kountâ istor Yann e vaz-houarn ha nag a bed kouchen all ken fentus, ken spoutus an eil hag eben ? — Pa zomp deuet en oad hon deuz c'hoarzet d'an traou-ze ; ha goulskoude kaër hon deuz ober, pa zellomp pis en hor spered hag en hor c'halon, e kavomp bepred ennomp an ioul da glask an traou burzudus, an traou a zo dreist natur evidomp : o ia, an den a c'houlen e viche miraklou. Hag ar re a c'hoarzo goap deomp abalamour ma kredomp er mirakl, ar re-ze eo an dud a gred ar buhana an traou burzudus a bep seurt, ar re-ze eo a zo ar muia spoutik e kenver an traou-ze : ha goulskoude var o meno int poad a spered yac'h hag a zeskadurez dispar. — Lennit histor ar poblou kos, ken en Ejipt, en Assyri, er Pers, hag er Gres hag e Rom : eno e kavfot miraklou — (gwir

pe nan, n'euz fors), — ha varno eo bet diazezet relijion ha lezennou ar poblou-ze. Hag e sonjit, c'houi, eo bet faziet an holl boblou a wiskoaz var an dra-ze ? Eul lezenn eo : pa deu an holl boblou — eb eun emglev a ziaaraok etrezo, — da brezeg ar memes tra, ne c'hellont ket holl fazia na beza gaouiad ; rak anefe-ze an den na c'helfe mui fiziout e netra. Hogen, an holl boblou a zo bet a wiskoaz a unan evit kredi e zeuz miraklou ; dre-ze eo red lavaret n'euz aberz an den abeg ebet a eneb d'ar mirakl hag e c'hell beza miraklou.

2° Netra ken nebeut a berz ar grouadurien ne c'hell miret ouz ar mirakl da c'hoarvezout. — N'eo ket *natur* ar grouadurien a enebo ouz ar mirakl, rak Doue ne jench ket natur an traou, ne ra nemet chench doareou an traou-ze. Pa reas Doue ar mirakl a lennomp er Skritur Zakr, e kenver an tri den iaouank taolet dre urz Nabukodonosor en eur forn-c'horet, petra c'hoarvezas eno ?

Daoust hag an tan a ioa eno n'oa ket tan oa ? Eo a dra zur, p'eo gwir an ofiserien a oue devet gantan. Natur an tan n'oa ket bet chenchet : n'oa chenchet nemet an doare dezan da zevi. Evit diarbenn an tri den iaouank, petra a zo bet red da Zoue ? Lakat e nerz e-unan gant nerz an tan, heb chench natur d'an tan. — Hag, hervez m'hel lavar sant Thomas ha sant Aogustin, an holl grouadurien a zo etre daouarn an Aotrou Doue evel benviou ; ha petra dlle ober eur benvek nemet senti ouz an artizan a labour gantan. Doue en deuz great pep natur, ha ne c'hell ober netra eneb an natur-ze hag eun dra a zere d'eun natur pa zeu a berz an Hini a zo krouer pep tra.

N'eo ket ken nebeut an *urz-vat* a welomp etre traou ar bed nag al *lezennou* a reiz anezo eo a viro ouz Doue d'ober ar mirakl. Piou eo en deuz renket an traou er bed-ma ? Piou en deuz lakeat etre ar grouadurien an urz kaër a welomp hag a ra dudi ar spered hag ar galon ? Doue, ha n'eo ket 'ta ? — Mat ! Hel livirit d'in, daoust ha Doue ne c'helle ket renka an traou er c'hiz all ? Eo difazi : n'eo ket eun dra red eta an urz a zo brema er bed.

Ha c'houi gav deoc'h e iafe falloc'h an traou, e vije dismantret ar bed ma teufe hor buez d'en em astenn beteg meur a gant vloaz ? Ma teufe an heol da drei en dro d'an douar eleac'h brema eo an douar a ra an dro d'an heol ? Nan, an urz-vat etouez ar grouadurien ne ra netra a eneb d'ar mirakl.

Ia, a lavare Montesquieu ha Kant, ha var o lerc'h eun niver bras a azenned, an urz a c'hell beza chenchet. Mes ar bed a zo reizet gant lezennou start ha n'hellont ket beza torret ha dre-ze, Doue ne c'hell ket ober miraklou. » Evelse ive e komze an tregeriad difeiz Ernest Renan. N'eo ket diez, me sonj, diskar an digarez fall-ze.

Da genta, ar re-ze o deuz c'hoant da rei da gredi d'an dud ec'h en em gav miraklou aliesoc'h eget bemdez, hag evelse ar mirakl a zeufe da veza unan euz lezennou ar bed, hag eo ar c'hontrol a zo gwir, rak ar mirakl a ia eneb al lezennou anavezet. — Lezennou ar bed n'int ket muioch distrujet dre ar mirakl eget na 'z int distrujet lezennou eur vro pa deu rener ar vro da zilezel al lezenn evit unan benag euz ar sujidi. — Ouspenn-ze, bemdez an den a ra traou nevez, a vir ive ouz re all da c'hoarvezout. An holl a oar ervad eo pounner ar mean, pounner ar ploumb ; eul lezenn eo evit an traou-ze koueza d'an douar dre nerz o fouez. Ha goulskoude an artizan a gemer ar mean-ze hag er sav var gern tour Kreiskear ; ar zoudard a gemer an tam ploumb hag hen taol huel en ear var dachen ar brezel. Daoust ha lavaret e vo e reont miraklou ar zoudard hag an artizan-ze ? Mat ! ar pez a c'hell ober an den evit enebi ouz lezennou an traou da vont en dro. perak Doue n'her grafe ket. P'eo gwir eo red deomp taoler evez ouz bolontez an den hag ouz e c'haloud, perak ne vije ket ar memes tra evit Doue ? Ma ne deu ket labour an den da zistruja lezennou ar bed, perak e teufe labour Doue d'hen ober ? Me garfe klevet respount paotr Landreger ! — Eas bras eo d'an dud habil-ze lavaret. « Netra n'en em goll, netra n'en em c'hra a nevez var an douar : ne welomp nemet an doareou o chench ken evit an nerz, ken evit al labour etouez ar grouadurien.

Er grouadurien holl e zeuz eur bern nerz hag an nerz-ze ne ia na var gresk, na var semplaet. — Ia, eas, e gwirionez, lavaret, diesoc'h avat eo diskouez eo gwir an dra-

ze evit ar bed holl assamblez. Hag e vije gwir al lezenn-ze, petra c'hell ober ar mirakl a eneb dezi ? Ma vije red da Zoue evit ober eur mirakl kroui pe zistruja evit mat unan euz e grouadurien, neuze e lavarfen ne c'hell ket beza eur mirakl. Mes n'eo ket er c'hiz-ze ema an traou. Awalc'h evit Doue kemeret unan pe unan euz e grouadurien evit lakat eun nerz da enebi ouz eben, evit unani ar pez a ioa bet dismantret, evit lakat eun dra da vont buhanoc'h en dro pe da jour a grenn a-zav. Ha dre-ze Doue a c'hell miret ouz an tan da zevi, ouz eur c'horf da goueza hervez lezenn ar bounnerder ; Doue a c'hell rei d'eun izil sounnet ar vuez hag an nerz, hag unani a nevez gant eur c'horf maro an ene a ioa bet diframmet dioutan. An dra-ze a zo miraklou, ha ne welan ket penaoz e ve kresket pe vihaneat an nerz a zo lakeat gant Doue er bed holl. Gwelit petra ra an den e-unan : kemeret a ra eun tam koat ha varnan e laka eun tam louzou benak a viro ouz ar c'hoat-ze da zevi pa vo lakeat en tan : nerz an tan n'eo ket bihaneat, me zonz, rak lakit ho torn eunan hag e welfot !

Doue a reas eun tamik evelse ive evit an tri den yaouank a gomzen anezo uheloc'h : n'euz kemm nemet en dra-ma : Doue n'en doa ket a ezom da gemeret louzou ebet evit miret ouz an dud iaouank-ze da veza devet.

3° Erfin aberz Doue ne gavomp netra ken nebeut a eneb ar mirakl. — Daou dra a zo hag a ra deomp anaout Doue dreist an traou all : e holl c'halloud hag e furnez eb muzul ; lavaret a c'hellomp ouspenn e vadelez dispar en hor c'henver-ni.

An den dizakret a lavar deomp : « Perak e teufe Doue dre ar mirakl da viret ouz e grouadurien da vont en dro ? Abalamour ma zeo fur eb muzul en deuz anavezet pep tra araok ma oa anezo ; abalamour ma zeo holl c'halloudek en deuz great pep tra hervez e volontez. Penaoz eta kredi e teufe Doue da benseilha e labour, da beur-ober anezan tam ha tam evel eun artizan dievez ha dic'halloud ? An dra-ze a zo a grenn eneb holl c'halloud ha furnez an Aotrou Doue, ha dre-ze eo red lavaret ne c'hell ket beza a viraklou ! » — Kant ha kant gweach gwir o dije d'hel

lavaret ar ganfarted-ze ma vije Doue eun artizan henvel ouz ar re a welomp o labourat bemdez hag o deuz ezom bepred da benseilha o labour, da lammet anezan an de-faotou, da gas anezan da benn evit mat. Ma viche Doue eun artizan er c'hiz-ze bep tro ma kemerfe eun tam emell gant ar bed, neuze Doue a viche dibarfet hag ar pez a c'halvomp mirakl a nac'hfe ouz Doue e furnez.

Mes petra eo mennoz Doue dre ar mirakl ? N'eo ket, pell ac'hano zoken, ober e grouadurien ken parfet hag hen e unan, ne c'hell ket ober an dra-ze : Doue a glask dre eno an tu da gentelia an den, ha da rei d'ezan muioc'h a nerz kalon evit bale var an hent mat, evit tec'het diouz hent an dishonestiz, evit ober brezel d'e woall ioulou. Ar mirakl a zo eur ziel skedus meurbed lakeat gant Doue var levr kaer ar bed krouet gantan, ha setu perak bepred ar mirakl a zo bet kemeret evel ar gwella testeni euz gwirionez ar relijion gristen. Er mirakl eta n'euz netra a eneb natur Doue hag e berfeksionou. Ha dre-ze p'eo gwir nag e Doue nag er bed holl, nag en den ne gavomp abeg ebet eneb ar mirakl, eo red deomp hel lavaret : Ar wirionez a ioa gant an Iliz katholik pa lakea e renk an here-tiked ar re a lavar ne c'hell c'hoarvezout a wir miraklou.

F.-M. MAZÉAS.

PETRA DALV EUN DEN HA NE BED KET ?

Eun Arab en deus lavaret : « Eur c'hristen ne dalv ket « ker koulz hag eun Arab ; eur Yuzeo ne dalv ket eur « c'hristen ; eur payan ne dalv ket eur yuzeo ; eur penn- « moc'h (respet d'eoc'h) ne dalv ket eur payan ; mes eun « den ha ne bed ket ne dalv ket eur penn-moc'h. » An Arab o gomzas evelse eo Abd-el-Kader, a reas brezel d'ar Franz epad pemzek vloaz hag a deuas goudeze da veza he mignon.

Kannadik Parrez Lanriouare.

AN ALUZEN

*Rebec'h d'ar paour e zienez
'Zo digeri dor d'ar gernez.*

Eun dervez, pell a zo abaoe, eun denik koz, gwisket fall ha daoubleget dindan beac'h an oad hag an dienez a deuas da gichen dor eur vaouez pinvidik da c'houlenn an aluzen. Houman ne gemeras truez ebed outan, pell diouz

enõ : « Tam anduilhen goz, emezi, mont a refoc'h gant » hoc'h hent, aman ne vez ket roët an aluzen da dud le- » zirek evel doc'h-c'houi ! »

Ar paour keaz a dec'has, an anken en e galon.

Demdost e oa eun tiik paour. Ar wreg divar dreujou he dor he devoa klevet komzou yud he amezogez. Truez a gemeras ouz ar paour keaz klasker : « Deuit aman, emezi, deuit en ti, tadik koz ! » Hag e roas d'ezan leaz da eva ha bara da zibri ar pez a garie. En eur vont kuit, ar paourkeaz a zavas e zourn var benn ar vreg he devoa e zigemeret ken koulz : « Kristenez karantezus, emezan,

» vare'hoaz epad an deiz c'houi a gendalc'ho da ober al » labour kenta a refoc'h goude ma vezoc'h savet. »

Ar vaouez ne daolas ket kalz a evez ouz ar c'homzouze. Pa oa deuet an noz ez eas d'he gwele. Kouskat a reas c'houek evel unan hag a zo dizam hag eün he c'houstianz.

En dervez varlerc'h, en eur zavel e teuas c'hoant d'ezi da vuzula eun tammik lian gwenn he devoa prenet da ober eur gorneten da lakât d'ar zuliou bras. Mes, Gwer-

c'hez Vari, kaër he devoa muzula ha muzula an danvez a astenne bepred, hag abenn an noz, an tiik paour a oa

leun kouch a lian fin hag a dalveze da nebeuta eur skoed ar walen.

Heb dale e oue anavezet dre ar vro ar baëamant roët gant ar pôtr koz evit lein. Neuze, ar vaouez pinvidik he devoa gwall gaset anezan, a zavas keuz ganti : « Oh ! » ma teufe dezan dont endro, emezi, me rafe d'ezan en » taol-man èun digemer gwelloc'h c'hoaz eget va ame- » zogez. »

Kerkent ha m'he devoa lavaret ar geriou-ze, edo ar paourkeaz e tal he dor : « Tadik koz, emezi, deuit en ti, » en han' Doue. Hizio ema fest an oc'h ganeomp, deuit » eta ; me a zo o vont da frita d'eoc'h goadegennou ha

» c'houi a welo ha mad e vezint. N'eus ket bet an dra-ze » c'hoaz ouz ho staon. Epad nao miz da nebeuta, tadik » koz, c'houi a lipo ho mourrou divarno. »
Ar paourkeaz a i eas en ti. Dibri hag eva a reas, hag

araok mont er meaz ec'h astennas e zourn var benn ar wreg : « Maouez, emezan, c'houi a raio epad an deiz, var- » c'hoaz, al labour a rafoc'h da genta en eur zével. » Aze eo, eme ar wreg, lorc'h bras enni. Tridal a rea gant ar joa. Kent evit mont da gousket e lakeas a zindan he flueg, eur yalc'had aour : « Varc'hoaz en eur zével me a » gounto ar re-ze, a zonje, hag em bezo aour ha pa vefe » da brena maner Keryan e vefe, hag em bezo peadra da » gemeret plac'hed ha mevellien ar pezh a girin. »

Ne gouskas banne e doug an noz.

An deiz a deuas ha kerkent e savas. Edo dija en he dourn he yalc'had aour, pa zilammas eur c'houanen eus a douez an dilhad-wele var he zal. Ar c'hoz tamm aneval bihan a groge mort, hag ar vaouez d'en em skrabat. Neuze avat ec'h en em gavas ganti eur c'hoari all : ne oa ket ken evit euna he breac'h ; kaër he devoa e skrabé hag e kendalc'he da skrabat. An noz a deuas hag ar vaouez keaz a skrabe c'hoaz. Abars ar fin e savas mez ganti hag e tec'has eus ar vro. Abaoue n'eus bet klevet hano ebed anezi biskoaz.

DOPH AR MEZOU.

PARDOUN YAN-VRAZ

VAR AN TÔN KOZ : *Ar Fleuren zo koant.*

Allegretto

Me eo Yan-nik a Ben-prat eur pó-trik a zoa-
 re Eur pó-trik a zoa-re Poent zo bet c'huic'hoar er-
 vad e ka-rien va ban - ne N'eo ket
 brao, Ja - kou o - ber re gor - va - jou N'eo ket
 brao, Ja - kou o - ber re gor - va - jou.

1

Me eo Yannik a Benprat
 Eur c'hanfart a zoare. (bis)
 Poent zo bet c'houi oar ervad
 E karfen va banne !

DISKAN

N'eo ket brao, Jakou } bis
 Ober re-gorvajou }

2

Allaz ! diouz ar vezventi
 Yannik 'zo dizounet ! (bis)
 Birviken ne danvin mui
 Ar strob-jakez daonet !

3

N'euz ket pell e Trouergat
 Oan bet o pardouna : (bis)
 Hag em boa great eur sac'had
 Ken na vennen sounna !

4

Diouaz an noz o tont d'ar ger
 E oa round va boutou, (bis)
 Hag em boa kalz re d'ober
 O tougen va bragou.

5

N'oue ket pell e kreiz ar foz
 Oan kuezet er voulien : (bis)
 « Dél, paotr Yan, da hini goz.
 En dô traou da gempen ! »

6

Eur c'hi du d'am zaludi
 A dostáz em c'hichen : (bis)
 « Dél, paotr Yan, divar da fri !
 Gwel ha tom ar zouben ! »

7

Eul laer a dosteaz d'e dro
 Ha iao d'am godellou : (bis)
 « Dél, paotr Yan, hag ast affo
 Kerz 'ta var e roudou ! »

8

P'erruiz ' kichen va zi
 Oa mouget ar goulou : (bis)
 « Digor d'in 'ta Jan-Mari,
 » Krena ra va memprou.

9

» En han' Doue Mari baour
 » Souben an anduillen : (bis)
 » Erru eo Yannik d'ar gear
 » Mezo 'vel eun druillen. »

10

Mari-goz gant he fenn-baz
A zired heb dale : (bis)
« Petra welan, kalken vraz,
» Mezo dall adarre ! »

11

Ha dao d'in var va diskoaz
Va c'hein ha va zaillet (bis)
Dre ma iuden, gwasoc'h gwas
E lope va c'houmer.

12

Zim ha boum a gleiz a ziou,
Ruillet ha diruillet (bis)
Anter-dorret va c'hostou
Va c'hroc'hen persduet !

13

Etouez al loened er c'hraou
Var an douar kalet (bis)
Oen kaset da skrabat laou
Da roc'hat, da gousket.

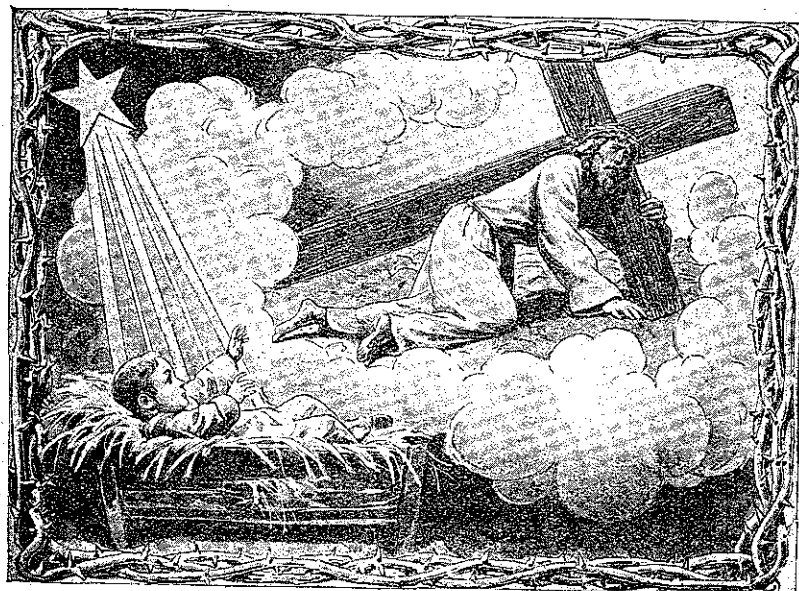
14

Antronoz etre ma oan
Oc'h eva leaz ribot (bis)
E sonjen en 'va-unan :
« Red eo beza darzot. »

15

« Birviken mui na evin
» Keñ a m' am hô buez (bis)
» Na kognak, na rhum, na jin
» Na dour betterabez ! »

Et. Trezure
L'Abbe Cong. vicair
à St. Bot.

Gizioù koz ar Vretoned

Yun an nao Stereden hag ar Mil Ave

Marteze ne vezo ket kavet dizoare klevet komz e *Feiz ha Breiz* eus ar gizioù mad ha kaër a ioa gwechall en hor bro ; dilezet brema e vezint ankounac'heat prestik, nemed skrivet e vefent, ha mad e vije hen ober, evit m'o devezo ar re a deuiio var hon lerc'h anaoudegez euz ar pez a ioa evel pa lavarfen tenzoriou o zud koz. Ma vefe klasket piz ar gizioù kaër ha dudius-ze a lakea Breiz da skedi etouez an hoil broioù, e vije a dra zur gelllet ober eul levr bras anezo (1). Hizio me garfe komz deoc'h eus *yun an nao stereden* hag eus ar *mil ave*.

(1) *Feiz ha Breiz* a embanno anezo gant plijadur, rak-se n'eus nemed o digas d'ezan dre ma vezint destumet.

Ar Renner.

Gwechall goz e oa stank ar re a rea Yun an nao stereden en dervez araok gouel Nedelek, hag an dra-ze a ioa chom heb tamm n'eo ket hebken beteg dek pe unnek heur, diouz ar mintia erel ma rear breman, mes beteg ar pardaez, ken a veze gellet konta nao stereden en oabl.

Nag hen a dlhe beza eua dra gaer da noz Nedelek, pa veze kaset ar vugaligou da gousket, gwelet an tad, ar vamm, ar vugale vrasa hag ar zervicherien o vont er meaz da zellet ouz ar stered o sevel en oabl an eil goude eben, hag o lont dal m' o deveze gellet konta nao d'ar red d'an ti, da gemeret o fred, laouen da veza gellet diskouez en doare-ze o anaoudegez vad d'ar mabig Doue a ioa ganet evito da genver an nozvez vras-ze.

Breman ez eus anter kant vloaz e ioa c'hoaz er vro-man meur a hini hag a rea yun an nao stereden ; me am eus anavezet eur goaz hag en devoa great ar yun-ze, koulz lavaret edoug e vuez ha diou vaouez hag o devoa her great ivez estreget eur wech.

Ar mil ave a veze lavaret da noz yun Nedelek araok mont d'ar Pelgent : an dra-ze a ra ugent chapeled. E peb kear eun toullad merc'hed ha goazed zoken a en em zestime er memez ti da lavaret ar mil ave. N'eus ket kalz a vloaveziou, e Lambaol du-man, en eur chapel a zo e kichen an iliz e veze lavaret c'hoaz ar mil ave : eur c'hiz vad ha koant oa hounnez ivez.

Breman siouaz, n'eo ket o lavaret mil gwech an Ave Maria en henor da vamm ar Mabig Jezuz eo e tremen an dud o amzer da c'headal ar Pelgent :

Oh ! gizioz koz, gizioz santel
Nac'het oc'h gant tud Breiz-Izel
Hag en ho leac'h d'eoc'h me a wel
Gizioz siouaz kalz dishenvel.

M.-A. ABGRALL.

NEDELEK AR SKOLLOU

Diw heur eo gant noz Nedeleg, an nozvez santel.

Ehanet eo ar c'hanaotiennoù ha mouget ar gouloñeier en iliz parrez ; e pep leac'h eo ledet a-nevez mantel an denvalijen. An oll d'arniou a zo serret (parrez eürus !) ha pep hini a zo distroet d'e c'hud.

E kraouig ar c'hinivelez koulskoude, Jezuz a zo dihun, ha setu hen o koms ouz ar Werc'hez, e vamm.

— « Mamm, emezan, poent eo d'eomp mont da ober hon dro vale. Kalzik tiez hon deus da we-

let, ha kalz bouteier da leunia a-benn oferen goulou-deiz. Deomp, Mamm!

Ha setu Jezuz hag ar Werc'hez Vari, e vamm, o vonet war o fouezig dre ruioù ar vourc'h.

N'oant ket eat gwall bell c'hoaz pa zigouezas d'ezo chom a-zav. Ha setu ar Mabig Jezuz da skoi war eun nor :

— Pan !... Pan !!

— Deuit en ti ! a oc lavaret en diabarz.

— Ama eo, n'eo ket 'ta, ema ti Perig ? Eur bugel fur hag a blij d'in abalamour mac'ho ar e bedennou hag eo sentus ouz e vamm ! Buhan, diskouezit d'in e voutez ma leuniin anezi a vadigou. Paour keaz bihan ! lakeat en doa a-gostez eun aval oranjez da zigas d'in... Va bennoz a roan d'ezan, ha d'eoc'h ive, mamm vat. Kenavo, mamm Perig !

Hag ar Mabig Jezuz a yeas pelloc'h.

Prestik goude e chome a-zav :

— Ama, Mamm, emezan, ema skol ar vugaligou n'o deus ket c'hoaz seiz vloaz. Labour a-walc'h hon deus gant an inosanted-se... Pan !... Pan !! Digorit buhan, C'hoar Visant... Setu ama ganen eur zamm merc'hoden-ned, taboulinou ha kezeg-koat ! Ouspenn-ze, setu ama dilhad nevez evit va breudeurigoù paour... Kenavo, C'hoar Visant !

Hag ar Mabig Jezuz da vont larkoc'h.

— Pan ! Pan !... Gouzout a rez, Mamm, ama ema skol gristen ar baotred... Hastit afo dont da zigeri ! An dra-ma zo da Wenole, da genta er c'hatekiz ; an dra-ma da Jopig, ar furra er skol ; ha setu ama lod Korantin an Du, ac'h oar respont an oferen gant kement a barfetegez !... An dra-ma a rannet etre ar vugale-all.

Hag ar Mabig Jezuz da vont larkoc'h.

N'ez eas ket pell, hag e chomas a-zav, hag e lavaras :

— Ama, Mamm, ema skol gristen ar merc'hedigoù... Digorit buhan, Itron Renerez ! Mat. Lezit ac'hanon da dostaat da zellet ouz an daolen el leac'h m'ema hanoioù ar baotredza a labour ar gwella. O sellit 'ta, Marc'hari-dig a zo ar groaz ganti adarre ! Setu ama evit he digoll eus he foan ; ouspenn-ze, arabat e vezo d'eoc'h lavaret grik ebet d'ez i diwar-benn kement-ma : ember hi eo a

c'hounezo ar pez a vezo a gaera euz gwezen Nedeleg... Hag Annaig 'ta ! o ar bugel ker, pegen devot ha pegen dibec'h eo ! Me ho c'haso d'ar gouent ! Setu ama, da c'hedal, peadra da ober plijadur d'ez i... An demezel Madalen ! adarre eun tammig dibarfet ?... N'eus fors, gwello-c'hik ez a an traou ganti... Mat, mat... Setu ama evit roi nerz-kalon da Vadalen da vont war wellaat... Ha brema, setu ama draje ha madigou-all euz ar Baradoz da ranna etre an holl merc'hedigoù. Arabat e vezo, avat, beza re lountrek !...

Hag ar Mabig Jezuz ac'hano adarre gant e Vamm.

Chom a rejont a-zav eun tammik pelloc'h.

— O va Mamm, setu ama eur skol-all !... Pan ! Pan !! Digorit buhan, Aotrou Mestr-Skol... Me eo ar Mabig Jezuz, Mignon ar vugale. Digas a ran hep seurt c'hoariellou

d'am migmoned vilhan. O ! nag a blijadur o devo ! Gwelet a raint n'ankounac'haan ket anezo ; gwelet a raint o c'haran a greiz kalon, hag int-i ive am c'haro, am c'haro hed o buez penn-da-benn ; n'eo ket 'ta e karint ac'hanon ?...

Ar Mabig Jezuz 'gomze evel pa vije bet ar Mestr-Skol ouz e zelaou ; an nor koulskoude a jome serret kloz,

— Me ho ped, Aotrou Mestr-Skol, livirit d'in ha klevet a rit-hu va mouez ?

Ar Mestr-Skol a gleve mat sur, hogen an nor a jome prennet.

— O ! me ho ped... Me eo ar Mabig Jezuz..... Ma c'houfec'h pegement e karan-me an holl vugaligou-ze !... Digorit d'in ! digorit d'in !

Eun nor a zigoras, hag eur vouez a grozas :

— It gant hoc'h hent ; ar skol-ma a zo direlijion, eur skol laik eo. N'ez eus plas ebet evidoc'h en hostaleri-ma !

Kalon Jezuz a deuas da veza beuzet en eur mor a dristidigez. Kement tra he devoa great plijadur d'ezan el leac'hiou-all oa bet enno a oe ankounac'heat gantan war an heur evel ma teu ar stered skedusa da veza goloet gant ar wabren zu.

— Deomp ac'han, Mamm ! emezan.

Hag ez eas kuit en eur ouela.

Paour keaz Mabig Jezuz !

Ne fell mui da dud a zo e ve klevet hoc'h hano benniget, hoc'h hano ken dous o tont diwar muzellou ar vugaligou !

Ne fell mui d'ezo e ve meulet hano an Aotrou Doue, ho Tad, gant bugale Frans !

Ne fell mui d'ezo e teufemp en hon tenvalijen, en hon enkreziou, en hon holl ezommou, da bedi ar Spered-Santel a deu ac'hanoc'h hag eus ho Tad !

Paour keaz Mabig Jezuz ! Pe kentoc'h, paour keaz bugale ! Hep Jezuz, hep Doue, hep relijion, hep feiz, na c'houi a zo din a druez !

Klaoda 'r PRAT.

Penaoz ee'h en em skign ar relijion gatholik dre ar bed

Daoust da gounnar an drouk-spered ha da hini e vevelien var an douar, ar relijion gatholik a jom atô en he sav ; ne c'heller ket he diskar, na miret outi d'en em skigna ken nebeud.

Setu aman ar gont a zo bet great hag a zo digemerez evel ar wirionez eus ar gatholiked a ioa e broiou a zo er bloaz 1800, hag eus ar re a ioa enno kant vloaz goudeze :

E Bro-Zaoz,	er bloaz 1800 : 120.000	—	er bloaz 1900 ; 2 vilion 180.000
En Allemagn,	—	6 milion	— 20 milion 321.440
En Holland,	—	300.000	— 1 milion 822.000
Er Suis,	—	420.000	— 1 milion 800.000
Er Roumani,	—	16.000	— 150.000
Er Boani,	—	25.000	— 398.000
Er Bulgari,	—	1.300	— 23.000
Er Serbi,	—	6.000	— 20.000
Er Stadou-Ynanet,	—	40.000	— 22 milion 587.000
Er C'hanaada,	—	160.000	— 2 vilion 250.000

Daoust d'an amzer ha d'ar re fall

Kroaz Jezuz-Krist a jom divrakl.

Respontchou divinadennoù miz Du

- I. — Eur pod.
- II. — Eur c'houlaouen.
- III. — Eun iliz.
- IV. — Eun alar.

Q deuz havet peder respont :

F. Trebaol, euz ar Voure'h-Wenn.

A. Mao, eus a Zant-Divy.

J. Cardinal, eus a Zant-Nouga.

M. Cueff, eus a Zant-Nouga.

O deuz kavet teir :

J. Sann, euz a Blouenan.

J.-M. Normand, eus a Wielan.

J.-L. Cadiou, eus a Zibiril.

M.-Y. Marzin, eus a Blouvian.

G. Gelebart, eus an Drennec.

F.-M. Chapel, eus a Blouguin.

Divinadennoù miz Kerzu

II. — Mern vihan kaset da dri,

Mern vihan debret tri,

Ha mern vihan deuet d'ar gear heb e zibri.

Digaset gant F. Trebaol, eus ar Vourch-Wenn.

II. — Pehini eo an tomm mantel a zo er bed ?

Digaset gant O. Vincent, eus a Landivisiau.

III. — Bus p'her planter,

Glas p'hen tenner,

Glandour

En dour,

Kaer dirag peb aotrou.

Kamarad d'an Ankou.

Digaset gant A. Cardinal, eus a Witevede.

IV. — E Lanfeust

Ez eus nao dreust,

Nao ibil ouz peb treust,

Nao zac'h ouz peb ibil,

Nao-c'haz bihan e peb kaz.

Ped kaz a zo eno, etre

Bihan ha bras ?

Digaset gant L. Dujardin, eus a Lokournan.

*Digas ar respontchoù hag an divinadennoù nevez a gvo-
fet ha n'int ket bet moulet c'hoaz, da Rener Feiz ha Breiz
e Sant-Nouga, dre Blouzevede, er pemzek dez kenta goude
ma vez digouezet hor c'hannad er parrezioù.*

Feiz ha Breiz

Archives et bibliothèque diocésaine de Quimper et Léon

Document numérisé

Source : <http://catholique-quimper.ccf.fr/diocese/bibliotheque-et-archives.html>